W., 10,000—20/9/98.

J. Ark

Croydon Public Libraries.

Central Reference Library.

Accession No. 8629 Class No. 942.03

Besides the class topic, other topics treated of in this book are as follows:—

Topic No.	Pages.	Topic No.	Pages.

This Volume is presented *by the Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury to*_____

and will, in the event of the Library being broken up, be returned to the Controller of Her Majesty's Stationery Office, Westminster.

CROYDON PUBLIC LIBRARIES CENTRAL

BROMLEY LIBRARIES
3 0128 01822 0221

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

U 51972. Wt. 8433.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS

OF

GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

On the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an Editio Princeps; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

[*All Rights Reserved.*]

ROGERI DE WENDOVER LIBER QUI DICITUR FLORES HISTORIARUM AB ANNO DOMINI MCLIV. ANNOQUE HENRICI ANGLORUM REGIS SECUNDI PRIMO.

THE FLOWERS OF HISTORY

BY

ROGER DE WENDOVER:

FROM THE YEAR OF OUR LORD 1154, AND THE FIRST YEAR OF HENRY THE SECOND, KING OF THE ENGLISH.

EDITED FROM THE ORIGINAL MANUSCRIPTS

BY

HENRY G. HEWLETT,

KEEPER OF THE RECORDS OF THE LAND REVENUE.

VOLUME II.

CROWN PUBLIC LIBRARIES CENTRAL

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:
PRINTED FOR HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,
BY EYRE AND SPOTTISWOODE,
PRINTERS TO THE QUEEN'S MOST EXCELLENT MAJESTY.

And to be purchased, either directly or through any Bookseller, from
EYRE AND SPOTTISWOODE, East Harding Street, Fleet Street, E.C.; or
ADAM AND CHARLES BLACK, 6, North Bridge, Edinburgh; or
HODGES, FIGGIS, & Co., 104, Grafton Street, Dublin.

1887.

942.03

8629

BROMLEY PUBLIC LIBRARIES
AL
LS
CLASS
L65.4
ACC.
01822 0221

Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

ROGERI DE WENDOVER LIBER QUI DICITUR FLORES HISTORIARUM:

AB ANNO DOMINI MCLIV. ANNOQUE

HENRICI ANGLORUM REGIS SECUNDI PRIMO.

VOLUME II.

U 51972. Wt. 8433. A

9

ROGERI DE WENDOVER LIBER QUI DICITUR FLORES HISTORIARUM.

De oleo imaginis Dei genitricis mirabiliter incarnato.

Eodem anno, feria tertia ante Paschalem solemnitatem, contigit miraculum omni laude dignissimum de oleo imaginis matris Dei apud Sardenai in hunc modum. Accidit in carcere militum Christianorum in castro Damasceno, quod miles quidam extraheret de armario suo fiolam unam, in qua posuerat de oleo illo, quod de iconia Dei genitricis apud Sardenai distillat; sed cum diligenter fiolam illam inspexit, in qua oleum reposuerat lucidissimum et velut aquæ fontis perspicuum, apparuit in ea oleum incarnatum sed in duas partes divisum, hærebat namque una pars olei inferiori parte fiolæ et altera superiori. Miles autem accipiens cultellum suum voluit conjungere partem superiorem cum parte inferiori, sed, continuo ut acies cultelli oleum illud incarnatum tetigit, videntibus capellanis militibusque captivis et cæteris universis, guttæ sanguinis inde cunctis admirantibus effluxerunt; et, quoniam plerique de hac matris Dei imagine veritatem ignorant, dignissimum est, ut, quam habuit originem, ad laudem ejusdem matris Dei nescientibus referamus. A.D. 1204.

De initio memoratæ imaginis et quibusdam miraculis ejusdem.

Fuit apud Damascum, metropolim Syriæ civitatem, venerabilis quædam matrona, quæ sanctimonialis habi-

A.D. 1204. tum suscipiens Deo devotissime servire studebat; et, ut liberius divinis vacaret obsequiis, civilem declinans tumultum sexto ab urbe prædicta milliario ad locum Sardenai appellatum recessit, ibique domum sibi et oratorium in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ ædificans hospitalitatis officium devote peregrinis et pauperibus exhibebat. Contigit autem monachum quendam de urbe Constantinopolitana orationis gratia et sacra Hierusalem loca visitandi venire, qui a sanctimoniali præfata in hospitium est caritative receptus; quem cum cognovisset ad sanctam tendere civitatem, rogavit eum humiliter et devote, ut rediens adferret secum de sancta civitate Hierusalem iconiam quandam, id est[1] quandam tabulam depictam, quam in oratorio suo poneret et quæ sibi oranti Dei genitricis imaginem repræsentaret. Ille vero fideliter promisit se iconiam illi delaturum. Qui cum Hierosolymam pervenisset, expletis orationibus suis,[2] immemor promissi redire disposuit; cumque iter arripiens a civitate fuisset egressus, ecce vox emissa de cœlo dixit ad eum, "Quomodo manu "vacua siccine recedis? Ubi est iconia, quam te "sanctimoniali delaturum promisisti?" Et rei memor monachus effectus in civitatem reversus est, et veniens ad locum ubi iconiæ vendebantur unam, quæ sibi placuit, comparavit et secum rediens reportavit; et cum venisset ad locum, qui Gith appellatur, ubi leo ferox et hominum devorator in spelunca latebat, monacho venienti occurrens humiliter cœpit lambere pedes ejus, a quo, divina eum protegente gratia, illæsus evasit. Deinde latronum perpessus insidias, cum manus in eum violentas[3] extendere decrevissent, angelica eos voce increpante adeo perterriti sunt, quod nec loqui nec se movere aliquatenus potuerunt. Tunc monachus iconiam, quam tenebat, diligenter inspiciens

[1] Quandam id est wanting in C.
[2] Sui in D.
[3] Violentes in D.

aliquid divinæ virtutis in ea latere cognovit; et secum deliberans, ut iconiam ad suam deferret patriam, sanctimonialem defraudando, inaniter laborabat. Tunc veniens ad Achon civitatem navem intravit, volens repatriare, si possit; cumque dies aliquot velis cucurrissent patentibus, ecce subito tempestate suborta adeo periclitari cœperunt, ut singuli, quæ sua erant, in mare projicerent. Monachus autem cum suum sacculum inter alios vellet undis committere, dixit ad eum angelus Domini, "Vide ne feceris, sed leva iconiam "in manibus tuis reverenter ad Deum;" qui angeli obtemperans jussionibus iconiam in altum levavit et continuo tempestas quievit; ignorantibus autem illis quo pergerent, ad Achon civitatem reversi sunt. Tunc monachus de imagine Dei intelligens voluntatem, suisque promissionibus satisfacere cupiens, ad sanctimonialem rediit et ab ea beneficium hospitalitatis suscepit; ignotus tamen ei erat propter hospitum frequentiam, et ideo iconiam ab eo non requisivit; monachus vero hoc ipsum advertens cogitavit cum ipsa iconia ad propria remeare. Mane autem facto, cum abeundi licentiam impetrasset, gratia orationis oratorium intravit, et, cum facta oratione exire voluit, ostium invenire non potuit; ponens ergo quam tenebat iconiam super altare oratorii, ostium vidit apertum, et, cum iterum assumpta iconia ab oratorio exire moliretur, quo egrederetur non invenit. Videns tandem monachus circa iconiam divinam virtutem, posuit eam in oratorio super altare, et rediens ad sanctimonialem fœminam omnia per ordinem retulit, quæ de iconia mirabiliter, ut superius relatum est, gesta sunt; dixit ergo divinam esse voluntatem, ut iconia ibi remaneret et debito ibidem veneraretur obsequio. Accepit ergo imaginem sanctimonialis, benedicens Dominum ejusque genitricem de omnibus quæ sibi monachus revelavit; monachus quoque in eodem loco residuum vitæ suæ peragere decrevit, propter virtutes, quas Deum fecisse cognove- A.D. 1204.

A.D. 1204. rat per imaginem suæ sanctæ genitricis. Cœpit iconia deinceps valde ab omnibus venerari, et cœperunt omnes in ea Dei magnalia admirari.

Ut imago Dei genitricis olei liquorem emiserit.

His ita gestis, fœmina sanctimonialis locum præparans, ut sibi videbatur, honestiorem, in quo imaginem poneret, rogavit presbyterum quendam, tanquam se digniorem et morum honestate præditum, ut credebat, ut vestibus sacris indutus ad iconiam accederet et eam ad locum prænominatum transferret. Ille autem verebatur nimis eam tangere, quia a tempore illo, quo super altare posita fuerat, sudare cœpit et liquorem olei lucidissimum emittere non cessavit; quam desudationem fœmina sanctimonialis prius cum sindone munda detergens, postea vasculum paravit æneum et liquorem recepit; quem cum in nomine Domini ejusque genitricis infirmis tribuisset, a variis languoribus illico sanabantur et hucusque sanantur. Presbyter autem prædictus ad imaginem temere [1] accedens ut eam transferret, protinus, cum liquorem ex ea manantem tetigit, arefactæ sunt ejus manus et post triduum migravit ad Dominum. Postea vero nullus præsumpsit imaginem, præter solam sanctimonialem, tangere, vel eam de loco movere. Tunc fœmina religiosa subter iconiam vasculum præparavit vitreum, in quo liquor ab imagine fluens reciperetur et infirmorum necessitatibus servaretur.

Ut eadem imago mamillas carnis produxerit.

Procedente denique tempore, res dictu mirabilis contigit et hactenus inaudita, nam imago præfata,

[1] Temerari in D.

admirantibus cunctis, cœpit paulatim mamillas carnis, A.D. 1204.
emittere et mirabiliter carne vestiri; unde hucusque a mamillis deorsum carne videretur induta, a quo liquor ille incessanter distillat; quem liquorem fratres Templi ad domos suas deferunt, cum inducias habent a paganis, ut peregrinis orationis gratia adventantibus inde distribuant, qui honorem Dei genitricis in diversis mundi partibus reverenter attollant. Sunt autem monachi in quadam parte monasterii divinum agentes officium; sed dignitas et magisterium sanctimonialium est propter reverentiam prædictæ mulieris, quæ locum illum prius inhabitavit et in honorem sanctæ Mariæ Dei genitricis oratorium fabricavit.

Ut Soldanus quidam per imaginem visum receperit.

Contigit in illis diebus Soldanum Damascenorum, qui monoculus fuerat, in oculo cum quo videbat infirmari, [et] visum penitus amittens cæcus effectus est; qui audiens de imagine memorata, per[1] quam Deus tanta operabatur miracula, venit ad locum et oratorium intravit, et, licet paganus esset, fidem in Domino habuit, quod per imaginem suæ genitricis sibi sanitas redderetur, et procidens in terram diu prostratus oravit; surgens autem ab oratione vidit ignem in lampade ardentem, quæ ante imaginem genitricis Dei Mariæ pendebat, et visum se recepisse gavisus est. Glorificavit ergo Deum, et omnes qui hoc cum ipso viderunt; et, quia primum lucem[2] viderat in lampade coruscantem, votum vovit Domino, quod annuatim deinceps daret sexaginta metretas olei ad luminaria ejusdem oratorii, in quo per merita beatæ Dei genitricis Mariæ visum receperat.[3]

[1] Pro in D. and C.
[2] Lumen in D.
[3] Recepit in D.

Ut Normannia cum cæteris terris transmarinis in dominium regis Francorum cesserint.

A.D. 1204. Circa dies istos exercitus regis Francorum, qui jam fere per annum castellum de Rupe-Andeliaci obsederat, per subfossores magnam murorum prostraverat portionem. Rogerus vero, Cestrensis constabularius, vir magnificus et bellicosus, Francigenis castrum intrare volentibus ingressum fortiter denegabat; sed tandem victu sibi deficiente, cum ad tantam perductus fuisset inopiam, quod nec unicam haberet alicujus pabuli refectionem, maluit armis quam fame mori; unde ipse et commilitones sui armati ad equos convolantes de castro exierunt, multisque ex obstantibus interfectis, cum magna demum difficultate capti sunt. Cessit igitur castellum de Rupe-Andeliaci in usus regis Francorum pridie nonas Martii; et Rogerus de Lasci cum suis omnibus in Franciam adductus, rege Francorum jubente, propter probitatem suam, quam in castri custodia fecerat, sub libera custodia detentus est. Quo facto, castellani omnes de regionibus transmarinis, cum civibus et aliis regi Anglorum subjectis, nuntios direxerunt in Angliam, regi denuntiantes sub qua essent calamitate constituti, et quod tempus instabat induciarum, quo oportebat eos civitates et castella regi Francorum reddere, vel obsides quos illi dederant ad perdendum tradere; quibus rex Johannes respondit et per nuntios omnibus significavit, ut nullum omnino ab ipso exspectarent auxilium, sed facerent singuli quod sibi melius videbatur; sicque, omnimoda defensione in partibus illis deficiente, tota Normannia, Turonica, Andegavia et Pictavia, cum civitatibus, castellis et rebus aliis, præter Rupellam, Toarz et Niorz castella, sunt in regis Francorum dominium devoluta. Quod cum regi Anglorum nuntiatum fuisset, omnimodis cum regina sua videbat deliciis, cum qua simul se credidit omnia possidere;

habebat præterea spem in immensitate pecuniæ quam collegerat, quasi per ipsam posset terras quas amiserat revocare. A.D. 1204.

De morte Godefridi, Wintoniensis episcopi, et successione Petri de Rupibus.

Eodem anno, kalendis Aprilis, in prima noctis vigilia tantus rubor in cælo apparuit in parte aquilonari et orientali, ut verus ignis ab omnibus crederetur, et, quod mirandum est, in ipso rubore vehementissimo stellæ micantes apparuerunt; duravit autem hæc visio usque ad noctis medium.

Eodem tempore Godefridus, Wintoniensis episcopus, diem clausit extremum, sui successit Petrus de Rupibus, vir equestris ordinis et in rebus bellicis eruditus; qui, procurante rege Johanne, ad episcopatum electus Romam profectus est, ubi magnis xeniis liberaliter collatis ad ecclesiam Wintoniensem maturavit episcopus consecrari.

Eodem etiam anno fuit ultimum Paschæ[1] in die videlicet sancti Marci evangelistæ.

De quibusdam notabilibus.

Anno gratiæ MCCV. rex Johannes celebravit natale Domini apud Theokesberi vix per spatium unius diei; et eodem mense Januarii terra vehementissime congelata a decimo nono[2] kalendas Februarii usque ad undecimum kalendas Aprilis agriculturam suspendit, unde in æstate sequenti summa frumenti[3] quatuordecim solidis vendebatur. A.D. 1205.

Eodem anno circa Pentecosten rex Johannes congregavit exercitum grandem, quasi mare transiturus, et, prohibente sibi Cantuariensi archiepiscopo et aliis

[1] Ultima Pascha in D.
[2] Tricesimo in D.
[3] Summa frumenti wanting in D.

A.D. 1205. multis, apud Portesmuthe navium multitudinem copiosam coadunari fecit; deinde rex cum parvo comitatu idibus Julii naves ascendit, et velis patentibus Neptuno se committens, mutato consilio, die tertio apud Stodlandt juxta Warrham applicuit. Reversus autem rex cepit de comitibus, baronibus, militibus et viris religiosis pecuniam infinitam, occasiones prætendens, quod nollent ipsum sequi ad partes transmarinas, ut hæreditatem amissam recuperaret. Eodem tempore redditum est castellum de Chinun regi Francorum in vigillia sancti Johannis Baptistæ.

De morte Huberti, Cantuariensis archiepiscopi, et electione supprioris Cantuariensis ecclesiæ.

Eodem tempore Hubertus, Cantuariensis archiepiscopus, apud Tenham diem clausit extremum tertio idus Julii, rege admodum gaudente, quia de regis Francorum nimia familiaritate suspectus habebatur. Defuncto itaque archiepiscopo, antequam corpus ejus sepulturæ traderetur, adolescentes quidam de conventu Cantuariensis ecclesiæ, regis consensu non requisito, Reginaldum suppriorem suum in archiepiscopum elegerunt, et media de nocte, post factam electionem, hymno "Te Deum laudamus" cantato, prius supra majus altare ac deinde in archiepiscopali cathedra posuerunt; verebantur enim, quod, si electio sine regis consensu facta ad ipsius aures pervenisset, ipse processum negotii impedire laboraret, unde nocte eadem idem supprior, præstita cautione juratoria, quod sine licentia et literis specialibus conventus se electum non gereret, vel literas conventus de rato, quas habebat, alicui promulgaret, assumptis secum de conventu quibusdam monachis, curiam Romanam adivit. Hoc autem totum factum est, ut electio illa regem lateret donec probarent si rem inchoatam in curia Romana possent perducere ad effectum. Sed electus præfatus, statim ut in Flan-

driam applicuisset, spreto quod fecerat juramento, se Cantuariensem esse electum clara voce confitetur, et ad hoc Romanam se adire curiam, ut factam electionem confirmaret; literas insuper conventus, quas de rato habebat, quibuslibet ostendit, credens in hoc causæ suæ meritum non mediocriter promovere. Tandem Romam perveniens electionem suam domino papæ et ejus cardinalibus illico publicavit, literasque suas de rato palam cunctis ostendens constanter a domino papa exegit, ut electionem factam benignitate apostolica confirmaret; papa vero cum festinatione respondens dixit, se velle deliberare donec majorem haberet certitudinem de præmissis. A.D. 1205.

De electione Johannis, Norwicensis episcopi, ad petitionem regis Anglorum.

Monachi interea Cantuarienses, cum de suppriore sua cognovissent, quod, violato juramento quod fecerat, statim ut in Flandriam applicuisset se electum gesserat, eorum detegendo secretum, commoti sunt vehementer contra eum, et continuo quosdam de conventu monachos miserunt ad regem, requirentes ab eo licentiam pastorem sibi idoneum eligendi; quibus rex protinus absque omni contradictione benigne annuit quod petebant, et secretius eis alloquens ostendit eis episcopum Norwicensem magna sibi familiaritate fore conjunctum, ipsumque solum ex omnibus Angliæ prælatis secretorum suorum esse conscium; unde sibi et regno suo magnum asserebat provenire commodum, si eum ad archiepiscopatum Cantuariensem transferre potuissent. Rogavit igitur monachos, ut una cum clericis suis, quos missurus erat ad conventum, hanc petitionem suam ipsis exponerent, multos conventui promittens honores, si ipsum exaudire decrevissent. Monachi vero ad propria reversi conventui per ordinem retulerunt ea quæ sibi a rege fuerant imperata. Conventus

A.D. 1205. autem, ut regem, quem offenderant, sibi reconciliarent, convenientes in capitulo Johannem, Norwicensem episcopum, unanimiter elegerunt; et illico quosdam de conventu monachos ad electum dirigentes, qui tunc pro agendis [rebus] regis apud Eboracum erat, mandantes ei, ut Cantuariam cum festinatione veniret. Nuntii quoque præpositum iter expedientes episcopum jam dictum apud Notingham invenerunt, qui, regis expletis negotiis, ad partes australes properabat, veniensque ad regem Cantuariam simul profecti sunt; atque die crastina, maxima multitudine in ecclesia metropolitana concurrente, prior Cantuariensis, rege præsente, electionem factam de Johanne de Grai, episcopo Norwicensi, palam cunctis pronuntiavit, et assumentes eum monachi cum hymno "Te Deum laudamus" portaverunt ad majus altare, tandem in cathedra archiepiscopali illum collocantes. Quo facto, rex, videntibus cunctis, misit electum illum in possessionem rerum omnium ad archiepiscopatum pertinentium, et sic singuli ad propria sunt reversi; sicque in hac electione factus est novissimus error pejor priore, sicut rerum exitus evidenter ostendit.

De controversia inter episcopos Cantuariensis ecclesiæ suffraganeos et monachos ejusdem ecclesiæ de archiepiscopo eligendo.

A.D. 1206. Anno gratiæ MCCVI. rex Johannes celebravit diem Dominicæ nativitatis apud Oxoniam; quo etiam tempore idem rex misit ad curiam Romanam quosdam Cantuariensis ecclesiæ monachos,[1] inter quos præcipue erat magister Helias de Brantefeld, quibus de fisco copiosas rex ministravit expensas, ut electionem de episcopo Norwicensi factam impetrarent a domino papa confirmari. Miserunt autem eodem tempore episcopi Cantuariensis ecclesiæ suffraganei procuratores Romam,

[1] Monachos wanting in D.

gravem coram domino papa querelam proponentes, A.D. 1206.
quod videlicet monachi Cantuarienses sine illis electionem archiepiscopi temere præsumpsissent celebrare, cum ipsi una cum illis de jure communi et consuetudine antiqua electioni interesse debuissent; allegarunt etiam procuratores memorati super præmissis decreta et exempla, quosdam testes producentes et literas testimoniales exhibentes, quibus ostendere nitebantur, quod ipsi suffraganei una cum monachis tres metropolitanos elegerant. Monachi vero e contrario asserebant, quod privilegio speciali Romanorum pontificum et de consuetudine approbata et antiqua sine episcopis electiones facere consueverant, quod etiam per testes idoneos docere promiserunt. Auditis autem hinc inde allegationibus, testibusque admissis et diligenter examinatis, præfixus est dies a domino papa partibus, duodecimo scilicet kalendas Januarii, ad pronuntiandum, ut tunc venirent, quod jus dictaverit, recepturi.

Ut rex Johannes in Pictaviam transiens castrum Montis-Albani potenter ceperit.

Eodem anno rex Anglorum Johannes in hebdomada Pentecostes[1] exercitum grandem apud Portesmuthe congregavit, et septimo kalendas Julii naves conscendens septimo idus Julii ad Rupellam applicuit; quo audito, congratulabantur incolæ terræ illius, et quantocius ad regem convolantes opem ei et auxilium certis assertionibus promiserunt. Securius ergo exinde progrediens partem sibi non modicam terræ illius subjugavit. Veniens tandem ad Montem-Albani, castellum nobilissimum, in quo tota militaris nobilitas illius regionis et præcipue ipsius regis inimici tenebantur inclusi, illud protinus cuneis militaribus circumcinxit. Cum igitur per dies quindecim castellum

[1] Pentecosten in D.

A.D. 1206. continuo petrariarum insultu et balistarum fundarumque jactu in maxima jam parte contrivisset,[1] militia Angliæ, in hoc potissimum opere laudabilis, muros ascendere ictusque importabiles dare et recipere festinabat. Prævalentibus tandem Angligenis et inclusis deficientibus, captum est castellum munitissimum de Monte-Albani, quod obsidione septenni Carolus magnus olim subjugare non potuit; nomina autem magnatum et virorum illustrium, qui in castello cum equis et armis et spoliis innumeris capti sunt, rex Anglorum justiciariis et episcopis Angliæ cæterisque nobilibus litteratorie significavit. Captum est autem castellum in die scilicet sancti Petri, qui dicitur ad vincula.

De legatione Johannis Ferentini in Angliam.

Eodem anno Johannes Ferentinus, apostolicæ sedis legatus, veniens in Angliam eamque perlustrans magnam pecuniæ summam congessit, et tandem apud Radingum in crastino sancti Lucæ evangelistæ concilium celebravit; quo facto,[2] sarcinulis cum magna cautela dispositis et prudenter commendatis, festinus viator ad mare perveniens Angliam a tergo salutavit. Eodem tempore viri religiosi de partibus transmarinis, inter reges pro pace reformanda sollicite discurrentes, in festivitate Omnium sanctorum biennales inducias impetrarunt; rex igitur Johannes reversus in Angliam apud Portesmuthe applicuit pridie idus Decembris.

Eodem anno Willelmus, Lincolniensis episcopus, viam universæ carnis ingressus est; quo etiam anno Jocelinus Wellensis creatus episcopus Bathoniensis per ministerium Willelmi, Londoniensis episcopi, munus consecrationis suscepit.

---

[1] Continuisset in D. | [2] Peracto in C.

Sententia definitiva Innocentii papæ pro monachis Cantuariensis ecclesiæ.

Circa dies istos papa Innocentius suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ episcopis sententiam definitivam sub hac forma direxit; "Majores ecclesiæ causas ad sedem "apostolicam referendas, et canonica tradit auctoritas "et approbata consuetudo declarat. Cum igitur inter "vos et dilectos filios nostros, priorem et monachos "Cantuariensis ecclesiæ, super jure illius archiepiscopi "eligendi controversia verteretur; proponentibus vobis, "quod, tum ex jure communi, tum ex antiqua con- "suetudine, una cum illis debetis[1] ipsius archiepiscopi "electionem celebrare; illis autem e contrario responden- "tibus, quod et de jure communi et privilegio speciali, "et de consuetudine approbata et antiqua, Cantuari- "ensem archiepiscopum eligere debent sine vobis; lite "coram nobis per procuratores idoneos super hoc "legitime contestata, diligenter audivimus, quæ partes "in præsentia nostra proponere curaverunt. Pars "siquidem vestra et decreta pariter et exempla stu- "duit allegare, quosdam testes producens et testimo- "niales literas exhibens, quibus ostendere nitebatur, "quod vos tres metropolitanos elegeratis una cum illis; "cum per literas et attestationes sit probatum, vos et "alio loco et alio tempore non sine illis electiones "hujusmodi celebrasse. Testes autem producti ex "parte monachorum legitime probaverunt, quod prior "et conventus Cantuariensis ecclesiæ a longis[2] retro "temporibus electiones episcoporum in capitulo suo "sine vobis usque ad hæc tempora celebrarunt et "easdem obtinuerunt a sede apostolica confirmari. A "nobis etiam et prædecessoribus nostris per privilegii "paginam est statutum, ut, decedente archiepiscopo

A.D. 1206.

[1] Debitis in C.

[2] Longum in D.

A.D. 1206. " Cantuariensi, nullus ibi qualibet surreptionis astutia
" seu violentia præponatur, nisi quem communi con-
" silio major pars monachorum consilii sanioris secun-
" dum Dominum et sacrorum canonum sanctiones
" providerit eligendum. Nos igitur, his et aliis, quæ
" coram nobis allegata fuerunt, auditis et perspicaciter
" intellectis, quia constat evidenter, quod vos sine illis
" secundum assertionem vestram eligere non debetis,
" monachis exclusis, vestra non valet electio, et electio
" monachorum sine vobis celebrata, quia a sede apo-
" stolica meruit confirmari, valebat cumque necessario
" fuerit alterutra confirmanda, de communi fratrum
" nostrorum consilio vobis et successoribus vestris
" super jure Cantuariensem archiepiscopum eligendi
" silentium perpetuum imponimus, et monachos Can-
" tuarienses ab impetitione ac molestatione vestra et
" successorum vestrorum per sententiam diffinitivam
" absolvimus, auctoritate apostolica decernentes, ut
" monachi Cantuariensis ecclesiæ et successores eorum
" de cætero archiepiscopum eligant sine vobis. Datum
" Romæ, apud sanctum Petrum, duodecimo kalendas
" Januarii, pontificatus nostri anno nono."

De quadam visione purgatorii et pœnis malorum et gloria beatorum.

Hoc anno vir quidam in episcopatu Londoniensi, in villa quæ Tidstude dicitur degens, simplex operique assuetus rurali et juxta facultatum mediocritatem hospitalitati deditus, dum post horam vespertinam in vigilia apostolorum Simonis et Judæ agellum suum, quem eodem die seminaverat, ab aquarum inundatione per rivulos laticem deducendo evacuaret, oculos subito sursum erigens videt hominem quendam ad se eminus properantem; quem cum aspexisset et orationem Dominicam inchoasset, ecce protinus ei assistens hortatus

est, ut, finita quam inchoaverat oratione, secum loque- A.D. 1206.
retur; completa autem oratione, sese invicem salutarunt. Tunc ille, qui supervenerat, percunctatur, ubi nocte illa inter vicinos possit congruentius hospitari; cumque requisitus quorundam vicinorum sedulitatem hospitalitatis collaudasset, requisitor nominatorum quorundam hospitalitatem approbavit. At ille intelligens virum, qui advenerat, vicinorum suorum habere notitiam, rogavit instantius, ut secum hospitari dignaretur; cui ille, "Conjux tua duas mulieres pauperculas hos- " pitalitatis gratia jam recepit, et ego hac nocte ad " domum tuam divertam, ut te ad dominum tuum, " sanctum videlicet Jacobum, perducam, quem nunc " devote orasti; ego enim sum Julianus hospitator, " qui missus sum propter te, ut secreta quædam, quæ " homines in carne degentes latent, tibi divinitus " ostendantur; perge ergo domum quantocius, et ad " iter te præparare stude." Quo dicto, disparuit illico vir, qui cum illo loquebatur. Turchillus vero, hoc autem erat nomen viro, concito gradu domum pergens caput et pedes lavit, duasque mulierculas hospitio receptas comperit, sicut sibi sanctus prædixerat Julianus. Deinde in stratu suo, quem seorsum ab uxore ob continentiam præparaverat in domo, extra thalamum se collocans obdormivit; cumque omnes de familia sopori membra dedissent, sanctus adfuit Julianus virumque somno excutiens ait, " Ecce adsum, sicut " promiseram; tempus enim est ut eamus. Quiescat " in stratu tuo corpus tuum, sola enim anima tua " mecum est itura; et, ne corpus videatur exstinctum, " vitalem in te flatum dimittam." Sicque ambo a domo recedentes, Turchillus sanctum Julianum præeuntem sequebatur.

Ut vir quidam, de corpore eductus, ad quandam basilicam, ubi est congregatio animarum, adductus fuerit.

A.D. 1206. Cumque ad mundi medium, sicut ductor viri fatebatur, contra orientem properarent, intraverunt quandam basilicam miræ structuræ, quæ tribus tantum columnis in tecti fastigio nitebatur. Eratque basilica grandis nimis et spatiosa, sed absque parietibus, per gyrum dependens ut claustrum monachorum; verum a parte aquilonari murus erat non nimis altus, sed quasi sex pedum, basilicæ a fastigio per tres columnas dependenti conjunctus. In medio basilicæ erat quasi ingens quoddam baptisterium, de quo maxima flamma, non comburens, sed totam basilicam et loca vicina per circuitum mirabiliter quasi splendor meridianus indesinenter illustrans, consurgebat; hic autem splendor de decimatione justorum proveniebat, sicut a sancto edoctus est Juliano. Intrantibus autem illis basilicam sanctus Jacobus quasi infulatus occurrit, qui videns peregrinum suum, pro quo miserat, ait sancto Juliano et sancto Domnno,[1] qui custodes illius loci erant, ut ostenderent peregrino suo loca pœnalia malorum simul et mansiones justorum; et hiis dictis pertransiit. Tunc sanctus Julianus intimavit educto illi, hanc basilicam esse locum omnium animarum a corpore nuper exeuntium, ut ibi sortiantur mansiones et loca secundum merita sua sibi divinitus destinata, tam damnandæ quam per purgatorii pœnas salvandæ; locus enim iste per intercessionem gloriosæ virginis Mariæ a Domino Salvatore misericorditer est constitutus, ut ibidem omnes animæ in Christo renatæ, mox ut a corpore exierint, absque ulla dæmonum invasione conveniant et judicium secundum opera sua recipiant. In hac ergo basilica sanctæ Mariæ, quæ Congregatio ani-

[1] Domnio in C.

marum dicitur, multas vidi[t] animas justorum ex omni parte candidas vultusque quasi adolescentium habentes. Extra murum aquilonarem adductus conspexit animas plurimas, muro vicinius astantes,[1] maculis albis et nigris respersas, quarum quædam plus candoris quam nigredinis, quædam e contrario, similitudinem præferebant; illæ vero quæ candidiores erant muro vicinius adhærebant, et quæ longius a muro distabant, nihil in se candoris habentes, ex omni parte deformes apparebant. A.D. 1206.

De injustis decimatoribus.

Erat autem juxta murum putei gehennalis introitus, qui indesinenter fumum cum teterrimo fœtore per quasdam cavernas circumquaque in vultus astantium exhalabat, qui fumus ex decimis injuste detentis proveniebat et de frugibus injuste decimatis; qui fœtor circa omnium præcordia, qui tali reatu culpabiles erant, angustiam incomparabilem ingerebat; unde et ille, qui eductus erat, bis eundem fœtorem sentiens, tantum ei molestiæ intulit, ut cogeret eum angustiosius bis tussire, et, sicut adsistentes circa corpus asserebant, corpore ejus eadem hora bis similiter tussiente. Cui sanctus Julianus, "Apparet," inquit, "te " non recte messem tuam decimasse, et ideo hunc " sensisti fœtorem." Cumque ille causaretur paupertatem, ait sanctus, agrum suum fructum uberiorem prolaturum si rectas decimas persolvisset; præcepitque sanctus, ut hunc reatum in ecclesia palam cunctis confiteretur atque a sacerdote absolutionem expeteret.

[1] Assistantes in D.; assistentes in C.

De igne et stagno et ponte purgatorii, et de quadam basilica in monte gaudii sita.

A.D. 1206. In orientali parte basilicæ jam dictæ erat ignis quidam purgatorius permaximus, inter duos muros constitutus; murus enim unus a parte septentrionali consurgebat et alter ab australi, ab invicem amplo spatio in latitudine distantes, qui in longitudinem diutius protendebantur versus orientem usque ad stagnum quoddam multa capacitate amplissimum, in quo immergebantur animæ per ignem purgatorium transeuntes; eratque aqua stagni illius incomparabiliter salsa et frigida, sicut educto illi postmodum est ostensum. Restabat deinde pons magnus aculeis et sudibus per totum affixus, quem pertransire quemlibet oportebat, antequam ad montem gaudii perveniret; in quo monte gradatim sita est tam grandis ecclesia et structuræ mirabilis, quæ capere sufficeret, ut sibi videbatur, omnes habitatores orbis. Conduxit ergo beatus Julianus virum eductum per ignem præfatum omnino illæsum usque ad stagnum jam dictum, incedentesque pariter per viam, quæ medias inter flammas a basilica protendebatur; nec enim aliqua lignorum materia igni memorato fomitem ministravit, sed flamma quædam exsurgens, sicut in clibano vehementer succenso cernitur, per totum illud spatium æqualiter diffundebatur, quæ animas nigras et maculosas, secundum modum culparum, brevius aut diuturnius exurebat. Animæ vero, quæ ignem evaserant, in stagno illo frigidissimo ac salsissimo ad nutum beati Nicolai, qui huic purgatorio præerat, descendebant; quarum quædam usque ad verticem, quædam usque ad collum, quædam usque ad pectus et brachia, aliæ ad umbilicum et renes, quædam ad genua, et nonnullæ vix usque cavillam pedum immersæ fuerunt. Post stagnum restat transitus pontis, qui est ad atrium ante faciem ecclesiæ prædictæ in occidentali parte; sed pontem hunc quædam

animæ nimis laboriose et tarde, quædam levius atque velocius, nonnullæ vero libere et ocius pertransibant, nullam moram in transitu vel angustiam sentientes; nam quidam ignem tardius transeuntes annis multis in eo morabantur; et qui nullis specialium missarum ac eleemosynarum suffragiis adjuvantur, vel nullis misericordiæ operibus erga pauperes studuerunt peccata redimere dum vivebant, hii nimirum, cum ad pontem præfatum pervenerint, transire cupientes ad requiem destinatam, nudis pedibus per sudes et clavos præacutos et ponti affixos nimis angustiose incedunt; et, cum vehementem doloris cruciatum in plantis pedum diutius perferre nequeunt, manus suas super clavos quasi adjutrices[1] deficiendo imponunt, quibus illico perforatis, ex vi doloris et angustiæ ventre ac toto corpore simul super clavos volutantes paulatim ad pontis ulteriora repunt horribiliter cruentati et ex omni parte transfixi, sed, cum ad atrium ecclesiæ jam dictæ pervenerint, felicem introitum ibidem præstolantes omnium vehementiam cruciatuum minime recordantur. A.D. 1206.

Ut sanctus Michael et apostoli Petrus et Paulus loca animabus largiuntur sibi divinitus [*ordinata*].

His igitur inspectis, redeunt denuo per medium flammæ sanctus Julianus et vir ille eductus ad basilicam beatæ Mariæ, ibique cum candidis animabus, quæ nuper advenerant, substiterunt; animæque illæ a sancto Juliano et sancto Domnio cum aqua benedicta asperguntur, ut candidiores fierent. Ecce circa horam primam illucescentis sabbati sanctus Michael archangelus et apostoli Petrus et Paulus, ut animabus, quæ intus et extra basilicam erant congregatæ, loca sibi divinitus ordinata pro meritis largirentur; sanctus

[1] Quasi adjudices in C.

A.D. 1206. enim Michael omnes animas candidas per medias ignis flammas purgatorii et per cætera loca pœnalia illæsas transire fecit usque ad introitum illius magnæ basilicæ, quæ est in monte gaudii, habens portam in parte occidentali semper patentem; animas vero maculis albis et nigris respersas, extra basilicam muro septentrionali injacentes, sine aliqua operum discussione, per portam quandam, quæ erat in orientali parte basilicæ, beatus Petrus introduci fecit in ignem purgatorium, ut a maculis, quas a contagione peccatorum contraxerant, per adustionem possent debacchantis incendii emundari.

De ponderatione bonorum et malorum.

Beatus quoque Paulus apostolus ad finem muri septentrionalis residere cœpit intra basilicam; et extra murum, ex opposito apostoli, diabolus cum suis satellitibus residebat; puteus autem flammivomus, qui os erat putei gehennalis, secus pedes diaboli erumpebat. Quædam vero libra, æqua lance dependens, affixa erat super murum inter apostolum et diabolum, cujus pars media dependebat ante conspectum apostoli interius et altera pars ante conspectum diaboli exterius; habebat itaque apostolus duo pondera, majus et minus, omnino nitida et quasi aurea, et diabolus similiter duo fuliginea et obscura. Accesserunt igitur animæ ex toto nigræ cum magno timore et trepidatione, una post alteram, singulæ ponderationem operum suorum ibidem visuræ bonorum et malorum; nam pondera prædicta ponderabant singularum opera animarum, secundum quod fecerant bonum sive malum. Cum ergo statera se versus apostolum inclinaret per suorum librationem ponderum, tollebat apostolus animam illam et introduxit eam per portam orientalem, quæ conjuncta erat basilicæ, in ignem purgatorium, ut illic crimina expiaret; cum vero pars stateræ ad diabolum

se inclinaret et præponderaret, mox ille cum satellitibus suis animam miseram nimis ejulantem, patremque suum ac matrem, qui eam[1] ad æterna genuerant tormenta, maledicentem, rapientes cum multo cachinno præcipitabant in foveam profundam et flammivomam, quæ secus pedes diaboli librantis erat. De hujusmodi libratione bonorum et malorum in sanctorum patrum scriptis sæpius reperitur. A.D. 1206.

De quadam anima, quam diabolus in equinam formam transformaverat.

Die vero sabbati circa horam vespertinam, dum esset sanctus Domnnus[2] cum sancto Juliano in basilica præfata, ecce a parte aquilonari dæmon quidam venit, equum nigerrimum præcipiti cursu obequitans, ipsumque per multos anfractus cum multo subsannationis plausu deducendo perurgens; cui multi spirituum malignorum de adducta præda ad invicem cachinnantes cum magno tripudio obviam processerunt. Sanctus quoque Domnnus[3] dæmoni mandat equitanti, ut ad se quantocius veniat et cujus sit anima quam adduxerat edicat; quo diutius dissimulante præ immenso gaudio, quod de misera anima habebat, sanctus confestim flagellum arripiens dæmonem graviter verberavit,[4] sicque sanctum secutus est ad murum aquilonarem, ubi libratio exstiterat animarum. Deinde sanctus interrogat dæmonem, cujus illa sit anima, quam sic equitando torquebat; qui ait, hunc unum fuisse ex proceribus regni Angliæ, qui nocte præcedenti absque confessione et Dominici corporis receptione obierat; et inter cætera flagitia, quæ commiserat, præcipue inter homines suos crudelis existens ad extremam inopiam multos perduxit, quod

[1] Eum in D.
[2] Domnius in C.
[3] Domnius in C.
[4] Wanting in C.

A.D. 1206. maxime instinctu uxoris suæ fecerat, quæ eum semper ad sævitiam incitavit. "In equinam formam illam "transformavi, quia damnatorum animas licet nobis in "formas quaslibet transformare; et nunc descendissem "cum ea in infernum, poneremque eam in suppli- "cium æternum, nisi nox Dominica instaret, in qua "ludis nostris theatralibus vacare nos oportet et ve- "hementiores cruciatus animabus miseris adaugere." Cumque hæc dixisset, defixit aspectum propensius in virum eductum et sancto dixit, "Quis est agrestis "iste qui stat tecum?" Cui sanctus, "Nonne cogno- "scis illum?" Et dæmon, "Hunc hominem vidi in "Essexia in ecclesia de Tidstude, in festo dedicationis "ejusdem." Ait sanctus, "In quali habitu ecclesiam "ingressus es?" "In habitu," inquit, "muliebri; sed "cum processissem[1] ad baptisterium, volens intrare "cancellum, obvius mihi fuit diaconus cum aspersorio "aquæ benedictæ, qui me illius aquæ aspergine ita "præcipitanter effugavit, ut clamorem emittens saltum "fecerim ab ecclesia usque ad pratum, quod fere per "duo stadia ab eadem est ecclesia separatum." Affir- mabat autem vir ille eductus, sed et plerique paro- chianorum idipsum testabantur, se clamorem illum audisse, sed causam penitus ignorasse.

De ludis theatralibus dæmonum.

His ita gestis, sanctus Domnius[2] ad dæmonem ait, "Volumus tecum ire, ut ludos vestros videamus." Cui dæmon, "Si mecum vultis ire,[3] cavete ne agres- "tem hunc vobiscum adducatis, qui, cum suis reddi- "tus esset, actus nostros ac secreta pœnarum genera "apud viventes detegeret et multos a nostris operibus "revocaret." Cui sanctus, "Festinanter procede, nam "ego et sanctus Julianus te sequimur." Præcedente

[1] Processione in D.
[2] Dominius in D.
[3] Venire in C.

itaque dæmone, sequebantur sancti, virum illum educ- A.D. 1206.
tum secum latenter deducentes. Perrexerunt ergo ad plagam aquilonarem, quasi montem ascendendo; et ecce in descensu montis domus erat amplissima et fuliginosa muris veternis circumdata,[1] erantque in ea quasi multæ plateæ innumeris sedibus [2] ferreis et ignitis circumquaque repletæ. Sedes autem candentibus circulis ferreis [3] et ex omni parte clavatis, superius et inferius, a dextris et a sinistris, exstructæ erant, atque homines in eis diversæ conditionis et sexus mirabiliter residebant; ex omni namque parte candentibus clavis perforabantur, atque ex circulis ignitis undique constringebantur. Tanta erat sedium illarum multitudo, et hominum in eis residentium, quod lingua nulla eas dinumerare sufficeret. Erant muri ferrei et nigerrimi in circuitu platearum, et sedes aliæ juxta muros, in quibus residebant dæmones per circuitum, quasi ad lætum spectaculum, de cruciatibus miserorum ad invicem cachinnantes et peccata eis pristina retractantes. Juxta introitum hujus detestandi spectaculi, in descensu montis, sicut diximus, erat murus quidam altitudine quinque pedum, ex quo perspicue videri poterat quicquid in illo pœnali loco ageretur; ad hunc igitur murum sancti prædicti de foris stabant cernentes quicquid intus miseri perferebant, ac [4] vir ille eductus inter sanctos delitescens clare prospexit omnia quæ interius agebantur.

De superbo et ejus cruciatu.

Residentibus ad ludibriosum spectaculum ministris tartareis, princeps illius nefandæ cohortis suis satelli-

---

[1] Circumdata wanting in C.

[2] Sudibus in D. and C.

[3] Sedes . . . . . ferreis wanting in C.

[4] At in D.

A.D. 1206. tibus ait, "Abstrahatur de sedili suo superbus violen-
" ter et ludat coram nobis." Abstractus autem a dæmonibus et veste nigra indutus omnem gestum hominis supra modum superbientis coram dæmonibus ad invicem applaudentibus recitavit; cervix erigitur, vultus attollitur, oculi cum arcuatis superciliis surgunt in obliquum, imperiose tumidis intonat verbis, ludunt humeri, vix brachia ferre præ fastu valentes, ardescit oculus vultuque minatur, in ortillos surgens crure stat inverso, in pectus tenditur, collum supinat, vultu candet, ignitis oculis iram prognosticat, nasumque digito percutiens magna minatur; sic ventosa superbia de facili turgens risum præbebat spiritibus monstruosis. Et cum de vestibus gloriaretur, manicasque consuendo constringeret, subito in igneam formam vestes conversæ totum corpus miseri hominis exurebant; dæmones denique ira incandescentes tridentibus uncisque ferreis et ignitis miserum membratim discerpunt. Unus autem ex eis adipem cum pice et aliis liquaminibus in sartagine ferventi torrens singula membra discerpta respersit cum illo unguine bullienti, et ad singulas dæmonis respersiones membra stridorem magnam emittebant, velut cum aqua frigida projicitur in sanguine bullienti; cumque membra sic torrefacta denuo simul fuissent compaginata, superbus ille rediit in statum priorem. Moxque ad miserum accesserunt malleatores Erebi cum malleis et tribus laminis ignitis triplici ordine clavatis, duasque laminas in anteriori parte corporis ad dextram et ad sinistram applicuerunt et cum clavis candentibus crudeliter cum malleis affixerunt; hæ autem laminæ a pedibus incipientes deducebantur per tibias et femora usque ad humeros, et ita recurvabantur in collo; tertia vero lamina a genitalibus incipiens per ventrem usque ad verticem attingebat. Cumque miser ille præscriptis diutissime affligeretur tormentis, truculenter in sedem pristinam [trudebatur] in qua repositus, undique

clavis candentibus, quinque digitorum in longitudinem protensis, crudeliter ex omni parte torquebatur; illoque sic ab hoc loco pœnali sublato, in sede propria, quam sibi vivens fabricaverat, repositus est denuo cruciandus. A.D. 1206.

De quodam sacerdote.

Sacerdos quidam, ex cathedra sua ignita a ministris iniquitatis in hoc ludibrium crudeliter extractus, coram larvis sistitur monstruosis, cujus linguam protinus per medium secti gutturis violenter extrahentes radicitus amputarunt. Hic populum sibi commissum, nec sermone sanctæ exhortationis, nec exemplo piæ actionis, pro bonis temporalibus ab eo receptis, orationum aut missarum suffragia, dum potuit, rependebat. Postea, sicut de superbo jam diximus, membratim illum discerpentes et iterum redintegrantes in tormentali cathedra locaverunt.

De quodam milite.

Post hunc adductus est miles quidam, qui vitam suam in cædibus innocentium et torneamentis peregerat et rapinis. Hic omnibus armis militaribus armatus equo nigerrimo insidebat, qui piceam flammam cum fœtore et fumo per os et nares, cum urgeretur calcaribus, in supplicium sui sessoris efflabat. Sella equi clavis igneis et prælongis erat undique præfixa; lorica et galea, scutum et ocreæ, ex toto flammantia nimio sui pondere militem graviter onerabant, sed non minori cruciatu eum medullitus exurebant. Miles autem, postquam equum cursu præcipiti agitaverat, hastamque contra dæmones sibi obviantes eique illudentes vibraverat, priores militiæ suæ gestus replicando, ab ipsis equo dejectus membratim discerpitur, membraque exsecrabili liquore supradicto

A.D. 1206. torrentur; torrefacta et ad invicem compaginata, modo quo superiores, tribus laminis constringuntur, sicque redivivus in sedem propriam violenter retruditur.

De quodam placitatore.

Post militem vero adducitur in medium quidam legum mundanarum peritissimus, a suo sedili cum cruciatu magno abstractus, quod sibi per longum tempus male vivendo fabricaverat et judicia acceptis muneribus subvertendo. Hic autem per totius Angliæ fines inter summos famosissimus habebatur, sed anno quo hæc visio contigit vitam miserabiliter terminavit, nam sine omni testamenti executione subito decedens, ab alienis quicquid rapaci ingluvie acquisierat distractum est penitus et consumptum;[1] ad scaccarium enim regis residere consueverat, ubi ab utraque litigantium parte dona frequenter acceperat. Hic quoque, cum in ludibrium theatrale coram spiritibus nefandis adduceretur, insultantibus larvis coactus est actus vitæ pristinæ replicare; nam modo a dextris, modo a sinistris se divertens, illos de causa proponenda, istosque in causis contradictoriis instruebat, nec inter hæc manus a munere cohibens, nunc ab hiis, nunc vero ab illis, acceptam pecuniam numerabat numeratamque in loculis reponebat. Cumque diutius dæmones miseri hominis gestum ludificando conspexissent, nummi subito velut ardentes effecti miserum miserabiliter exurebant, quos in os suum ardentes projicere, atque in ore receptos compulsus est deglutire; quibus absorptis, accesserunt duo dæmones cum rota plaustri ferrea, verubus et clavis in orbem confixa, et super dorsum peccatoris eam truculenter revolventes dorsum totum crebro et flammanti rotatu contriverunt, nummosque, quos ore hianti angustiose deglutiverat, angu-

[1] Distracta sunt penitus et consumpta in D.

stiosius per vomitum rejicere compulerunt; quos cum evomuisset, jussit eos colligere dæmon, ut de illis simili modo iterum cibaretur; postea vero ministri tartarei in furorem versi omnia quæ supradicta sunt tormenta in eum expenderunt. Uxor vero ejus in sede quadam ignita et aculeata compressa sedebat, eo quod in pluribus ecclesiis pro quodam annulo excommunicari fecerat, quem in scrinio suo ignoranter posuerat et furatum esse dicebat; a quo transgressionis piaculo nunquam fuerat absoluta, a diræ mortis subita necessitate præventa. A.D. 1206.

De adultero et adultera.

Adductus est post illum ad spectaculum furiosorum dæmonum adulter cum adultera, qui, fœda pariter conjuncti copula, turpissimos motus venereos gestusque impudicos cum multa sui confusione ac dæmonum exprobratione palam omnibus replicarunt; deinde, quasi in insaniam versi, alternatim sese dentibus corrodendo lacerabant, illumque superficialem amorem, quem prius habere videbantur, in crudelitatem commutaverunt et odium; postmodum vero, membris omnibus a turba furiosa dissectis, pœnam sortiti sunt similem prædictorum. Similibus autem omnes, qui aderant, fornicatores affligebantur tormentis, quæ pro sui suppliciorum immanitate scriptori silentium imponunt.

De detractoribus.

Inter alios quoque miseros duo de collegio detractorum in medium sunt adducti, quorum ora ad auriculas usque distorquendo dehiscentes, versis ad invicem vultibus, torvis se oculis perstringebant; apposita autem sunt duo capita cujusdam hastæ ardentis in ore utriusque, quam commasticantes ac ore distorto corrodentes celeriter ad medietatem hastæ appropinquantes pervenerunt, sicque sese mutuo laniantes vultum suum totum masticando cruentabant.

De furibus et incendiariis.

A.D. 1206. Adducti sunt inter cæteros fures, incendiarii et sacrorum violatores locorum, qui a ministris tartareis positi sunt super rotas ferreas et ignitas, aculeis sudibusque affixas, quæ ex nimia succensione imbrem igneum scintillabant; super has itaque miseri volutati cruciatum horrificum perferebant.

De mercatoribus.

Adfuit huic ludibrio et mercator cum stateris suis et ponderibus dolosis, necnon et illi, qui pannos novos in tentoriis ita vehementer trahendo in longum distendunt et latum, ut fila[1] rumpantur et scissura fiat, scissurasque subtiliter consuentes pannos illos in locis vendunt subobscuris; isti de sedibus truculenter evulsi scelerum suorum gestus priores ad ignominiam et pœnarum aggravationem iterare cogebantur, et tandem, sicut diximus de superioribus, a dæmonibus torquebantur.

De puteo gehennali et caldariis pœnalibus.

Vidit præterea eductus ille, secus introitum inferni inferioris, quasi quatuor plateas, quarum prima innumeras fornaces habebat et caldarias amplas et latas, pice ferventi et aliis liquaminibus ad summum usque repletas; in singulis autem animæ congestæ acriter bulliebant, quarum capita velut nigrorum piscium in ferventi liquamine, ex vi ebullitionis, nunc sursum præeminebant, nunc deorsum ruebant. Secunda platea similiter caldarias habebat, sed nive et rigida glacie refertas, in quibus animæ horrido frigore et cruciatu intolerabili torquebantur. Caldariæ vero, quæ in platea tertia erant, aqua sulphurea bullienti et cæteris rebus, quæ fœtorem emittere solent cum fumo fœtido,

[1] Filam in D.

repleta erant, in quibus animæ in fœtore libidinis vitam finientes specialiter torquebantur. Quarta vero platea habebat caldarias aqua salsissima et nigerrima plenas, cujus aquæ austeritas ex sua salsedine quodlibet lignum in illa demersum confestim decoriaret. In his autem caldariis multitudo peccatorum, homicidarum, furum, raptorum, veneficarum mulierum et divitum, qui homines suos injustis exactionibus opprimebant, indesinenter bulliebant; quos ministri iniquitatis undique adstantes cum furcis ferreis candentibus, ne liquaminum ardorem effugerent, introrsum comprimebant. Illi autem, qui in hoc ferventi liquore per dies septem bullierant, die octavo in frigus illud horridum, quod in secunda platea erat, deponebantur, et, e converso, illi, qui afflicti fuerant in frigore, ponebantur in liquamine bullienti; similiter, qui in aqua salsa bullierant, in fœtoribus torquebantur; has vero mutationum vicissitudines per octo dies semper observabant. A.D. 1206.

De basilica in monte gaudii sita et de suffragiis animarum.

Hiis itaque inspectis, illucescente jam Dominicæ diei aurora, sancti memorati cum viro educto perrexerunt ad montem gaudii per ignem purgatorii et per stagnum ac pontem aculeatum, donec pervenerunt ad atrium, quod erat id parte occidentali templi prædicti quod situm erat in monte; eratque ibi porta quædam speciosa et ampla semper patens, per quam introducebantur a sancto Michaele animæ ex toto candidatæ; in hoc enim atrio congregabantur animæ expiatæ, sub magno exspectationis desiderio felicem illius introitum postulantes. In australi quoque plaga templi exterius perspexit eductus ille animas infinitas, quæ omnes, versis vultibus ad basilicam, cum magnæ fatigationis exspectatione suffragia viventium desiderabant amicorum, per quæ basilicæ illius adipisci introitum mererentur, et, quanto specialius juvabantur, tanto

A.D. 1206. basilicæ vicinius adhærebant;[1] in hoc loco multos de notis suis recognovit, necnon et omnes illos, quorum notitiam in seculo habuerat vel exilem. Sanctus vero Michael de singulis animabus, quas ibi cernebat vir ille eductus, intimabat illi quot missarum unaquæque anima potuit liberari et ad templi ingressum admitti. Animæ quoque, quæ ibidem exspectabant ingressum, nulla pœnalitate afficiebantur, nisi quod præstolabantur aliquod speciale suffragium amicorum; veruntamen omnes animæ, quæ ibi subsistebant, per generalia universalis ecclesiæ suffragia de die in diem ad basilicæ introitum appropinquant.

De diversis mansionibus basilicæ memoratæ.

Vir autem ille a sancto Michaele introductus in templum conspexit ibi multos utriusque sexus, quos in seculo viderat, candidos, qui omnes templum conscenderant[2] et magnæ felicitatis gaudio fruebantur; et, quanto magis per gradus templi versus orientem animæ ascenderant, tanto candidiores et nitidiores fiebant. Multæ mansiones præclarissimæ in illa magna visebantur basilica, in quibus justorum animæ nive candidiores mansitabant, quorum vultus et coronæ velut lux aurea rutilabant. Singulis diebus certis horis cantica de cœlis audiunt, velut si concordi melodia omnia musicorum genera concreparunt, quæ ita omnes templum inhabitantes suavi quadam dulcedine demulcet ac refovet, velut si omnium reficerentur deliciis ferculorum; illæ vero, quæ exterius in atriis basilicæ consistebant, nullum de hoc cœlesti concentu sonum merebantur audire. Hic autem plerique sanctorum quasi propria habebant domicilia, ubi specialiter sibi post Dominum in aliquo famulantes feliciter recipiebant, eos postmodum præsentaturi ante conspectum Dei.

---

[1] Adhærebat in D. and C. | [2] Ascenderant in C.

De paradiso et Adam primo parente.

Divertentes autem ad plagam templi prædicti orien- A.D. 1206.
talem pervenerunt ad locum amœnissimum, herbarum florumque [1] varietate splendidum, arborum fructuumque fragrantia refertum, ubi conspexit eductus ille fontem lucidissimum, qui ex se quatuor rivulos diversi liquoris et coloris emittebat; super hunc fontem erat arbor pulcherrima miræ magnitudinis et immensæ proceritatis, quæ omnigen[or]um abundantia fructuum ac specierum redolentia affluebat. Sub hac arbore prope fontem requiescebat homo quidam venustæ formæ ac gigantæi corporis, qui a pedibus usque ad pectus indutus erat quodam vestimento varii coloris et mira pulchritudine contexto; ex uno oculo ridere et lugere ex altero videbatur. "Hic," inquit sanctus Michael, "est primus parens generis humani Adam, " qui per oculum ridentem innuit lætitiam, quam " habet de filiorum suorum salvandorum ineffabili " glorificatione, et per alium lachrymantem denuntiat " tristitiam, quam habet de quorundam filiorum suo- " rum reprobatione et justo Dei judicio damnando- " rum. Vestimentum quo tegitur, sed nondum ex " toto, stola est immortalitatis et vestis gloriæ, qua in " primaria prævaricatione fuerat spoliatus; nam ab " Abel justo, filio suo, usque nunc, cœpit hanc vestem " recuperare per totam filiorum suorum justorum suc- " cessionem, et, sicut variis virtutibus enituerunt electi, " ita hæc vestis colore vario picturatur; cum vero " completus fuerit electorum numerus filiorum, tunc " Adam ex toto stola immortalitatis et gloriæ vestie- " tur, et sic mundus finem sortietur."

Ut vir ille eductus ad corpus suum redierit.

Ex hoc tandem loco paululum progredientes pervenerunt ad portam quandam speciosissimam, gem-

[1] Herbarumque florum in D.

A.D. 1206. mis ornatam et lapidibus pretiosis; murus per gyrum quasi aureus rutilabat. Statim ut portam intraverunt, apparuit templum quoddam aureum multo magnificentius priori, in omni pulchritudine, suavitatis dulcedine et luminis coruscantis splendore, ita ut loca prius visa nullius amœnitatis reputarentur ad istius loci respectum; cumque templum hoc introiissent, conspexit a latere ædiculam quandam mirabili decore refulgentem, in qua residebant tres virgines inedicibili pulchritudine coruscantes; hæ autem, sicut ab archangelo edoctus est, erant sancta Catherina, sancta Margareta[1] et sancta Ositha. Quarum pulchritudinem cum admirando contemplaretur, sanctus Michael ait sancto Juliano, "Reduc festinanter ad corpus suum "virum hunc, quia, nisi citius reductus fuerit, aqua "frigida, quam in os ejus adstantes injicere moliun-"tur, ipsum ex toto suffocabit;" et, his dictis, continuo, quo ordine nesciens, ad corpus reductus in stratu suo resedit. Jacuerat autem in stratu suo, quasi in excessu mentis, duobus diebus cum totidem noctibus, id est, ab hora vespertina sextæ feriæ usque ad vesperam Dominicæ diei sequentis, velut gravi sopore depressus. Mane siquidem facto, ad ecclesiam properabat, et post missæ celebrationem sollicitabat eum presbyter cum aliis parochianis, qui illum velut exanimem paulo ante viderant, ut ea, quæ sibi revelata fuerant, illis intimaret; ille vero præ nimia simplicitate visionem referre dissimulabat, donec nocte sequenti sanctus Julianus apparens ei præcepit, ut omnia quæ viderat revelet, quia ad hoc eductus fuerat, ut ea, quæ audierat, publicaret; qui jussis sancti obtemperans, in die Omnium sanctorum et deinceps, visionem constanter et aperte lingua Anglica, cunctis audientibus et admirantibus insolitam viri eloquentiam, [enarravit,] cum antea præ nimia simplicitate rusticanus semper exstiterit et elinguis; nec

[1] Margarita in D.

prius destitit ab inspectæ visionis narratione donec multos ad lamenta et gravia suspiria commovit. A.D. 1207.

Ut Gaufridus, Eboracensis archiepiscopus, exilium subierit.

Anno gratiæ MCCVII. rex Johannes celebravit natale Domini apud Wintoniam, præsentibus magnatibus regni. Deinde in purificatione beatæ Mariæ cepit per totam Angliam tertiam decimam partem ex omnibus mobilibus et rebus aliis, tam de laicis quam viris ecclesiasticis et prælatis, cunctis murmurantibus sed contradicere non audientibus; solus Gaufridus, archiepiscopus Eboracensis, non consentiens, sed plane contradicens, clanculo recessit ab Anglia, et in recessu suo omnes specialiter, qui in archiepiscopatu Eboracensi hanc rapinam facerent, et in genere universos ecclesiæ sive rerum ecclesiasticarum invasores, anathematis sententia innodavit.

Eadem tempestate circa noctem mediam ventus vehemens et repentinus superveniens ædificia diruit, arbores prostravit, oves et armenta exaggeratis nivibus sexto kalendas Februarii interire coegit.

Eodem anno imperator Otho venit in Angliam, et, habito colloquio cum rege avunculo suo, rediit in terram suam, acceptis a rege prædicto quinque millibus marcis argenti.

Sub his diebus prædicatores, qui appellati sunt Minores, favente papa Innocentio, subito emergentes terram repleverunt, habitantes in urbibus et civitatibus deni et septeni, nihil omnino possidentes, de evangelio viventes, in victu et vestitu paupertatem nimiam præferentes, nudis pedibus incedentes, maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt. Diebus autem Dominicis et festivis de suis habitaculis exeuntes prædicaverunt in ecclesiis parochialibus evangelium verbi, edentes et bibentes quæ apud illos erant, quibus offi-

A.D. 1207. cium prædicationis impendebant; qui in rerum cœlestium contemplatione tanto perspicaciores sunt inventi, quanto a rebus præsentis seculi et carnalibus deliciis comprobantur alieni. Nullum genus alimenti penes eos usque in crastinum reservatur, ut paupertas spiritus, qui viget in mente, actu sicut et habitu omnibus innotescat.

De cassatione electionum episcopi Norwicensis et supprioris Cantuariensis.

Circa dies istos steterunt Romæ coram domino papa monachi Cantuariensis ecclesiæ, turpem admodum causam ad invicem agitantes; nam quædam pars eorum per literas conventus de rato præsentaverunt Reginaldum, suppriorem Cantuariensem, sicut multotiens fecerant, electum ad archiepiscopatum, instantius postulantes ut ejus electio confirmaretur; altera vero pars eorundem monachorum per literas similiter de rato præsentaverunt Johannem, episcopum Norwicensem, multis rationibus ostendentes electionem de suppriore nullam esse, tum quia facta erat de nocte et sine solemnitate et assensu regio, tum quia a majori et saniori parte conventus non fuerat celebrata; sicque his rationibus propositis, petierunt ut illa electio confirmaretur, quæ clara luce diei, rege præsente et consentiente, cum testibus idoneis exstitit celebrata. His auditis et perspicaciter intellectis, procurator supprioris allegavit secundam electionem irritam esse et inanem, quia, qualiscumque prima esset electio, sive justa sive injusta, debuerat prima cassari antequam secunda celebraretur electio; unde constanter postulabat, ut prima electio rata haberetur. Denique post longas hinc et inde disceptationes, cum dominus papa intellexisset partes in unicam personam convenire non posse, atque utramque electionem vitiose et non secundum sacrorum canonum sanctiones celebratam fuisse, de consilio cardinalium suorum ambas cassavit, parti-

bus districtione apostolica interdicens et per sententiam definitivam statuens, ne de cætero ad archiepiscopatus honores alteruter electorum adspiret. A.D. 1207.

De promotione et consecratione magistri Stephani de Langeton.

Cassatis itaque electionibus memoratis, dominus papa, nolens diutius sustinere, ut gregi Dominico cura deesset pastoralis, persuasit monachis Cantuariensibus, qui procuratores coram eo constituti fuerant pro negotio ecclesiæ Cantuariensis, ut eligerent magistrum Stephanum de Langetune, presbyterum cardinalem, virum, in literali scientia eruditum, discretum et moribus ornatum; asserens, ipsius promotionem, tam ipsi regi quam universæ ecclesiæ Anglicanæ, plurimum profuturam.[1] Monachi vero ad hæc respondentes asserebant, sibi non licere præter consensum regium et sui conventus canonicam electionem in persona qualibet consentire vel sine illis electionem celebrare; at papa quasi rapiens verbum ex ore ipsorum dixit, "Sciatis," inquit, "vos plenariam habere in ecclesia "Cantuariensi potestatem, nec et super electionibus "apud sedem apostolicam celebratis solet assensus "principum exspectari; unde vobis, qui tot et tales "estis quod plene sufficitis ad istam electionem, in "virtute obedientiæ et sub pœna anathematis præci-"pimus, ut illum in archiepiscopum eligatis, quem et "nos damus vobis in patrem et pastorem animarum "vestrarum." Monachi quoque excommunicationis sententiam incurrere metuentes, licet inviti et cum murmuratione, assensum tamen præbuerunt; solus ex omnibus monachis, magister Helias de Brantefeld, qui pro parte regis et episcopi Norwicensis advenerat, noluit consentire; cæteri autem omnes cum hymno "Te Deum laudamus" electum memoratum ad altare

[1] Profecturam in D.

A.D. 1207. detulerunt. Deinde decimo quinto kalendas Julii, civitate Viterbii, a papa præfato munus consecrationis suscepit.

Ut papa Innocentius literas miserit ad regem Anglorum exhortans, ut Stephanum reciperet de Langetune in archiepiscopum jam consecratum.

His ita gestis, papa Innocentius regi Anglorum literas direxit exhortans humiliter et devote, ut magistrum Stephanum de Langetune, sancti Chrysogoni presbyterum cardinalem, ad archiepiscopatum Cantuariensem canonice electum, benigne susciperet, et qui, de regno suo originem ducens, non solum in secularium scientia literarum magistri nomen promeruit,[1] sed et doctor esse in theologicis disciplinis; et, cum præcipue vita ipsius et mores scientiæ magnitudinem excedant, ejus persona tam animæ suæ quam corpori erit non mediocriter profutura. Denique, cum multis in hunc modum verbis tam blandis quam persuasoriis regem ad consensum inducere perstitisset, priori et monachis Cantuariensibus per literas in virtute obedientiæ præcepit, ut archiepiscopum jam dictum in pastorem susciperent, eique in temporalibus simul et spiritualibus humiliter obedirent. Cumque tandem literæ domini papæ ad regis Anglorum notitiam pervenissent, iratus est rex vehementer de promotione magistri Stephani pariter et Norwicensis cassatione, crimenque proditionis in monachos Cantuarienses refundere satagebat; dixit enim, quod in præjudicium suæ libertatis sine ipsius licentia suppriorem suum elegerant, et postmodum, ut quod male gesserant quasi sibi satisfaciendo palliarent, elegerunt episcopum Norwicensem, et pecuniam de fisco accipientes ad itineris expensas, ut electionem de episcopo memorato

[1] Promeruerit in C.

factam apud sedem apostolicam impetrarent confirmari, A.D. 1207.
in cumulum iniquitatis suæ elegerunt ibi Stephanum de Langetune, inimicum suum publicum, eumque fecerunt in archiepiscopum [1] consecrari. Ob hanc quoque causam idem rex in furorem versus et indignationem misit Fulconem de Cantelu et Henricum de Cornhelle, milites crudelissimos et humanitatis ignaros, cum ministris armatis, ut monachos Cantuarienses, sicut crimine læsæ majestatis reos, a regno Angliæ expellerent vel capitali sententia condemnarent; illi autem mandatum domini sui non segniter exsequentes Cantuariam profecti sunt, et nudatis ensibus monasterium ingressi voce furiosa priori et monachis ex parte regis præceperunt, ut, velut proditores regiæ majestatis, incontinenti de regno Angliæ exirent, et, si hoc facere noluissent, affirmaverunt cum juramento, quod ipsi, injecto igne tam in ipso monasterio quam in aliis officinis, omnes illos cum ipsis ædificiis concremarent. Monachi vero nimis inconsulte agentes sine violentia et omni manuum injectione recesserunt omnes, præter tredecim valetudinarios, qui in domo infirmorum jacentes incedere non valebant; et protinus trajecti in Flandriam in abbatia sancti Bertini honorifice recepti sunt et in aliis monasteriis transmarinis. Deinde, jubente rege, substituti sunt in ecclesia Cantuariensi monachi quidam de sancto Augustino ad ministrandum ibidem, Fulcone præfato procurante, immo omnia bona eorundem monachorum distrahente et confiscante, terris tam archiepiscopi quam monachorum remanentibus incultis. Exierunt autem monachi sæpe dicti de monasterio suo in exilium pridie idus Julii.

---

[1] De . . . . . archiepiscopum wanting in C.

Ut rex Anglorum literas comminatorias ad papam miserit.

A.D. 1207. Exclusis hoc ordine monachis Cantuariensibus, rex Anglorum Johannes ad papam nuntios cum literis dixerit, in quibus expresse et quasi comminando ipsum arguebat, quod, electione episcopi Norwicensis turpiter repulsa, Stephanum quendam de Langetune, sibi penitus ignotum et in regno Francorum inter hostes suos publicos diutissime conversatum, fecerat in Cantuariensem archiepiscopum consecrari; et, quod magis in præjudicium et subversionem libertatum ad coronam suam spectantium redundat, ipsius consensu a monachis, qui illum postulasse debuerant, non rite requisito, eundem Stephanum temere promovere præsumpsit; unde asserebat se sufficienter admirari non posse, quod tam ipse papa quam universa curia Romana ad memoriam non reducunt in quantum ejus dilectio Romanæ sedi fuerit hactenus necessaria, in hoc rationis oculum non figentes, quod uberiores sibi fructus perveniant de regno suo Angliæ quam de omnibus regionibus citra Alpes constitutis. Addidit insuper, quod pro libertatibus coronæ suæ stabit, si necesse fuerit, usque ad mortem; immutabiliter affirmans, se non posse ab electione simul et promotione Norwicensis episcopi, quam sibi utilem intelligit, revocari. Tandem negotii summam in hoc conclusit, quod, si de præmissis non fuerit exauditus, omnibus Romam petere volentibus maris semitas angustabit, [ne,] terra sua divitiis evacuata, ipse minus ad hostes ab ea depellendos sufficiat; et cum archiepiscopi, episcopi et alii ecclesiarum prælati, tam de regno Angliæ quam aliarum terrarum suarum, in omnium scientiarum plenitudine sufficienter abundent, si necessitas coegerit, extra terras suas justitiam vel judicium ab alienigenis non emendicabit.

Cumque hæc omnia ad domini papæ audientiam per regis nuntios pervenissent, regi Anglorum rescripsit in hæc verba.

Rescriptum domini papæ ad regem Anglorum.

" Innocentius episcopus, servus servorum Dei, caris- A.D. 1207.
" simo in Christo filio Johanni, illustri Anglorum
" regi, salutem et apostolicam benedictionem. Cum
" super negotio Cantuariensis ecclesiæ nos tibi scrip-
" serimus humiliter, diligenter, benigne exhortando et
" rogando, tu nobis, ut salva pace tua loquar, re-
" scripsisti quasi comminando et exprobrando contu-
" maciter et proterve; et cum nos tibi supra jus
" deferre curemus, tu nobis secundum jus deferre[1]
" non curas, minus quam deceret attendens; quod
" si tua nobis devotio plurimum est[2] necessaria,
" nostra tamen tibi non parum est opportuna.
" Cumque nos in tali casu tantum honorem nulli
" principum detulerimus quantum tibi, tu nostro tan-
" tum derogare attendis honori, quantum in simili
" casu nullus princeps derogare præsumpsit; quasdam
" frivolas occasiones prætendens, quibus asseris, quod
" electioni de dilecto filio nostro magistro Stephano,
" titulo sancti Chrysogoni presbytero cardinali, a
" monachis Cantuariensibus celebratæ non potes præ-
" stare consensum, quia videlicet inter tuos conversa-
" tus est inimicos et persona ejus est tibi prorsus
" ignota. Porro juxta proverbium Salomonis, 'Frus-
" 'tra jacitur rete ante oculos pennatorum,' cum in-
" telligamus illud ei non esse imputandum ad culpam,
" sed ad gloriam potius adscribendum, quod, Parisius
" diu vacans liberalibus studiis, in tantum profecerit,
" ut meruerit esse doctor non solum in liberalibus
" facultatibus verum et in theologicis disciplinis, ac
" si per hoc, cum vita concordet doctrinæ, dignus est
" habitus præbendam Parisiensem obtinere. Unde
" mirabile gerimus, si vir tanti nominis de tuo regno
" ducens originem tibi potuit esse, saltem quoad

[1] Curemus . . . . . deferre wanting in C.

[2] Sit in C.

A.D. 1207. " famam, ignotus, præsertim cum ter scripsisses illi
" postquam a nobis exstitit in cardinalem promotus,
" quod, licet disposueris eum ad tuæ familiaritatis
" obsequium evocare, gaudebas tamen quod ad majus
" erat officium sublimatus. Sed illud potius attendere
" te decuisset, quod in terra tua natus est de paren-
" tibus tibi fidelibus ac devotis, quodque in Ebora-
" censi ecclesia fuerat præbendatus, quæ longe major
" et dignior quam Parisiensis existit; unde non solum
" ratione carnis et sanguinis, verum et obtentu eccle-
" siastici beneficii et officii, te ac regnum tuum affectu
" sincero diligere comprobatur. Nuntii vero tui cau-
" sam nobis aliam expresserunt, quare non præstitisti
" ejus electioni consensum, quia videlicet nunquam
" fuerat requisitus ab illis, qui eum a te debuerunt
" postulare; asserentes, quod literæ illæ, quibus man-
" davimus ut super hoc negotio procuratores ad nos
" idoneos[1] destinares, ad te minime pervenerunt, et
" monachi Cantuarienses, quamvis pro aliis negotiis
" ad tuam præsentiam accessissent, pro postulando
" tamen consensu nec literas nec nuntios direxerunt.
" Unde iidem nuntii cum multa nobis instantia sup-
" plicarunt, quatenus ex quo nobis complacuit hanc
" tibi honorificentiam reservare, ut monachi Cantua-
" rienses regium postularent assensum, quoniam hoc
" factum non erat, dilationem congruam concedere
" dignaremur, infra quam posset id fieri, ne juri tuo
" contingeret derogari. Contra personam electi quid-
" dam ad ultimum proponentes, quod cum manifeste
" sit factum, ostium oris claudere debuissent; præ-
" sertim cum, si verum esset, promotionem ejus jam
" impedire non possent. Licet autem super electio-
" nibus apud sedem apostolicam celebratis non con-
" sueverit assensus principis exspectari, duo tamen
" monachi fuerunt specialiter deputati, ut ad te pro

[1] Wanting in C.

" requirendo assensu venirent, qui apud Ydivoriam A.D. 1207.
" fuerunt retenti, ut injunctum sibi mandatum exse-
" qui non valerent; et præfatæ literæ de procuratori-
" bus ad nostram præsentiam destinandis tuis fuerunt
" nuntiis assignatæ, ut eas tibi fideliter præsentarent.
" Nos quoque, qui super eandem ecclesiam Cantuarien-
" sem plenitudinem potestatis habemus, regium super
" hoc dignati [1] sumus implorare favorem. Et cursor
" noster, qui apostolicas tibi literas præsentavit, lite-
" ras quoque prioris ac monachorum, qui ex mandato
" totius capituli Cantuariæ celebraverant electionem
" memoratam, super assensu petendo regiæ sublimi-
" tati porrexit. Ideoque non vidimus oportere denuo,
" post hæc omnia, regium postulare consensum; sed
" illud agere disposuimus, non declinantes ad dex-
" tram vel ad sinistram, quod sanctorum patrum
" canonicæ sanctiones statuunt faciendum, ut, vide-
" licet, nihil moræ vel difficultatis rectis dispositioni-
" bus auferatur, ne gregi Dominico diu desit cura
" pastoralis. Quocirca ne vel discretioni tuæ vel
" regali prudentiæ suggeratur a quoquam, quod ali-
" quatenus valeat a consummatione hujus officii re-
" vocari, quoniam absque vi et dolo cum canonica sit
" electio de persona idonea concorditer celebrata, sine
" damno famæ et periculo conscientiæ nostræ differre
" eam non possemus. Tu ergo, fili carissime, cujus
" honori supra jus [2] deferre curavimus, secundum jus
" nostro studeas honori deferre, ut gratiam divinam
" et nostram uberius merearis; ne forte, si secus
" egeris, in eam te difficultatem inducas, de qua non
" facile valeas expediri, cum tandem oporteat Eum
" vincere, cui flectitur omne genu cælestium, terres-
" trium et infernorum, cujus nos vices in terris, licet
" immeriti, exercemus. Ne igitur eorum consiliis ad-
" quiescas, qui tuam semper turbationem desiderant,

[1] Dignitati in D. | [2] Supra jus wanting in C.

A.D. 1207. " ut melius possint in aqua turbida piscari, sed nos-
" tro beneplacito te committas, quod utique tibi cedet
" ad laudem, gloriam et honorem; quia non esset
" tibi tutum in hac causa Deo et ecclesiæ repugnare,
" pro qua beatus martyr et pontifex gloriosus Thomas
" sanguinem suum recenter effudit, præsertim ex quo
" pater et frater tuus claræ memoriæ, tunc reges
" Anglorum, in manibus legatorum apostolicæ sedis
" illam pravam consuetudinem abjurarunt. Nos au-
" tem, si nobis humiliter adquieveris, sufficienter tibi
" et tuis providere curabimus, ne super hoc valeat
" vobis aliquod præjudicium generari. Data Late-
" rani, pontificatus nostri anno decimo."

Eodem anno, in die sancti Remigii, Isabel, Anglorum regina, peperit Johanni regi filium suum primogenitum, et vocatus est nomine avi sui Henricus.

De eclipsi lunæ.

A.D. 1208. Anno Domini MCCVIII. rex Johannes celebravit natale Domini apud Windleshore,[1] ubi multa militibus suis festiva distribuit indumenta; ac deinde in crastino purificationis beatæ Mariæ luna eclipsim passa est, primo sanguinei et postea teterrimi coloris apparens.

Eodem tempore Philippus, Dunelmensis, et Galfridus, Cestrensis episcopi, humanæ naturæ debitum persolventes esse corporaliter desierunt.

Eodem anno Isabel, Anglorum regina, peperit Johanni regi filium legitimum, quæ vocavit Richardum.

Admonitio domini papæ facta regi Anglorum.

Eodem anno Innocentius papa, cum regis Johannis Anglorum cor adeo induratum didicerat, quod nec blandis ejus admonitionibus nec asperis comminationi-

[1] Windleshores in D.

bus adquiesceret, ut Stephanum, Cantuariensem archi- A.D. 1208.
episcopum, recipere vellet, tactus dolore cordis intrinsecus Willelmo Londinensi, Eustachio Eliensi, et Malgero Wigorniensi episcopis, de consilio cardinalium suorum dedit in mandatis, ut, accedentes ad regem memoratum, ipsum pia sollicitudine pro negotio Cantuariensis ecclesiæ convenirent, salubriter exhortantes in Domino, quatenus eo pacto se vinci a Deo permitteret, ut victus Deum vinceret, ipsumque, cui servire regnare est, in sui favorem provocaret; quod si forte ipsum contumacem, sicut hactenus exstitit, invenirent et rebellem, regnum Angliæ totum sub interdicto concluderent, auctoritate ei apostolica denuntiantes, quod, si per hoc pertinaciam suam non duceret corrigendam, ipse manum adhibere curaret graviorem; cum necesse sit eum vincere, qui pro salute ecclesiæ sanctæ diabolum et angelos ejus debellans claustra tartarea spoliavit. Suffraganeis quoque Cantuariensis ecclesiæ episcopis, aliisque illius diocesis prælatis, in virtute obedientiæ per sedis apostolicæ literas expressit, ut archiepiscopum præfatum in patrem susciperent et pastorem, eique caritate debita obedire curarent.

Ut Anglia sub generali interdicto sit conclusa.

Londoniensis, Eliensis atque Wigorniensis episcopi, ex injuncto sibi delegationis officio regem Johannem[1] adeuntes, mandatumque sibi apostolicum per ordinem exponentes, humiliter lachrymisque profusis supplicabant, quatenus, Deum habens præ oculis, archiepiscopum Cantuariensem et monachos ad ecclesiam suam revocaret, honoraret et eos caritate perfecta diligeret, scandalum interdicti evitare curaret, ut per hoc retributor meritorum et potentiam sibi multiplicare digna-

[1] Wanting in C.

A.D. 1208. retur temporalem, et gloriam post mortem largiretur sine fine mansuram. Cumque iidem episcopi pro ejus salute vellent protrahere sermonem, rex quasi in furiam versus contra dominum papam et ejus cardinales in verba blasphemiæ prorupit, jurans per dentes Dei, quod, si ipsi vel alii quicuncque ausu temerario terras suas supponerent interdicto, ipse incontinenti universos Angliæ prælatos, clericos pariter et ordinatos, ad papam mitteret et bona eorum omnia confiscaret; addidit etiam, quod[1] Romanos quoscumque, sive ipsius papæ clericos, qui in regno Angliæ sive in quibuscumque terris suis reperiri potuissent, erutis oculis naribusque præcisis Romam destinaret, ut his intersignis a cæteris possent nationibus ibidem discerni; ipsis insuper episcopis expresse præcepit, quatenus cum summa festinatione a suo conspectu recederent, si suorum corporum vellent discrimina scandali evitare. Recedentes autem episcopi memorati, cum fructum pœnitentiæ in rege non invenerunt, in Quadragesima sequente, executionem sibi a summo pontifice demandatam exequi non verentes, prima die Lunæ in passione Domini, quæ tunc contigit decimo calendas Aprilis, sub generali interdicto totam Angliam incluserunt; quod, sicut in authentico domini papæ expressum habetur, non obstantibus privilegiis, ab omnibus est inviolabiliter observatum. Cessaverunt itaque in Anglia omnia ecclesiastica sacramenta, præter solummodo confessionem et viaticum in ultima necessitate, et baptisma parvulorum; corpora quoque defunctorum de civitatibus et villis efferebantur et more canum in biviis et fossatis sine orationibus et sacerdotum ministerio sepeliebantur. Quid plura? Recesserunt latenter ab Anglia Willelmus Londinensis, Eustachius Eliensis, Malgerus Wigorniensis, Jocelinus Bathoniensis, et Egi-

[1] Quoniam in D. and C.

dius Herefordensis episcopi, satius[1] arbitrantes sævitiam commoti[2] regis ad tempus declinare, quam in terra interdicta sine fructu residere. A.D. 1208.

Ut rex Johannes ab causam interdicti omnia bona clericorum fecerit confiscari.

Rex igitur Anglorum ob causam interdicti mente nimis confusus misit vicecomites suos et alios iniquitatis ministros in omnes fines Angliæ, præcipiens tam prælatis singulis quam eorum subjectis cum comminatione terrifica, ut incontinenter a regno exirent et super hac injuria peterent sibi a papa justitiam exhiberi; episcopatus insuper, abbatias, prioratus sub laicorum custodia deputans universos redditus ecclesiasticos confiscari præcepit, sed in hoc sibi caute prospiciebant prælati generaliter omnes totius regni, quod de monasteriis suis exire noluerunt, nisi per violentiam expellerentur; quod cum a regiis ministris fuisset compertum, noluerunt alicui ingerere violentiam, sicut nec a rege præceptum habuerunt, sed bona eorum omnia in usus regis convertentes victum eis et vestitum parce ex rebus propriis ministrabant. Horrea clericorum, rege jubente, obserata sunt ubique et ad commodum fisci distracta; presbyterorum et clericorum focariæ per totam Angliam a ministris regis captæ sunt et graviter ad se redimendum compulsæ; viri religiosi sive quicunque ordinati, qui itinerantes reperti sunt in via, ab equis suis projiciebantur, spoliabantur et a satellitibus regis turpiter tractabantur, nec fuit qui eis justitiam exhiberet. Venerunt ea tempestate in confinio Walliæ ad regem ministri cujusdam vicecomitis ducentes prædonem unum, manibus a tergo vinctis, qui sacerdotem quendam in via

[1] Sanctius in C.

[2] . . . . nicati in C.

A.D. 1208. spoliaverat et interfecerat, quærentes a rege quid super tali eventu sibi fieri placeret; quibus incontinenti rex respondit dicens, "Inimicum meum intere-
" mit, solvite illum et sinite abire." Parentes quoque archiepiscopi et episcoporum, qui Angliam sub interdicto posuerunt, ubi reperiri potuerunt, jubente rege capiebantur atque bonis omnibus spoliati in carcerem trudebantur. Inter hæc omnia mala perendinabant pontifices præfati in partibus transmarinis, omnimodis viventes in deliciis et sese murum pro domo Domini non opponentes, secundum Redemptoris sententiam,
" Cum lupum viderunt venientem, dimiserunt oves et
" fugerunt."

Ut rex Anglorum homagia a magnatibus Angliæ acceperit.

Inter hæc et consimilia impietatis opera rex Johannes in se reversus metuebat, ne dominus papa post interdictum manus in eum extenderet graviores, illum nominatim [1] excommunicando vel magnates Angliæ ab ejus fidelitate absolvendo, unde, ne regni jura amittere videretur, misit manum militarem ad omnes regni potentes et quos præcipue suspectos habebat, exigens obsides ab eis, quibus posset [2] eos, si forte processu temporis ab ejus fidelitate absolverentur, ad debitum revocare obsequium; adquieverunt multi regiis jussionibus, et alii filios, alii vero nepotes et carnaliter propinquos nuntiis tradiderint. Venientes tandem ad Willelmum de Brause, virum nobilem, et obsides ab eo, sicut ab aliis fecerant, exigentes, Matildis, uxor ejusdem Willelmi, procacitate muliebri verbum rapiens ex ore viri nuntiis respondit, "Pueros meos domino
" vestro regi Johanni non tradam, quia Arthurum
" nepotem suum, quem honorifice custodisse debuerat,

[1] Wanting in C.

[2] Possent in C.

" turpiter interfecit." Quod verbum cum vir ejus audisset, increpavit eam et dixit, " Quasi una ex " stultis mulieribus contra dominum nostrum regem " locuta es; nam, si ipsum in aliquo offendi, paratus " sum et ero domino meo et sine obsidibus satisfa- " cere, secundum judicium curiæ suæ et baronum " parium meorum, certo mihi assignato die et loco." Nuntii autem ad regem reversi, cum ei quæ audierant retulissent, rex graviter perturbatus misit milites suos et servientes latenter, qui ipsum Willelmum cum tota familia sua comprehenderent et sibi sub omni festinatione præsentarent; sed idem Willelmus ab amicis præmonitus[1] cum uxore sua et filiis et propinquis ad Hiberniam aufugit. A.D. 1208.

Eodem anno albi monachi in principio interdicti cessantes, postea ad mandatum abbatis sui principalis divina celebrare præsumpserunt; sed, hæc præsumptio cum ad summi pontificis notitiam pervenisset, ad majorem sui confusionem denuo sunt suspensi.

Ut rex Anglorum Othoni nepoti suo magnam pecuniam miserit.

Anno Domini MCCIX. rex Anglorum Johannes ad natale Domini fuit apud Bristollum et ibi capturam avium per totam Angliam interdixit. A.D. 1209.

Deinde venit in Angliam dux Suaviæ Henricus ex parte Othonis, regis Alemannorum, ad regem Anglorum, a quo non modica pecunia ad opus præfati Othonis recepta, repatriare maturavit.

Eodem anno, procurante Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, indultum est, semel in hebdomada ecclesiis conventualibus in Anglia celebrare divina; albi autem monachi hac privabantur indulgentia, eo quod

[1] Præmunitus in C.

A.D. 1209. in principio interdicti cessantes, postmodum ad jussionem sui abbatis principalis, papa inconsulto, celebrare præsumpserunt.

Per idem tempus Lodowicus, filius Philippi, Francorum regis, primogenitus et hæres legitimus, apud Compendium a patre suo cingulo militari donatus est, et centum alii nobiles cum eo.

Ut rex Anglorum cum rege Scotorum fœdus amicitiæ inierit.

Circa dies istos Johannes, rex Anglorum, magno exercitu congregato, versus Scotiam vexilla direxit et arma. Veniens autem in provinciam Northanhumbrorum, ad castellum quod Norham appellatur, acies ibidem contra regem Scotorum instruxit ad pugnam; quod cum regi præfato nuntiatum fuisset, timuit valde impetum ipsius, quoniam pronum ad omnem sævitiam cognovit, veniensque ei obviam de pace tractare disposuit; sed rex Anglorum in furorem versus improperavit illi acriter increpando, quod fugitivos suos et hostes publicos in regno suo receptaverat, eisque in sui præjudicium auxilium præstiterat et favorem. Sed cum hæc et alia multa rex Anglorum præfato regi imposuisset, tandem, procurantibus utrorumque regum amicis, talem concordiam inierunt, quod videlicet rex Scotorum daret regi Anglorum pro bono pacis duodecim millia marcas argenti, et insuper ad majorem securitatem traderet ei duas filias suas in obsidatum, ut per hoc inter eos pax firmior haberetur. Recedente itaque Anglorum rege quarto kalendas Julii a castello memorato, præcepit[1] per forestas totius Angliæ sepes comburere et fossata complanare, datis frugibus

[1] Wanting in C.

circumquaque bestiis ad devorandum. Deinde cepit homagia de omnibus hominibus libere tenentibus, et etiam duodecim annorum pueris, totius regni, quos omnes post fidelitatem factam in osculum pacis recepit ac dimisit. Wallenses vero, quod anteactis temporibus fuerat inauditum, apud Wodestoke venientes ad regem homagia fecerunt ibidem, licet tam divitibus quam pauperibus esset onerosum. A.D. 1209.

Eodem anno Otho, filius ducis Saxoniæ et nepos regis Angliæ, a papa Innocentio tertio in imperatorem Romanum Romæ consecratus est quarto nonas Octobris.

Per idem tempus clericus quidam, apud Oxoniam liberalibus vacans disciplinis, mulierem quandam casu interfecit, quam cum mortuam deprehendisset, per fugam sibi consuluit. Præfectus autem urbis et multi alii accurrentes, cum mulierem exanimem invenerunt, cœperunt quærere homicidam illum in hospitio suo, quod cum tribus sociis suis clericis locaverat; et facti reum non invenientes ceperunt tres socios ejus clericos memoratos et de homicidio penitus nescios, et eos in carcerem retruserunt; deinde post dies paucos, rege Anglorum jubente, in contemptum ecclesiasticæ libertatis extra villam educti suspendio perierunt. Quod cum factum fuisset, recesserunt ab Oxonia ad tria millia clericorum, tam magistri quam discipuli, ita quod nec unus ex omni universitate remansit; quorum quidam apud Cantabregge, quidam vero apud Radingum, liberalibus studiis vacantes villam Oxoniæ vacuam reliquerunt.

Eodem anno Hugo, archidiaconus Wellensis et regis cancellarius, ad episcopatum Lincolniensem, eodem rege procurante, electus est, qui continuo post factam electionem totius episcopatus a rege liberam dispositionem accepit.

Ut rex Johannes nominatim fuerit excommunicatus.

A.D. 1209. Sub his denique diebus, cum rex Anglorum Johannes jam[1] fere per biennium, ut prædictum est, generaliter per totam Angliam persecutionem gravissimam ratione interdicti tam contra viros ecclesiasticos quam laicos nonnullos infatigabiliter continuasset et de correctione simul et satisfactione omnibus spem omnimodam ademisset, papa Innocentius ipsius rebellionem diutius inultam dissimulare non potuit; unde de consilio fratrum suorum cardinalium, ad exstirpandum radicitus ecclesiæ scandalum, Londoniensi, Eliensi et Wigorniensi episcopis dedit in mandatis, ut regem memoratum nominatim excommunicatum pronuntiarent, et sententiam singulis diebus Dominicis et festivis in omnibus ecclesiis conventualibus per totam Angliam solemniter publicantes ipsum facerent ab omnibus arctius evitari. Sed cum episcopi jam dicti confratribus suis, qui in Anglia remanserant, episcopis, aliisque ecclesiarum prælatis, publicationem sententiæ auctoritate apostolica commisissent, effecti sunt universi metu regio vel favore canes muti non audentes latrare, unde injunctum sibi officium exequi dissimulantes in mandatis apostolicis secundum juris ordinem minime processerunt. Veruntamen sententia in brevi facta omnibus notissima in viis et plateis, necnon in aliis hominum conventiculis, confabulatione licet secretissima omnium ora replevit; inter quos cum die quadam sederet apud Westmonasterium ad scaccarium Gaufridus, archidiaconus Norwicensis, regiis intendens negotiis, cœpit secretius sermocinari cum sociis suis adsidentibus de sententia in regem lata, dicens, non esse tutum viris beneficiatis in obsequio regis excommunicati ulterius immorari; et, hiis dictis, ad propria non licentiatus recessit. Sed cum post paululum ea,

[1] Jam wanting in D.

quæ facta fuerant, ad regis notitiam pervenissent, non mediocriter perturbatus misit Willelmum Talebot militem cum armata manu, qui ipsum archidiaconum comprehensum et vinculis asperrimis constrictum sub carcerali custodia recluserunt; ubi post dies paucos, rege præfato jubente, capa indutus plumbea, tam victualium penuria quam ipsius capæ ponderositate compressus migravit ad Dominum. A.D. 1209.

De consiliis iniquis magistri Alexandri nequioris.

Ingessit se hac interdicti tempestate consiliis regiis pseudotheologus quidam, magister Alexander, dictus Cæmentarius, qui suis iniquis prædicationibus regem non mediocriter ad crudelitatem commovit, dixit enim illud generale flagellum Angliæ non ex culpa regis sed ex subditorum flagitiis provenisse; affirmavit etiam ipsum regem virgam esse furoris Domini, et ad hoc principem constitutum, ut regat populos aliosque subjectos in virga ferrea et tanquam vas figuli confringat universos, ad alligandos potentes in compedibus et nobiles suos in manicis ferreis. Ad papam quoque non pertinere de regum sive de quorumlibet potentum laica possessione vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probavit argumentis; cum præcipue principi apostolorum Petro nihil a Domino nisi ecclesiæ tantum ac rerum ecclesiasticarum sit collata potestas. His igitur et his similibus fallaciis regis adeo favorem promeruit, ut plurima a viris religiosis beneficia per ejusdem regis violentiam obtineret; sed cum tandem ipsius perversitas ad summi pontificis aures pervolasset, ipso papa procurante, bonis ac beneficiis omnibus spoliatus ad tantam demum miseriam perductus est, ut in habitu pauperrimo et cultu necessitate compulsus sit panem suum cum dolore ostiatim mendicare; quem videntes multi subsannando dixerunt, "Ecce homo, " qui non posuit Deum adjutorem suum, dum speravit

A.D. 1209. " in multitudine divitiarum suarum et prævaluit in " vanitate sua; fiat ergo nunc contra Dominum semper, " et dispereat de terra memoria ejus, pro eo quod non " est recordatus ut faceret misericordiam; propterea " Deus destruet eum in finem, et oratio ejus erit in " peccatum, ut eradatur habitatio ejus de terra " viventium."

De consecratione Hugonis, Lincolniensis episcopi.

Eodem tempore Hugo, Lincolniensis electus, impetrata a rege licentia ad partes transfretandi Gallicanas, ut ab archiepiscopo Rothomagensi consecrationem acciperet, continuo ut in[1] Normanniam applicuit, contulit se ad Stephanum, archiepiscopum Cantuariensem, et, facta ei canonica obedientia, decimo tertio kalendas Januarii munus ab eo consecrationis accepit; sed, cum id a rege compertum fuisset, suscepit in manu sua episcopatum jam dictum atque omnia illius emolumenta in usus suos convertit, Waltero quoque de Gray sigillum suum tradens rex fecit eum cancellarium, qui in omnibus regni agendis regis studuit facere voluntatem.

Quomodo Judæi ad redemptionem gravissimam compelluntur.

A.D. 1210. Anno Dominicæ nativitatis MCCX. rex Johannes fuit ad natale apud Windleshores, præsentibus omnibus Angliæ magnatibus et communicantibus ei, non obstante sententia qua fuerat innodatus. Deinde, rege jubente, capti sunt Judæi per totam Angliam utriusque sexus et incarcerati pœnisque gravissimis afflicti, ut de pecunia sua regis facerent voluntatem, quorum quidam graviter torti dederunt omnia quæ habebant et plura promittebant, ut sic possent evadere tot

[1] In wanting in C.

genera tormentorum; inter quos unus apud Bristol- A.D. 1210.
lum variis dilaceratus tormentis, cum se redimere nec finem facere voluisset, jussit rex tortoribus suis, ut diebus singulis unum ex molaribus excuterent dentibus, donec regi decem millia marcas argenti persolvisset; cumque tandem per dies septem tot dentes cum intolerabili cruciatu excussissent, et die octavo simile opus agere tortores jam incepissent, Judæus ille utilium tardus provisor dedit pecuniam memoratam, ut, septem dentibus evulsis, octavum sibi salvare liceret.

De excommunicatione Othonis imperatoris.

Circa dies istos Otho, Romanorum imperator, memor sacramenti quod fecerat cum a papa ad imperium fuerat sublimatus, quod videlicet dignitates imperii conservaret et jura dispersa pro possibilitate sua revocaret, fecit per sacramentum legalium hominum imperii dominica castella sua et alia jura ad dignitatem imperialem spectantia perquiri, et quæcumque per recognitionem ad jus imperii spectare didicerat in usus suos convertere laborabat. Hac autem de causa orta est dissensio gravissima inter dominum papam et imperatorem memoratum, eo quod, tempore quo vacabat imperium, idem papa castella plurima cum rebus aliis occupaverat, quæ ad dignitatem imperii pertinebant; unde imperator, quia quod suum erat revocare studuit, ipsum papam sine merito ad odium provocavit. Fredericum quoque, regem Siciliæ, idem imperator graviter persecutus est, qui similiter, dum vacavit imperium, quasdam munitiones occupatas detinuit; unde papa memoratus ipsum imperatorem per nuntios et literas frequenter admonere studuit, ut tam a persecutione Romanæ ecclesiæ, quam a regis Siciliæ ac tutelæ commissæ sedi[1] apos-

[1] Sedis in D.

A.D. 1210. tolicæ exhæredatione, cessaret. Imperator autem nuntiis domini papæ tale perhibetur dedisse responsum, " Si," inquit, " summus pontifex imperii jura injuste " possidere desiderat, a sacramento, quod tempore " consecrationis meæ ad dignitatem imperialem me " jurare compulit, absolvat, quod videlicet dispersa " imperii jura revocarem simul et habita conserva- " rem." Denique cum papa ipsum imperatorem a præstito juramento, quod omnes imperatores in sua consecratione, inspectis sacrosanctis evangeliis, jurare tenentur, absolvere noluit, et imperator, e contra, imperii jura, quæ jam pro parte maxima in manu potenti revocaverat, reddere contempsit, idem papa in ipsum imperatorem sententiam excommunicationis tulit,[1] atque universos, tam Alemanniæ quam imperii Romani, magnates ab ejus fidelitate absolvit.

Ut rex Anglorum in Hiberniam exercitum duxerit.

Eodem anno rex Anglorum Johannes, apud Penbroc in Wallia copioso exercitu congregato, profectus est in Hiberniam et ibi applicuit octavo idus Junii; cumque venisset ad Dublinensem civitatem, occurrerunt ei ibidem plusquam viginti reguli illius regionis, qui omnes timore maximo perterriti homagium ei et fidelitatem fecerunt; pauci tamen ex regulis supersederunt, qui ad regem venire contempserunt, eo quod in locis inexpugnabilibus habitabant. Fecit quoque ibidem constituere leges et consuetudines Anglicanas, ponens vicecomites aliosque ministros, qui populum regni illius juxta leges Anglicanas judicarent; præfecerat autem ibidem Johannem de Gray, episcopum Norwicensem, justiciarium, qui denarium terræ illius ad pondus numismatis Angliæ fecerat fabricari, et tam obolum quam quadrantem rotundum fieri præcepit. Jussit quoque rex, ut illius monetæ usus tam in Anglia quam in Hibernia communis ab

[1] Wanting in D.

omnibus haberetur, et utriusque regni denarius in thesauris suis indifferenter poneretur. De hac autem rotunditate Merlinus vates prophetavit dicens, "Fin- " detur, inquit, forma commercii, dimidium rotundum " erit." A.D. 1210.

His ita gestis, rex in manu forti progrediens cepit plurimas hostium suorum munitiones, fugientibus a facie ejus Waltero de Lasci, viro nobili, cum aliis multis, qui in manus[1] ejus incidere metuebant. Tandem veniens in provinciam regionis illius, quæ Mide nuncupatur, uxorem Willelmi de Brause, et Willelmum filium ejus cum uxore sua, in quadam munitione obsedit et cepit, vinculisque constrictos asperrimis misit eos in Angliam et in castello de Windleshores sub arcta custodia deputavit. Rex denique Johannes, cum in parte maxima de tota Hibernia pro libitu suo disposuisset, naves cum triumpho ingressus in Angliam applicuit quarto kalendas Septembris; deinde Londonias cum festinatione properans fecit omnes Angliæ prælatos in sua præsentia convenire. Venerunt autem ad hanc generalem vocationem abbates, priores, abbatissæ, Templarii, Hospitalarii, custodes villarum ordinis Cluniacensis et aliarum regionum transmarinarum, cujuscumque dignitatis et ordinis, qui omnes ad tam gravem compulsi sunt redemptionem ac rerum ecclesiasticarum dilapidationem, quod summa extortæ pecuniæ excrevisse fertur ad centum millia librarum sterlingorum; albi quoque monachi de regno Angliæ, aliis exceptis, quadraginta millia libras argenti in hoc tallagio, vellent nollent, cassatis privilegiis, regi persolverunt.

Eodem tempore Matildis, fœmina nobilis et uxor Willelmi de Brausia, et filius ejus et hæres Willelmus, et uxor ejusdem Willelmi, apud Windleshores carcerali custodiæ deputati, jubente Anglorum rege, fame perierunt.

[1] Manibus in D.

Ut rex Anglorum reges Wallenses subjugaverit.

A.D. 1211. Anno gratiæ MCCXI.[1] rex Anglorum Johannes fuit ad natale Domini apud Eboracum, præsentibus comitibus et baronibus regni. Quo etiam anno idem rex, apud Album monasterium magno exercitu congregato, profectus est in Walliam octavo idus Julii, ubi in fortitudine gravi Walliæ interiora perlustrans ad Snaudunam usque obvia sibi quæque conterendo penetravit, reges omnes et nobiles sine contradictione subjugavit, de subjectione in posterum obsides viginti octo suscepit; ac inde cum prosperitate in die assumptionis beatæ Mariæ ad Album monasterium remeavit, veniensque apud Norhamptonam nuntios domini papæ ibidem cum mandatis apostolicis obvios habuit, Pandulphum videlicet subdiaconum et sedis apostolicæ cardinalem, ac de militia Templi fratrem Durandum, qui ad hoc venerunt, ut pacem inter regnum et sacerdotium reformarent. Rex autem ad exhortationem nuntiorum gratanter concessit, ut archiepiscopus Cantuariensis et monachi, atque omnes episcopi ab Anglia proscripti, cum pace sua redirent ad propria; sed, quia de damnis datis et de eorum bonis confiscatis rex archiepiscopo et episcopis satisfacere noluit, nuntii infecto negotio ad Gallias remearunt. Quo facto, rex Johannes cepit a militibus, qui exercitui in Wallia non interfuerunt, de quolibet scuto duas marcas argenti.

Eodem anno vir nobilis et miles egregius Rogerus, Cestriæ constabularius, vitam finivit.

[1] MXI. in D.

Ut rex Francorum Reginaldum, comitem Bononiæ, exsulaverit.

Eodem tempore Reginaldus, comes Bononiæ, vir strenuus et in arte militari probatissimus, a Philippo, rege Francorum, de comitatu suo injuste expulsus et bonis omnibus privatus est; quo expulso, rex Francorum dedit Philippo filio suo comitatum illum, cum filia et hærede legitima comitis memorati, jure perpetuo possidendum. Comes vero Reginaldus in Angliam veniens a rege Johanne honorifice susceptus est, de cujus liberalitate idem comes trecentas libratas terræ larga distributione suscipiens regi memorato homagium et fidelitatem fecit. A.D. 1211.

De morte Willelmi de Brausia.

Per idem tempus Willelmus de Brause senior, qui a facie regis Anglorum Johannis ab Hibernia ad partes fugerat Gallicanas, apud Cordubam diem clausit extremum et Parisius in abbatia sancti Victoris honorifice sepultus est.

Eodem anno Innocentius papa, cum rex Anglorum Johannes nuntiis ejus sibi monita salubria prædicantibus adquiescere contempsisset, multimodam ipsius contumaciam supra modum admirans, reges et alios omnes, tam pauperes quam potentes, ad coronam Angliæ spectantes, a regis fidelitate et subjectione absolvit, districte et sub pœna excommunicationis prohibens universis et singulis, quatenus ipsum in mensa, consilio et colloquio arctius evitarent.

Habuit autem rex hac interdicti tempestate consiliarios iniquissimos, quorum nomina pro parte hic ponere non omittam; Willelmus quoque frater regis et comes Saresbiriensis, Albericus de Ver comes Oxoniensis, Gaufridus filius-Petri Angliæ justiciarius, tres

A.D. 1211. episcopi curiales, Philippus Dunelmensis, Petrus Wintoniensis et Johannes Norvicensis, Richardus de Marisco regis cancellarius, Hugo de Nevilla protoforestarius, Willelmus de Wrotham custos portuum maris, Robertus de Veteri-ponte et Yvo frater ejus, Brienus de Insula et Gaufridus de Luci, Hugo de Bailul et Bernardus frater ejus, Willelmus de Cantelu et Willelmus filius ejus, Fulco de Cantelu et Henricus de Cornhelle vicecomes Cantiæ, Robertus de Braibroc et Henricus filius ejus, Philippus de Ulecotes et Johannes de Bassingburne, Philippus Marci castellanus de Notingham, Petrus de Maulei et Robertus de Gaugi, Gerardus de Atie et Ingelardus nepos ejus, Fulco[1] et Willelmus Briwere, Petrus filius-Hereberti et Thomas Basset, et alii multi,[2] quos longum esset enumerare, qui regi in omnibus placere cupientes consilium non pro ratione, sed pro voluntate dederunt.

Ut rex Anglorum Alexandrum, filium regis Scotiæ, cingulo militari donaverit.

A.D. 1212. Anno Domini MCCXII. rex Johannes fuit ad natale apud Windleshores; et in Quadragesima sequenti, Dominica qua cantatur Lætare Hierusalem, idem rex Alexandrum, filium regis Scotorum et hæredem legitimum, Londoniis apud sanctam Brigidam, cingulo militari donavit.

Eodem anno Malgerus, Wigorniensis episcopus, ob libertatem ecclesiæ Anglicanæ et executionem justitiæ exsul et proscriptus de regno Angliæ apud Pontiniacum kalendas Julii diem clausit extremum.

---

[1] Falco in D. | [2] Wanting in C.

Ut rex Anglorum de proditione sua præmunitus fuerit.

Eodem tempore Wallenses de latibulis hostiliter erumpentes ceperunt quædam castella regis Anglorum, atque omnes, quos in eis invenerunt, milites et servientes amputatis capitibus peremerunt, villasque quamplurimas injecto igne combusserunt, ac demum prædam maximam et spolia congerentes in sua sese sine sui dispendio receperunt; quod factum cum ad regis Anglorum notitiam pervenisset, indignatus est valde, et congregans exercitum innumerabilem militum, equitum simul et peditum, omnes fines Wallensium cum ipsis Wallensibus exterminare disposuit. Cumque rex tandem ad Notingham cum multo hominum tumultu pervenisset, antequam cibum sumeret, fecit viginti octo pueros, quos anno præterito a Wallensibus susceperat obsides, in ultionem jam dictæ transgressionis patibulo suspendi. Deinde cum sedisset ad mensam, cibis intendens et potibus, venit nuntius ad regem ex parte regis Scotiæ, qui ei literas suæ provisæ proditionis porrexit; quo facto, venit alius nuntius ex parte filiæ ejusdem regis, uxoris videlicet Leolini, regis [1] Walliæ, qui regi alias literas prioribus dissimiles tradidit, dicens secretum esse quod litera continebant. Rex vero post prandium divertens ad locum secretum jussit sibi tenorem exponere literarum; literæ vero, licet de regionibus venirent diversis, unam tamen eandemque sententiam continebant, quod videlicet rex, si bellum aggrederetur incœptum, aut a suis magnatibus perimeretur, aut hostibus ad perdendum traderetur. Rex autem, cum talia audisset, perturbatus est valde et animo consternatus, atque, cum intellexisset magnates Angliæ a sua esse fidelitate absolutos, majorem literis sibi destinatis fidem adhibuit; A.D. 1212.

[1] Uxoris . . . . . regis wanting in C.

A.D. 1212. unde propositum utiliter commutans jussit omnem exercitum ad propria remeare, veniensque ad urbem Londoniarum misit nuntios ad magnates universos sibi de fidelitate suspectos, exigens obsides ab eis, ut probaret qui vellent et qui nollent ejus obtemperare præceptis. Illi vero regiis jussionibus resistere non audentes remiserunt filios, nepotes et cognatos suos ad libitum regis, et sic indignatio ejus aliquantulum conquievit; veruntamen Eustachius [1] Vesci et Robertus filius-Walteri, de proditione memorata accusati et regi nimis suspecti, recesserunt ab Anglia, Eustachius videlicet in Scotiam, et Robertus ad Gallias divertentes.

De Petro heremita et ejus prophetia.

Sub hiis quoque diebus erat in provincia Eboracensi heremita quidam, Petrus nomine, qui, eo quod multis futura multa prædixerat, sapiens dicebatur; hic inter alia, quæ spiritu prophetiæ tactus viderat de rege Anglorum Johanne, palam cunctis et publice asserebat, quod non foret rex in die Dominicæ ascensionis proximo sequentis nec deinceps, sed die illo coronam Angliæ ad alium transferri prædixit. Cujus assertio cum ad regis notitiam devenisset, et, ipso jubente, ad ejus præsentiam adductus fuisset, quæsivit ab eo rex, si die illo esset moriturus, vel quo ordine a regni solio privaretur; qui respondit, "Noveritis certissime, quod "die prædicto rex non eris; et, si de mendacio con-"victus fuero, de me quod placuerit faciatis." Cui rex, "Fiat," inquit, "secundum verbum tuum." Tunc rex tradidit illum Willelmo de Harecurt custodiendum; quem idem Willelmus vinculis arctioribus constrictum apud Corvum incarceravit, donec probaret quem exitum res haberet. Quod verbum in brevi per

[1] De inserted in C.

remotas provincias ita disseminatum est, quod fere omnes, qui hoc audierunt, dictis ejus fidem adeo adhibuerunt, ac si assertio illius de cælo sonuisset. Erant insuper hac tempestate multi nobiles in regno Angliæ, quorum rex uxores et filias illis murmurantibus oppresserat; alii, quos indebitis exactionibus ad extremam inopiam perduxerat; nonnulli, quorum parentes et carnales amicos exsulaverat, eorum hæreditates in suos usus convertens; unde factum est, ut idem rex tot fere habere hostes, quot habuit magnates. Unde hoc instanti tempore, cum se cognovissent ab ejus fidelitate solutos, gavisi sunt valde, ita quod, si famæ creditur, miserunt regi Francorum chartam singulorum eorundem procerum sigillis munitam, ut secure veniret in Angliam regnum illico recepturus et cum gloria et honore coronandus. A.D. 1212.

Quomodo rex Anglorum Johannes abjudicatus est a regno.

Circa hos denique dies Stephanus, archiepiscopus Cantuariensis, Willelmus Londinensis et Eustachius Eliensis episcopi, Romam profecti innuerunt domino papæ multimodas rebelliones et enormitates, quas fecerat rex Anglorum Johannes a tempore interdicti usque in præsentem diem, manus sævitiæ et crudelitatis contra Dominum sanctamque ecclesiam infatigabiliter aggravando; unde humiliter domino papæ supplicabant, ut Anglicanæ ecclesiæ, jam quasi in extremis laboranti, dignaretur piæ miserationis intuitu subvenire. Tunc papa gravi mœrore propter desolationem regni Angliæ confectus, de consilio cardinalium, episcoporum et aliorum virorum prudentium, sententialiter definivit, ut rex Anglorum Johannes a solio regni deponeretur, et alius, papa procurante, succederet qui dignior haberetur. Ad hujus quoque sententiæ executionem scripsit dominus papa potentissimo regi Francorum Philippo,

A.D. 1212. quatenus in remissionem omnium suorum peccaminum hunc laborem assumeret, et, rege Anglorum a solio regni expulso, ipse et successores sui regnum Angliæ jure perpetuo possiderent; scripsit insuper omnibus magnatibus, militibus, aliisque bellatoribus per diversas nationes constitutis, ut ad regis Anglorum dejectionem sese cruce signarent, regemque Francorum in hac expeditione ducem sequentes vindicare injuriam universalis ecclesiæ laborarent[1]; statuit præterea, ut quicumque ad expugnandum regem illum contumacem opes impenderint vel auxilium, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis et animarum suffragiis in pace ecclesiæ securi permaneant. His ita gestis, misit dominus papa a latere suo Pandulphum subdiaconum ad partes Gallicanas cum archiepiscopo et episcopis supradictis, ut in ipsius præsentia ea, quæ superius digesta sunt, exequatur; sed Pandulphus a papa recedens, remotis omnibus, secretissima allocutione sciscitavit, si forte in rege Anglorum fructum pœnitentiæ inveniret, ita quod vellet satisfacere Domino et ecclesiæ Romanæ atque aliis omnibus ad illud negotium spectantibus, quid sibi inde fieri placeret. Tunc papa Pandulpho quandam pacis formam evidenter expressit, cui si rex assentire decreverit, apud sedem apostolicam gratiam poterit invenire. Hæc autem pacis forma inferius descripta continetur.

De reditu Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum a sede apostolica, et de morte Gaufridi, Eboracensis archiepiscopi.

A.D. 1213. Anno Domini MCCXIII. rex Johannes ad natale Domini tenuit curiam suam apud Westmonasterium cum pauco admodum militum comitatu; quo etiam

[1] Wanting in C.

tempore Gaufridus, Eboracensis archiepiscopus, post- A.D. 1213.
quam per septennium pro libertate ecclesiæ et executione justitiæ exilium passus est, diem clausit extremum.

Eodem anno, mense Januario, redierunt a curia Romana Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, Willelmus Londoniensis et Eustachius Eliensis episcopi, et, habito in partibus transmarinis concilio, regi Francorum et episcopis Gallicanis, cum clero pariter et populo, sententiam, quæ in regem Anglorum Romæ pro contumacia lata fuerat, solemniter promulgarunt; deinde ex parte domini papæ, tam regi Francorum quam cæteris universis, in remissionem suorum peccaminum injunxerunt, ut omnes pariter ad Angliam hostiliter accedentes Johannem regem a solio regni deponerent et alium, qui dignus esset, auctoritate apostolica subrogarent. Tunc rex Francorum rem diu desideratam intelligens accinxit se ad pugnam, atque omnes suæ ditionis homines, duces videlicet, comites et barones, milites et servientes, cum equis et armis jussit in octavis Paschæ sub nomine culvertagii apud Rothomagum ita potenter convenire, ne crimine læsæ majestatis damnum incurrere viderentur; fecit præterea omnes naves suæ potestatis, et alias multas quas colligere poterat, frumento, vino, carne et diversis armamentis optime muniri, ut in omnium copiam rerum tam numerosus exercitus abundaret.

Ut rex Johannes hostibus supervenientibus resistere studuerit.

Rex Anglorum Johannes de omnibus, quæ in partibus transmarinis agebantur, per exploratores edoctus cogitavit qualiter callide insidiis sibi paratis resistere potuisset; fecit itaque mense Martio idem rex inbreviare omnes naves de universis portubus totius Angliæ per hoc breve, quod singulis portuum ballivis in hæc verba direxit; "Johannes rex Angliæ, et cætera.

A.D. 1213. " Præcipimus tibi, quatenus statim, visis literis istis,
" eas in propria persona una cum ballivis portuum
" ad singulos portus de balliva tua, et facias dili-
" genter inbreviare omnes naves ibi inventas, quæ
" possunt ferre sex equos vel plures; et præcipias ex
" parte nostra magistris omnium navium illarum, et
" illis quorum naves sunt, quod, sicut se et naves
" suas et omnia sua diligunt, habeant illas apud
" Portesmuthe[1] in media Quadragesima bene eschi-
" patas[2] bonis et probis marinellis et bene armatis,
" ituri in servitium nostrum ad liberationes nostras;
" et tunc habeas ibi memoriter et distincte inbre-
" viatum, quot naves in singulis portubus inveneris
" et quorum ipsæ sint, et quot equos quælibet ferre
" possit; et tunc facias nobis scire, quot et quæ
" naves non fuerint in portubus suis die Dominica
" proxima post cineres, sicut præceperamus; et ha-
" beas ibi hoc breve. Teste meipso apud Novum
" Templum, tertio die Martii."

His ita gestis de navibus, misit rex alias literas ad omnes vicecomites regni sui sub hac forma; "Jo-
" hannes rex Angliæ, et cætera. Summone per bonos
" summonitores comites, barones, milites et omnes
" liberos homines et servientes, vel quicumque sint
" et de quocumque teneant, qui arma habere debent
" vel arma habere possint, et qui homagium nobis
" vel ligantiam fecerunt, quod, sicut nos et seipsos
" et omnia sua diligunt, sint apud Doveram ad in-
" stans clausum Pascha bene parati cum equis et
" armis et cum toto posse suo ad defendendum caput
" nostrum et capita sua et terram Angliæ, et quod
" nullus remaneat, qui arma portare possit, sub no-
" mine culvertagii et perpetuæ servitutis; et unus-
" quisque sequatur dominum suum; et, qui terram

[1] Portesmue in C. | [2] echipatas in C.

" non habent et arma habere possint, illuc veniant A.D. 1213.
" ad capiendum solidatas nostras. Et tu omnem
" attractum victualium et omnia mercata ballivarum
" tuarum venire facias, ut sequantur exercitum nos-
" trum, ita quod nullum mercatum de ballivis tuis
" alibi teneatur; et tu ipse tunc sis ibi cum præ-
" dictis summonitoribus. Et scias quod scire volu-
" mus, quomodo venerint de ballivis tuis, et qui ve-
" nerint, et qui non; et videas quod tu ita effortiate
" venias cum equis et armis, et hæc ita exequaris, ne
" inde ad corpus tuum nos capere debeamus. Et tu
" inde habeas rotulum tuum[1] ad nos certificandum
" qui remanserint."

His igitur literis per Angliam divulgatis, convenerunt ad maritima in locis diversis et regi magis suspectis, videlicet apud Doveram, Feveresham et Yepuswicum,[2] homines diversæ conditionis et ætatis, nihil magis quam opprobrium culvertagii metuentes; sed, cum post dies paucos tantæ multitudini victus defuisset, remiserunt ad propria principes militiæ ex inermi vulgo multitudinem copiosam, milites solummodo, servientes et liberos homines, cum balistariis et sagittariis, juxta maritima retinentes. Venit præterea de Hibernia Johannes, episcopus Norwicensis, cum militibus quingentis et equitibus multis ad regem et ab ipso gratanter susceptus est. Omnibus igitur congregatis ad pugnam, æstimati sunt in exercitu apud Barhamdonam[3] inter milites electos et servientes strenuos et bene armatos sexaginta millia virorum fortium; quibus si erga regem Angliæ et defensionem patriæ cor unum esset et anima una, non fuisset princeps sub cælo, contra quem regnum Angliæ non defenderent. Constituit præterea rex cum adversariis

[1] nos . . . . . tuum wanting in C.

[2] Gipeswicum in C.

[3] Babamdonam in C.

A.D. 1213. navale prælium conserere, ut eos pelago submergeret antequam terram occuparent; habebat namque classem uberiorem quam rex Francorum, unde maximam securitatem concepit hostibus resistendi.

De adventu Pandulphi ad regem.

Dum autem rex Anglorum cum innumera armatorum copia circa maritima regis Francorum præstolaretur adventum, applicuerunt duo fratres de militia Templi apud Doveram, et venientes amicabiliter ad regem dixerunt ei, "Missi sumus ad te, O rex po- " tentissime, ex parte Pandulphi subdiaconi ac domini " papæ familiaris, qui pro utilitate vestra et regni " vestri vobiscum cupit habere colloquium; proponet " enim tibi quandam pacis formam, qua poteris Deo " et ecclesiæ reconciliari, licet in curia Romana a " jure regni Angliæ abjudicatus fueris et sententia- " liter condemnatus." Rex vero, cum Templariorum verba intellexisset, jussit Templarios memoratos propter Pandulphum quantocius transfretare. Venit ergo Pandulphus, ut dictum est, invitatus ad regem, et apud Doveram cum ipso locutus est, dicens, " Ecce rex " Francorum potentissimus in ostio Sequanæ fluminis " cum innumera navium multitudine et maximo mili- " tum, equitum, peditumque stipatus agmine ad hoc " exspectat, ut majoribus adhuc vallatus catervis super " vos et regnum vestrum hostiliter veniat, et quasi " Domino et summo pontifici rebellem a regno te " violenter depellat, atque auctoritate sedis aposto- " licæ regnum Angliæ perpetuo jure possideat. Ve- " niunt et cum illo omnes episcopi [1] dudum ab An- " glia proscripti cum clericis et laicis exulantibus, ut, " ipso duce, sedes episcopales cum rebus aliis te in- " vito recipiant, et obsequium vobis olim et anteces-

[1] Wanting in C.

" soribus vestris exhibitum ipsi de cætero reverenter A.D. 1213.
" impendant. Jactat se præterea idem rex chartas
" habere omnium fere Angliæ magnatum de fideli-
" tate et subjectione, unde plenam concipit securita-
" tem ad finem optimum rem perducere [1] inchoatam.
" Consule ergo saltem nunc, quasi in extremis agens,
" utilitati tuæ, ut ad pœnitentiam redeas, et Deum,
" quem contra te ad vindictam provocasti gravissi-
" mam, placare ne differas. Si enim sufficientem vo-
" lueris præstare cautionem judicio ecclesiæ parendi,
" et humiliari pro Ipso, qui se pro te humiliavit, po-
" teris ex clementia sedis apostolicæ regnum recupe-
" rare, a quo contumacia Romæ abjudicatus fuisti.
" Nunc autem, ne supergaudeant de te inimici tui,
" revertere ad cor tuum, cavens ne te in talem diffi-
" cultatem inducas, de qua te volens expedire non
" valeas."

Quomodo rex Johannes fuerit ad pœnitentiam provocatus.

Rex denique Johannes, his auditis ac medullitus intellectis, confusus est valde et mente nimis perturbatus, videns undique sibi periculum imminere. Erant enim quatuor causæ principales, quæ ipsum ad pœnitentiam simul et satisfactionem compulerunt; prima, quod jam per quinquennium excommunicatus permanserat, Deumque et sanctam ecclesiam in tantum offenderat, quod de animæ suæ salute penitus desperabat; secunda, quod regis Francorum adventum metuebat, qui circa maris littora cum innumera armatorum copia exspectans insidias suæ dejectionis parabat; tertia, quod, si forte cum hostibus supervenientibus belli certamen iniret, verebatur ne a magnatibus Angliæ et propria gente solus in campo

[1] ducere wanting in C.

A.D. 1213. relinqueretur aut inimicis ad perdendum traderetur; quartam vero causam aliis omnibus plus timebat, instabat enim dies ascensionis Dominicæ, in quo juxta prophetiam Petri heremitæ, de quo superius relatum est, cum ipsa vita regnum tam temporale quam æternum amittere verebatur. His autem et consimilibus causis in desperationem prolapsus persuasionibus Pandulphi adquievit et subscriptam pacis formam non sine dolore concessit; juravit ergo rex, tactis sacrosanctis evangeliis in præsentia Pandulphi, se judicio ecclesiæ pariturum, et sexdecim cum eo comites et barones ex potentioribus regni in animam ipsius regis, quod, si forte facti pœniteret, ipsi eum pro possibilitate ad satisfactionem compellerent.

Charta regis Johannis de satisfactione facta archiepiscopo Cantuariensi et monachis Cantuariensibus et aliis Angliæ prælatis de restitutione ablatorum.

Convenerunt apud Doveram decimo tertio die Maii, videlicet die Lunæ proximo ante ascensionem Domini, rex et Pandulphus, cum comitibus, baronibus et turba multa nimis, ubi in subscriptam pacis formam unanimiter consenserunt; "Johannes, Dei gratia rex Angliæ, " omnibus præsentes literas inspecturis, salutem. Per " has patentes literas sigillo nostro munitas volumus " esse notum, quod, nobis præsentibus et mandanti- " bus, hi quatuor barones nostri, Willelmus scilicet " comes Saresbiriæ, frater noster, Reginaldus comes " Bononiæ, Willelmus comes Warenne, et Willemus " comes [de] Ferariis, juraverunt in animam nostram, " quod nos subscriptam pacis formam bona fide per " omnia curabimus observare. In primis itaque solen- " niter et absolute juravimus stare mandatis domini " papæ, coram ejus legato,[1] super omnibus pro quibus

[1] Et delegato inserted in C.

" excommunicati sumus ab ipso, et veram pacem et A.D. 1213.
" plenam securitatem præstabimus venerabilibus viris,
" Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, Willelmo Lon-
" doniensi, Eustachio Eliensi, Ægidio[1] Herefordensi,
" Jocelino Bathoniensi, et Huberto Lincolniensi, epis-
" copis, priori quoque et monachis Cantuariensibus, et
" Roberto filio-Walteri et Eustachio de Vesci, necnon
" et cæteris clericis et laicis ad hoc negotium contin-
" gentibus; præstando simul coram eodem legato vel
" delegato[2] publice juramentum, quod ipsos cum suis
" nec lædemus nec lædi faciemus vel permittemus in
" personis vel rebus, illisque dimittemus omnem indig-
" nationem et in gratiam nostram cosdem[3] recipiemus
" ac tenebimus bona fide, quodque præfatos archiepis-
" copum et episcopos non impediemus, nec faciemus
" nec permittemus aliquatenus impediri, quo minus
" ipsi libere suum exsequantur officium et plena juris-
" dictionis suæ auctoritate, prout debent, utantur. Et
" super his, tam domino papæ, quam ipsi archiepis-
" copo et singulis episcopis, nostras patentes literas
" exhibebimus, facientes ab episcopis et comitibus et
" baronibus nostris, quot et quos præfati archiepiscopus
" et episcopi postulant, juramenta et eorum patentes
" literas exhiberi, quod ipsi bona fide studebunt ut
" hæc pax et securitas firmiter observetur; et si forte,
" quod Deus avertat, per nos ipsos vel alios contrave-
" nerimus, ipsi pro ecclesia contra violatores securitatis
" et pacis mandatis apostolicis inhærebunt, nosque per-
" petuo vacantium ecclesiarum custodias amittamus.
" Quod si forte nequiverimus ad hanc ultimam par-
" tem juramenti eos inducere, videlicet quod, si per nos
" ipsos vel alios contravenerimus, ipsi pro ecclesia contra
" violatores pacis et securitatis mandatis apostolicis
" inhærebunt, nos propter hoc domino papæ ac ecclesiæ

---

[1] G. in C.
[2] Wanting in C.
[3] Wanting in C.

A.D. 1213. " Romanæ per nostras patentes literas obligavimus omne
" jus patronatus, quod habemus in ecclesiis Anglica-
" nis. Et sic omnes literas, quæ pro securitate præ-
" dictorum sunt exhibendæ, præfatis archiepiscopo et
" episcopis ante suum ingressum in Angliam trans-
" mittemus. Si vero nobis placuerit, sæpe fatus archie-
" piscopus et episcopi præstabunt, salvo honore Dei
" et ecclesiæ, juratoriam cautionem et literatoriam,
" quod ipsi nec per se nec per alium contra per-
" sonam nostram vel coronam [nostram] aliquid atten-
" tabunt, nobis prædictam eis securitatem et pacem
" servantibus illibatam. De ablatis autem plenam re-
" stitutionem et de damnis recompensationem sufficien-
" tem omnibus impendemus, tam clericis quam laicis
" ad hoc negotium pertingentibus, non solum rerum
" sed omnium libertatum, et restitutas conservabimus
" libertates; archiepiscopo quidem et episcopo Lincol-
" niensi a tempore suæ consecrationis, aliis autem a
" tempore discordiæ inchoatæ. Nec obstabit aliqua
" pactio vel promissio seu concessio, quo minus et
" damna recompensentur, et restituantur ablata tam
" vivorum quam et defunctorum. Nec aliquid retine-
" bimus prætextu servitii, quod nobis debuerat impendi,
" sed postea nobis debita pro servitio recompensatio
" tribuetur. Statimque omnes, quos detinemus, cleri-
" cos, faciemus absolutos dimitti ac restitui propriæ
" libertati, cum laicis qui hujus occasione negotii deti-
" nentur. Incontinenti quoque post adventum illius,
" qui nos debet absolvere, faciemus de parte restitu-
" tionis ablatorum octo millia libras legalium ester-
" lingorum pro solvendis debitis et faciendis expensis
" nuntiis prædictorum archiepiscopi et episcoporum et
" monachorum Cantuariensium assignari, sine impedi-
" mento quolibet per potestatem nostram ad eos libere
" deferendorum, ut expediti veniant in Angliam ho-
" norifice revocati; videlicet Stephano, Cantuariensi
" archiepiscopo, duo millia et quingentas libras, Wil-

" lelmo Londinensi septingentas et quinquaginta libras, A.D. 1213.
" Eustachio Eliensi septingentas et quinquaginta li-
" bras,[1] Huberto Lincolniensi septingentas et quinqua-
" ginta libras, priori et monachis Cantuariensibus mille
" libras; et, protinus postquam pacem illam duxe-
" rimus acceptandam, assignari faciemus absque mora
" archiepiscopo et episcopis, clericis ac ecclesiis uni-
" versis, in manibus nuntiorum vel procuratorum ip-
" sorum, mobilia omnia cum administratione libera
" eorundem, et in pace dimitti. Interdictum vero,
" Utlagatio vulgariter nuncupatum, quod proponi feci-
" mus contra ecclesiasticas personas, publice revocabi-
" mus, protestando per nostras patentes literas, archie-
" piscopo tribuendas, id ad nos nullatenus pertinere,
" quodque illud de cætero contra ecclesiasticas per-
" sonas nullatenus faciemus proponi; revocantes præ-
" terea utlagationem laicorum ad hoc negotium per-
" tinentium, et remittentes omnia quæ post interdictum
" recepimus ab hominibus ecclesiarum præter regni
" consuetudinem et ecclesiæ libertatem. Si vero super
" damnis vel ablatis, aut eorum quantitate vel æsti-
" matione, quæstio fuerit de facto suborta, per legatum
" vel delegatum domini papæ receptis probationibus
" terminetur; et, his omnibus rite peractis, relaxabitur
" sententia interdicti. Super cæteris autem capitulis
" si quæ fuerint dubitationes subortæ, de quibus merito
" debeat dubitari, nisi per legatum vel delegatum
" domini papæ de partium fuerint voluntate sopitæ,
" ad ipsius referantur arbitrium, ut super his, quæ ipse
" decreverit, observentur. Teste meipso apud Doveram
" decimo tertio die Maii, anno regni nostri decimo
" quarto."

[1] Jocelino Bathoniensi septingentas et quinquaginta libras, inserted in C.

Quomodo rex Anglorum Johannes coronam et regnum Angliæ in manus Innocentii papæ resignaverit.

A.D. 1213. Rebus, ut jam dictum est, expeditis, convenerunt iterum rex Anglorum et Pandulphus cum proceribus regni apud domum militum Templi juxta Doveram decimo quinto die Maii, in vigilia scilicet Ascensionis, ubi idem rex, juxta quod Romæ fuerat sententiatum, resignavit coronam suam cum regnis Angliæ et Hiberniæ in manus domini papæ, cujus tunc vices gerebat Pandulphus memoratus. Facta autem resignatione, dedit papæ et ejus[1] successoribus regna prædicta, quæ et charta subscripta confirmavit; "Johannes, Dei gratia " rex Angliæ, et cætera, omnibus Christi fidelibus hanc " chartam inspecturis, salutem in Domino. Univer- " sitati vestræ per hanc chartam[2] sigillo nostro mu- " nitam volumus esse notum, quod cum Deum et " matrem nostram ecclesiam sanctam offenderimus in " multis, et proinde divina misericordia plurimum " indigeamus, nec quid digne offerre possimus pro satis- " factione Deo et ecclesiæ debita facienda, nisi nos " ipsos humiliemus et regna nostra, volentes nosipsos " humiliare pro Illo, qui se pro nobis humiliavit usque " ad mortem, gratia Sancti Spiritus inspirante, non " vi interdicti nec timore coacti, sed nostra bona spon- " taneaque voluntate ac communi consilio baronum " nostrorum, conferimus et libere concedimus Deo, et " sanctis apostolis ejus Petro et Paulo, et sanctæ " Romanæ ecclesiæ matri[1] nostræ, ac domino papæ " Innocentio ejusque catholicis successoribus, totum " regnum Angliæ et totum regnum Hiberniæ, cum " omni jure et pertinentiis suis, pro remissione om- " nium peccatorum nostrorum et totius generis nostri, " tam pro vivis quam pro defunctis; et amodo illa

[1] Hujus in C.
[2] Wanting in C.

[1] Matre in C.

" ab eo et ecclesia Romana tanquam secundarius[1] re- A.D. 1213.
" cipientes et tenentes, in præsentia prudentis viri Pan-
" dulphi, domini papæ subdiaconi et familiaris. Exinde
" prædicto domino papæ Innocentio, ejusque catholicis
" successoribus, et ecclesiæ Romanæ, secundum subscrip-
" tam formam fecimus et juravimus; et homagium li-
" gium in præsentia domini papæ, si coram eo esse
" poterimus, eidem faciemus; successores nostros et
" hæredes de uxore nostra in perpetuum obligantes,
" ut simili modo summo pontifici, qui pro tempore
" fuerit, et ecclesiæ Romanæ, sine contradictione debeant
" fidelitatem præstare et homagium recognoscere. Ad
" indicium autem hujus nostræ perpetuæ obligationis
" et concessionis, volumus et stabilimus, ut de pro-
" priis et specialibus redditibus nostris prædictorum
" regnorum, pro omni servitio et consuetudine, quæ
" pro ipsis facere debemus, salvis per omnia denariis
" beati Petri, ecclesia Romana mille marcas esterling-
" orum percipiat annuatim, in festo scilicet sancti
" Michaelis quingentas marcas et in Pascha quingentas,
" septingentas scilicet pro regno Angliæ et trecentas
" pro regno Hiberniæ; salvis nobis et hæredibus nos-
" tris justitiis, libertatibus et regalibus nostris. Quæ
" omnia, sicut supra scripta sunt, rata esse volentes
" atque firma, obligamus nos et successores nostros
" contra non venire; et, si nos vel aliquis successorum
" nostrorum contra hæc attentare præsumpserit, qui-
" cunque fuerit ille, nisi rite commonitus resipuerit,
" cadat a jure regni. Et hæc charta obligationis et
" concessionis nostræ semper firma permaneat. Teste
" meipso apud domum militum Templi juxta Dove-
" ram, coram Henrico, Dublinensi archiepiscopo,
" Johanne, Norwicensi episcopo, Galfrido filio-Petri,
" Willelmo comite Saresbiriæ, Willelmo comite Pen-
" broc, Reginaldo comite Bononiæ, Willelmo comite

[1] Feodarius in C.

A.D. 1213. " Warenne, Sahero comite Winton, Willelmo comite
" Arundel, Willelmo comite [de] Ferrariis, Willelmo
" Briwere, Petro filio-Hereberti, Warino filio-Geroldi,
" XV. die Maii, anno regni nostri decimo quarto."

De homagio regis Johannis facto papæ Innocentio et ecclesiæ Romanæ.

Charta itaque regis in scriptum, ut dictum est, redacta, tradidit eam rex Pandulpho Romam papæ Innocentio deferendam, et continuo, cunctis videntibus, homagium fecit subscriptum; "Ego Johannes, Dei " gratia rex Angliæ et dominus Hiberniæ, ab hac " hora et in[1] antea fidelis ero Deo et beato Petro et " ecclesiæ Romanæ, et domino meo papæ Innocentio " ejusque successoribus catholice intrantibus. Non " ero in facto, in dicto, consensu vel consilio, ut vitam " perdant vel membra, vel mala captione capiantur. " Eorum damnum, si scivero, impediam et remanere " faciam si potero; alioquin eis quam citius potero " intimabo, vel tali personæ dicam, quam eis credam " pro certo dicturam; consilium, quod mihi crediderint " per se vel per nuntios suos seu literas suas, secretum " tenebo, et ad eorum damnum nulli pandam, me " sciente; patrimonium beati Petri, et specialiter reg- " num Angliæ et regnum Hiberniæ, adjutor ero ad " tenendum et defendendum contra omnes homines " pro posse meo. Sic me adjuvet Deus et hæc " sancta evangelia, amen."

Acta autem sunt hæc, ut prædictum est, in vigilia Dominicæ ascensionis, præsentibus episcopis, comitibus et magnatibus supradictis. Instabat autem dies ascensionis Domini in crastino, futurus non solum regi, sed et aliis omnibus tam absentibus quam præsentibus, nimis suspectus propter assertiones Petri heremitæ, qui,

[1] Wanting in C.

ut prædictum est, eidem regi prophetaverat,[1] quod in die ascensionis Domini, nec deinceps, erat rex futurus; sed, cum diem præfixum sanus et incolumis præterisset, Petrum præfatum, qui in castello de Corf in vinculis tenebatur, jussit rex caudis equorum alligatum ad villam de Warham per plateas trahi et ibidem cum filio ejusdem Petri patibulo suspendi; unde multis videbatur indignum quod tam crudeli morte pro assertione veritatis puniretur, si enim ea, quæ superius gesta leguntur, subtiliter perpendantur, comprobabitur ipsum mendacium non dixisse. A.D. 1213.

Ut Pandulphus cum parte restitutionis damnorum ad Gallias transfretaverit.

His ita gestis, Pandulphus cum chartis memoratis transfretavit ad Gallias, octo millia libras esterlingorum secum gerens, ut archiepiscopo et episcopis, monachisque Cantuariensibus, ac cæteris causa interdicti exsulantibus, in[2] parte[3] restitutionis faceret ablatorum. Cum autem tenor chartarum et præfatæ pacis forma illis omnibus placuisset, persuadet diligenter Pandulphus, ut pacifice redirent in Angliam episcopi supradicti, residuum restitutionis illico percepturi. Deinde regem Francorum diligenter admonere cœpit, qui jam paratus fuerat in manu violenta ad Angliam hostiliter transfretare, ut desisteret a proposito et ad propria pacifice remearet; non enim potuit sine offensione summi pontificis terram Angliæ intrare vel ipsum regem infestare, cum ille paratus sit Deo et sanctæ ecclesiæ ejusque ordinatis satisfacere, atque domini papæ catholicis jussionibus obedire. Hæc audiens rex Francorum iratus valde dixit, se jam in apparatu na-

[1] Prophetizaverat in C.
[2] Wanting in C.
[3] Partem in C.

A.D. 1213. vium, victualium et armorum plusquam sexaginta millia libras expendisse, et ex præcepto domini papæ laborem præfatum et in peccatorum remissionem suscepisse; et, ut verum fateatur, idem rex suggestionibus Pandulphi assensum nullatenus præbuisset, nisi solus comes Flandrensis Philippus ipsum sequi contradiceret, fuerat enim regi Anglorum confœderatus et ideo contra pactum suum venire noluit. Dixit præterea idem comes, injustum fuisse [idem] bellum, quod ad debellandum regem Anglorum susceperat, cum nullus antecessorum suorum jus aliquod sibi hactenus in regno Angliæ vendicasset; adjunxit insuper, quod rex Francorum terras suas et castella injuste occupaverat et occupatam hæreditatem suam contra justitiam detinebat, quare cum ipso ad Angliam venire nolebat.

Ut rex Francorum in comitem Flandriæ impetum fecerit.

Cumque rex Francorum a comite Flandrensi talia audisset, ira vehementi incanduit, ipsumque diffidens a curia sua confestim recedere præcepit; quo recedente, rex Francorum terram comitis ingressus igne ac ferro quæque sibi obvia depopulando consumpsit. Nautis præterea et classis suæ custodibus, qui in ostio Sequanæ fluminis, ut prædiximus, exspectaverunt cum victualibus et armis, significavit, quatenus dilatione postposita versus Swine, Flandriæ portum, vela dirigerent atque in eum illuc venire quantocius festinarent; quod ita factum est. Comes Flandrensis, impetum sæpe dicti regis plurimum timens, citissimo volatu regi Anglorum nuntiavit, quæ circa eum facta fuerant, implorans diligenter, ut militare sibi [subsidium] mittere dignaretur. Quo audito, rex Anglorum destinavit in succursum comitis memorati fratrem suum Willelmum comitem Saresbiriensem, Willelmum ducem Houtlandiæ, et Reginaldum comitem Bononiæ, bella-

tores electos, cum navibus quingentis et militibus septingentis et familia multa nimis tam equestri[s] quam pedestri[s] ordinis, qui velis prosperis versus Flandriam properantes per portum Swine transitum faciebant; ubi tantam navium multitudinem stupefacti intuentes et non mediocriter admirantes cognoverunt, missis exploratoribus, classem esse regis Francorum, quæ illuc nuper advenerat, et [in] ipsa omni fere custodia, exceptis paucis marinellis, carere; exierant enim ad prædandum milites, quibus navigium fuerat commissum, ut terram comitis Flandriæ[1] depopulando vastarent. Quod cum principes militiæ regis Anglorum cognovissent, ad arma prosiliunt, classem acriter invadunt, et, in brevi nautis subjugatis, funibusque navium præcisis, trecentas ex eis, frumento, vino, farina, carne, armis ac rebus aliis onustas, versus Angliam Neptuno commitunt; naves præterea centum vel eo amplius, quæ in sicco stabant, injecto igne combusserunt et earum spolia rapuerunt. In hoc autem casu rex Francorum et tota fere transmarina nobilitas amiserunt, quod in rebus humanis dulcius possederunt. Deinde comites animositate quasi superflua incitati, cum equis et armis navibus erumpentes, Francos, qui ab hac aufugerant clade, viriliter insequuntur; sed rex Francorum, qui ab hoc conflictu non longe aberat, misit milites armatos, de quibus plurimum confidebat, ut hostes supervenientes longius arcerent et qui essent sagaciter explorarent, qui continuo prosilientes ad arma adversariis quantocius occurrerunt, commissoque ex adversis partibus prælio, comites prædicti, non sine suorum damno, ad naves vix elapsi fugam capessunt; illis autem naves ingressis, Francigenæ ad suos reverteruntur. Rege vero Francorum sciscitante a militibus, quid actum fuisset, ac illi qui supervenerant unde es- A.D. 1213.

[1] Wanting in C.

A.D. 1213. sent, dixerunt exercitum esse regis Anglorum in auxilium comitis Flandriæ destinatum, casumque suæ classis ac damnum irreparabile, quod acciderat, regi per ordinem retulerunt. Rex quoque Philippus, cum hujusmodi cognovisset eventum, a[1] Flandria cum magno sui suorumque dispendio confusus recessit.

De absolutione regis Angliæ apud Wintoniam facta.

Rex autem Anglorum, cum ea, quæ in Flandria gesta fuerant, a referentibus didicisset, gavisus est valde, ac aliquantulum mente elatus, ob hoc quod adventum regis Francorum ad tempus noverat suspensum, præcepit magnatibus et universæ multitudini, quam ad defensionem patriæ circa maritima collocaverat, ut ad propria remearent; deinde misit militibus suis, qui erant in Flandria, magnam pecuniæ summam, promittens et eis auxilium imperatoris, ut terram regis Francorum hostiliter ingressi incendiis ibidem vacarent et rapinis. Ipse quoque rex apud Portesmuthe[2] exercitum congregavit immensum, ut ad Pictaviam transfretaret; disponens a parte occidentis, sicut illi qui erant in Flandria a parte orientis, regem et regnum Francorum inquietare, necnon cum omni nisu terras amissas ad suum dominium revocare. Sed aliter accidit quam sperabat, magnates enim Angliæ ipsum sequi noluerunt nisi prius a sententia excommunicationis absolveretur. Hac ergo[3] districtione rex compulsus misit cartas vigïnti quatuor comitum et baronum ad archiepiscopum et episcopos præscriptos ad majorem securitatem, ut omni metu deposito venirent in Angliam, omnia sua et ablatorum damna secundum præscriptæ

[1] In in C.
[2] Portesmue in C.
[3] Igitur in C.

pacis formam illico percepturi. Pandulpho itaque mediante, necessariis omnibus ad repatriandum paratis, ascenderunt naves Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, Willelmus Londoniensis, Eustachius Eliensis, Hubertus Lincolniensis, et Egidius[1] Herefordensis episcopi, cum cæteris clericis et laicis causa interdicti exsulantibus, et, apud Doveram decimo septimo kalendas Augusti applicantes, in die beatæ Margaretæ virginis Wintoniæ ad regem venerunt. Rex autem, cum adventum eorum cognovisset, venit obviam illis, et, viso archiepiscopo et episcopis, cecidit pronus in terram ad pedes eorum, lachrymis profusis obsecrans, ut de se ac regno Angliæ misericordiam haberent. Videntes ergo archiepiscopus et episcopi tantam regis humilitatem, cum lachrymis illum de terra levaverunt, ducentes a dextris et a sinistris ad ostium ecclesiæ cathedralis, ubi cum psalmo quinquagesimo, videntibus magnatibus cunctis et ubertim præ gaudio flentibus, sicut mos est ecclesiæ, illum absolverunt. In hac autem absolutione juravit rex, tactis sacrosanctis evangeliis, quod sanctam ecclesiam ejusque ordinatos diligeret, defenderet et manuteneret contra omnes adversarios suos pro posse suo; quodque bonas leges antecessorum suorum, et præcipue leges Eadwardi regis, revocaret, et iniquas destrueret, et omnes homines suos secundum justa curiæ suæ judicia judicaret, quodque singulis redderet jura sua. Juravit etiam quod omnibus ad interdicti negotium pertingentibus infra proximum Pascha planam restitutionem faceret ablatorum; sin autem, in pristinam excommunicationis sententiam revocaretur. Juravit præterea Innocentio papæ ejusque catholicis successoribus fidelitatem et obedientiam, sicut superius in scripto redactum continetur; deinde archiepiscopus ducens illum in ecclesiam missam celebravit, et post missam ad mensam cum rege residentes archiepiscopus A.D. 1213.

[1] G. in C.

A.D. 1213. cum episcopis et magnatibus universis epulabantur in lætitia et jocunditate.

In crastino autem misit rex literas ad omnes vicecomites regni Angliæ præcipiens, ut de singulis dominicorum suorum villis quatuor legales homines cum præposito apud sanctum Albanum pridie nonas Augusti facerent convenire, ut per illos et alios ministros suos de damnis singulorum episcoporum et ablatis certitudinem inquireret et quid singulis deberetur. Inde vero apud Portesmuthe[1] cum festinatione veniens, ut transfretaret in Pictaviam, Galfrido filio-Petri et episcopo Wintoniensi regnum Angliæ commisit, præcipiens ut cum consilio Cantuariensis archiepiscopi omnia regni negotia ordinarent. Quo facto, venerunt ibidem ad regem numerosa militum multitudo, conquerentes, quod in diutina, quam ibi fecerant, exspectatione omnem pecuniam suam consumpserant, unde ipsum sequi nequierant nisi de fisco illis necessaria ministraret; quod cum rex facere recusasset, iratus cum privata familia naves ascendit et post triduum apud Gerseie[2] insulam applicuit, magnatibus suis domum reversis; ubi cum rex sese derelictum cernebat, necessitate compulsus ad Angliam remeavit.

De legum et libertatum denuntiatione.

Dum hæc agerentur, interfuerunt concilio apud sanctum Albanum Galfridus filius-Petri et episcopus Wintoniensis cum archiepiscopo et episcopis et magnatibus regni, ubi cunctis pace regis denuntiata, ex ejusdem regis parte firmiter præceptum est, quatenus leges Henrici avi sui ab omnibus in regno custodiantur et omnes leges iniquæ penitus enerventur; denuntiatum est præterea vicecomitibus, forestariis, aliisque

[1] Portesmue in C. | [2] Gerneseie in C.

ministris regiis, sicut vitam et membra sua diligunt, A.D. 1213.
ne a quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui injuriam irrogare præsumant, aut scotalla alicubi in regno faciant, sicut facere consueverunt. Rex vero Johannes, cum se a quibusdam magnatibus, ut prædictum est, quasi derelictum cognovisset, magnum congregavit exercitum, ut rebelles ad consuetum obsequium revecaret; cumque arma movere incepisset, venit ad eum archiepiscopus apud Northamptonam, dicens, plurimum in injuriam sui sacramenti, quod in absolutione sua præstiterat, redundare, si absque judicio curiæ suæ contra quempiam bellum faceret;[1] quod audiens rex cum ingenti strepitu dixit se regni negotia propter archiepiscopum non differre, cum laica judicia ad ipsum non pertineant. In crastino autem summo diluculo iter furibundus arripiens versus Notingham properavit; secutus est quoque regem archiepiscopus memoratus constanter affirmans, quod, nisi ab incœptis celerius desisteret, omnes, qui versus quempiam ante relaxationem interdicti hostiliter arma gestarent, præter ipsum solum, anathematis vinculo innodaret; sicque ab incœptis regem revocans archiepiscopus non prius ab eo recessit, donec diem competentem ad curiam regis veniendi et ibidem juri parendi baronibus impetravit.

De causa commotionis baronum contra regem Angliæ.

Eodem anno, octavo kalendas Septembris, convenerunt in civitate Londoniarum apud sanctum Paulum Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, cum episcopis, abbatibus, prioribus, decanis et baronibus regni, ubi archiepiscopus indulsit tam ecclesiis conventualibus quam presbyteris sæcularibus, ut horas canonicas in

[1] Moveret in C.

A.D. 1213. ecclesiis suis, audientibus parochianis, suppressa voce cantarent. In hoc colloquio, ut fama refert, archiepiscopus memoratus, convocatis seorsum quibusdam regni proceribus, cœpit affari eos secretius in hunc modum; "Audistis," inquit, "quomodo tempore quo apud Wintoniam regem absolvi ipsum jurare compulerim, quod "leges iniquas destrueret et leges bonas, videlicet "leges regis Eadwardi, revocaret et in regno faceret "ab omnibus observari; inventa est quoque nunc "charta quædam Henrici primi regis Angliæ, per "quam, si volueritis, libertates diu amissas poteritis "ad statum pristinum revocare." Et proferens chartam quandam in medium fecit eam, audientibus cunctis, in hunc modum recitari.

"Henricus, Dei gratia rex Angliæ, Hugoni de Boc-"lande justiciario Angliæ, et omnibus fidelibus suis "tam Francigenis quam Anglis, in Hertfordeschire,[1] "salutem. Sciatis me Dei misericordia et communi "consilio baronum regni Angliæ ejusdem regni regem "esse coronatum; et quia regnum oppressum erat "injustis exactionibus, ego respectu Dei, et amore quem "erga vos omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam in-"primis liberam facio, ita quod nec eam vendam nec "ad firmam ponam, nec, mortuo archiepiscopo vel "episcopo sive abbate, aliquid accipiam de dominio "ecclesiæ, vel de hominibus, donec successor in eam "ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus "regnum Angliæ opprimebatur injuste, inde aufero, "quas malas consuetudines in parte hic pono. Si "quis baronum meorum, comitum vel aliorum, qui "de me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non redi-"met terram suam, sicut facere consueverat tempore "patris mei, sed legitima et justa relevatione relevabit "eam; similiter et homines baronum meorum legitima "et justa relevatione relevabunt terras suas de domi-

[1] Herfordscire in C.

" nis suis. Et, si quis baronum vel aliorum hominum A.D. 1213.
" meorum filiam suam tradere voluerit, sive sororem,
" sive neptem, sive cognatam, mecum inde loquatur,
" sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia
" accipiam, neque defendam ei quin eam det, excepto
" si eam dare vellet inimico meo; et si, mortuo barone
" vel alio homine meo, filia hæres remanserit, dabo
" illam cum consilio baronum meorum cum terra sua;
" et si, mortuo marito, uxor ejus remanserit et sine
" liberis fuerit, dotem suam in maritagium habebit,[1]
" et eam non dabo [marito[2]] nisi secundum velle
" suum; si vero uxor cum liberis remanserit, dotem
" suam in maritagium habebit, dum corpus suum
" legitime servabit, et eam non dabo marito[3] nisi
" secundum velle suum; et terræ liberorum custos
" erit sive uxor, sive alius propinquior qui justius esse
" debet; et præcipio, ut barones mei similiter se con-
" tineant erga filios et filias vel uxores hominum
" suorum. Monetagium commune, quod capiebatur
" per civitates vel comitatus, quod non fuit tempore
" Eadwardi regis, hoc ne amodo fiat omnino defendo;
" si quis captus fuerit, sive monetarius sive alius, cum
" falsa moneta, justitia recta inde fiat. Omnia placita
" et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur,
" condono, exceptis firmis meis, et exceptis illis, quæ
" pacta erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis
" rebus, quæ justius aliis contingebant. Et si quis
" aliquid pro hæreditate sua pepigerat, illud condono,
" et omnes relevationes, quæ pro rectis hæreditatibus
" pactæ erant. Et si quis baronum vel hominum
" meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare dis-
" posuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo;
" quod si ipse præventus vel armis, vel infirmitate,
" pecuniam suam nec dederit nec dare disposuerit,

---

[1] Wanting in C.
[2] Wanting in D.
[3] Wanting in C.

A.D. 1213. " uxor sua sive liberi aut parentes et legitimi homines
" ejus pro anima ejus eam dividant, sicut eis melius
" visum fuerit. Si quis baronum vel hominum meo-
" rum forisfecerit, non dabit vadium in misericordia
" pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris et fratris
" mei, sed secundum forisfacturæ modum, nec ita
" emendabit sicut emendasset retro tempore patris
" mei vel aliorum antecessorum meorum ; quod si per-
" fidiæ vel sceleris convictus fuerit, sicut erit culpa,
" sic emendet. Murdra etiam retro ab illo die, quo
" in regem coronatus fui, omnia condono, et ea quæ
" amodo facta fuerint juste emendentur, secundum
" lagam regis Eadwardi. Forestas communi consilio
" baronum meorum in manu mea ita retinui, sicut
" pater meus eas habuit. Militibus, qui per loricas
" terras suas defendunt, terras dominicarum carucarum
" suarum quietas ab omnibus geldis et ab omni opere
" proprio dono meo concedo, ut sicut tam magno
" gravamine alleviati sunt, in equis et armis se bene
" instruant, ut apti et parati sint ad servitium meum
" et ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono
" in toto regno meo, et teneri amodo præcipio. Lagam
" regis Eadwardi vobis reddo, cum illis emendationi-
" bus, quibus pater meus eam emendavit consilio
" baronum suorum. Si quis aliquid de meo, vel de
" rebus alicujus, post obitum regis Willelmi fratris
" mei cepit, totum cito reddatur absque emendatione ;
" et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem
" inventum fuerit graviter mihi emendabit. Testibus
" Mauritio, Londoniensi episcopo, Willelmo, Wintoni-
" ensi electo, Gerardo, Herefordensi episcopo, Henrico
" comite, Simone comite, Waltero Giffard comite,
" Roberto de Monte-forti, Rogero Bigod, et aliis
" multis."

Cum autem hæc charta perlecta et baronibus audientibus intellecta fuisset, gavisi sunt gaudio magno valde, et juraverunt omnes in præsentia archiepiscopi

sæpe dicti, quod, viso tempore congruo, pro hiis liber- A.D. 1213.
tatibus, si necesse fuerit, decertabunt usque ad mortem; archiepiscopus vero promisit eis fidelissimum auxilium suum pro posse suo, et, sic confœderatione facta inter eos, colloquium solutum est.

De hæresi Albigensium et prædicatione facta contra eos.

Circa dies istos hæreticorum pravitas, qui Albigenses appellantur, in Wasconia, Arvernia et Albegesio, in partibus Tholosanis et Arragonum regno adeo invaluit, ut non jam in occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent, sed errorem suum publice proponentes ad consensum suum simplices attraherent et infirmos; dicuntur autem Albigenses ab Alba civitate, ubi error ille dicitur sumpsisse exordium. Cumque tandem illorum perversitas adeo divinam contempsit severitatem, ut, videntibus episcopis et presbyteris, libros evangeliorum in sentinas projicerent et calices cum vasis sacris in despectum corporis et sanguinis Christi enormiter dehonestarent, papa Innocentius, his auditis, non mediocriter condoluit; qui, missis prædicatoribus ad omnes regiones occidentis, principibus aliisque populis Christianis in suorum remissionem peccatorum injunxit, ut se cruce signarent ad hanc pestem exstirpandam, atque tantis cladibus se opponentes viribus et armis tuerentur populum Christianum; addidit etiam auctoritate sedis apostolicæ, ut quicunque ad expugnandum eos laborem sibi injunctum susceperint, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis ab omni hostium incursione manerent securi. Ad hanc autem prædicationem tanta cruce signatorum multitudo convenit, quanta non creditur in nostro climate aliquando convenisse.

A.D. 1213.

De motione cruce signatorum facta contra Albigenses.

Omnibus igitur congregatis et ad pugnam viriliter accinctis, archiepiscopus Narbonensis et apostolicæ sedis in hac expeditione legatus, cum principibus militiæ, duce videlicet Burgundiæ, comite Niver[n]ensi et comite Montis-fortis, castra moventes disposuerunt Biternensem adire et expugnare civitatem; sed, antequam ad illam venirent, domini quorundam castrorum, tanquam male sibi conscii, ante faciem exercitus aufugerunt; milites quoque et reliqui fideles eorundem castrorum, ad exercitum tanquam catholici fiducialiter accedentes, se et sua et ipsa castra dederunt in manus cruce signatorum, et in vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ tradiderunt cuidam monacho nobile castrum Cermanniæ, fugiente domino, cui plurima castra, et ipsa admodum fortia, appendebant. Significaverunt autem civibus Biternensibus per episcopum civitatis sub pœna excommunicationis, ut de duobus alterum eligerent, ut traderent scilicet hæreticos et bona eorum in manus cruce signatorum; et, si hoc non possent, facerent ut exirent de medio eorum, alioquin essent excommunicati et sanguis eorum super capita eorum. Quod ipsi facere contemnentes confœderati cum hæreticis juraverunt sibi mutuo de civitate defendenda, et, fide concepta, speraverunt quod insultum cruce signatorum possent per multum temporis sustinere. Obsessa igitur civitate in festo sanctæ Mariæ Magdalenæ, tractaverunt barones de liberatione eorum, qui erant catholici inter eos; sed ribaldi interim et viles personæ, non exspectato principum mandato vel ordinatione, fecerunt insultum in civitatem, et mirantibus Christianis, dum clamaretur ad arma, exilientibus fidelibus undique ad insultum, illi de intus, qui muros defendebant, librum evangeliorum extra muros projecerunt, blasphemantes nomen Domini et assilientibus insultantes; "Ecce," inquiunt, "lex vestra, non curamus de ea; vestra sit." Ad quas blasphemias fideles accensi et contumeliis provocati,

quasi sub trium horarum spatio, fossata atque muros tam potenter quam mirabiliter, duce Domino, transcenderunt. Captа itaque civitate, ipsa die spoliata et succensa, facta est ultione divina ex infidelibus strages maxima; de catholicis vero, servante Domino, paucissimi ceciderunt. Exactis itaque ibidem diebus paucis, cum rumor tanti miraculi diffunderetur per terram, dissipavit Deus ante faciem cruce signatorum, quasi sine eis, illos qui blasphemaverant nomen et legem ejus; usque adeo namque deterriti fuerunt[1] pravitatis hæreticæ sectatores, ut ad montium latibula fugientes credantur reliquisse plusquam centum castra vacua inter Biternum et Carcasonam referta cum cibariis et varia supellectili, quam fugientes secum nequiverant asportare. A.D. 1213.

De captione civitatis et castri Carcasonæ.

Castra denique inde moventes cruce signati in festo sancti Petri ad vincula pervenerunt prospere Carcasonam, ad civitatem utique populosam et in sua perfidia, tam multitudine divitiarum quam fortitudine loci admodum munitissima, hactenus gloriantem. In crastino vero facto insultu, catholici intra[2] duarum aut trium horarum spatium prima fossata atque muros inæstimabiliter transcenderunt, inter tela balistarum, et inter lanceas et gladios defendentium impiorum; ac[3] postmodum, erectis machinis, octavo die captum est suburbium majus, interfectis utrobique quamplurimis, qui se inter hostes minus prudenter ingerebant. Demolitum est penitus suburbium, quod utique majus videbatur esse corpore civitatis. Conclusis itaque hostibus inter angustias civitatis, cum interius, tam præ multitudine quam præ[4] inedia, supra quam crederet quisquam, laborarent, obtulerunt se et sua

[1] Sunt in D.
[2] Infra in C.
[3] Ad in C.
[4] Wanting in C.

A.D. 1213. omnia cum civitate cruce signatis, ut tantummodo vita eis ex misericordia servaretur et deducerentur saltem uno[1] die securi. Habito ergo[2] consilio, barones quasi compulsi civitatem sub forma prædicta receperunt, tum quia apud homines inexpugnabilis videbatur, tum quia, si penitus civitas deleretur, non inveniretur de nobilibus viris exercitus qui regnum terræ illius susciperet, cum non remaneret locus in terra subjugata ubi resideret. Ut igitur terra, quam dedit Dominus in manus servorum suorum, ad honorem Dei et profectum Christianitatis servaretur, de communi consilio prælatorum ac baronum electus est in principem terræ illius vir nobilis Simon de Monte-forti, comes Leicestriæ; in cujus manus traditus est captivus vir nobilis Rogerus vicecomes et dominus quondam ipsius terræ, cum tota provincia illa, videlicet plusquam centum castris, quæ[3] infra mensem unum dignatus est Dominus catholicæ restituere unitati, inter quæ[4] plura erant adeo nobilia, ut quemlibet exercitum, juxta æstimationem humanam, modicum formidarent. His ita peractis, cum comes Nivernensis et plurima pars exercitus ad sua redierunt, illustris dux Burgundiæ et reliqui magnates cum exercitu residuo ad exstirpandam pravitatem hæreticam processerunt, et plura castra admodum fortia, sive amore sive timore, postmodum tradiderunt in manus Simonis comitis Montis-fortis.

De nuntiis cruce signatorum ad Tholosam destinatis.

Quoniam civitas Tholosana tanquam graviter polluta hujusmodi peste ex diu pessime diffamata fuerat, miserunt barones ad cives illius civitatis solemnes nuntios cum literis suis, scilicet archiepiscopum Santionensem, episcopum Forulensem, vicecomitem sancti

[1] Una in C.
[2] Igitur in C.
[3] Quas in D.
[4] Quas in D.

Florentii et dominum Accaldum de Russillonc, man- A.D. 1213.
dantes eis ut traderent hæreticos civitatis exercitui cruce signatorum et bona eorum. Quod si forte dicerent ipsos non esse hæreticos, venirent illi, qui notati fuerant et nominatim expressi, coram omni exercitu, fidem suam secundum Christianam consuetudinem purgaturi ; et, si hoc facere recusarent, excommunicarent per easdem literas consules et consiliarios eorum, et totam villam Tholosanam cum appendiciis suis ecclesiastico supponerent[1] interdicto.

Eodem anno G[aufridus] filius-Petri, Angliæ justiciarius, secundo idus Octobris diem clausit extremum.

De morte regis Arragonum apud Murellum.

His temporibus, post coronationem regis Arragonum ab Innocentio papa Romæ factam, et inhibitionem districtissimam ne inimicis fidei consilium, auxilium præstaret vel favorem, idem rex, pii patris correctionem cum devotione non suscipiens, contra mandatum apostolicum proterve recalcitrare cœpit ; nam, protinus cum fuisset ad propria reversus, hæreticis confœderatus in terra, quæ per virtutem Dei et cruce signatorum auxilio fuerat adquisita, associatis sibi comitibus Tholosano, Fuxi et Covenarum, cum civibus Tholosanis et exercitu magno nimis, feria tertia post nativitatem beatæ Mariæ Murelli castrum obsedit. Quo audito, patres venerabiles, Tholosanus, Nemausensis, Agathensis, Biturensis, Uticensis, Lodovensis et Covenarum episcopi, et de Claraco, de Magna-villa et sancti Tiberii abbates, quos archiepiscopus Narbonensis et apostolicæ sedis legatus propter sanctæ crucis negotium fecerat congregari, una cum Comite Simone Montis-fortis et exercitu cruce signatorum iter arripiunt ad obsessum

[1] Supposuerunt in D.

A.D. 1213. castrum viriliter succurrendum; et cum die Martis infra octavas supradictas venissent ad castrum, quod dicitur Savardunum, miserunt nuntios episcopi memorati ad capitaneos, qui in obsidione castri Murelli erant, dicentes, se ad hoc venire, ut cum eis de pace tractarent, unde sibi dari ducatum securum petebant. In crastino autem, quia res sic exigebat, exercitus cruce signatorum a Savarduno recedens festinavit ad Murelli succursum celeriter advenire; episcopi vero prædicti morari proposuerant apud quoddam castrum, Alta-ripa vocatum, quod medium inter Savardunum et Murellum distat ab utroque duabus leucis, ut ibi missos nuntios exspectarent, qui ibidem ad episcopos redeuntes dixerunt ex parte regis Arragonum, quod ducatum non præberet eis, quia[1] cum tanto exercitu advenerant quod non indigebant conductu. Verum hæc audientes episcopi Murellum cum exercitu cruce signatorum intraverunt die Mercurii intra octavas memoratas, et sollicitudine non pigri duos viros religiosos ad regem et cives Tholosanos destinarunt, qui a rege tale cum derisione habuerunt responsum, quod propter quatuor ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, petebant habere colloquium cum ipso; Tholosani vero prædictis nuntiis responderunt, quod regi Arragonum erant confœderati, et nil facerent nisi regis tantummodo voluntatem. Quod cum redeuntes nuntii episcopis retulissent, iidem episcopi cum abbatibus discalciati ad regem venire proposuerunt; sed cum adventus eorum in hunc modum regi nuntiatus fuisset, januis patefactis, cum comes Montis-fortis ac cruce signati inermes[2] essent pro eo quod episcopi de pace loquerentur, hostes Dei fraudulenter ac superbe vicum subintare cum impetu attentarunt, sed per Dei gratiam a suo fuerunt desiderio defraudati. Quorum superbiam comes et cruce signati videntes, per cordis contritionem et oris con-

[1] Nisi in D. | [2] Signati inermes wanting in C.

fessionem salubriter a peccatis mundati, armis se viriliter accinxerunt, venientesque ad episcopum Tholosanum, qui auctoritate domini Narbonensis jure legationis hoc[1] officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter postularunt; qua, quoniam negotium in arcto erat constitutum, concessa, in nomine sanctæ Trinitatis tribus dispositis aciebus exierunt, hostes vero fidei e contrario multas habentes acies jam munita armis tentoria sunt egressi, quos, licet multos nimis respectu cruce signatorum, clientes Christi de ipsius auxilio confidentes, armati virtute ex alto, viriliter sunt aggressi. Statimque virtus Altissimi per manus servorum suorum hostes suos confregit, eos comminuens in momento; terga enim vertentes in fugam compulsi sunt, tanquam pulvis ante faciem venti; alii mortis discrimen fugientes evaserunt, alii gladios evitantes aquæ periculo perierunt, nonnulli autem fuerunt in ore gladii devorati. De illustri quoque Arragonum rege, qui cum interfectis occubuit, plurimum dolendum est, qui hostibus fidei conjunctus ecclesiam catholicam improbe perturbavit. Certus interfectorum numerus nullatenus sciri[2] potuit; de militibus autem cruce signatis unus solus cum servientibus paucis occubuit. Facta est autem hæc belli congressio feria sexta post octavas nativitatis beatæ Mariæ, anno Domini millesimo ducentesimo decimo tertio, mense Septembri. A.D. 1213.

De adventu Nicolai, Tusculanensis episcopi et apostolicæ sedis legati, in Angliam.

Eodem anno, circa festum sancti Michaelis, venit in Angliam Nicolaus, Tusculanensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, ut dissensiones inter regnum et sacerdotium auctoritate apostolica reformaret, et, licet

[2] Hic. in D.

[2] Scribi in C.

A.D. 1213. terra interdicta fuisset, ubique tamen cum processione solemni et cantuum modulis et indumentis festivis honorifice receptus est; cumque ad Westmonasterium pervenisset, Willelmum abbatem, de dilapidatione et incontinentia a monachis suis accusatum, illico degradavit. Venerunt autem ad eum ibidem Oxoniæ burgenses, quorum instinctu et præsumptione duo clerici, de quibus superius fecimus mentionem, suspensi fuerant, absolutionem postulantes; quibus indicta pœnitentia, inter cætera præcepit, ut ad singulas civitatis ecclesias, depositis indumentis pedibusque nudis, flagella portantes in manibus, euntes a presbyteris parochianis absolutionis beneficium cum psalmo quinquagesimo impetrarent; nec licuit eis, nisi diebus singulis, singulas petere ecclesias, ut tam ipsi quam alii talia præsumere formidarent. Legatus itaque, cum septem tantum equitaturis in Angliam veniens,[1] quinquaginta in brevi et familia multa nimis stipatus incessit. Conveniente tandem archiepiscopo Cantuariensi cum episcopis et magnatibus regni Londoniis in præsentia regis et cardinalis, tractatum est ibidem per triduum inter regnum et sacerdotium de damnis episcoporum et ablatis, facta ex parte regis oblatione episcopis præfatis, ad plenariam restitutionem, centum millium marcarum argenti continuo numerandarum; et si post inquisitionem investigari posset, custodes ecclesiarum aliosve regis ministros amplius abstulisse, juratoriam obtulit rex et fidejussoriam cautionem, quod pro episcoporum et ipsius legati arbitrio infra sequens Pascha satisfactionem plenam omnibus faceret ablatorum. Ad hoc autem legatus consensit, volens instanter hoc fieri, indigne ferens, quod non statim suscepta fuit oblatio; unde protinus suspicatum est, legatum plus æquo parti regiæ consentire. Episcopi quoque negotium protrahentes ablatis[2] conditionibus obviabant, habito consilio,

[1] Cum inserted in C. | [2] Oblatis in C.

ut prius inquirerent de ablatis et damnis et summam diligentius inquisitam regi ostenderent, et sic simul acciperent quod quærebant. Audiens itaque rex dilationem sibi dilectam præbuit illico consensum, et sic eo die [1] infecto negotio recesserunt. A.D. 1213.

Ut rex Johannes coronam cum regnis Angliæ et Hiberniæ in manus legati resignaverit.

Veniente vero die crastino, convenerunt omnes iterum ad sanctum Paulum in ecclesia cathedrali, ubi, post multos et varios de interdicti relaxatione tractatus, ante majus altare coram clero et populo exacta est a rege et innovata illa non formosa sed famosa subjectio, qua, in manum domini papæ diademate cum regno resignato, tam dominium Hiberniæ quam regnum subdidit Anglicanum; charta quoque regis, de qua superius diximus, quæ prius cera signata fuerat et Pandulpho tradita, nunc auro bullata est et legato ad opus domini papæ et Romanæ ecclesiæ resignata; super ablatorum vero restitutione tertio [3] nonas Novembris apud Radingum diem statuerunt. Cumque die jam prælibato omnes, ut superius, convenissent, rex die illa non comparuit, sed die tertia apud Walingeford iterum pariter convenerunt; ubi rex, ut supra, de omnibus ablatis episcopis et aliis universis se satisfacturum gratanter spopondit, sed hoc illis, quorum castella diruta, domus subversæ, pomeria cum nemoribus succisa fuerant, parum videbatur; unde rex et episcopi in hoc pariter consenserunt, ut in arbitrio quatuor baronum se ponerent, et sic ipsorum judicio satisfaceret universis. Convenerunt iterum rex cum legato, archiepiscopus cum episcopis, magnatibus ac omnibus viris religiosis ad interdicti negotium contin-

[1] Quotidie in C. | [2] Secundo in C.

A.D. 1213. gentibus, apud Radingum octavo idus Decembris, ubi singuli chartam porrexerunt in publicum, omnium ablatorum et damnorum summam pariter continentem; sed, legato regi favorem præbente, solutio omnium dilationem accepit, excepto eo, quod archiepiscopus et episcopi dudum ab Anglia proscripti ibidem quindecim millia marcas argenti perceperunt.

Innocentius papa Nicolao, Tusculanensi episcopo, pro vacantibus ecclesiis.

Eodem tempore Innocentius papa Nicolao, apostolicæ sedis legato, literas sub hac forma direxit; "Cum non "possit ecclesiis Domini melius provideri, quam si eis "pastores præficiantur idonei, qui non tam præesse "cupiant quam prodesse, fraternitati tuæ, de qua "plenam fiduciam obtinemus, per apostolica scripta "mandamus, quatenus episcopatus et abbatias Angliæ "nunc vacantes facias cum tuo consilio de personis "idoneis per electionem vel postulationem canonicam "ordinari, qui non solum vita sed et scientia sint "præclari,[1] verum etiam regi fideles et regno utiles "necnon ad auxilium et consilium efficaces, assensu "regio requisito. Cum ergo vacantium ecclesiarum "capitulis nostris literis demus in mandatis, ut tuo "consilio adquiescant, tu Dominum habens præ oculis "consulas super his viros providos et honestos, qui "plene norint merita personarum, ne te cujusquam "astutia circumveniri contingat; si qui vero contra-"dictores fuerint vel rebelles, tu eos per censuram "ecclesiasticam, appellatione remota, compellas. Datum "Laterani kalendis Novembris, pontificatus nostri anno "decimo sexto."

Legatus quoque, cum hujus[2] authenticum a domino papa accepisset, spreto archiepiscopi et episcoporum

[1] Præclare in C.

[2] Hujusmodi in C.

regni consilio, cum clericis regis et ministris ad vacantes accedens ecclesias, ordinationes earum secundum antiquum Angliæ abusum de personis minus idoneis celebrare præsumpsit; nonnullos vero diversi ordinis, pro gravamine manifesto ad audientiam summi pontificis appellantes, suspensos ad curiam Romanam destinavit, quibus se adeo inhumanum exhibuit, quod de rebus propriis nec quidem denarium unum ad expensas itineris portare permisit. Parochiales insuper ecclesias in locis diversis vacantes clericis suis distribuit, patronorum consensu minime requisito; unde multorum maledictionem pro benedictione promeruit, dum justitiam in injuriam, judicium in præjudicium, commutavit. A.D. 1213.

De appellatione Cantuariensis archiepiscopi pro ordinatione vacantium ecclesiarum.

Anno Domini MCCXIV. rex Anglorum Johannes ad Natale curiam suam tenuit apud Windleshores, ubi multa magnatibus suis festiva distribuit indumenta. Deinde post octavas Epiphaniæ convenerunt apud Dunestapliam Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, cum suis suffraganeis, ut de negotiis ecclesiæ Anglicanæ tractarent ibidem; moleste enim supra modum ferebant, quod legatus sæpe dictus, ut prædiximus, illis inconsultis, regiis favens voluntatibus, in ecclesiis vacantibus prælatos minus sufficientes posuerat intrusione magis quam canonica electione. Tandem, cum hinc inde varia sorte tractassent, archiepiscopus Cantuariensis duos clericos apud Burtonam super flumen Trente, ubi tunc legatus erat, misit, qui eidem ex parte domini Cantuariensis interposita appellatione prohibuerunt, ne contra dignitatem suam, ad quem ordinatio ecclesiarum suæ diocesis de jure spectabat, prælatos in ecclesiis vacantibus instituere præsumeret. Legatus quoque appellationi factæ non deferens misit assensu A.D. 1214.

A.D. 1214. regio Pandulphum jam sæpe dictum ad curiam Romanam, ut archiepiscopi et episcoporum propositum irritaret; quo cum pervenisset, famam archiepiscopi Cantuariensis in conspectu summi pontificis non mediocriter denigravit, regem quoque Anglorum tantis ibidem extulit laudum præconiis, asserens se regem tam humilem tamque modestum eatenus non vidisse, ut in oculis domini papæ idem rex gratiam admirabilem obtineret. Restitit autem Pandulpho ibidem magister Simon de Langetona, frater archiepiscopi Cantuariensis; sed, quoniam charta regis auro bullata domino papæ de subjectione et tributo regni Angliæ et Hiberniæ a prædicto Pandulpho nuper delata fuerat, magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat præterea Pandulphus memoratus in præsentia domini papæ, archiepiscopum et episcopos in exactione et ablatorum restitutione tempore interdicti nimis esse rigidos et avaros, quodque ipsum regem et regni libertates plus æquo deprimebant. Et sic propositum archiepiscopi et episcoporum ad tempus dilationem accepit.

Rex Johannes transfretavit in Pictaviam.

Eodem anno rex Anglorum Johannes misit principibus militiæ suæ, qui erant in Flandria, pecuniam magnam nimis, ut regem Francorum inquietarent et terras cum castris incursione bellica devastarent; at illi regis exhortationibus obtemperantes terram comitis de Gysnes fere totam ferro flammisque discurrentibus contriverunt; castrum de Bruncham[1] obsidentes prostraverunt, ubi milites et servientes multos ad deditionem compulsos in vinculis abduxerunt; Arriam quoque obsidione vallantes subjugaverunt et igne combusserunt. Castrum autem de Liens per insultum ceperunt,

[1] Buncham in C.

et multos ibidem peremerunt et nonnullos captos in carcerem detruserunt; terramque Lodovici, filii regis Francorum, in partibus illis[1] gravi depopulatione afflixerunt. Rex autem Johannes in die purificationis beatæ Mariæ, missis Romam pro relaxatione interdicti nuntiis, apud Portesmuthe,[2] regina comite, naves ascendit, et infra dies paucos cum ingenti exercitu applicuit ad Rupellam; quo audito, venerunt ad eum multi barones Pictaviæ et fidelitatem illi juraverunt. Deinde rex in manu forti progrediens plurima castella inimicorum suorum potenter subjugavit; sed quæ ibi gesta sunt, qui plenius nosse desiderat, literas, quas justiciariis suis de scaccario direxit, legere non omittat. A.D. 1214.

Epistola regis Johannis de actibus suis in Pictavia.

"Johannes, Dei gratia, et cætera. Sciatis quod, " cum instaret terminus treugarum, quas concessera- " mus comitibus Marchiæ et de Augi, nec invenis- " semus in eis pacem nobis expedientem, transtu- " limus nos die Veneris proximo ante Pentecosten " cum exercitu nostro usque Meirevent, castrum Gau- " fridi de Lezinan; et licet crederetur a pluribus " quod capi non posset per insultum, in crastino " tamen, in vigilia videlicet Pentecostis, solo insultu " a mane usque ad horam primam illud cepimus " violenter. Die vero Pentecostes[3] obsedimus aliud " castrum ipsius Gaufridi, quod dicitur Novent, in- " cluso in[4] eo dicto[5] Gaufrido cum duobus filiis suis; " et cum jam per tres dies usi fuimus continua petra- " riarum nostrarum verberatione, in tantum ut im " mineret nobis opportunitas captionis castri prædicti

[1] Wanting in C.
[2] Portesmue in C.
[3] Pentecosten in D.
[4] Ducto inserted in C.
[5] Wanting in C.

A.D. 1214. " venit ad nos comes de Marchia efficiens quod dictus
" Gaufridus se reddidit in misericordiam nostram, cum
" duobus filiis suis et castro suo et omnibus quæ in
" eo[1] erant. Et, dum adhuc ibi fuimus, nuntiatum
" fuit nobis, quod filius regis Franciæ Lodowicus
" quoddam castellum ipsius Gaufridi obsederat, quod
" Muncuntur dicebatur; quibus auditis, nos statim
" versus partes illas divertimus, ut ei occurreremus,
" ita quod in die sanctæ Trinitatis fuimus apud
" Parthenai, ubi comes de Marchia, comes de Augi,
" ad nos venerunt cum dicto Gaufrido de Lezinan,
" facientes nobis homagium et fidelitatem. Et quia
" prius tractatum erat inter nos et comitem[2] Marchiæ
" de filia nostra Johanna filio suo danda in uxorem,
" id ei concessimus, licet rex Francorum eam ad opus
" filii sui peteret, sed fraudulenter; memores enim
" fuimus neptis nostræ, Lodovico filio regis Franciæ
" datæ, et illius rei eventus; sed utinam det nobis
" Deus majorem de hoc maritagio proventum, quam
" de illo fuimus consecuti! Nunc autem gratia Dei
" data est nobis opportunitas, ut extra Pictaviam in
" capitalem inimicum nostrum regem Francorum in-
" surgamus. Et hæc vobis mandamus, ut de succes-
" sibus nostris gaudeatis; teste me ipso apud Parthenai,
" anno regni nostri decimo sexto."

Eodem tempore obiit Gilbertus, Roffensis episcopus, octavo kalendas Julii.

Epistola Innocentii papæ pro relaxatione interdicti.

Circa dies istos papa Innocentius Nicolao, Tusculanensi episcopo, pro relaxatione interdicti scripsit in hæc verba: " Innocentius episcopus, et cætera. Vene-
" rabilis frater noster Johannes, Norwicensis episco-

[1] Illo in C.

[2] Et . . . . . comitem wanting in C.

" pus, et dilectus filius noster Robertus de Marisco, A.D. 1214.
" archidiaconus Northanhumbriæ, et nobiles viri Thomas
" de Herdintuna et Adam, nuntii [nostri] carissimi in
" Christo filii nostri Johannis regis Angliæ illustris,
" ex una parte, magister Stephanus de Langetuna, A.
" et G. clerici, nuntii venerabilis fratris nostri Ste-
" phani, Cantuariensis archiepiscopi, ex altera parte,
" nuper in præsentia nostra constituti asseruere con-
" corditer et constanter, quod, pro vitando grandi
" rerum dispendio et gravi periculo animarum, expe-
" diebat quam plurimum tam regno quam sacerdotio,
" ut sine dilatione relaxaretur sententia interdicti;
" unde nos pro affectu paterno sollicite inter eos ad
" salutem et utilitatem super his, quæ pacis sunt,
" cum illis tractavimus diligenter, et, tandem ipsis
" adquiescentibus, formam invenimus et statuimus in-
" fra scriptam. Sane præfatus rex tantam pecuniam
" archiepiscopo Cantuariensi, Londoniensi et Eliensi
" episcopis, vel aliis, quos ad hoç assignare voluerint,
" faciat assignari, computatis his quæ idem rex nosci-
" tur persolvisse, quod summa impleat quadraginta
" millia marcarum; quibus solutis et cautione præstita
" inferius adnotata, protinus, sublato cujuslibet appel-
" lationis et contradictionis obstaculo, relaxes senten-
" tiam interdicti. Ac deinde singulis annis duodecim
" millia marcarum in duobus terminis, in commemo-
" ratione videlicet Omnium sanctorum sex millia
" marcarum, et totidem in festo Dominicæ ascensio-
" nis, apud ecclesiam sancti Pauli Londiniarum eisdem
" faciat exhiberi, donec tota summa fuerit persoluta.
" Et ad hoc fideliter exsequendum obligavit seipsum
" idem rex per proprium juramentum et per literas
" patentes sigillo suo munitas, necnon per fidejus-
" sionem Wintoniensis et Norwicensis episcoporum,
" Cestrensis, Wintoniensis et Willelmi Mareschalli co-
" mitum, ita quod tam hæredes ipsius regis quam
" successores eorum pari obligatione tenebuntur con-

A.D. 1214. " stricti. Quocirca per apostolica tibi scripta præci-
" piendo mandamus, quatenus secundum formam præ-
" scriptam procedere non postponas, nisi de mera et
" libera voluntate partes aliter duxerint componen-
" dum. Datum Laterani, pontificatus nostri anno
" [decimo sexto]."

De restitutione ablatorum.

Tempore vero quo Nicolaus, Tusculanensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, per nuntios memoratos domini papæ authenticum acceperat, rex Anglorum erat in partibus transmarinis; sed quoniam idem rex,[1] in recessu suo ab Anglia, legato jam dicto et Willelmo Mareschallo vices suas in hoc negotio commiserat, idem legatus in urbe Londoniarum apud sanctum Paulum grande congregavit concilium, ubi, congregatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus et aliis ad hoc negotium interdicti spectantibus, proposuit coram omnibus formam restitutionis super ablatis et damnis a domino papa, partibus consentientibus, Romæ provisam, præcipiens constanter, ut certificaretur de quantitate solutæ pecuniæ episcopis et aliis quibuslibet a ministris regis causa interdicti, quatenus per pecuniam solutam sciret quantum unicuique ad solvendum restaret. Probatum est igitur ibidem certa computatione, archiepiscopum et monachos Cantuarienses, simul cum Londoniensi, Eliensi, Herefordensi, Bathoniensi,[2] Lincolniensi, episcopis antequam ab exilio in Angliam redirent, per manum Pandulphi duodecim millia marcas legalium sterlingorum accepisse; post adventum quoque eorum, in concilio octavo idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim millia marcas iidem episcopi cum

[1] Anglorum . . . . rex wanting in C.

[2] Wanting in C.

monachis supradictis inter se dividenda perceperunt, ita quod tota summa simul conjuncta viginti septem millium marcarum facit complementum. Residuæ autem quindecim millia marcæ, quæ ad supplementum quadraginta millium marcarum prædictarum solvendæ restant, sub fidejussione Wintoniensis et Norwicensis episcoporum remanserunt, additis literis regis patentibus ad majorem securitatem, juxta quod in literis domini papæ continebatur expressum. A.D. 1214.

De relaxatione interdicti.

His ita gestis, Nicolaus, Tusculanensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, in die apostolorum beati Petri et Pauli, in ecclesia cathedrali, relaxavit solemniter sententiam interdicti postquam duraverat annis sex, tribus mensibus et diebus quatuordecim, pulsatis campanis et hymno Te Deum laudamus excelsa voce cantato.

Qualiter legatus distulit ut fieret restitutio ablatorum.

Relaxato itaque, ut dictum est, interdicto, venerunt ad legatum abbates, priores, Templarii, Hospitalarii, abbatissæ, moniales, clerici et laici, innumera multitudo, petentes de damnis et injuriis interdicti tempore sibi illatis fieri[1] restitutionem; asserebant enim, quod, licet ab Anglia non exierint, remanserant tamen in continua regis et ministrorum ejus persecutione corporum suorum et rerum, dum, bonis eorum omnibus confiscatis et corporibus laceratis, quo a spiritu furoris inimicorum se verterent, ignorabant. Legatus vero universæ multitudini conquerentium ita respondit, quod, videlicet, de damnis eorum et injuriis in literis domini papæ nulla mentio facta fuerat, unde

[1] Wanting in C.

A.D. 1214. nec debuit nec de jure potuit mandati apostolici fines præterire; sed tamen consilium dedit, ut de injuriis et damnis coram domino papa querelam deponerent, et peterent sibi justitiæ plenitudinem exhiberi. His igitur auditis, universitas illa conquerentium prælatorum sine spe melioris boni ad propria sunt reversi.

Eodem tempore Johannes, abbas ecclesiæ sancti Albani, in die beati Kenelmi regis et martyris, decimo nono prælationis suæ anno, vir religiosus et in scientia literali ad plenum eruditus, in senectute bona diem clausit extremum.

Ut rex Johannes exercitum suum in Britanniam promoverit.

Sub diebus istis Johannes, rex Anglorum, promovit exercitum suum a Pictavia in minorem Britanniam, continuis tribus diebus cum totidem noctibus. Veniens tandem prope civitatem, quæ Nantes ab incolis appellatur, eam debellare disposuit; sed cives et milites, quos in ejus præsidio rex Francorum posuerat, cum regis [Anglorum] adventum cognovissent, exierunt obviam ei, et in introitu cujusdam pontis, qui non longe ab urbe distabat, cum exercitu regis Anglorum congressi sunt; sed rex Johannes, Marte sibi propitio, victoriam tandem adeptus viginti milites [1] in illo conflictu cepit, et inter cæteros filium et hæredem comitis Roberti de Druis et avunculi Francorum regis vinculis constrictum secum rediens abduxit. Deinde idem rex ad Rupem-monachi cum exercitu suo se conferens castrum obsidione vallavit; quod audiens Lodowicus, regis Francorum filius, ad hoc a patre missus, ut regis [Johannis [2]] refrænaret incursus, cum exercitu non modico illuc properavit, ut subveniret obsessis. Cumque adventum ipsius rex Anglorum cognovisset, misit

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in D.

exploratores ab exercitu suo, qui numerum et vires hostium supervenientium sagaciter æstimarent; nuntii vero, injuncto sibi officio celeriter peracto, revertentes dixerunt regem Anglorum multo majorem habere numerum bellatorum, unde regi constanter persuaserunt, ut campestre prælium cum hostibus consereret, quia hoc faciens procul dubio ab hostibus optatum reportaret triumphum. Animatus autem rex dictis nuntiorum suorum jussit quantocius milites ad arma convolare, ut occurreret Lodowico campestre prælium commissurus, sed barones Pictaviæ regem sequi contemnentes dixerunt se ad campestre prælium non esse paratos. Tunc rex solitam proditionem Pictaviensium habens nimis suspectam, cum captio castri illius immineret, maximo mœrore confectus ab obsidione recessit. Lodowicus itaque, cum audivit regem Anglorum castra movere, timens ne ipsum invaderet, fugit a tergo regis Johannis; sicque uterque exercitus ignominiosa dilapsus fuga, uterque alterum a tergo salutavit. A.D. 1214.

Qualiter rex Francorum contra exercitum regis Anglorum, qui erat in Flandria, hostiliter processerit.

His quoque diebus exercitus regis Anglorum, qui erat in Flandria, adeo debacchando invaluit, ut, plurimis depopulatis provinciis, jam pagum ingressus Pontivensem crudeli nimis ibidem rabie desæviret. Erant enim in hac expeditione viri bellicosi et in re militari experti, Willelmus, dux Houtlandiæ, Reginaldus, quondam comes Bononiæ, Ferrandus, comes Flandriæ, Hugo de Boves, miles strenuus sed crudelis et superbus, qui tanta in partibus illis rabie sæviebat, ut nec quidem sexui muliebri nec parvulorum parceret ætati. Rex autem Anglorum Johannes constituerat mareschallum illius exercitus Willelmum fratrem suum, comitem Saresbiriensem, cum militia regni Anglorum, ut cum ipsis militaret atque aliis militantibus de fisco

A.D. 1214. stipendia ministraret. Habuerunt præterea iidem bellatores Othonis, Romani imperatoris, auxilium pariter et favorem, cum toto posse ducis Lovaniæ et Brabantiorum, qui pari tyrannide in Francigenas sæviebant. Cum denique hæc omnia ad notitiam Philippi, regis Francorum, devenissent, perturbatus est valde, timens ne sufficeret ad illius patriæ defensionem, qui nuper Lodowicum filium suum cum exercitu copioso in Pictaviam direxerat contra regem Anglorum, ut ejus incursus bellicos refrænaret; et licet idem rex sæpius revolveret illud vulgare proverbium,

"Pluribus intentus minor est ad singula sensus,"

tamen, exercitu magno congregato comitum, baronum, militum et servientium, peditum et equitum, cum communibus villarum et civitatum, in fortitudine gravi adversariis occurrere maturavit, præcipiens episcopis, viris religiosis, clericis et sanctimonialibus eleemosynas dare, preces ad Deum fundere, et pro statu regni sui divina mysteria celebrare; quo facto, cum exercitu suo audacter processit in hostes. Audiens autem idem rex hostes memoratos usque ad pontem de Bovines in territorio Pontivensi situm jam hostiliter pervenisse, illuc[1] vexilla direxit et arma, atque ad pontem jam dictum perveniens, illius aquæ fluenta cum exercitu suo toto pertransiens, ibidem castrametatus est. Erat enim ardor solis permaximus, sicut fieri solet in mense Julio, unde prope flumen Francigenæ quiescere decreverunt propter refrigerium tam hominum quam equorum. Venerunt quoque ad dictum flumen quodam[2] die sabbati circa horam vespertinam, atque ordinatis a dextris et a sinistris bigis et quadrigis, rhedis et omnibus vehiculis, quibus victualia et arma cum machinis et bellicis instrumentis allata fuerant, totus ille

[1] Illic in C.

[2] Equorum . . . . quodam wanting in C.

exercitus, adhibitis circumquaque custodibus, nocte illa quievit. A.D. 1214.

Mane autem facto, cum principes militiæ regis Anglorum de adventu regis Francorum certificati fuissent, habito tractatu diligenti, decreverunt communiter campestre prælium cum hostibus conserere; sed, quia dies Dominica erat, visum est sapientioribus de exercitu, et maxime Reginaldo quondam comite Bononiæ, inhonestum esse in tanta solemnitate bellum committere vel tantum diem homicidio vel effusione humani sanguinis violare. Placuit consilium imperatori Romano, qui constanter affirmavit, talis die conflictu se nunquam lætum reportasse triumphum. His itaque auditis, Hugo de Boves, in vocem blasphemiæ prorumpens, Reginaldum comitem proditorem nequissimum appellavit, improperans[1] ei terras et possessiones largas, quas ex dono regis Anglorum perceperat; adjiciens etiam, quod, si die illa bellum differatur, in damnum irreparabile regis Johannis redundabit, nocuit enim "semper differre paratis." Comes vero Reginaldus Hugoni respondens dixit cum indignatione, "Hodierna dies me "esse fidelem, et te proditorem, comprobabit; ego enim "hac Dominica die stabo pro rege in prælio, si neces-"sitas coegerit, usque ad mortem, et tu, more solito, "hodierna die de prælio fugiendo te esse proditorem "nequissimum, cunctis adstantibus, declarabis." His denique verbis, blasphemiæ dicti Hugonis consimilibus, omnis multitudo ad campestre prælium exacerbati simul et provocati ad arma prosiliunt et sese omnes ad pugnam viriliter accingunt. Armatis autem cunctis, tres acies constituunt, in quarum prima comitem Flandriæ Ferrandum, comitem Bononiæ Reginaldum, et comitem Saresbiriensem Willelmum, capitaneos præfecerunt; in acie quoque secunda Willelmum, Houtlandiæ ducem, et Hugonem de Boves cum Brabantiis,

[1] Improperatis in D.

A.D. 1214. prærogantes; tertiæ aciei Othonem, Romanum imperatorem, Alemannis pugnatoribus prætulerunt; sicque moderato gressu in hostes progressi usque ad Francorum agmina pervenerunt. Videns rex Francorum adversarios ad campestre prælium fore paratos, jussit pontem, qui a tergo sui exercitus erat, confringere, ut, si forte aliqui de exercitu suo fugam meditari proponerent, quo nisi in hostes fugerent, non haberent. Remansit idem rex, dispositis aciebus infra ambitum bigarum suarum et quadrigarum, sicut supradictum est, insultum adversariorum suorum ibidem exspectans. Quid mora? perstrepentibus hinc inde buccinis, acies, cui comites præerant supradicti, tanto impetu acies Francorum irrupit, ut, in momento agminibus eorum divisis, usque ad stationem regis Francorum penetrarent. At comes Reginaldus, cum regem, qui ipsum exhæredatum a comitatu suo expulerat, cognovisset, lanceam direxit in eum, regemque in terram prostratum gladio interficere satagebat; sed miles quidam, qui cum aliis ad regis custodiam fuerat deputatus, ictibus dicti comitis se opponens pro rege interfectus occubuit. Videntes autem Francigenæ regem suum prostratum, accesserunt cum impetu ad eum[1] cum numerosa militum multitudine,[2] et, licet cum labore, equo suo illum restituunt; quo facto, bellum accenditur utrobique, enses [emicant] quasi fulmen elicuit circa capita galeata, fit gravissimus hinc inde conflictus. Sed comites sæpe dicti, cum acie cui præerant, a commilitonibus suis nimis remoti, præclusa est [eis] via ad socios revertendi, sicut illis facultas ablata est ad ipsos veniendi; unde factum est, quod pars eorum tot Francorum vires ferre non valens nimis oppressa defecit, sicque comites memorati, cum acie tota cui præerant, post maximam probitatem capti sunt et vinculis mancipati.

---

[1] Ad eum wanting in D. | [2] Multitudo in C.

Conclusio belli.

Dum hæc circa regem Philippum agerentur, Cam- A.D. 1214.
paniensis, Perticensis et de sancto Paulo comites, cum aliis multis nobilibus de regno Francorum, in acies supradictas impetum facientes Hugonem de Boves, cum universo populo ex diversis provinciis collecto, in fugam compulerunt; quibus improbe nimis fugientibus, insecuti sunt eos in ore gladii Francigenæ usque ad stationem imperatoris, quocirca per fugam illorum omne pondus prælii in imperatorem conversum est in momento. Circumvallantes enim eum comites supradicti conati sunt ut interficerent illum vel ad deditionem compellerent, sed ipse cum gladio quem tenebat, ut sica ex una parte acuto, hostibus ictus importabiles hinc inde junctis manibus imprimens, quoscumque attingebat vel attonitos reddebat, vel sessores cum ipsis equis solo tenus prosternebat. At hostes propius accedere metuentes lanceis sub ipso tres equos peremerunt, sed commilitonum suorum laudabili probitate novis semper equis restitutus hostibus acrius insurgebat; tandem invictus ab adversariis dimissus cum suis sine sui suorumque læsione de bello recessit. Rex autem Francorum de tam inopinata victoria lætus gratias Deo exsolvit, qui sibi talem concessit ab adversariis reportare triumphum. Tres quoque comites supradicti, cum militum et aliorum numerosa multitudine, vinculis constricti abducti sunt carcerali custodiæ mancipandi. Facta est autem hæc belli congressio mense Julio, sexto kalendas Augusti. In hoc autem casu rex Anglorum quadraginta millia marcas, quas tempore interdicti a monachis Cisterciensis ordinis abstulerat, inaniter consumpsit, ut fidem faceret proverbio, quo dicitur,

"Non habet eventus sordida præda bonos;"

sed, cum tandem hujus rei notitia ad regis Johannis audientiam pervenisset, animo nimis consternatus

A.D. 1214. adstantibus dixit, "Postquam Deo reconciliatus me ac "mea regna, proh dolor, Romanæ subjeci ecclesiæ, "nulla mihi prospera, sed contraria omnia pervene- "runt."

Eodem tempore Johannes, Norwicensis episcopus, a curia Romana rediens in territorio Pictavensi diem clausit extremum, cujus corpus in Angliam delatum apud Norwicum in ecclesia honorifice sepultum est.

De treugis inter reges Francorum et Anglorum.

His ita gestis, procurantibus viris religiosis, statutæ sunt treugæ in partibus transmarinis inter Philippum, regem Francorum, et Johannem, regem Anglorum, sub hac forma; "Philippus, Dei gratia rex Francorum, "omnibus has literas inspecturis, salutem. Noveritis "nos Johanni, regi Anglorum, et hominibus et im- "prisiis suis, qui aperte guerraverunt pro ipso, de hac "ultima guerra usque ad diem Jovis proximum post "exaltationem sanctæ Crucis in Septembri, dedisse "rectas treugas de nobis et hominibus nostris, qui "aperte guerraverunt pro nobis, usque ad instans "Pascha, quod erit anno Domini millesimo ducen- "tesimo decimo quinto, et ab eodem Pascha in quinque "annos continuos et plenos; salvis tamen nobis pri- "sonibus nostris, quos penes nos habemus, et salvo "juramento, quod villæ Flandriæ et Henou nobis "fecerunt, et salvis similiter Johanni, regi Anglorum, "prisonibus quos penes se habet. Nos autem et "homines et imprisii nostri erimus in eadem tenura, "in qua eramus prædicta die Jovis, usque ad præ- "dictos quinque annos completos. Isti sunt dictatores "et emendatores hujus treugæ inter nos et regem "Angliæ datæ; ex parte nostra, P. Savari, Guido "Turpin, abbas Majoris monasterii, G. archidiaconus "Turonensis; ex parte regis Anglorum, H. de Burgo,

" seneschallus Pictaviæ, R. de Pontibus, abbas sancti A.D. 1214.
" Johannis Anglici,[1] decanus Cristatonensis. Et omnes
" isti juraverunt bona fide, quod pro[2] dissidiis et
" querelis omnibus, quæ forte emergerent in Pictavia,
" Andegavia, Britannia vel Turonica, convenient ad
" abbatiam de Fulcireles; et pro aliis querelis, quæ
" forte orientur in Bituresio, Arvernia, in comitatu
" Marchiæ et Lemovico, convenient in partibus illis
" ad corrigendum excessus."

Eodem tempore Richardus, Saresbiriensis decanus, ad Cicestrensem, Walterus de Grai, Angliæ cancellarius, ad Wigorniensem, ecclesias Cantuariensis episcopi consecrati sunt per manum Stephani, archiepiscopi, tertio nonas Octobris.

His etiam diebus rex Anglorum Johannes, expletis agendis suis in partibus transmarinis, rediit in Angliam quarto decimo kalendas Novembris.

De colloquio a baronibus Angliæ contra regem celebrato.

Sub eadem tempestate convenerunt ad colloquium apud sanctum Eadmundum comites et barones Angliæ quasi gratia orationis, licet in causa aliud fuisset; nam, cum diu simul et secretius tractare cœpissent, producta est in medium charta quædam regis Henrici primi, quam iidem barones a Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, ut prædictum est, in urbe Londoniarum acceperant. Continebat autem hæc charta quasdam libertates et leges regis Eadwardi sanctæ ecclesiæ Anglicanæ pariter et magnatibus regni concessas, exceptis quibusdam libertatibus, quas idem rex de suo adjecit. Itaque convenerunt universi ad ecclesiam sancti Eadmundi regis et martyris, et incipientes a majoribus juraverunt super majus altare, quod, si rex leges

[1] Angliaci in C. | [2] Propter in D.

A.D. 1214. et libertates jam dictas concedere diffugeret, ipsi ei guerram tam diu moverent, et ab ejus fidelitate se subtraherent, donec eis per chartam sigillo suo munitam confirmaret omnia quæ petebant; atque tandem in hoc communiter consenserunt, ut post natale Domini simul omnes ad regem venientes libertates præscriptas sibi peterent confirmari, atque interim in equis sibi et armis taliter providerent, quod si forte rex a proprio vellet recedere juramento, ipsi[1] protinus per captionem castrorum suorum eum ad satisfactionem compellerent; et, his ita gestis, unusquisque ad propria remeavit.

De Willelmo, abbate ecclesiæ sancti Albani.

Eodem anno Johanni, abbati ecclesiæ sancti Albani, successit Willelmus, monachus de gremio ejusdem ecclesiæ, beati Eadmundi regis et martyris celebri luce et feria quinta solemniter electus, in die sancti Andreæ apostoli, Dominica videlicet prima adventus Domini, in ecclesia beati Albani ante majus altare ab Eustachio, Eliensi episcopo, pontificaliter et solemniter munus benedictionis suscepit; cujus quoque promotio ante electionem factam quibusdam de fratribus illius monasterii in visione nocturna dicitur præostensa.[2] Primus autem abbas ecclesiæ sancti Albani, Anglorum prothomartyris, Willegodus fuit, quem rex Offa Merciorum potentissimus anno Dominicæ incarnationis septingentesimo nonagesimo quarto, kalendis Augusti, corpore martyris invento, monachis introductis, ecclesiæ nondum fabricatæ abbatem præfecit et sub vita regulari vivere ordinavit; Willegodo successit Eadricus, Eadrico Wlsius, Wlsio Wlnothus, Wlnotho Eadfridus, Eadfrido Wlsinus, Wlsino Alfricus, Alfrico Aeldredus, Aeldredo Eadmarus, Eadmaro Leofricus,[3] iste factus

[1] Ipsius in D.
[2] Ostensa in C.
[3] Alfricus in C. and D.

est Cantuariensis archiepiscopus; huic successit Leofricus, frater Alfrici memorati; Leofrico successit Leofstanus, Leofstano Fredericus, Frederico Paulus, Paulo Richardus, Richardo Gaufridus, Gaufrido Radulphus, Radulpho Robertus, Roberto Simon, Simoni Garinus, Garino Johannes, Johanni Willelmus, abbas vigesimus secundus, anno regni regis Johannis decimo sexto in abbatem benedictus. A.D. 1214.

De exactione libertatum facta a baronibus Angliæ.

Anno gratiæ MCCXV., qui est annus regni regis Johannis decimus septimus, idem rex tenuit curiam suam ad natale Domini apud Wigorniam vix per spatium unius diei, deinde cum festinatione Londonias veniens apud Novum Templum hospitio sese recepit; venientesque ad regem ibidem supradicti magnates in lascivo satis apparatu militari, petierunt quasdam libertates et leges regis Eadwardi cum aliis libertatibus, sibi et regno Angliæ et ecclesiæ Anglicanæ concessis, confirmari, prout in charta regis Henrici[1] primi et legibus prædictis adscriptæ continentur; asserebant præterea, quod tempore suæ absolutionis apud Wintoniam illas leges et libertates antiquas promiserat et ad observationem earum sit obligatus per proprium juramentum. Audiens autem rex baronum in hac exactione constantiam, metuebat quam plurimum impetum eorum, quos vidit paratos ad prælium; respondit, magnam esse rem et difficilem quam petebant, unde postulabat inducias usque ad clausum Pascha, ut, habita deliberatione, et sibi et coronæ suæ[2] possit satisfacere dignitati. Sed tandem, multis hinc et inde propositis, rex, licet invitus, archiepiscopum Cantuariensem, episcopum Eliensem et Willelmum Mareschallum fidejussores invenit, quod die præfixa, ratione mediante, satisfaceret uni- A.D. 1215.

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in C.

A.D. 1215. versis; quo facto, magnates ad propria sunt reversi. Rex autem interim, volens sibi præcavere in posterum, fecit sibi soli contra omnes homines fidelitatem per totam Angliam jurare et homagia renovare; et, ut sibi melius provideret, in die purificationis beatæ Mariæ, crucem Domini suscepit, timore potius quam devotione inductus.

Eodem anno Eustachius, Eliensis episcopus, vir tam divina quam humana eruditus scientia, apud Radingum viam universæ carnis ingressus est.

De principalibus exactoribus legum et libertatum.

Per idem tempus, in hebdomada Paschæ, convenerunt apud Stamford magnates sæpe dicti cum equis et armis, qui jam in sui favorem universam fere totius regni nobilitatem attraxerant, et exercitum inæstimabilem confecerunt; æstimati sunt namque in exercitu illo duo millia militum, præter equites, servientes et pedites, qui armis erant variis præmuniti. Fuerunt autem principales hujus pestis incentores, Robertus filius-Walteri, Eustachius de Vesci, Richardus de Perci, Robertus de Ros, Petrus de Bruis, Nicolaus de Stutevilla, Saerus comes Wintoniensis, R. comes de Clare, H. comes Clarensis, Rogerus comes Bigod, Willelmus de Munbray, Rogerus de Creissi, Ranulphus filius-Roberti, Robertus de Ver, Fulco filius-Warini, Willelmus Mallet, Willelmus de Monte-acuto, Willelmus de Bello-campo, S. de Kime, Willelmus juvenis Mareschallus, Willelmus Maudut, Rogerus de Monte-Begonis, Johannes filius-Roberti, Johannes filius-Alani, G. de Laval, O. filius-Alani, W. de Hobregge, O. de Vallibus, G. de Gaunt, Mauritius de Gant, Robertus de Brackele, R. de Muntfichet, W. de Lanvalei, G. de Mandevilla comes Essexiæ, Willelmus frater ejus, Willelmus de Huntingefeld, Robertus de Greslei, G. constabularius de Meautum, Alexander de Puinter, Petrus filius-

Johannis, Alexander de Sutuna,[1] Osbertus de Bobi, A.D. 1215.
Johannes constabularius Cestriæ, Thomas de Mulutune,[2]
et multi alii; isti omnes conjurati et confœderati
Stephanum, Cantuariensem archiepiscopum, capitalem
consentaneum habuerunt. Erat autem rex eo tempore
apud Oxoniam magnatum exspectans adventum. Igitur
die Lunæ proxima post octavas Paschæ barones me-
morati in villa de Brackeleia pariter convenerunt;
quod cum esset a rege compertum, misit ad eos
archiepiscopum Cantuariensem et Willelmum Mare-
schallum comitem [de] Penbroc, cum aliis quibusdam
viris prudentibus, sciscitans[3] ab eis, quæ essent leges
et libertates quas quærebant. At illi nuntiis præli-
batis schedulam quandam porrexerunt, quæ ex parte
maxima leges antiquas et regni consuetudines con-
tinebat, affirmantes quod, nisi rex illas incontinenti
concederet et sigilli[4] munimine confirmaret, ipsi per
captionem castrorum suorum, terrarum et possessionum,
ipsum regem compellerent, donec super præmissis sibi
satisfaceret competenter. Tunc archiepiscopus cum
sociis suis schedulam illam ad regem deferens capitula
singula coram ipso memoriter recitavit. Rex autem,
cum capitulorum tenorem intellexisset, cum indig-
natione maxima subridens ait, "Et quare cum istis
" iniquis exactionibus barones non postulant regnum?
" Vana sunt," inquit, "et superstitiosa nimis quæ pe-
" tunt, nec aliquo rationis titulo fulciuntur." Affir-
mavit tandem cum juramento furibundus, quod nun-
quam tales illis concederet libertates, unde ipse
efficeretur servus. Capitula quoque legum et liber-
tatum, quæ sibi magnates confirmari quærebant, partim
in charta regis Henrici paulo superius scripta sunt,
partimque ex legibus regis Eadwardi antiquis excerpta,
sicut sequens historia suo tempore declarabit.

---

[1] Suctune in C.
[2] Muletune in C.
[3] Sciscitatis in D.
[4] Sui inserted in C.

De obsidione castelli de Norhamtona facta a baronibus.

A.D. 1215. Cum itaque archiepiscopus et Willelmus Mareschallus regem ad consensum inducere nullatenus potuissent, ad jussionem regis ad barones reversi omnia, quæ a rege audierant, per ordinem retulerunt; quæ cum magnates cognovissent, constituerunt Robertum filium-Walteri principem militiæ suæ, appellantes eum "Mareschallum exercitus Dei et sanctæ ecclesiæ," et sic singuli ad arma convolantes versus Norhamtunam acies direxerunt. Quo cum pervenissent, illico castrum obsidione vallaverunt, cumque per dies quindecim inaniter ibidem moram protraxissent, et parum, immo nihil, omnino profecissent, castra inde movere decreverunt; nempe absque petrariis et aliis bellicis instrumentis advenientes non sine confusione, infecto negotio, ad castrum de Bedefordt[1] perrexerunt; veruntamen in obsidione prædicta vexillifer Roberti filii-Walteri cum quibusdam aliis, capite spiculo balistæ terebrato, non sine dolore multorum interiit.

Ut civitas Londoniensis reddita sit baronibus.

Cumque dictus exercitus ad castrum de Bedefordt[2] pervenisset, a Willelmo de Bello-campo reverenter suscepti sunt. Venerunt itaque ad eos ibidem nuntii ab urbe Londoniarum secretius eis indicantes, quod, si vellent urbis ingressum habere, cum festinatione illuc venirent. At barones desiderato exhilarati nuntio castra protinus moventes ad Wares usque pervenerunt; deinde nocte tota iter agentes summo diluculo ad civitatem venerunt, atque januas urbis reperientes apertas, nono kalendas Junii, Dominica videlicet ante ascensionem Domini proxima, dum cives missarum

[1] Bedefort in C.

[2] Bedefort in C.

interessent mysteriis, Londoniensium civitatem sine omni tumultu intraverunt; favebant enim baronibus divites civitatis, et ideo pauperes obmurmurare metuebant. At barones, civitatem ingressi, janitores suos ad singulas urbis portas statuerunt, omnia deinceps in ea pro libitu suo disponentes. At barones, a civibus jam dictis accepta securitate, miserunt literas ad comites,[1] barones et milites illos per Angliam, qui regi adhuc, licet ficte, adhærere videbantur, exhortantes eos cum comminatione, ut, sicut omnium rerum suarum et possessionum indemnitatem diligebant, regem perjurum ac baronibus rebellem[2] relinquentes simul cum eis pro libertatibus et pace regi immobiles starent et efficaciter decertarent; quod, si hoc facere contempsissent, ipsi in omnes illos, quasi in hostes publicos, arma dirigerent et vexilla,[3] castraque eorum subvertere, domos et ædificia comburere, vivaria, parcos et pomeria destruere, laborarent. Hæc autem in parte nomina eorum sunt, qui nondum juraverunt libertates prædictas, Willelmus Mareschallus, comes [de] Penbroc, Ranulphus comes Cestrensis, Willelmus comes Saresbiriensis, Willelmus comes Warennæ, Willelmus comes Albemarlensis, H. comes Cornubiæ, W. de Albeneio, Robertus de Veteri-ponte, Petrus filius-Huberti,[4] Berienus de Insula, G. de Luci, G. de Furnival, Thomas Basset, Henricus de Braibroc, Johannes de Bassingeburne, Willelmus de Cantelu,[5] Henricus de Cornhulle, Johannes filius-Hugonis, Hugo de Nevilla, Philippus de Albeneio, Johannes Mareschallus, Willelmus Briwerre; hi omnes, cum mandatum baronum accepissent, maxima pars eorum Londonias profecti confœderati sunt magnatibus supradictis, regem penitus relinquentes. Cessaverunt placita scaccarii et vice- A.D. 1215.

[1] Barones . . . . . comites wanting in C.
[2] Wanting in C.
[3] Villas in C.
[4] Hereberti in C.
[5] Cantelo in C.

A.D. 1215. comitatuum per Angliam, quia nullus inventus est, qui regi censum daret vel in aliquo obediret.

De colloquio inter regem et barones.

Rex autem Johannes, cum se fere ab omnibus cerneret derelictum, ita quod vix sibi septem equites ex omni superfluitate regia superfuissent, timuit valde ne barones in castra sua impetum facientes illa sine difficultate sibi subjugarent, cum præcipue nullum obstaculum invenirent; simulavit autem in dolo pacem ad tempus facere cum magnatibus sæpe dictis, mittensque ad eos Willelmum Mareschallum, comitem [de] Penbroc, cum aliis nuntiis fide dignis, mandavit quod,[1] pro bono pacis et ad exaltationem regni sui et honorem, gratanter eis concederet leges et libertates quas petebant; mandavit etiam eisdem magnatibus per nuntios prædictos, ut diem et locum providerent congruum, ubi convenire possent, ad hæc omnia exsequenda. Nuntii quoque regis ad urbem Londoniarum cum festinatione venientes universa, quæ sibi imposita dolose fuerant, sine dolo baronibus referebant; at illi immenso fluctuantes gaudio statuerunt regi diem, ut veniret contra eos ad colloquium in pratum inter Stanes et Windleshores situm, decimo quinto die Junii. Convenerunt itaque die et loco præfixo ad colloquium condictum rex et magnates, atque, partibus seorsum considentibus, cœperunt de pace diutius et libertatibus tractare sæpedictis. Fuerunt autem quasi ex parte regis, Stephanus Cantuariensis et H. Dublinensis archiepiscopi; W. Londinensis, P. Wintoniensis, H. Lincolniensis, J. Bathoniensis, Walterus Wigorniensis, W. Coventrensis et Benedictus Roffensis, episcopi; magister Pandulphus, domini papæ familiaris, et magister militiæ Templi in

[1] Wanting in C.

Anglia, frater Almaricus; viri nobiles, W. Mareschallus, comes [de] Penbroc, comes Saresbiriensis, comes Warennæ, comes Arundel, Alanus de Galeweia, W. filius-Geroldi, Petrus filius-Hereberti, Alanus [1] Basset, Matthæus filius-Hereberti, Thomas [2] Basset, Hugo de Nevilla, Hubertus de Burgo, seneschallus Pictaviensis, Robertus de Ropelcia,[3] Johannes Mareschallus, Philippus de Albeneio. Illos quoque, qui ex parte baronum adfuerunt, non est necesse dinumerare, cum tota Angliæ nobilitas regni in unum collecta quasi sub numero non cadebat. Tandem igitur, cum hinc inde in varia sorte tractassent, rex Johannes, vires suas baronum viribus impares intelligens, sine difficultate leges subscriptas et libertates concessit et charta sua in hunc modum confirmavit; A.D. 1215.

Charta regis Johannis de communibns libertatibus baronibus concessis.

"Johannes, Dei gratia rex Angliæ, et cætera. Scia-
" tis nos, intuitu Dei et pro salute animæ nostræ et
" antecessorum omnium et hæredum nostrorum, ad
" honorem Dei, ad exaltationem sanctæ ecclesiæ et
" emendationem regni nostri, concessisse Deo et hac
" præsenti charta nostra confirmasse, pro nobis et
" hæredibus nostris in perpetuum, quod Anglicana
" ecclesia libera sit, et habeat jura sua integra, et
" libertates suas illæsas, et ita volumus observari, quod
" apparet ex eo, quod libertatem electionum, quæ
" maxima et magis necessaria reputatur ecclesiæ An-
" glicanæ, mera et spontanea voluntate, ante discordiam
" inter nos et barones nostros manifeste motam, con-
" cessimus et charta nostra confirmavimus, et eam
" obtinuimus a domino papa Innocentio tertio, con-

[1] Thomas in C.
[2] Alanus in C.
[3] Roppeleia in C.

A.D. 1215. " firmari, quam et nos observabimus et ab hæredibus
" nostris in perpetuum bona fide volumus observari.
" Concessimus etiam omnibus liberis hominibus nostris
" regni Angliæ, pro nobis et hæredibus nostris in per-
" petuum, omnes libertates subscriptas, habendas et
" tenendas eis et hæredibus suis de nobis et hæredibus
" nostris. Si quis comitum vel baronum nostrorum,
" sive aliorum tenentium de nobis in capite per ser-
" vitium militare, mortuus fuerit, et, cum decesserit,
" hæres suus plenæ ætatis fuerit et relevium debeat,
" habeat hæreditatem suam per antiquum relevium;
" scilicet, hæres vel hæredes comitis de baronia comitis
" integra per centum libras, hæres vel hæredes [1] ba-
" ronis de baronia integra centum marcas, hæres vel
" hæredes militis de feodo militis integro per centum
" solidos ad plus, et, qui minus debuerit, minus det,
" secundum antiquam consuetudinem feodorum. Si
" autem alicujus hæres talium fuerit infra ætatem,
" dominus ejus non habeat custodiam ejus nec terræ
" suæ antequam homagium ejus ceperit, et, postquam
" talis hæres fuerit in custodia et ad ætatem perve-
" nerit scilicet viginti et unius anni, habeat hæredi-
" tatem suam sine relevio et sine fine; ita tamen
" quod si ipse, dum infra ætatem fuerit, fiat miles,
" nihilominus terra remaneat in custodia dominorum
" suorum usque ad terminum prædictum. Custos
" terræ hujusmodi hæredis, qui infra ætatem fuerit,
" non capiat de terra hæredis nisi rationabiles exitus
" et rationabiles consuetudines et rationabilia servitia,
" et hæc sine destructione et vasto hominum vel rerum.
" Et si nos commiserimus custodiam alicui talis terræ,
" vicecomiti vel alicui alii, qui de exitibus terræ illius
" nobis debent respondere, et ille destructionem de
" custodia fecerit vel vastum, nos ab illo capiemus
" emendam, et terra committatur duobus legalibus et

[1] Comitis de . . . . . hæredes wanting in C.

" discretis hominibus de feodo illo, qui similiter nobis A.D. 1215.
" respondeant, sicut prædictum est. Custos autem,
" quamdiu custodiam terræ habuerit, sustentet domos,
" parcos, vivaria, stagna, molendina, et cætera ad
" illam terram pertinentia, de exitibus terræ ejusdem ;
" et reddat hæredi, cum ad plenam ætatem pervene-
" rit, terram suam totam instauratam de carucis et
" omnibus aliis rebus, ad minus secundum quod ille
" recepit. Hæc omnia observentur de custodiis archi-
" episcopatuum, episcopatuum, abbatiarum, prioratuum,
" ecclesiarum et dignitatem vacantium, quæ ad nos
" pertinent, excepto quod custodiæ hujus [1] vendi non
" debent. Hæredes maritentur sine disparagatione.
" Vidua, post mortem mariti sui, statim et sine diffi-
" cultate aliqua habeat maritagium suum et hæredi-
" tatem suam, nec aliquid det pro dote sua vel pro
" homagio suo vel [2] hæreditate sua, quam hæreditatem
" maritus suus et ipsa tenuerunt die obitus ipsius
" mariti sui ; et maneat in capitali mesuagio mariti
" sui per quadraginta dies post obitum ipsius mariti,
" infra quos assignetur ei dos sua, nisi ei prius fuerit
" assignata, vel nisi domus illa fuerit castrum ; et, si
" de castro recesserit, statim provideatur ei domus
" competens, in qua possit honeste morari quousque
" ei dos sua assignetur, secundum quod prædictum est,
" et habeat rationabile estoverium suum interim de
" communi ; assignetur autem ei pro dote sua tertia
" pars totius terræ mariti sui, quæ sua fuit in vita
" sua, nisi de minori dotata fuerit ad ostium [3] ecclesiæ.
" Nulla vidua distringatur ad se maritandum, dum
" voluerit vivere sine marito ; ita tamen quod securi-
" tatem faciat, quod se non maritabit sine assensu
" nostro, si de nobis tenuerit. Nos vero vell ballivi
" nostri non seisiemus [4] terram aliquam nec redditum

[1] Hujusmodi in C.
[2] Pro inserted in C.
[3] Ad ostium wanting in C.
[4] Sasiemus in C.

A.D. 1215. " pro debito aliquo quamdiu catalla debitoris præsentia
" sufficiunt ad debitum reddendum et ipse debitor
" paratus sit inde[1] satisfacere. Nec plegii ipsius
" debitoris distringantur, quamdiu ipse capitalis debi-
" tor sufficiat ad solutionem debiti; et si capitalis
" debitor defecerit in solutione debiti, non habens unde
" reddat, aut reddere nolit cum possit, plegii respon-
" deant de debito; et, si voluerint, habeant terras et
" redditus debitoris, quousque sit eis satisfactum de
" debito, quod ante pro eo solverint, nisi capitalis
" debitor monstraverit se inde esse quietum versus
" eosdem plegios. Civitas Londoniarum habeat omnes
" antiquas libertates suas et liberas consuetudines
" suas. Præterea volumus et concedimus, quod omnes
" aliæ civitates et burgi et villæ, et barones de quinque
" portubus, et omnes portus, habeant omnes libertates
" suas et liberas consuetudines suas. Nullus distrin-
" gatur ad faciendum majus servitium de feodo militis,
" nec de alio libero tenemento, quam inde debetur.
" Communia placita non sequantur curiam nostram,
" sed teneantur in aliquo loco certo. Recognitiones
" de nova disseisina et de morte antecessoris non
" capiantur nisi in comitatibus suis, et hoc modo; nos
" vel, si extra regnum fuerimus, capitalis justiciarius
" noster mittet justiciarios nostros per unumquemque
" comitatum semel in anno, qui cum militibus comi-
" tatuum capiant in comitatibus assisas prædictas; et
" ea, quæ in illo adventu suo in comitatibus per jus-
" ticiarios prædictos, ad prædictas assisas capiendas
" missos, terminari non possunt, per eosdem terminen-
" tur alibi in itinere suo; et ea, quæ per eosdem
" propter difficultatem aliquorum articulorum terminari
" non possunt, referantur ad justiciarios nostros de
" banco et ibi terminentur. Assisæ de ultima præsen-
" tatione ecclesiarum semper capiantur coram justici-

[1] In die in C.

" ariis de banco, et ibi terminentur. Liber homo non A.D. 1215.
" amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum
" ipsius delicti, et pro magno delicto, secundum mag-
" nitudinem delicti, salvo tenemento suo ; et mercator
" eodem modo, salva marchandisa sua ; et villanus
" alterius quam noster eodem modo amercietur, salvo
" wannagio suo si inciderit in misericordiam nostram.
" Et nulla prædictarum misericordiarum ponatur, nisi
" per sacramentum proborum et legalium hominum de
" visneto comitatus. Et barones non amercientur nisi
" per pares suos, et nonnisi secundum modum delicti.
" Nulla ecclesiastica persona amercietur secundum
" quantitatem beneficii sui ecclesiastici, sed secundum
" laicum tenementum suum et secundum quantitatem
" delicti. Nec villa nec homo distringatur facere
" pontes ad riparias, nisi qui de antiquo et jure facere
" debet. Nulla riparia de cætero defendetur, nisi illa
" quæ fuerat in defenso tempore Henrici regis avi
" nostri. Nullus vicecomes, constabularius, coronator,
" vel alii ballivi nostri teneant placita coronæ nostræ.
" Si aliquis tenens de nobis laicum feodum moriatur,
" et vicecomes vel ballivus noster ostendat literas nos-
" tras patentes de submonitione [1] nostra de debito
" quod defunctus nobis debuit, liceat vicecomiti vel
" ballivo nostro attachiare et imbreviare catalla de-
" functi inventa in laico feodo ad valentiam illius
" debiti per visum legalium hominum, ita tamen quod
" nihil inde amoveatur donec nobis persolvatur debi-
" tum quod clarum fuerit, et residuum relinquatur
" executoribus ad faciendum testamentum defuncti ;
" et, si nil nobis debeatur ab ipso, omnia catalla
" cedant defuncto, salvis uxori ipsius et pueris suis
" rationabilibus partibus suis. Nullus constabularius
" vel ballivus suus capiat blada vel alia catalla ali-
" cujus, qui non sit de villa ubi castrum situm sit,

[1] Summonicione in C.

A.D. 1215. " nisi statim inde reddat denarios aut respectum inde
" habeat de voluntate venditoris; si autem de villa
" ipsa fuerit, infra quadraginta dies pretium reddat.
" Nullus constabularius distringat militem aliquem ad
" dandum denarios pro custodia castri, si ipse eam
" facere voluerit in propria persona sua, vel per alium
" probum hominem, si ipse eam facere non possit per
" rationabilem causam; et, si nos duxerimus eum vel
" miserimus [1] in exercitum, erit quietus de custodia,
" secundum quantitatem temporis quo per nos fuerit
" in exercitu, de feodo pro quo fecit servitium in
" exercitu. Nullus ballivus noster vel vicecomes vel
" alius capiat equos vel caretas [2] alicujus pro cariagio
" faciendo, nisi reddat liberationem antiquitus statu-
" tam; scilicet, pro careta ad duos equos decem dena-
" rios per diem, et pro careta ad tres equos quatuor-
" decim denarios per diem. Nulla careta dominica
" alicujus ecclesiasticæ personæ, vel militis, vel alicujus
" dominæ, capiatur per ballivos prædictos; nec nos,
" nec ballivi nostri, nec alii capiemus boscum alienum
" ad castra vel alia agenda nostra, nisi per voluntatem
" illius cujus boscus ille fuerit. Nos non tenebimus
" terras eorum, qui convicti fuerint de felonia, nisi per
" unum annum et unum diem, et tunc reddantur terræ
" dominis feodorum. Omnes kidelli de cætero depo-
" nantur penitus per Tamisiam et per Medeweiam [3]
" et per totam Angliam, nisi per costam maris. Breve,
" quod vocatur 'Præcipe,' de cætero non fiat alicui
" de aliquo tenemento, unde liber homo perdat curiam
" suam. Una mensura vini et cervisiæ sit per totum
" regnum nostrum, et una mensura bladi, scilicet
" quarterium Londinense; et una latitudo pannorum
" tinctorum et russetorum et haubergetorum, scilicet
" duæ ulnæ intra listas; de ponderibus vero sit ut de

[1] Eum vel miserimus wanting in C.

[2] Carectas in C.

[3] Medewesiam in C.

" mensuris. Nihil detur de cætero pro brevi inquisi- A.D. 1215.
" tionis ab eo, qui inquisitionem petit de vita vel
" membris, sed gratis concedatur et non negetur. Si
" aliquis teneat de nobis per feodi firmam vel soca-
" gium vel burgagium, et de alio teneat terram per
" servitium militis, nos non habebimus custodiam
" hæredis vel terræ suæ, quæ est de feodo alterius,
" occasione illius feodi firmæ vel socagii vel burgagii,
" nec habebimus custodiam illius feodi firmæ vel
" socagii vel burgagii, nisi ipsa feodi firma debeat
" servitium militare. Nos non debemus habere [cus-
" todiam] hæredis vel terræ alicujus, quam tenet de
" alio per servitium militare, occasione alicujus parvæ
" serganteriæ,[1] quam tenet de nobis per servitium
" reddendi cultellos vel sagittas vel hujusmodi. Nullus
" ballivus de cætero ponat aliquem ad legem nec ad
" juramentum simplici loquela sua, sine testibus fide-
" libus ad hoc inductis. Nullus liber homo capiatur
" vel imprisonetur, aut disseisietur[2] de aliquo libero
" tenemento suo vel libertatibus vel liberis consuetudi-
" nibus suis, aut utlagetur aut alio aliquo modo destru-
" atur, nec super eum ibimus nec eum in carcere
" mittemus, nisi per legale judicium parium suorum
" vel per legem terræ. Nulli vendemus, nulli negabi-
" mus aut differemus, rectum vel justitiam. Omnes
" mercatores, nisi publice autem prohibiti fuerint,
" habeant salvum et securum exire[3] de Anglia et
" venire in Angliam, et morari et ire per Angliam,
" tam per terram quam per aquam, ad emendum vel
" vendendum, sine omnibus toltis malis, per antiquas
" et rectas consuetudines, præterquam in tempore
" guerræ et si sint de terra contra nos guerrina ; et,
" si tales inveniantur in terra nostra in principio
" guerræ, attachientur sine damno corporum vel rerum,
" donec sciatur a nobis vel a capitali justiciario nostro

---

[1] Serjanteriæ in C.
[2] Dissaisetur in C.
[3] Exitum in C.

A.D. 1215. " quomodo mercatores terræ nostræ tractentur in terra
" contra nos guerrina, et, si nostri salvi sint ibi, alii
" salvi sint in terra nostra. Si quis tenuerit de ali-
" qua eschaeta, sicut de honore Walingefordiæ,[1] Bo-
" noniæ, Lancastriæ, Notingham, vel de aliis eschaetis
" quæ sunt in manu nostra et sint baroniæ, et obierit,
" hæres ejus non det aliud relevium, nec faciat nobis
" aliud servitium, quam faceret baroni si illa [baronia]
" esset in manu baronis; et nos eodem modo eam
" tenebimus, quo baro eam tenuit; nec nos occasione
" talis baroniæ vel eschaetæ habebimus aliquam eschae-
" tam vel custodiam aliquorum hominum nostrorum,
" nisi alibi tenuerit de nobis in capite ille qui tenuit
" baroniam vel eschaetam. Nullus liber homo de
" cætero det amplius alicui vel vendat de terra sua,
" quam ut de residuo terræ suæ possit sufficienter
" fieri domino feodi servitium ei debitum, quod per-
" tinet ad feodum illud. Omnes patroni abbatiarum,
" qui habent chartas regum Angliæ de advocatione,
" vel per antiquam tenuram vel possessionem, habeant
" earum custodiam cum vacaverint, sicut habere debent
" et sicut supra declaratum est. Nullus capiatur
" vel imprisonetur, propter appellationem fœminæ
" de morte alterius quam viri sui. Nullus comitatus
" teneatur de cætero, nisi de mense in mensem; et,
" ubi major terminus esse solebat, major sit; nec
" vicecomes aliquis vel ballivus suus faciat terminum
" suum per hundredum, nisi bis in anno et nonnisi
" in loco debito et consueto, videlicet, semel post
" Pascha, et iterum post festum sancti Michaelis. Et
" visus similiter de franco plegio tunc fiat ad illum
" terminum sancti Michaelis sine occasione, ita scilicet
" quod quilibet libertates suas habeat, quas habuit et
" habere consuevit tempore Henrici regis avi nostri,
" vel quas postea adquisivit; fiat autem visus de
" franco plegio sic, ut pax nostra teneatur, et quod

[1] Walingefort in C.

" tethinga integra sit sicut esse consuevit; et quod A.D. 1215.
" vicecomes non quærat occasiones, sed sit contentus de
" eo, quod vicecomes habere consuevit de visu suo
" faciendo tempore Henrici regis avi nostri. Non
" liceat de cætero alicui dare terram suam domui
" religionis, ita quod illam resumat tenendam de eadem
" domo; nec liceat alicui domui religionis terram ali-
" cujus sic accipere, quod tradat eam illi, a quo illam
" recepit tenendam; si quis autem de cætero terram
" suam sic dederit domui religiosæ et super hoc con-
" vincatur, donum suum penitus cassetur et terra illa
" domino suo illius feodi incurratur. Scutagium de
" cætero capiatur, sicut capi consuevit tempore regis
" Henrici avi nostri. Omnes autem consuetudines
" prædictas et libertates, quas concessimus in regno
" nostro tenendas, quantum ad nos pertinet, erga
" omnes homines nostros de regno nostro, tam clerici
" quam laici nostri observent[1] quantum ad se pertinet
" erga homines suos: salvis archiepiscopis, episcopis,
" abbatibus, prioribus, Templariis, Hospitalariis, comiti-
" bus, baronibus, militibus, et omnibus aliis tam eccle-
" siasticis personis quam sæularibus, libertatibus et
" liberis consuetudinibus, quas prius habuerunt. His
" testibus," [et cætera]. Libertates vero de foresta et liberæ consuetudines, quæ cum libertatibus præscriptis in una schedula pro sui capacitate contineri nequiverant, in hac charta subscripta continentur sub hac forma;

De libertatibus forestæ.

" Johannes, Dei gratia rex Angliæ, et cætera.
" Sciatis quod intuitu Dei, et pro salute animæ
" nostræ et animarum antecessorum et successorum
" nostrorum, ad exaltationem sanctæ ecclesiæ et
" emendationem regni nostri, spontanea et bona volun-

[1] Conservent in C.

A.D. 1215. " tate nostra dedimus, concessimus, pro nobis et hæ-
" redibus nostris, has libertates subscriptas, habendas
" et tenendas in regno nostro Angliæ in perpetuum.
" In primis omnes forestæ, quas rex Henricus avus
" noster afforestavit, videantur per probos et legales
" homines; et, si boscum aliquem alium quam suum
" dominicum afforestaverit ad damnum illius cujus
" boscus fuerit, statim deafforestetur: et, si boscum
" suum proprium afforestaverit, remaneat foresta, salva
" communia de herbagio et rebus aliis in eadem
" foresta illis qui eam prius habere consueverunt.
" Homines, qui manent extra forestam, non veniant
" de cætero coram justiciariis nostris de foresta per
" communes submonitiones, nisi sint in placito, vel
" plegii alicujus vel aliquorum qui attachiati sunt
" propter forestam. Omnes autem bosci, qui fuerunt
" afforestati per regem Richardum fratrem nostrum,
" statim deafforestentur, nisi fuerint dominici bosci
" nostri. Archiepiscopi, episcopi, abbates, priores,
" comites, barones, milites et libere tenentes, qui
" boscos suos in foresta, habeant boscos suos sicut
" eos habuerunt tempore primæ coronationis præ-
" dicti regis Henrici avi nostri, ita quod quieti
" sint in perpetuum de omnibus purpresturis, vastis
" et assartis factis in illis boscis post illud tempus
" usque ad principium secundi anni coronationis nos-
" træ; et, qui de cætero vastum, purpresturam vel
" essartum facient sine licentia nostra in illis boscis,
" de vastis, purpresturis et assartis respondeant. Re-
" gardores nostri eant per forestas ad faciendum re-
" gardum, sicut fieri consuevit tempore primæ corona-
" tionis prædicti regis Henrici avi nostri, et non
" aliter. Inquisitio vel visus de expeditatione canum
" existentium in foresta de cætero fiat quando fieri
" debet regardum, scilicet de tertio anno in tertium
" annum; et tunc fiat per visum et testimonium
" legalium hominum, et non aliter; et ille, cujus canis
" inventus fuerit tunc non expeditatus, pro miseri-

" cordia det tres solidos. Et[1] de cætero nullus bos A.D. 1215.
" capiatur pro expeditatione; talis autem expeditatio
" sit per assisam communiter, quod tres ortilli abscin-
" dantur de pede anteriori sine pelota. Non expe-
" ditentur canes de cætero, nisi in locis ubi expeditari
" consueverunt tempore primæ coronationis prædicti
" Henrici regis avi nostri. Nullus forestarius vel
" budellus faciat de cætero scotallum, vel colligat
" garbas vel avenam vel bladum aliud, vel agnos vel
" porcellos, nec aliquam collectam faciat; et per vi-
" sum et[2] sacramentum duodecim regardorum, quando
" facient regardum, tot forestarii ponantur ad forestas
" custodiendas, quot ad illas custodiendas rationabi-
" liter viderint sufficere. Nullum suanimotum de
" cætero teneatur in regno nostro, nisi ter in anno;
" videlicet, in principio quindecim dierum ante festum
" sancti Michaelis, quando agistatores veniunt ad
" agistandum dominicos boscos nostros; et circa fes-
" tum sancti Martini, quando agistatores nostri de-
" bent accipere pannagium nostrum; et ad ista duo
" suanimota convenient forestarii, viridarii et agista-
" tores, et nullus alius per districtionem. Et tertium
" suanimotum teneatur in initio quindecim dierum
" ante festum sancti Johannis Baptistæ pro fœnatione
" bestiarum nostrarum; et ad istum suanimotum
" convenient forestarii, viridarii,[3] et non alii per dis-
" trictionem. Et præterea singulis quadraginta diebus
" per totum annum convenient viridarii et forestarii
" ad videndum attachiamenta de foresta, tam de
" viridi quam de venatione, per præsentationem ipso-
" rum forestariorum, et coram ipsis attachientur. Præ-
" dicta autem suanimota non teneantur, nisi in comi-
" tatibus in quibus teneri consueverunt. Unusquisque
" liber homo agistet boscum suum in foresta pro
" voluntate sua, et habeat pannagium suum. Conce-

[1] Wanting in C.
[2] Wanting in C.
[3] Wanting in C.

A.D. 1215. " dimus etiam, quod unusquisque liber homo possit
" ducere porcos suos per dominicum boscum nostrum
" libere et sine impedimento, et ad agistandum eos
" in boscis suis propriis, vel alibi, ubi voluerit; et, si
" porci[1] alicujus liberi hominis una nocte pernocta-
" verint in foresta nostra, non inde occasionetur, ita
" quod aliquid de suo perdat. Nullus de cætero
" amittat vitam vel membra pro venatione nostra;
" sed,[2] si aliquis captus fuerit et convictus de cap-
" tione venationis, graviter redimatur, si habeat unde
" redimi possit; et, si non habeat unde redimi possit,
" jaceat in prisona nostra per annum unum et unum
" diem. Et, si post annum unum et unum diem
" plegios invenire possit, exeat a prisona; sin autem,
" abjuret regnum nostrum Angliæ. Quicumque archi-
" episcopus, episcopus, comes vel baro, veniens ad nos
" per mandatum nostrum, transierit per forestam nos-
" tram, liceat eis capere unam vel duas bestias per
" visum forestarii si præsens fuerit; sin autem, faciat
" cornari, ne videatur furtive hoc facere; item liceat
" eis in redeundo facere sicut prædictum est. Unus-
" quisque liber homo de cætero sine occasione faciat
" in bosco suo vel in terra sua, quam habet in
" foresta, molendinum, vivarium, stagnum, marleram,
" fossatum vel terram arabilem, extra coopertum in
" terra arabili, ita quod non sit ad nocumentum
" alicujus vicini. Unusquisque liber homo habeat
" in boscis suis aerias accipitrum spervariorum, fal-
" conum, aquilarum et heironum, et habeant similiter
" mel quod inventum fuerit in boscis suis. Nul-
" lus forestarius de cætero, qui non sit forestarius
" de feodo reddens firmam nobis pro balliva sua,
" capiat cheminagium aliquid in balliva sua; fores-
" tarius autem de feodo firmam reddens nobis pro
" balliva sua capiat cheminagium; scilicet, pro careta

[1] Wanting in C. | [2] Wanting in C.

" per dimidium annum duos denarios, et per alium A.D. 1215.
" dimidium annum duos denarios; et pro equo, qui
" portat summagium, per dimidium annum unum
" obolum, et per alium dimidium annum unum obo-
" lum; et nonnisi de illis, qui extra ballivam suam
" tanquam mercatores veniunt per licentiam suam in
" ballivam suam, ad buscam, meiremium, corticem vel
" carbonem emendum, et alias ducendum ad venden-
" dum [1] ubi voluerint; et de nulla careta alia vel
" summagio aliquod cheminagium capiatur, et non
" capiatur cheminagium [2] nisi in locis illis ubi anti-
" quitus capi solebat et debuit. Illi autem, qui portant
" super dorsum suum buscam, corticem vel carbonem
" ad vendendum, quamvis inde vivant, nullum de
" cætero dent cheminagium. De boscis aliorum nul-
" lum detur cheminagium forestariis nostris, præter-
" quam de dominicis boscis nostris. Omnes utlagati
" pro foresta, a tempore tantum regis Henrici avi
" nostri usque ad primam coronationem nostram, ve-
" niant ad pacem sine impedimento, et salvos plegios
" inveniant, quod de cætero non forisfacient nobis de
" foresta nostra. Nullus castellanus vel alius teneat
" placitum de foresta, sive de viridi sive de vena-
" tione, sed quilibet forestarius de feodo attachiet
" placita de foresta, tam de viridi quam de vena-
" tione, et ea præsentet viridariis provinciarum; et,
" cum inrotulata fuerint et sub sigillis viridariorum
" inclusa,[3] præsententur capitali forestario cum in
" partes illas venerit ad tenendum placita forestæ
" et coram eo terminentur. Omnes autem consue-
" tudines prædictas et libertates, quas nos concessi-
" mus in regno tenendas quantum ad nos pertinet
" erga nostros, omnes de regno nostro, tam laici

[1] Ad vendendum wanting in C.
[2] Capiatur et . . . . . cheminagium wanting in C.
[3] Inclausa in C.

A.D. 1215. " quam clerici, observent quantum ad se pertinet
" erga suos."

De viginti quinque baronibus, qui constituti sunt a rege emendatores legum prædictarum.

"Cum autem pro Deo, et ad emendationem regni
" nostri, et ad melius sopiendam discordiam inter nos
" et barones nostros ortam, hæc omnia concesserimus,
" volentes ea integra et firma stabilitate gaudere,
" facimus et concedimus eis securitatem subscriptam,
" videlicit, quod barones eligant viginti quinque ba-
" rones de regno nostro, quos voluerint, qui debeant
" pro totis viribus suis observare, tenere et facere
" observari pacem et libertates, quas eis concessimus
" et hac præsenti charta nostra confirmavimus, ita
" scilicet, quod si [1] nos vel justiciarii nostri vel ballivi
" nostri erga aliquem in aliquo deliquerimus [vel deli-
" querint], vel aliquem articulorum pacis et securitatis
" transgressi fuerimus [vel fuerint], et delictum fuerit
" ostensum quatuor baronibus de viginti quinque ba-
" ronibus, illi quatuor barones accedent ad nos, vel ad
" justiciarium nostrum si fuerimus extra regnum, et [2]
" proponentes nobis excessum petent ut sine dilatione
" faciamus emendari. Et si nos excessum non emen-
" daverimus, vel justiciarius noster si fuerimus extra
" regnum, infra tempus quadraginta dierum, compu-
" tando a tempore quo monstratum fuerit nobis, præ-
" dicti quatuor barones referent causam illam ad resi-
" duos de illis viginti quinque baronibus; et illi
" barones cum communa totius terræ distringent et
" gravabunt nos modis omnibus quibus poterunt, scili-
" cet per captionem castrorum, terrarum, possessionum,
" et aliis modis quibus potuerint, donec fuerit emen-
" datum secundum arbitrium eorum, salva persona

[1] Per inserted in D. | [2] Wanting in C.

" nostra, et reginæ nostræ, et liberorum nostrorum; A.D. 1215.
" et, cum fuerit emendatum, intendent nobis, sicut
" prius fecerunt. Et quicumque voluerit de terra
" juret, quod ad prædicta omnia exsequenda parebit
" mandatis prædictorum viginti quinque baronum, et
" quod gravabit nos pro posse suo cum ipsis; et nos
" publice et libere damus licentiam jurandi cuilibet,
" qui jurare voluerit, et nulli unquam jurare prohibe-
" bimus. Omnes autem illos de terra nostra, qui per
" se et sponte sua voluerint jurare viginti quinque
" baronibus de distringendo nos et gravando nos cum
" eis, faciemus jurare eosdem de mandato nostro, sicut
" prædictum est. Id omnibus autem quæ istis viginti
" quinque baronibus committuntur exsequenda, si forte
" in aliquo inter se discordaverint, vel aliqui ex eis
" submoniti noluerint vel nequiverint interesse, ratum
" habeatur et firmum quod major pars eorum provi-
" derit vel præceperit, ac si omnes viginti quinque in
" hoc consensissent. Et viginti quinque barones
" jurent, quod omnia antedicta fideliter observabunt
" et pro toto posse suo facient observari; et nos
" nihil impetrabimus, per nos nec per alium, per quod
" aliquid istarum concessionum et libertatum revocetur
" aut minuatur; et, si aliquid tale fuerit impetratum,
" irritum sit et inane, et nunquam eo utemur per nos
" vel per alium. Et omnes malas voluntates, et in-
" dignationes, et rancores ortos inter nos et homines
" nostros clericos et laicos a tempore discordiæ, plene
" omnibus remisimus et condonavimus. Et, ad melius
" distringendum nos, quatuor castellani, de Norham-
" tona scilicet, de Kenilleworthe, de Notingham, et
" de Scardeburc, erunt jurati prædictis viginti quinque
" baronibus, quod facient de castris prædictis quod
" ipsi præceperint et mandaverint, vel major pars
" eorum; et tales semper castellani[1] ponantur in illis

[1] De Northamptona . . . . . castellani wanting in C.

A.D. 1215. " castris, qui fideles sint et qui nolint transgredi jura-
" mentum suum. Et nos amovebimus omnes alieni-
" genas de terra nostra, parentes omnes Girardi de
" Athies, Engelardum scilicet, Andream, Petrum,
" Gyonem de Chanceles, Gyonem de Ciguini, uxorem
" prædicti Girardi cum omnibus liberis suis, Gaufridum
" de Martenni et fratres ejus, Philippum Marci et
" fratres ejus, et G. nepotem ejus, Falconem, et Flan-
" drenses omnes et ruptarios, qui sunt ad nocumentum
" regni. Præterea omnes transgressiones factas occa-
" sione hujus discordiæ a Pascha transacto, quod fuit
" anno regni nostri decimo sexto, usque ad hanc
" pacem reformatam, plene remisimus omnibus clericis
" et laicis, et, quantum ad nos pertinet, plene condo-
" navimus. Et insuper fecimus illis fieri literas testi-
" moniales et patentes domini Stephani, Cantuariensis
" archiepiscopi, domini Henrici, Dublinensis archie-
" piscopi, domini Pandulphi, subdiaconi et domini
" papæ familiaris, et episcoporum [1] prædictorum,
" super securitate ista et concessionibus præfatis.
" Quare volumus firmiter et præcipimus, quod Angli-
" cana ecclesia libera sit, et quod omnes homines de
" regno nostro habeant et teneant omnes libertates
" præfatas, jura et consuetudines, bene et in pace,
" libere et quiete, plene et integre, sibi et hæredibus
" suis, de nobis et hæredibus nostris, in omnibus re-
" bus et locis in perpetuum, ut prædictum est. Jura-
" tum est autem tam ex parte nostra, quam ex parte
" baronum, quod hæc omnia supradicta bona fide et
" sine malo ingenio observabimus, testibus supradictis.[2]
" Data per manum nostram in prato, quod vocatur
" Runingemade, inter Stanes et Windeleshores, decimo
" quinto die Junii, anno regni nostri decimo septimo.[3] "

---

[1] Eorum in C.
[2] Et multis aliis inserted in C.
[3] Decimo sexto in C.

Ut rex Anglorum per literas patentes libertates prædictas observari præceperit.

His ita gestis, rex Anglorum Johannes misit literas A.D. 1215.
suas patentes in omnes fines Angliæ præcipiens firmiter vicecomitibus universis totius regni, ut facerent jurare omnes de ballivis suis homines cujuscumque conditionis, quod leges et libertates prædictas observarent, et quod ipsum regem pro posse suo per captionem castrorum suorum distringerent et gravarent ad præfata omnia exsequenda, sicut in charta continebantur. Quo facto, venerunt ad regem multi nobiles de regno exigentes jura sua terrarum et possessionum, custodiasque castrorum, quæ, ut dicebant, sibi jure hæreditario debebantur; sed rex negotium illud distulit donec sacramento legalium hominum probatum fuisset quid de jure singulis debetur,[1] et ad hoc plenius exsequendum constituit omnibus diem apud Westmonasterium decimo septimo kalendas Augusti. Veruntamen Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, reddidit castrum Roffense et turrim Londoniarum, quæ ad ejus custodiam de jure antiquo spectabant. Et, sic soluto colloquio, barones cum chartis præfatis ad urbem Londoniarum reversi sunt.

Ut rex Johannes ad Vectam insulam latenter se divertens baronibus occultas paraverit insidias.

Recedentibus, ut dictum est, de colloquio baronibus, rex Anglorum ita solus remansit, ut vix sibi septem equites de propria familia superessent; qui, nocte illa in castro de Windleshores sine quiete quiescens, ante lucem confusus et animo nimis[2] consternatus ad Vectam insulam latenter confugit, ubi in angaria mentis

[1] Deberetur in C.

[2] Wanting in C.

A.D. 1215. aliquandiu constitutus exquisitis argumentationibus excogitavit, quo contra barones ultionis genere uteretur. Tandem post meditationes diversas, in duobus gladiis, cum Petro apostolo, id est in spirituali et materiali, ab hostibus vindictam quærere præelegit, ut, si in uno non possit, in altero fiducialiter triumpharet. Ut autem in gladio spirituali percuteret, misit ad curiam Romanam Pandulphum, domini papæ subdiaconum, et familiarem cum aliis quibusdam nuntiis, ut baronum propositum auctoritate apostolica irritarent. Misit etiam Walterum, Wigorniensem episcopum et Angliæ cancellarium, Johannem, episcopum Norwicensem, Richardum de Marisco, Willelmum Gernun et Hugonem de Boves, ad omnia finitima regna transmarina cum sigillo suo propter militare præsidium, promittens eis terras, possessiones amplas, cum pecunia non modica; et ad majorem fidem, si necesse esset, facerent omnibus venire volentibus chartas de securitate et stipendio militari; terminumque eis[1] præfixit, quatenus cum universis, quos attrahere poterant, venirent ad[2] ipsum apud Doveram ad festum sancti Michaelis. Misit præterea literas ad omnes castellanos suos de regno Angliæ, præcipiens singulis, ut castella sua omni victualium et armorum genere cum præsidio militari ita munirent, ut sufficeret eis ad defensionem si contingeret illos in crastino obsideri. Ipse autem rex interim cum paucis ministris, quos de familia Norwicensis episcopi emendicatos habebat, piratæ exercens officium, nautarum sibi quinque portuum gratiam reconciliare vacavit; sicque in insula prædicta et circa maritima quasi sub dio[1] latens, omni regio tumultu postposito, per tres menses inter undas et nautarum collegia solitariam agebat vitam, maluit enim mori quam diu vivere ab injuriis baronum inultus. Verun-

[1] Illis in C.
[2] Contra in D.
[3] Divo in C.

tamen interim diversa de eo diversorum sententia fuit, præcipue cum a quibusdam piscator, ab aliis mercator et piraticus prædator, a nonnullis vero apostata diceretur; et, cum propter ejus tam diutinam absentiam quæreretur a multis et non fuisset inventus, undis ipsum crediderunt submersum vel alio quocumque mortis genere subtractum. Rex autem hæc omnia æquo ferens animo nuntiorum suorum, quorum quosdam ad curiam Romanam, nonnullos propter militare subsidium destinaverat, desideratum præstolabatur adventum. A.D. 1215.

Ut barones Angliæ ad torneamenta se præparaverint.

Barones interea, qui in urbe Londoniarum, quasi toto negotio completo, condixerunt inter se, ut apud Stanford ad torneamenti ludum convenirent, unde Willelmo de Albeneio viro nobili sub hac forma literas direxerunt; "Robertus filius-Walteri, mareschallus " exercitus Dei et sanctæ ecclesiæ, et alii magnates " ejusdem exercitus, nobili viro Willelmo de Albeneio, " salutem. Bene scitis, quam magnum commodum sit " vobis et nobis omnibus servare civitatem Londonia- " rum, quæ est receptaculum nostrum, et quantum " dedecus esset et damnum nobis, si per defectum " nostrum eam amitteremus. Sciatis etiam certissime, " quod præmoniti [1] fuerimus, quod quidam sunt, qui " nihil aliud exspectant, nisi quod recessissemus a " civitate prædicta, ut ita subito eam possent occu- " pare; et ideo per commune consilium prolongavimus " torneamentum, quod cœptum [2] fuit apud Stanfort " die Lunæ proxima post festum apostolorum Petri et " Pauli, usque ad diem Lunæ proximum post octavas " prædictas. Erit autem torneamentum juxta Londi-

[1] Præmuniti in D. | [2] Captum in D. and C.

A.D. 1215. " nias in bruera de Stanes, et villa[1] de Hundeslawe;
" et hoc fecimus propter securitatem nostram et
" securitatem civitatis prædictæ. Et ideo mandamus
" vobis et rogamus vos diligenter, quod ad tornea-
" mentum prædictum cum equis et armis ita provide
" veniatis, quod honorem inde habeatis. Qui melius
" ibi faciet, habebit ursum, quem domina quædam
" mittet ad torneamentum. Valete."

Eodem anno vocati sunt a papa Innocentio Romæ ad concilium generale prælati universalis ecclesiæ, patriarchæ scilicet, archiepiscopi, episcopi, primicerii, archidiaconi, decani cathedralium ecclesiarum, abbates, priores, Templarii et Hospitalarii, ut compareant in præsentia domini papæ in urbe Roma in kalendis Novembris, sicut canonicam volunt effugere ultionem.

De allegationibus nuntiorum regis Anglicæ coram papa.

Per idem tempus steterunt Romæ in præsentia domini papæ nuntii regis Anglorum, allegantes coram eo rebelliones et injurias, quas barones Angliæ excitaverant adversus regem memoratum, exigentes ab eo quasdam leges et libertates iniquas, quas dignitatem regiam nulli decuit confirmare; et, cum post motam inter eos discordiam rex et barones de pace tractaturi multotiens convenissent, idem rex publice protestatus est coram eis, regnum Angliæ ratione dominii ad Romanam ecclesiam specialiter pertinere, unde nec potuit nec debuit præter conscientiam domini papæ de novo aliquid statuere vel quicquam in ejus præjudicium in regno immutare. Quocirca cum, interposita appellatione, seipsum et omnia jura regni sui sub protectione sedis apostolicæ supposuisset, dicti barones appellationi factæ non deferentes civitatem Londoniarum, quæ

[1] Villam in D.

caput regni sui est, proditione sibi traditam occupaverunt et adhuc detinent occupatam; quod cum factum fuisset, ad equos convolantes et arma exegerunt a rege libertates præscriptas sibi confirmari, ipseque, eorum metuens impetum, quod petebant non ausus est denegare. Porrexerunt[1] nuntii memorati domino papæ quædam capitula de charta prædicta in scriptum redacta, quæ causæ regis magis congruere videbantur; quæ cum diligenter inspexisset, cum admiratione respondit, "Numquid barones Angliæ regem " cruce signatum et sub protectione sedis apostolicæ " constitutum a solio regni nituntur depellere, et " dominium Romanæ ecclesiæ ad alium transferre? " Per sanctum Petrum, hanc injuriam præterire non " poterimus impunitam!" Tunc papa, habita deliberatione cum cardinalibus, chartam sæpe dictam de libertatibus regni Angliæ concessis in perpetuum per sententiam diffinitivam damnatam cassavit, et in illius rei testimonium regi Anglorum privilegium subscriptum transmisit; A.D. 1215.

Quomodo per privilegium sedis apostolicæ cassatæ sunt libertates baronum Angliæ.

"Innocentius episcopus, servus servorum Dei, uni- " versis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis, " salutem et apostolicam benedictionem. Etsi carissi- " mus in Christo filius noster Johannes, rex Anglorum " illustris, Deum et ecclesiam vehementer offenderit, " unde nos eum vinculo excommunicationis innodavi- " mus et regnum ejus ecclesiastico subjecimus inter- " dicto, ipse tamen, Illo misericorditer inspirante, qui " non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et " vivat, tandem reversus ad cor Deo et ecclesiæ " humiliter satisfecit, in tantum, quod non solum

[1] Ergo inserted in C.

A.D. 1215. " recompensationem pro damnis et restitutionem ex-
" hibuit de ablatis, verum etiam plenariam libertatem
" contulit ecclesiæ Anglicanæ; quin immo, utraque
" sententia relaxata, regnum suum tam Angliæ quam
" Hiberniæ beato Petro et ecclesiæ Romanæ concessit,
" recipiens illud a nobis in[1] feodum sub annuo censu
" mille marcarum, fidelitatis nobis inde præstito jura-
" mento, sicut per privilegium ejus apparet aurea
" bulla munitum. Adhuc etiam omnipotenti Deo
" amplius placere desiderans signum vivificæ crucis
" reverenter assumpsit, profecturus in subsidium terræ
" sanctæ, ad quod se magnifice præparabat. Sed
" humani generis inimicus, qui semper consuevit bonis
" actibus invidere, suis callidis artibus adversus eum
" barones Angliæ concitavit, ita ut, ordine perverso,
" in illum insurgerent postquam conversus ecclesiæ
" satisfecit, qui adsistebant eidem quando ecclesiam
" offendebat. Orta siquidem inter eos dissensionis
" materia, cum plures dies statuti fuissent ad trac-
" tandum de pace, utrinque interim solemnes nuntii
" ad nostram fuerunt præsentiam destinati; cum
" quibus habito diligenti tractatu, post plenam
" deliberationem scripsimus per eosdem Stephano,
" Cantuariensi archiepiscopo, et episcopis Anglicanis,
" præcipiendo mandantes, ut ad reformandam inter
" utrosque veram et plenam concordiam diligens
" impenderent studium et operam efficacem, omnes
" conjurationes et conspirationes, si quæ fuerant forte
" præsumptæ a tempore subortæ discordiæ inter reg-
" num et sacerdotium, apostolica denuntiantes auc-
" toritate cassatas, et per excommunicationis sententiam
" inhibentes, ne talia de cætero præsumerentur a
" quoquam; magnates et nobiles Angliæ monendo
" prudenter et efficaciter injungendo, ut per manifesta
" devotionis et humilitatis indicia ipsum regem sibi

[1] Et in C.

" placare studerent, ac deinde, si quid ab eo ducerent A.D. 1215.
" postulandum, non insolenter sed humiliter implo-
" rarent, regalem ei conservantes honorem, et exhi-
" bentes servitia consueta, quæ ipsi et prædecessores
" eorum sibi et suis prædecessoribus impenderunt,
" cum ab eis ipse rex non deberet absque judicio
" spoliari, ut sic, quod intenderent, possent facilius
" obtinere. Nos enim eundem regem per literas nos-
" tras rogavimus et monuimus, et per præfatos archi-
" episcopum et episcopos nihilominus rogari et moneri
" mandavimus, in remissionem sibi peccaminum in-
" jungentes, quatenus prædictos magnates et nobiles
" benigne tractaret et justas petitiones eorum cle-
" menter admitteret, ut et ipsi congaudendo cognos-
" cerent eum in meliorem statum divina gratia esse
" mutatum, ac per hoc ipsi et hæredes eorum sibi et
" hæredibus suis deberent promptius et devotius
" familiari, plena eis in veniendo, morando et rece-
" dendo securitate concessa, ita quod, si forte nequiret
" inter eos concordia provenire, in curia sua per pares
" eorum secundum leges et consuetudines regni su-
" borta dissensio sopiretur. Verum, antequam nuntii
" cum hoc provido et justo mandato rediissent, illi,
" juramento fidelitatis omnino contempto, cum etsi
" rex eos injuste gravasset, ipsi tamen non debuissent
" sic agere contra eum, ut in causa sua iidem judices
" et exsecutores existerent, vassalli contra dominum
" et milites contra regem publice conjurantes, non
" solum cum aliis sed cum ejus manifestissimis ini-
" micis præsumpserunt contra eum arma movere,
" occupantes et devastantes terras ipsius, ita quoque
" quod civitatem Londoniarum, quæ sedes est regni,
" proditione sibi traditam invaserunt. Interim autem
" præfatis nuntiis revertentibus, rex obtulit eis secun-
" dum formam mandati nostri justitiæ plenitudinem
" exhibere, quam ipsi omnino spernentes cœperunt
" manus extendere ad pejora; unde rex ipse ad

A.D. 1215. " audientiam nostram appellans obtulit eis exhibere
" justitiam coram nobis, ad quem hujus causæ judi-
" cium ratione dominii pertinebat, quod ipsi sunt
" penitus aspernati. Deinde obtulit illis, ut tam ab
" ipso quam ab illis eligerentur quatuor viri prudentes,
" qui una nobiscum subortam inter eos discordiam
" terminarent, promittens quod ante omnia revocaret
" universos abusus, quicumque fuissent in Anglia suo
" tempore introducti; sed nec hoc illi dignati sunt
" attemptare. Tandem illis rex proposuit, quod, cum
" regni dominium ad Romanam ecclesiam pertineret,
" ipse non poterat nec debebat absque nostro speciali
" mandato quicquam de illo in nostrum præjudicium
" immutare; unde rursus ad nostram audientiam
" appellavit, seipsum ac regnum cum omni honore ac
" jure suo apostolicæ protectioni supponens. Sed, cum
" nullo modo proficeret, postulavit ab archiepiscopo
" et episcopis, ut nostrum exsequerentur mandatum,
" jus ecclesiæ Romanæ defenderent, ac tuerentur
" eundem secundum formam privilegii cruce signatis
" indulti. Porro, cum ipsi nihil horum facere voluis-
" sent, videns se omni consilio et auxilio pene desti-
" tutum, quicquid illi ausi sunt petere, non est ausus
" ipse negare; unde compulsus est per vim et metum,
" qui cadere poterat in virum constantissimum, com-
" positionem inire cum ipsis, non solum vilem et
" turpem, verum etiam illicitam et iniquam, in nimiam
" diminutionem ac derogationem sui juris pariter et
" honoris. Quia vero nobis a Domino dictum est in
" propheta, 'Constitui te super gentes et regna, ut
" 'evellas et destruas, ædifices et plantes,' itemque
" per alium prophetam, 'Dissolve colligationes impie-
" 'tatis, solve fasciculos deprimentes,' nos tantæ
" malignitatis audaciam dissimulare nolentes, in
" apostolicæ sedis contemptum, regalis juris dispen-
" dium, Anglicanæ gentis opprobrium, et grave peri-
" culum totius negotii Crucifixi, quod utique immineret

" nisi per auctoritatem nostram revocarentur omnia, A.D. 1215.
" quæ a tanto principe cruce signato taliter sunt
" extorta, et ipso volente ea servare, ex parte Dei
" omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, auc-
" toritate quoque apostolorum ejus Petri et Pauli ac
" nostra, de communi fratrum nostrorum consilio
" compositionem hujus[1] reprobamus penitus et dam-
" namus, sub intimatione anathematis prohibentes, ne
" dictus rex eam observare præsumat, aut barones
" cum complicibus suis ipsam exigant observari, tam
" chartam, quam obligationes seu cautiones, quæcum-
" que pro ipsa vel de ipsa sunt factæ, irritantes
" penitus et cassantes, ut nullo unquam tempore
" aliquam habeant firmitatem. Nulli ergo, et cætera.
" Si quis autem, et cætera. Datum Agnaniæ nono
" kalendas Septembris, pontificatus nostri anno decimo
" octavo."

Invectio papæ in barones Angliæ facta pro persecutione regis.

Cassatis in hunc modum libertatibus prædictis, idem papa baronibus Angliæ scripsit in hæc verba; "In-
" nocentius episcopus, servus servorum Dei, nobilibus
" viris Angliæ spiritum consilii sanioris. Utinam in
" persecutione, quam temere commovistis adversus
" dominum vestrum regem, attendissetis prudentius
" fidelitatis præstitæ juramentum, jus apostolicæ sedis,
" nostræ provisionis mandatum, et privilegium cruce
" signatis indultum; quia proculdubio non sic proces-
" sistis ad factum, quin omnes, qui illud audiunt,
" quasi facinus detestantur, præsertim cum in causa
" vestra vos ipsos judices et exsecutores feceritis,
" eodem rege parato in curia sua vobis per pares
" vestros secundam leges et consuetudines regni jus-

[1] Hujusmodi in C.

A.D. 1215. " titiæ plentitudinem exhibere, vel coram nobis, ad
" quem hujus causæ judicium ratione dominii pertinet,
" vel etiam coram arbitris, eligendis hinc inde, una
" nobiscum in ipso negotio processuris. Unde, cum
" nihil horum dignati fueritis attemptare, ad nostram
" audientiam appellavit, seipsum ac regnum cum omni
" honore ac jure suo apostolicæ protectioni supponens;
" publice protestando, quod, cum ejusdem regni domi-
" nium ad Romanam ecclesiam pertineret, ipse nec
" poterat nec debebat quicquam de illo in nostrum
" præjudicium immutare. Cum igitur illa compositio
" qualisqualis, ad quam per vim et metum induxistis
" eundem, non solum sit vilis et turpis, verum etiam
" illicita et iniqua, ut merito sit [1] ab omnibus repro-
" banda, maxime propter modum, nos, qui tam regi
" quam regno tenemur et spiritualiter et temporaliter
" providere, per apostolica vobis scripta præcipiendo
" mandamus et in recta fide consulimus, quatenus
" facientes de necessitate virtutem renuntietis compo-
" sitioni hujusmodi per vos ipsos, et satisfaciatis eidem
" regi ac suis de damnis et injuriis irrogatis, ut idem
" rex per manifesta devotionis et humilitatis indicia
" placatus a vobis per seipsum emendet, quicquid de
" jure fuerit concedendum; ad quod etiam et nos
" ipsum efficaciter inducemus, quoniam, sicut nolumus
" quod ipse suo jure privetur, ita volumus ut ipse à
" gravamine vestro desistat, ne per consuetudines
" pravas et exactiones iniquas sub nostro dominio
" regnum Angliæ opprimatur; eritque firmum et sta-
" bile in perpetuum, quod tali modo fuerit ordinatum,
" Inspiret igitur vobis Ille, qui neminem vult perire,
" ut adquiescatis humiliter nostris salubribus consiliis
" et mandatis, ne, si secus egeritis, in eum incidatis
" articulum necessitatis, quem tandem evadere sine
" multo gravamine non possitis; quoniam ut de

[2] Vilis . . . . . sit wanting in C.

" cæteris taceamus, nulla ratione dissimulare possemus A.D. 1215.
" grave periculum totius negotii Crucifixi, quod utique
" immineret, nisi per auctoritatem nostram revocaren-
" tur omnino quæ a tanto principe cruce signato tali-
" ter sunt extorta, et ipso volente illa observari.
" Quare, dum apud nos archiepiscopus et episcopi
" Angliæ præsentes exstiterint in concilio generali,
" quod ad expediendum crucis negotium principalius
" intendimus celebrare, procuratores idoneos ad nos-
" tram præsentiam destinetis, secure vos nostro bene-
" placito committentes; quia nos ea, favente Domino,
" statuemus, per quæ, gravaminibus et abusibus de
" regno Angliæ prorsus exclusis, rex suo sit jure et
" honore contentus, et tam clerus quam populus uni-
" versus debita pace ac libertate lætetur. Datum
" Agnaniæ nono kalendas Septembris, pontificatus
" nostri anno decimo octavo." Cumque tandem, rege Anglorum procurante, magnates Angliæ has literas tam commonitorias quam comminatorias [1] accepissent, noluerunt desistere ab incœptis, sed tanto in eum gravius insurgentes acrius infestare cœperunt.

Qualiter Willelmus de Albeneio Roffense castrum in custodia susceperit.

Interea cum vir nobilis Willelmus de Albeneio literas magnatum Londini [2] commorantium frequenter accepisset, et, quod ad eos venire distulerit, non mediocriter increpatus fuisset, in festo sancti Michaelis castrum de Bealvero, omni genere victualium et armorum satis superque munitum, fidelium suorum custodiæ deputavit; deinde Londonias veniens cum ingenti baronum lætitia et exultatione susceptus est, qui, statim communicato consilio, viam regi præcludere

[1] Quam comminatorias wanting in C.

[2] Londinis in D.

A.D. 1215. cogitantes, ne ex parte quolibet ei pateret aditus Londonias obsidendi, manum validam elegerunt, cui præficientes dictum Willelmum de Albeneio, ut virum animo strenuum et in rebus bellicis satis expertum, eos ad occupandum Roffense municipium destinarunt. Erat autem paulo ante castrum illud a rege archiepiscopo Cantuariensi fiducialiter commissum, veruntamen qua conscientia nescio, Dominus scit, illud regiis tradiderit inimicis. Quod cum fuissent ingressi, invenerunt locum non solum armis et alimentis, verum etiam omni genere bonorum, præter illa quæ secum detulerant, destitutum, unde multi nobiles pœnitentia ducti castrum deserere cogitabant; sed, hortante Willelmo de Albeneio et animos sociorum ad virtutes semper animante, militiam deserere non licere dicebat, ne, quod eis summum esset opprobrium, aliquo[1] tempore nominarentur militiæ desertores. Sicque omnes, dictis ejus viriliter ad militiam animati, in castrum illud ea sola victualia, quæ in villa Roffensi reperire poterant, intulerunt; et, cum essent milites numero septies viginti cum tota sequela sua, non suppetebat eis temporis spatium quo possent vel prædam in provincia agere vel in aliquo sibi munimine providere.

Ut rex Johannes Roffense castrum obsederit.

Cumque, ut dictum est, Willelmus de Albeneio et[2] socii prædictum castrum fuissent ingressi, rex Anglorum Johannes, post trium mensium moram, ex Vecta prorumpens insula ad Doveram usque navigavit, ubi ejus nuntii, quos ad partes miserat transmarinas, ad eum venientes conduxerunt secum ex partibus diversis tantam militum et armatorum multitudinem, quod omnibus eos intuentibus timorem pariter et horrorem

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in C.

incusserunt. Venerunt ex partibus Pictaviæ et Was- A.D. 1215.
coniæ viri nobiles et bellatores, Savaricus de Malloleone, Gaufridus et Oliverius de Buteville fratres, maximis militum et armatorum copiis comitati, et fidele regi obsequium promiserunt; venerunt etiam ex regionibus Lovaniæ et Brabantinorum viri strenuissimi, Walterus Bucc, Gerardus de Soceini et Gedeschallus, cum tribus armatorum et balistariorum legonibus, qui nihil potius quam humanum sanguinem sitiebant; advenerunt præterea ad dictum regem de regione Flandrensium et aliarum regionum transmarinarum omnes qui in aliena aspirabant, et regi desperato spem resistendi maximam præbuerunt. Rex denique Johannes, cum Willelmum de Albeneio et ejus socios Roffense municipium ingressos accepisset, cum omni multitudine prædicta illuc ocius advolat, et, die tertio postquam castrum ingressi sunt, obsessis exeundi facultatem auferens ipsos obsidione vallavit. Cumque rex petrarias et alias machinas circa castrum collocasset, inclusos lapidibus assiduis et crebris telorum jaculis acriter infestabat; inclusi quoque insultus eorum æquo ferentes animo sese viriliter defendebant, hostesque a muris arcere longius satagentes.

De morte Hugonis de Boves.

Venit interea Hugo de Boves, miles strenuus sed surperbus et iniquus, ad portum Calesiæ in Flandria cum innumera multitudine armatorum in auxilium regis Anglorum, ubi cum tota multitudine sua naves ingressus versus Doveram vela dirigere satagebat; sed subita tempestate suborta, antequam desideratam pervenisset ad portum, naufragium perpessi omnes in mari submersi sunt et a fluctibus devorati. Projectus est dictus Hugo in siccum non longe a portu, qui Gernemeue appellatur, cum aliis innumeris militibus et servientibus, atque in locis diversis in illa maris

A.D. 1215. parte in portubus singulis tanta hominum et mulierum multitudo inventa est, quod etiam aerem ipsum sua putredine infecerunt; inventi sunt præterea parvulorum innumera multitudo, qui in suis cunabulis submersi et in terram projecti multis horribile spectaculum præbuerunt. Dati sunt denique omnes bestiis maris [1] et cæli volatilibus ad devorandum, ita quod nec pes unus ex quadraginta millibus hominum vivus evasit. Venit ergo ad hoc omne genus hominum perversorum in Angliam cum mulieribus ac parvulis, ut, expulsis indigenis a regno et penitus exterminatis, ipsi jure perpetuo terram possiderent; dederat namque duci eorum rex, dicto Hugoni de Boves, provincias de Nortfolk et Suthfolc, ut fama retulit, per chartam suam, sed gratia divina eorum consilium in melius commutavit. Sed et eorum mors cum ad regis Anglorum notitiam pervenisset, ira vehementi succensus die illo cibum nullum sumpsit, sed usque ad vesperam quasi invictus furia permansit.

De captione castri Roffensis et captivorum incarceratione.

Eodem tempore, cum barones Angliæ Willelmum de Albeneio et ejus socios in castro Roffensi cognoverunt obsessos, purturbati sunt valde, quia, antequam dictus Willelmus castrum ingredi vellet, juraverunt dicti barones, tactis sacrosanctis evangeliis, quod, si ipsum contingeret obsideri, ipsi omnes obsidionem dissolverent. Ut ergo aliquid agere [2] viderentur propter juramentum et fidei sponsionem, ad arma communiter convolarunt, et ad villam de Dertefort iter arripientes, quasi obsidionem regiam uno impetu soluturi; sed, obstante frontibus eorum clementissimo australi vento, qui nulli molestus esse consuevit, quasi

[1] Wanting in C. | [2] Wanting in C.

gladiis obviantibus repercussi expeditionem deserunt A.D. 1215.
inchoatam; et cum maxime non sit omni flatui cedendum, Willelmo tum obsesso ejusque sociis terga vertentes ad nota latibula remearunt. Reversi vero civitatem Londoniarum optime muniunt, ad damnosam ludentes aleam, et optima quæque vina juxta eligentium vota potantes, et cætera quis nesciat exercentes, Roffenses obsessos reliquerunt discrimini mortis expositos et in omni miseriarum genere constitutos. Nempe, cum fuisset a rege compertum, quam pompose barones ad dissolvendum obsidionem advenerant, et quam turpiter et ignominiose redierant, audacior effectus misit prædones undique, qui victualia ad sustentationem exercitus conducerent; nec interim diebus aut noctibus requies ulla dabatur inclusis; nam inter lapides petrariarum et fundarum, inter sagittarios ac tela balistariorum, a militibus et servientibus creberrimi fiebant insultus, ita quod, istis modo lassatis, alii ad novum succedebant insultum; inter has autem vicissitudinum mutationes obsessi requiem non habebant. Inclusi quoque de baronum subventione penitus desperati imminentem sibi mortem differre satagebant, timuerunt enim non mediocriter crudelitatem regis; unde, ne inulti occumberent, stragem non modicam assilientibus intulerunt. Protrahitur quidem multis diebus[1] obsidio præ nimia inclusorum probitate et audacia, qui lapides pro lapidibus, tela pro telis, mortaliter emittentes hostes a muro et propugnaculis longius arcere vacabant; denique, cum innumera turba ex regis multitudine corruisset et omnia eorum instrumenta bellica parum profecissent, rex suffossores adhibuit, qui tandem magnam murorum prostraverunt portionem. Denique, alimentis inclusis deficientibus, equos suos et dextrarios pretiosos de necessitate comedere cogebantur. Tunc regii milites ad murorum scis-

[1] In inserted in C.

A.D. 1215. suras potenter convolantes, insultus acerrimos agentes et continuos, non tamen sine suorum damno, inclusos castrum deserere coegerunt. Quibus turrim ingressis, regii milites ad scissuras murorum castrum intrantes hostibus acriter insurgebant; sed Willelmus de Albeneo cum commilitonibus suis, multis ex eis interfectis, exire de castro denuo compulerunt. Deinde rex, adhibitis ad turrim suffossoribus et muris licet cum difficultate dissolutis, assilientibus paravit[1] ingressum; et, ad hoc cum regis exercitus plurimum niteretur, inclusi, eorum[2] laceratis agminibus, retrocedere compulerunt. Demum, cum Willelmo de Albeneio et aliis viris nobilibus, qui cum illo erant, nec unica refectionis buccella superfuisset, turpe sibi nimis videbatur fame perire, cum armis superari non possent; unde, communicato consilio, omnes fere illæsi, excepto uno solo milite, qui telo percussus interiit, exeuntes de turri in die beati Andreæ apostoli sese regi præsentarunt. Duraverat autem obsidio tribus fere mensibus, unde rex, tum propter multitudinem interfectorum, tum propter infinitam pecuniæ summam quam in obsidione consumpserat, nimio furore succensus universos nobiles illos patibulo suspendi præcepit; sed vir nobilis Savaricus de Mallo-leone in faciem regi resistens ait, "Domine rex, guerra nostra nondum "finita est, unde vobis diligenter pensandum est, "quam varios eventus bella sortiantur; nempe, si "nobis istos nunc suspendio tradatis, barones adver- "sarii nostri vel me forte vel alios de exercitu vestro "nobiles intercipere poterunt consimili casu in brevi "et exemplo vestri suspendio tradere, quod absit a "vobis ne contingat, quia tali conditione nullus in "vestro obsequio militaret." Tunc rex, licet invitus, consilio ejus et aliorum virorum prudentum adquiescens

[1] Paraverunt in C. | [2] Quorum in C.

Willelmum de Albeneio, W. de Lancastre, W. de Einesford,[1] Thomam de Muletune, Osbertum Gyffard, Osbertum de Bobi, Odinellum de Albeneio et alios nobiliores misit ad castrum de Corf sub arcta custodia deputandos; Robertum vero de Chaurcia et Richardum Giffard cum Thoma de Lincolnia apud castrum de Notingham, aliosque per loca diversa carcerali custodiæ mancipandos direxit. Servientes vero omnes, præter balistarios, servientibus de exercitu suo ad redimendum concessit; quosquam quoque balistarios, qui multos in obsidione milites et servientes interfecerant, patibulo suspendi præcepit. His ita gestis, pars baronum erat non mediocriter infirmata. A.D. 1215.

De excommunicatione baronum Angliæ in genere facta.

Eodem tempore papa Innocentius videns baronum Angliæ rebellionem, quod videlicet a persecutione regis desistere contempserunt, excommunicavit eosdem, atque sententiæ exsecutionem episcopo Wintoniensi, abbati de Redinge et Pandulpho, Romanæ ecclesiæ subdiacono, sub hac forma commisit: "Innocentius episcopus, [et "cætera] P. Wintoniensi episcopo, abbati de Redinge "et magistro Pandulpho, Romanæ ecclesiæ subdiacono, "salutem et apostolicam benedictionem. Miramur "plurimum et movemur, quod, cum carissimus in "Christo filius noster Johannes, illustris rex Angliæ, "supra spem Domino et ecclesiæ satisfecerit, et præ-"sertim fratri nostro Cantuariensi archiepiscopo et "co-episcopis ejus, quidam eorum, minus quam oportuerit et decuerit, ad sanctæ crucis negotium, apostolicæ sedis mandatum et fidelitatis præstitæ juramentum, debitum, imo nullum, habentes respectum, "ei contra perturbatores regni, quod ad Romanam

[1] Einefort in C.

A.D. 1215. " ecclesiam ratione dominii pertinere dinoscitur, auxi-
" lium non præstiterint vel favorem, quasi conscii, ne
" dicamus socii, conjurationis iniquæ; quia non caret
" scrupulo societatis iniquæ, qui manifesto facinori
" desinit obviare. Ecce qualiter patrimonium Romanæ
" ecclesiæ pontifices præfati defendunt? qualiter cruce
" signatos tuentur; imo qualiter se opponunt his, qui
" destruere moliuntur negotium crucifixi? Pejores
" proculdubio Saracenis existentes, cum illum conantur
" a regno depellere, de quo potius sperabatur, quod
" deberet succurrere terræ sanctæ. Unde, ne talium
" insolentia non solum in periculum regni Angliæ,
" verum etiam in perniciem aliorum regnorum et
" maxime in subversionem totius negotii crucifixi,
" valeat prævalere, nos ex parte omnipotentis Dei
" Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate quoque
" apostolorum ejus Petri et Pauli ac nostra, omnes
" hujusmodi perturbatores regis ac regni Angliæ cum
" complicibus et fautoribus suis excommunicationis
" vinculo innodamus et terras eorum ecclesiastico
" subjicimus interdicto; præfato archiepiscopo et
" coepiscopis suis in virtute obedientiæ districtissime
" injungentes, quatenus nostram sententiam singulis
" diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et
" candelis accensis, solemniter per totam Angliam
" publicare procurent, donec satisfecerint domino regi
" de damnis et injuriis irrogatis et ad ejus obsequium
" fideliter revertantur: universis insuper ejusdem regis
" vasallis in remissionem peccatorum ex parte nostra
" injungentes, ut contra perversores hujusmodi præ-
" fato regi tribuant consilium et juvamen. Si quis
" autem episcoporum hoc nostrum præceptum neglexe-
" rit adimplere, sciat se ab episcopali officio suspensum
" et subjectorum obedientiam esse subtractam, quia
" justum est ut eis inferiores non obediant, qui suo
" superiori obedire contemnunt. Ne igitur mandatum
" nostrum tergiversatione cujusquam valeat impediri,

" excommunicationis causam prædictorum, cum cæteris A.D. 1215.
" quæ ad hoc negotium pertinuerint, vobis duximus
" committendum; per apostolica vobis scripta man-
" dantes, quatenus protinus, omni appellatione post-
" posita, procedatis sicut videritis expedire. Quod si
" non omnes," et cætera.

De electione magistri Simonis de Langetuna ad ecclesiam Eboracensem.

Circa dies istos canonici Eboracensis ecclesiæ, multo jam tempore pastore viduati, impetrata a rege licentia, ad electionem faciendam pariter convenerunt; et licet multis precibus fuissent a rege rogati, ut Walterum de Grai, Wigorniensem episcopum, sibi susciperent in pastorem, repugnante tamen illiteratura, ipsum eligere distulerunt,[1] veruntamen in electione procedentes elegerunt magistrum Simonem de Langetona, fratrem archiepiscopi Cantuariensis, sperantes propter ejus scientiam favorem summi pontificis obtinere. Sed, cum facta electio ad regis audientiam pervenisset, misit nuntios ad curiam Romanam, qui contra electionem in præsentia domini papæ exceptiones hujusmodi induxerunt; allegabant enim archiepiscopum Cantuariensem regis Angliæ hostem esse publicum, ut qui baronibus Angliæ incentivum contra regem eundem præbuit et consensum, unde si dictus Simon, qui frater est archiepiscopi memorati, ad archiepiscopatum Eboracensem promoveretur, pax regis et regni diu stare non poterit. Hæc itaque et similia allegantes incommoda papam ad consensum penitus induxerunt, unde capitulo Eboracensi scripsit in hæc verba:

" Innocentius episcopus, et cætera. Cum magister
" Simon de Langetona, cum quibusdam aliis canonicis
" Eboracensibus, in nostra nuper esset præsentia con-

[1] Detulerunt in C.

A.D. 1215. " stitutus, nos ei viva voce interdiximus, ne ad obti-
" nendum archiepiscopatum Eboracensem intenderet,
" quia id certis ex causis minime pateremur, et ipse
" quidem, quantum verbis expressit, huic annuit reve-
" renter; unde mirari cogimur et moveri, si ipsum
" ambitio adeo excæcaverit, ut cum sciret se post
" nostram prohibitionem et suam promissionem ex-
" pressam eligi de jure non posse, si tali præstiterit
" electioni consensum, quam, nullo alio contradicente,
" nos irritam haberemus. Sed, ne hac occasione fiat
" in Anglia novissimus error pejor priore, vel Ebora-
" censis ecclesia diutius maneat pastore viduata, de
" communi fratrum nostrorum consilio, per apostolica
" vobis scripta præcipiendo mandamus, et in virtute
" obedientiæ districte præcipimus, quatenus electione
" hujusmodi non obstante, cum insolentias et machi-
" nationes hujusmodi sustinere nolumus nec debemus,
" omni occasione ac tergiversatione cessantibus, aliquos
" ex vobis cum communi omni potestate ad instans
" concilium destinetis, qui saltem usque kalendas No-
" vembris nostro se conspectui repræsentent, personam
" idoneam cum nostro electuri vel postulaturi consilio
" in pastorem; alioquin ex tunc nos ipsi curabimus
" de idoneo vobis præsule providere, contradictores, si
" qui fuerint, vel rebelles, per districtionem canonicam
" graviter punituri. Si vero præfatus Simon electioni
" de se factæ consensit, nos in pœnam suæ præsump-
" tionis statuimus, ut ineligibilis fiat ne de cætero,
" absque dispensatione sedis apostolicæ speciali, ad
" pontificalem eligi valeat dignitatem. Datum idibus
" Septembris, pontificatus nostri anno decimo octavo."

De suspensione Stephani, Cantuariensis archiepiscopi.

Hac præterea tempestate Petrus, Wintoniensis episcopus, et magister Pandulphus, domini papæ familiaris, ad archiepiscopum Cantuariensem personaliter acce-

dentes ex parte domini papæ firmiter præceperunt, A.D. 1215.
ut sententiam sedis apostolicæ in barones Angliæ Romæ generaliter latam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ committeret publicandam, et ipsemet, quantum ad eum spectabat, singulis diebus Dominicis et festivis per totam Cantuariensem diocesim faceret publicare. Erat autem jam idem naves ingressus, ut Romam ad concilium properaret, unde postulavit inducias quousque domini papæ colloquio frueretur; ad sententiam publicandam constanter affirmans, quod tacita veritate sententia fuerat in barones lata, et ideo nullo modo illam se publicaturum respondit donec super præmissis viva voce summi pontificis cognosceret voluntatem. At memorati hujus rei exsecutores, cum archiepiscopum domini papæ præceptis inobedientem cognovissent, auctoritate qua fungebantur usi ipsum ab ecclesiæ ingressu ac divinorum celebratione suspenderunt; quam ille suspensionem humiliter observans sedem apostolicam suspensus petivit. Tunc episcopus Wintoniensis cum conjudice suo Pandulpho, barones Angliæ omnes, qui regem a regno depellere moliebantur, excommunicatos denuntians, singulis diebus Dominicis et[1] festivis latam sententiam innovavit; sed magnates, quoniam in authentico domini papæ nullus eorum fuerat nominatim expressus, dictam sententiam non observantes inanem et quasi pro nihilo reputabant.

De concilio generali a papa Innocentio Romæ celebrato.

Eodem anno, id est, Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo decimo quinto, celebrata est Romæ sancta et universalis synodus in ecclesia sancti Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur, mense Novembris, præsidente papa domino Innocentio tertio, pontificatus

[1] Ac in C.

A.D. 1215. ejus anno decimo octavo, in quo fuerunt episcopi quadringenti et duodecim. Inter quos fuerunt de præcipuis patriarchæ duo, Constantinopolitanus videlicet et Hierosolymitanus. Antiochenus vero gravi languore detentus venire non potuit, sed misit pro se vicarium suum Anterdidensem episcopum; Alexandrinus vero sub Saracenorum domino constitutus fecit quod potuit, mittens pro se diaconum germanum suum. Primates autem et metropolitani septuaginta septem, abbates et priores ultra octingentos, procuratores quoque, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, priorum et capitulorum absentium, certus non fuit numerus. Legatorum vero imperatoris Constantinopolitani, regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, regis Franciæ, regis Angliæ, Hungariæ, Hierosolymitani, Cypri, Arragonum, necnon aliorum principum et magnatum, civitatum etiam aliorumque locorum, ingens adfuit multitudo. His omnibus congregatis in loco præfato, et juxta morem conciliorum generalium in suis ordinibus singulis collocatis, facto prius ab ipso papa exhortationis sermone, recitata sunt in pleno concilio capitula sexaginta,[1] quæ aliis placabilia atque aliis videbantur onerosa. Tandem de negotio Crucifixi et subsidio terræ sanctæ verbum prædicationis exorsus subjunxit dicens, "Ad hæc sane nequid in negotio Jesu Christi "de contingentibus ut non omittatur, volumus et "mandamus, ut patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, "abbates,[2] priores et alii, qui curam obtinent ani- "marum, studiose proponant populis sibi commissis "verbum crucis; obsecrantes per Patrem et Filium et "Spiritum Sanctum, unum solum, verum, æternum "Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites "et barones, aliosque magnates, necnon communia "civitatum, villarum et oppidorum, ut, si personaliter

[1] Quadraginta in C.

[2] Et inserted in C.

" non accesserint in subsidium terræ sanctæ, com- A.D. 1215.
" petentem conferant numerum bellatorum cum ex-
" pensis ad triennium necessariis secundum proprias
" facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout
" in literis generalibus est expressum; sed etiam illos
" hujus remissionis volumus esse participes, qui prop-
" ter hoc opus naves studuerunt fabricare. Renuen-
" tibus autem, et si qui ingrati fuerint, protestentur
" illis ex parte nostra, ut sciant se super hoc nobis in
" tremendo districti Judicis examine responsuros; con-
" siderantes tamen prius qua conscientia, qua securi-
" tate, comparere poterunt coram unigenito Deo et Dei
" filio, cui Pater omnia dedit in manus, si ei pro illo
" Crucifixo servire renuerint in hoc negotio, quasi
" proprie sibi proprio; cujus munere vivunt, cujus
" beneficio sustentantur, cujus etiam sanguine sunt
" redempti. Nos vero aliis exemplum præbere volentes
" triginta millia librarum in hoc onus [1] concedimus et
" donamus, præter navigium, quod cruce signatis de
" hac urbe atque vicinis partibus conferemus; assig-
" nantes nihilominus ad hoc ipsum negotium tria
" millia marcas argenti, quæ apud nos de [2] quorundam
" fidelium eleemosynis remanserunt. Cupientes autem
" alios ecclesiarum prælatos necnon et clericos univer-
" sos et in merito et in præmio habere participes et
" consortes, statuimus, ut omnes, tam subditi quam
" prælati, vicesimam ecclesiasticorum proventuum usque
" ad triennium conferant in subsidium terræ sanctæ,
" illis exceptis, qui assumpto vel assumendo crucis
" signaculo sunt personaliter profecturi; nos autem et
" fratres nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales
" plenarie decimam persolvemus. Statuimus etiam, ut
" omnes clerici sive laici post crucem assumptam sub

---

[1] Opus in C. | [2] Wanting in C.

A.D. 1215. " beati Petri ac nostra protectione securi maneant,
" necnon sub archiepiscoporum, episcoporum, ac om-
" nium prælatorum ecclesiæ Dei defensione, et eorum
" bona omnia consistant, ita ut, donec de ipsorum
" obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra ma-
" neant ac quieta. Si qui vero proficiscentium ad
" præstandas usuras juramento tenentur adstricti,
" creditores eorum, ut remittant eis præstitum jura-
" mentum et ab usurarum exactione desistant, eccle-
" siastica districtione compellantur; de Judæis hoc
" idem statuentes per secularem potestatem, ut ad hoc
" faciendum inducantur. Porro ecclesiarum prælati,
" qui in exhibenda justitia cruce signatis et eorum
" procuratoribus aut familiis negligentes exstiterint,
" sciant se graviter puniendos. Cæterum de virorum
" prudentium consilio definimus, ut ita se cruce signati
" præparent, ut in kalendis Junii sequentis post proxi-
" mum, et qui disposuerint transire per mare, con-
" veniant in regnum Siciliæ, alii apud Brundusium,
" alii apud Messanam, ubi et nos per Dei gratiam
" personaliter adesse disposuimus, quatenus nostro
" consilio et auxilio exercitus Christianus salubriter
" ordinetur, cum benedictione divina et apostolica pro-
" fecturus. Nos autem de omnipotentis Dei mise-
" ricordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli
" auctoritate confisi, ex illa, quam nobis, licet indignis,
" Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem,
" omnibus, qui laborem istum in propriis personis
" subierint et expensis, plenam suorum peccaminum,
" de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore con-
" fessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum
" salutis æternæ pollicemur augmentum; eis autem,
" qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in
" suis expensis juxta facultatem suam viros idoneos
" destinaverint, et qui in alienis expensis in propriis
" personis accesserint, plenam concedimus suorum ve-

" niam peccatorum. Hujus quoque remissionis con- A.D. 1215.
" cedimus esse participes, qui ad subventionem ipsius
" terræ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa
" prædicta consilium et auxilium impenderunt oppor-
" tunum. Omnibus etiam proficiscentibus in hoc opere
" sancta et universalis synodus orationum et bene-
" ficiorum suorum suffragium impertitur, ut eis digne
" proficiat ad salutem. Amen."

De accusatione Stephani, Cantuariensis archiepiscopi, Romæ facta.

In hoc concilio steterunt contra archiepiscopum Cantuariensem procuratores regis Anglorum, abbas videlicet de Bello-loco, Thomas de Herdintona et Godefridus de Craucumbe, milites, constanter accusantes eum de conniventia baronum Angliæ, quodque ipsius favore et consilio iidem barones dictum regem a solio regni depellere molirentur; et cum a sede apostolica literas accepisset, ut dictos magnates per censuram ecclesiasticam a persecutione regis refrænaret, ipse id facere dissimulans ab episcopo Wintoniensi et suis conjudicibus a divinorum celebratione et ingressu ecclesiæ est suspensus, sicque ad concilium properans manifestis indiciis se fuisse præceptis apostolicis rebellem ostendit. His et aliis multis in hunc modum allegatis, archiepiscopus, quasi convictus et non mediocriter confusus, nihil respondit, nisi quod a suspensione postulavit absolvi; cui papa cum indignatione tale fertur dedisse responsum, " Frater, per
" sanctum Petrum, non ita de facili beneficium abso-
" lutionis impetrabis, qui non solum ipsi Anglorum
" regi, verum etiam Romanæ ecclesiæ, tot et tales
" injurias irrogasti. Volumus quoque cum plena fra-
" trum nostrorum deliberatione decernere, qualiter tam
" temerarium puniamus excessum." Tandem, habito super hoc cum cardinalibus tractatu, suspensionis

A.D. 1215. sententiam in ipsum archiepiscopum subscriptis literis confirmavit;

De confirmatione suspensionis ejusdem archiepiscopi.

"Innocentius episcopus, universis Cantuariensis " ecclesiæ suffraganeis, salutem. Ad communem volu- " mus notitiam pervenire, quod nos suspensionis sen- " tentiam, quam venerabilis frater noster P. Win- " toniensis episcopus, et dilectus filius P. subdiaconus, " et familiaris noster Norwicensis electus, in Stepha- " num, Cantuariensem archiepiscopum, auctoritate " apostolica protulerunt, ratam habemus, et præcipi- " mus inviolabiliter observari donec idem archiepisco- " pus, qui eam humiliter servat, mereatur ab ipsa, " juxta formam ecclesiæ cautione præstita, relaxari, " uno vinculo in aliud commutato; quocirca universi- " tati vestræ per apostolica vobis scripta præcipiendo " mandamus, quatenus et vos episcopi præscriptam " sententiam firmiter observetis, cum interim nullam " eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum Late- " rani, pridie nonas Novembris."

His ita gestis, canonici Eboracenses[1] præsentaverunt domino papæ magistrum Simonem de Langetuna, postulantes ut ejus electionem confirmaret; quibus papa, "Noveritis quod ipsum non habemus pro electo, quia " illum ad tantam dignitatem promoveri certis de " causis non pateremur; et, cum præcipue contra pro- " hibitionem nostram ista sit electio celebrata, nos " eam cassamus penitus et in perpetuum damnamus, " decernentes utique ut ineligibilis fiat, ne absque " dispensatione sedis apostolicæ ad pontificalem eligi " valeat dignitatem." Cassata igitur electione prædicta, dominus papa canonicis præcepit, ut statim in electione procederent; sin autem, ipse eis pastorem

[1] Eboracensis ecclesiæ in C.

idoneum provideret. Tunc canonici, sicut prius pro- A.D. 1215.
visum fuerat, elegerunt Walterum de Grai, episcopum Wigorniensem, propter carnis munditiam ut asserebant, ut qui ab utero matris virgo permanseret usque in præsentem diem; ad hoc papa dicitur respondisse, " Per sanctum Petrum, virginitas magna virtus est, " et nos eum damus vobis." Itaque, accepto pallio, episcopus memoratus rediit in Angliam, obligatus in curia Romana de decem millibus libris legalium sterlingorum. Quo facto, redierunt in Angliam Thomas de Herdintona et G. de Craucumbe, milites, venientes que ad regem, qui jam Roffense castrum subjugaverat, ut prædictum est, lætissima ei nuntia retulerunt. Audiens autem rex barones Angliæ esse excommunicatos, archiepiscopum Cantuariensem suspensum, Walterum de Grai in archiepiscopatum Eboracensem promotum, quodque de castro Roffensi pro libitu disposuisset, elevatum est nimis cor ejus, et continuo castra movens apud sanctum Albanum cum festinatione perrexit. Quo cum pervenisset, præsente conventu capitulum intravit, literas de suspensione Cantuariensis archiepiscopi memoriter recitari fecit, constanter exigens a conventu, quatenus sub testimonio sigilli sui præfatæ suspensionis confirmatio ad omnes Angliæ ecclesias, tam cathedrales quam conventuales, publicanda mitteretur; quod cum gratanter a conventu concessum fuisset, continuo post capitulum in claustro cum paucis consiliariis seorsim residens disposuit, qualiter inimicos suos magnates Angliæ confunderet, et quemadmodum exteris nationibus, quæ sub ipso militabant, stipendia provideret. Tandem rex duos ordinavit exercitus, ut, videlicet, ex uno baronum irruptiones, qui in urbe Londoniarum morabantur, reprimeret,[1] et ex altero ipse aquilonales Angliæ provincias petiturus igne simul et ferro quæque sibi

[1] Exprimeret in D.

A.D. 1215. obvia conterendo deleret. Acta autem sunt hæc apud sanctum Albanum decimo tertio kalendas Januarii.[1]

Præerant itaque exercitui quem reliquit viri bellatores, W. comes Saresbiriensis, frater ipsius regis, Falcasius in opere martio expertus, Savaricus de Malloleone cum Pictaviensibus, Willelmus Briwere cum toto posse suo, Walterus cognomento Bucc, qui Brebantiis præfuit; fuerunt et alii cum illis, quos causa prolixitatis ad tempus exprimere prætermitto.

Ut rex Johannes partes Angliæ aquilonales petens rerum depopulationi vacaverit.

Rex igitur Johannes a villa sancti Albani recedens duxit secum versus aquilonem Willelmum comitem Albemarliæ, Philippum de Albeneio, Johannem Mareschallum, et ex regionibus transmarinis Girardum [2] de Soteini, Godeschallum cum Flandrensibus et balistariis et aliis nationibus perversis, qui nec Deum timebant, nec homines reverebantur; qui, cum nocte illa apud villam de Dunestaple paululum quievisset, ante lucem surgens versus Norhamtonam iter arripuit, omnesque domos et ædificia baronum divisis agminibus succendebat, spolia cum animalibus rapiebat, atque obvia sibi quæque destruens miserabile spectaculum cunctis hæc intuentibus præbebat; et, si forte dies malitiæ regis non satisfecit ad rerum desolationem, præcepit rex incendiariis suis sepes in itinere villasque injecto igne comburere, ut ex damnis inimicorum suorum visum suum saltem reficeret, et de rapina iniquitatis ministros quos habebat nequissimos sustentaret. Capti sunt omnes cujuscumque essent conditionis vel ætatis homines, quicumque extra cœmeterium reperiebantur, et variis cruciatibus afflicti ad gravissimam redemptionem cogebantur. Castellani, qui in munitionibus

[1] Wanting in C.

[2] Gerardum in C.

baronum erant, cum adventum regis cognovissent, A.D. 1215.
castra vacua relinquentes ad latibula confugerunt, victualia hostibus supervenientibus cum spoliis et varia supellectilia[1] deserentes; rex autem, in castris vacuis suos imponens, modo prædicto ad Notingam[2] usque cum satellitibus suis nefandissimis properavit.

De rerum depopulatione in australi parte Angliæ.

Interea Willelmus, comes Saresbiriensis, et Falcasius cum bellatoribus supradictis, quos rex apud sanctum Albanum dimiserat, assignaverunt castellanos de Windleshores, de Hertford,[3] de Berchamestede, cum manu valida et armata, qui ad observandum intrantes civitatem Londiniarum et egredientes operam darent et baronibus vitæ subsidium subtrahere laborarent; quo facto, ipsi per provincias de Essexe, de Hertford, de Middlesexe, de Cantebrige[4] et de Huntendune pervagantes prædis et rapinis vacabant, villas tributarias efficiebant, homines capiebant, ædificia baronum comburebant, parcos et vivaria destruebant, pomeria succidebant, atque tandem in suburbio Londoniarum, injecto igne, prædam inde impretiabilem abduxerunt; cumque nuntii ex locis diversis venientes hæc omnia baronibus retulerunt, intuentes se mutuo dicebant, "Dominus dedit, Dominus abstulit," et cætera. Eodem tempore Falcasius cepit municipium Willelmi Maudut de Hamslape, quarto kalendas Decembris. Eodem die capta est munitio de Tunebregge comitis de Clare a Roffensibus castellanis. Per idem tempus Falcasius ad castellum de Bedefort veniens a custodibus illud exegit, qui tandem septem dierum acceptis induciis, cum a domino suo Willelmo de Bello-campo infra dies memoratos non haberent succursum, reddiderunt castellum Falcasio prædicto quarto nonas Decembris.

[1] Supellectili in D.
[2] Notingeham in C.
[3] Herefort in C.
[4] De Cantebrige wanting in C.

Qualiter castellum de Belvero regi Anglorum redditum fuerit.

A.D. 1216. Anno gratiæ MCCXVI., qui est annus regni regis Johannis decimus octavus, idem rex fuit in die Dominicæ nativitatis apud castrum de Notingham, et in crastino castra movens ad villam de Langar venit et ibidem pernoctavit; mane autem facto, misit nuntios solemnes ad castrum de Belvero, et ab inclusis illud sibi reddi etiam[1] cum minis[2] exegit. Erant autem custodes castri prædicti Nicolaus clericus, filius Willelmi de Albeneio, Willelmus de Stodham et Hugo de Charneles, milites, qui protinus a commilitonibus suis consilium quæsiverunt, quid sibi foret agendum; dictum namque eis erat ex parte regis, quod, si unicam de castro reddendo haberet contradictionem, W. de Albeneio dominus eorum de cætero non comederet sed morte turpissima moriretur. Fuerunt itaque inclusis angustiæ undique, et quid agerent ignorabant; sed tamen communi omnium deliberatione in hoc consenserunt, ut dominum suum castellum reddendo a morte ignominiosa potius liberarent, quam retinendo etiam dominum suum cum ipso castro amitterent. Tunc Nicolaus de Albeneio et Hugo de Charneles, assumptis secum castelli clavibus, apud Langar venientes ad regem tali conditione castellum reddiderunt, ut cum domino suo misericorditer ageret, et ipsi, salvis sibi equis et armis, sub protectione et pace securi permanerent. Rex autem in crastino, in die videlicet sancti Johannis evangelistæ, ad castellum veniens tradidit illud Gaufrido de Butevile et Olivero, fratribus et natione Pictavensibus, accepto ab omnibus, qui in illo erant fidelitatis juramento de fideli obsequio, literasque patentes de indemnitate omnium rerum suarum et possessionum fecit omnibus exhiberi.

---

[1] Et inserted in C. | [2] Wanting in D.

De variis pœnarum generibus, quibus affligebantur Christiani.

Interea quidam de exercitu regis ad Duvintonam, municipium Johannis de Lasci, venientes vacuum illud invenerunt, quod continuo, jubente rege, complanatum est; quo facto, rex, divisis cuneis nefandis partes aquilonares[1] penetrans, ignem in ædificiis baronum accumulando, prædas animalium agendo, spolia rapiendo, omnia ferro devorando, quæque sibi obvia devastando contrivit. Cooperuerunt enim sicut locustæ universam superficiem terræ membra diaboli, qui ad hoc erant etiam a remotis partibus congregati ut delerent a facie terræ ab homine usque ad pecus; discurrentes strictis ensibus eductisque cultellis villas, domos, cœmeteria, ecclesias perlustrabant, omnes spoliabant, ita quidem[2] quod nec sexui muliebri ne parvulorum parcebant ætati; inimicos quoque regis, ubicumque reperiebantur, capti sunt et vinculis mancipati et ad gravissimam redemptionem coacti. Sacerdotes nihilominus ipsis altaribus adstantes, signum Dominicæ crucis manibus bajulantes, sacris vestibus emicantes, capiebantur, cruciabantur, spoliabantur; nec adfuit pontifex, sacerdos, vel levita, qui vulneribus inflictis oleum infunderet vel vinum. Milites vero et alios cujuscumque conditionis[3] homines[4] pecuniæ causa pari pœna affligentes, quosdam per renes et membra genitalia, alios per pedes et crura, nonnullos per manus, pollices et brachia suspendentes, exspuebant in oculis miserorum sal aceto permixtum, omnino non intelligentes, quod essent ad imaginem Dei creati et Christi nomine insigniti; alios in tripodibus et craticulis super candentes prunas applicantes, ac demum in aqua congelata assata corpora balneantes, animas

A.D. 1216.

[1] Aquilonales in D.; aquilones in C.
[2] Wanting in C.
[3] Conditio in C.
[4] Wanting in C.

A.D. 1216. exhalare compulerunt, et, dum in cruciatu constituti clamarent horribiliter et gemerent miserabiliter præ nimia pœnarum angustia miseri, non fuit qui misericordiam adhiberet, nec tortores aliud ab eis quam pecuniam exigebant. Multi, qui terrenam habuerunt substantiam, dederunt eam tortoribus suis, nec credebatur eis cum omnia contulissent; alii, qui nil habebant, multa promittebant, ut sic saltem per spatium temporis brevissimum experta differrent supplicia. Hæc fuit in Anglia persecutio generalis, dum patres a filiis, fratres a fratribus, cives a civibus, ad supplicia vendebantur. Nundinæ cum mercatis cessabant, res venales in cœmeteriis agebantur; agricultura quievit, nec quisquam ecclesiarum limites egredi ausus erat. Inter hæc omnia, quæ baronibus inferebantur, convitia, jacebant ipsi in villa[1] Londoniarum mulierum more paturientium, sollicite cogitantes de cibariis et poculis, si quid eis apponeretur insolitum, quod sublato fastidio illis novum tribueret appetitum; sed, illis dormientibus, rex non dormivit, dum terras eorum et[2] possessiones omnes, castra et municipia, a mari australi usque ad mare Scoticum in sua potestate recepit.

Quibus rex castra tradidit, quæ nuper subegerat.

Cumque rex, ut dictum est, de rebus baronum pro libitu suo disposuisset, totam terram inter flumen These et Scotiam cum rebus et castris tradidit Hugoni de Bailul et Philippo de Hulecotes, assignatis illis militibus et armatis, qui ad illius patriæ defensionem sufficerent. In pago Eboracensi rerum et castrorum custodes constituit Robertum de Veteri-ponte, Brienum de Insula et Gaufridum de Luci, cum armatis sibi assignatis. Willelmo, comiti Albemarliæ, tra-

[1] Urbe in C.

[2] In in C.

didit castrum de Rokingham, de Sauveia, et castellum Willelmi de Colevilla, quod Biham appellatur. Falcasio commisit castrum de Oxonia, de Norhamtona, de Bedeford, et de Cantebregge. Ranulpho Teuthonico tradidit castellum de Berchamstede; et castrum de Hertforde[1] Waltero de Godarville, militi de familia Falcasii. His itaque et aliis omnibus totius regni Angliæ dedit rex in mandatis, ut, sicut corpora propria et sua omnia diligebant, res omnes baronum, castra scilicet, ædificia, villas, parcos, vivaria, stagna et molendina, quemadmodum ipse jam inceperat, ipsi rem inceptam simili rabie consummarent; et illi, regiis non ausi repugnare mandatis, in rebus sibi injunctis ita sæviebant, quod de magnatum ædibus ac bonis aliis, cunctis cernentibus, lamentabile spectaculum præbuerunt; sicque rex de partibus aquilonis rediens ita suæ utilitati omnia disposuit, quod vix duo municipia, id est, Muntsorel et aliud quod fuit Roberti de Ros in Eboraci provincia, in potestate baronum remanserunt. His omnibus regionibus miserabili cæde subactis, per confinia Walliæ australes tendebat ad partes, ubi in cunctis sibi adversantibus crudeliter desæviens plura inimicorum suorum castra obsedit et cepit, quorum quædam subvertere, quædam, impositis viribus armatorum, sub sua potestate redegit. A.D. 1216.

De excommunicatione in barones lata in specie.

Circa dies istos summus pontifex barones Angliæ, quos prius excommunicaverat in genere, ad instantiam regis Anglorum, per subscriptas literas excommunicavit nominatim et in specie sub hac forma; "Innocentius "episcopus, abbati de Abbendune, archidiacono Picta-"vensi, et magistro Roberto, officiali Norwicensis

[1] Hereford in C.

A D. 1216. " ecclesiæ, salutem. Ad vestram volumus pervenire
" notitiam, quod nos nuper in generali concilio consti-
" tuti excommunicavimus et anathematisavimus ex
" parte omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus
" Sancti, auctoritate quoque beatorum Petri et Pauli
" apostolorum ejus ac nostra, barones Angliæ cum
" adjutoribus et fautoribus suis, qui Johannem, il-
" lustrem regem Anglorum, cruce signatum et vasallum
" Romanæ ecclesiæ, persequuntur, molientes ei regnum
" auferre, quod ad Romanam ecclesiam dignoscitur
" pertinere. Insuper excommunicamus et anathemati-
" samus omnes illos, qui ad occupandum vel invaden-
" dum regnum ipsum, aut impediendum euntes in
" ejusdem regis succursum, operam vel opem impen-
" derunt, et terras eorundem baronum ecclesiastico
" subjicimus interdicto. Aggravamus etiam in eosdem
" fortius manus nostras, si nec sic a suo destiterint
" iniquo proposito, cum in hac parte pejores Saracenis
" existant; decernentes ut, si quis clericus cujuscumque
" dignitatis aut ordinis prædictas excommunicationes
" aut interdicti sententias violare præsumpserit, ana-
" thematis se noverit mucrone percussum, et, ni quan-
" tocius resipuerit, ab omni officio et beneficio depo-
" nendum. Quocirca discretioni vestræ per apostolica
" scripta præcipiendo mandamus, quatenus per totam
" Angliam publicare faciatis præscripta.[1] eademque
" faciatis auctoritate nostra, sublato cujuslibet condi-
" tionis et appellationis obstaculo, inviolabiliter obser-
" vari. Volumus etiam nihilominus et mandamus, ut
" quosdam barones Angliæ, quos venerabilis frater
" noster Wintoniensis episcopus et dilecti filii abbas
" de Reding[2] et magister Pandulphus, subdiaconus et
" familiaris noster, delegati a nobis, excommunicatos
" personaliter nominaverunt, quia ipsos in præscriptis

---

[1] Scripta . . . . . præscripta, wanting in C.

[2] Rading in C.

" culpabiles invenerunt, videlicet, cives illos Londinen- A.D. 1216.
" ses, qui fuerunt principales prænominatæ perversita-
" tis auctores, et Robertum filium Walteri, S. comitem
" Wintoniensem, R. filium ejus, G. de Mandevile et Wil-
" lelmum fratrem ejus, R. comitem de Clare,[1] et G. filium
" ejus, H. comitem de Hereford, R. de Percy, E. de Vesci,
" J. constabularium Cestriæ, Willelmum de Mubrai, Wil-
" lelmum de Albeneio, W. filium ejus, R. de Ros et W.
" filium ejus, P. de Brus, R. de Creisi, Johannem filium
" ejus, Ranulphum filium Roberti, R. comitem Bigod,
" H. filium ejus, Robertum de Ver, Fulconem filium
" Warini,[2] W. Malet, W. de Monte-acuto, W. filium
" Marescalli, W. de Bello-campo, S. de Kime, R. de
" Monte-Begonis, et Nicolaum de Stutevilla, necnon
" et alios in prædictorum judicum sententia nominatim
" expressos, cum complicibus et fautoribus eorundem,
" auctoritate apostolica excommunicatos per totam
" Angliam publice denuntiare faciatis et ab omnibus
" arctius evitari; singulis diebus Dominicis et festivis
" solemniter innovari hujusmodi sententiam facientes
" ac denuntiantes inviolabiliter observari; civitatemque
" Londinensem ecclesiastico suppositam interdicto, con-
" tradictores per censuram ecclesiasticam appellatione
" postposita compescendo. Magistrum etiam Gerva-
" sium, Londinensem cancellarium, qui, sicut a judici-
" bus præfatis accepimus, dicti regis et suorum ma-
" nifestissimus exstitit persecutor, excommunicatum
" publice denuntietis, ac suspensum graviori etiam
" pœna, nisi congrue satisfecerit, puniendum. Quod
" si non omnes, et cætera. Datum Laterani decimo
" septimo kalendas Januarii, pontificatus nostri anno
" decimo octavo."

---

[1] Clara in C.
[2] Fulconem filium Marescalli in C.

De exsecutione sententiæ prædictæ.

A.D. 1216. Cumque judices prædicti literas memoratas accepissent, scripserunt omnibus Angliæ ecclesiis cathedralibus sive conventualibus[1] sub hac forma: "Innocentius episcopus, et cætera. Hujus igitur auctoritate "mandati vobis districte præcipiendo mandamus, quatenus barones Angliæ, cum omnibus adjutoribus et "fautoribus suis, qui dominum Johannem regem Angliæ "persequuntur, et omnes illos, qui ad occupandum "vel invadendum regnum ipsum, vel impediendum "euntes in ejusdem regis succursum, operam vel opem "impenderunt, excommunicatos denuntietis, et terras "eorundem baronum ecclesiastico interdicto suppositas "publicetis. Denuntietis etiam excommunicatos omnes "barones, qui in præmisso domini papæ rescripto "personaliter nominantur, cum aliis omnibus in præ-"dictorum judicum sententia nominatim expressis, "videlicet, Walterum de Nortuna, Osbertum filium-"Alani, Oliverium de Vallibus, H. de Braibrock, R. "de Roppele, W. de Hobregge, W. Mauduit, Mauri-"tium de Gant, R. de Berkele, Adam de Lincolnia, "R. de Mandevilla, W. de Lanvaleie, Philippum filium-"Johannis, Willelmum de Tuintune, W. de Hunting-"feld, Alexandrum de Puintuna, R. de Muntfichet, "R. de Greslei, Galfridum constabularium de Mean-"tuna, W. archidiaconum de Hereford, J. de Fereby, "R. capellanum Roberti filii-Walteri, Alexandrum de "Suttuna, W. de Colevilla, R. filium ejus, Osbertum "de Bobi, Osbertum Giffart, Nicolaum de Stutevilla, "Thomam de Muletune, cives illos Londinenses, ma-"gistrum G. cancellarium, et civitatem Londinensem, "ecclesiastico suppositam interdicto publice denuntietis. "Has vero excommunicationis et interdicti[1] sententias

[1] Sive conventualibus wanting in C.

[2] Et interdicti wanting in C.

" in ecclesiis vestris tam conventualibus quam paro- A.D. 1216.
" chialibus ad vos pertinentibus publicari ac singulis
" diebus Dominicis et festivis faciatis solemniter in-
" novari, ita diligenter singula capitula mandati apos-
" tolici exsequentes, et quantum ad vos pertinet
" firmiter observantes, ne in pœnam canonicam et
" contumacibus debitam incidatis. Valete."

His igitur excommunicationis et interdicti[1] sententiis per totam Angliam in brevi publicatis, cum ad omnium notitiam pervenissent, sola civitas Londoniarum per contumaciam multiplicem illas adeo contemnendo despexit, quod nec eas barones observare nec prælati publicare decreverunt; dicebant enim generaliter, omnes literas falsa suggestione fuisse impetratas et ideo nullius eas esse momenti, et ex hoc maxime, quod non pertinet ad papam ordinatio rerum lacarum, cum Petro apostolo et ejus successoribus non nisi ecclesiasticarum dispositio rerum a Domino sit collata potestas; itaque, ad interdicti sive excommunicationis sententiam nullum penitus habentes respectum, per totam civitatem celebrarunt divina, signa pulsantes et vocibus altisonis modulantes.

De depopulatione Eliensis insulæ.

Eodem tempore Walterus Bucc cum Brebantiis suis, versus Herebeie Eliensem intrans insulam, ab omnibus ecclesiis in illa constitutis homines rapiens crudelissimo membrorum cruciatu ad gravissimam redemptionem coegit; nec erat cuique diffugium, ubi vel substantiam vel corpus proprium a periculo liberaret, comes namque Saresbiriensis et Falcasius cum Savarico de Mallo-leone e regione venientes, per pontem de Stunteneia insulam ingressi, omnia depopulando, ecclesias omnes spoliando, prædictorum reliquias prædonum penitus rapuerunt. Cathedralem denique[2] strictis ensi-

[1] Et interdicti wanting in C. | [2] Demum in C.

A.D. 1216. bus ingressi ecclesiam, post gravissimam exspoliationem, ne igne concremaretur, prior loci eam ducentis et novem marcis argenti vix redemit. Dominus præterea Stephanus Ridel ab ecclesia violenter extractus omnia perdidit quæ habebat, equos videlicet et libros, utensilia omnia et vasa; corpus quoque proprium, datis centum marcis, a pœnarum cruciatu vix liberavit. Milites autem numero quindecim in insula capti sunt, cum aliis hominibus multis diversæ conditionis. Ditiores[1] milites et nobiliores, licet cum labore, super glaciem evadentes ad urbem Londoniarum aufugerunt; quidam vero eorum, deficientibus equis in via præ lassitudine, capti sunt, ita peragere non valentes. Et sic deinde omnia, quæ in insula erant, prædonum usibus sine contradictione cesserunt.

Qualiter barones Angliæ Lodowicum elegerunt in regem.

Circa hos denique dies, cum barones Angliæ, qui jam omnia amiserant quæ propensius in hoc seculo diligebant, sicut ex præmissis evidenter apparet, et qui spem boni melioris penitus non habebant, ut per se recuperarent amissa, tacti sunt dolore cordis intrinsecus et, quid agerent, ignorabant; tandem communi omnium deliberatione decretum est, ut aliquem potentem in regem eligerent, per quem possint ad possessiones et libertates pristinas revocari, cumque aliquandiu quem eligerent hæsitassent, demum in hoc pariter consenserunt, ut Lodowicum filium Philippi, regis Francorum, sibi præficerent et ipsum in regem Angliæ sublimarent. Ratio autem eorum erat, quod transmarina multitudo, quibus rex Anglorum vallatus incessit, si per Lodowicum et patrem suam, de quorum

[1] Tamen inserted in C.

potestate maxima pars eorum fuit, privatus esset, dum a cismarino dictus rex privaretur et transmarino subsidio, ipsi quasi solus remaneret imbellis. Cumque, licet sententia omnibus placuisset, miserunt [per] solemnes[1] nuntios, S. videlicet comitem Wintoniensem et Robertum filium-Walteri, ad regem Philippum et ad Lodowicum filium ejus, literas omnium baronum sigillis munitas, obnixius implorantes patrem, ut filium mitteret in Anglia regnaturum, et filium, ut veniret illico coronandus. Nec mora, sed nuntii cum festinatione ad regem Francorum et filium ejus Lodowicum venientes literas eis prædictas porrexerunt; quibus diligenter inspectis et sagaciter intellectis, rex nuntiis respondit, sese filium suum non missurum antequam a baronibus ad majorem securitatem optimos haberet obsides, viginti quatuor ad minus, de nobilioribus totius regni. Nuntii vero hæc audientes citissimo volatu baronibus responsum, quod acceperant, remiserunt; at illi, aliud refugium non habentes, regi Francorum pro libitu suo obsides direxerunt numero supradicto. Quibus receptis et apud Compendium sub salva custodia deputatis, animatus est aliquantulum Lodowicus, iterque suum disponere cum festinatione vacavit, quod super omnia affectabat; sed, quoniam motio ipsius Lodowici ad tam arduum expediendum negotium fieri præcipitanter non potuit, misit quosdam præcursores suos in Angliam ante faciem suam, per quos baronibus spem conferret et fidelitatem eorum experiretur. Nomina autem eorum hæc sunt, castellanus de sancto Audomaro, castellanus de Arraz, Hugo Thacun, Eustachius de Nevilla, Baldewinus Bretel, W. de Wimes, Egidius de Melun, W. de Bello-monte, Egidius de Hersi, Biset de Fersi; hi omnes cum sequela magna militum et clientum per Thamisiæ flumen descendentes cum A.D. 1216.

[1] Wanting in C.

A.D. 1216. ingenti baronum lætitia ad urbem Londoniarum pervenerunt tertio kalendas Martii.

Eodem tempore Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, Romæ, data cautione quod staret judicio domini papæ de rebus superius expressis, a sententia suspensionis absolutus est, ita tamen, quod ante pacem inter regem et barones Angliæ plene reformatam Angliam non intraret.

De innovatione sententiæ factæ in barones pro contumacia.

Per idem tempus, instante festo Paschali, cum abbas Abbenduniæ et conjudices ejus contumaciam baronum et Londoniensis civitatis cognovissent, manus suas gravius in eosdem extendentes, iterato edicto, omnibus Angliæ ecclesiis conventualibus dederunt in mandatis, ut latam sententiam sub hac forma publicarent; "H. " Dei gratia abbas Abbendunensis, et cætera. Exse- " quentes mandatum apostolicum nobis sic[1] impositum, " sicut tenor literarum nostrarum, quas nuper vobis " transmisimus, vobis plenius intimavit, sancti Pauli " sanctique Martini capitulis, G. de Boclande ejus " ecclesiæ decano, et conventui Sanctæ Trinitatis Lon- " diniarum, literas nostras, domini [papæ] rescripti " verba continentes, non solum semel sed sæpe misi- " mus, eis auctoritate apostolica districte præcipientes, " ut excommunicationis et interdicti sententias latas " in persequentes dominum regem et civitatem Lon- " doniarum diligenter publicantes inviolabiliter obser- " varent; qui adeo irreverenter apostolicum vilipendere " mandatum [præsumunt], quod easdem sententias " publicare vel etiam observare per contumaciam " contempserunt, in divinis obsequiis excommunicatis " scienter communicantes, sententiarum domini papæ

[1] Wanting in C.

" violatores et mandati ejus contemptores manifestos A.D. 1216.
" omnino se in omnibus exhibendo; de quibus per
" patentes literas capituli sancti Pauli sanctique Mar-
" tini, [per] clericos et nuntios ejusdem decani nobis
" specialiter destinatas, et per alias sufficientes proba-
" tiones, plenam habemus certitudinem et constantem.
" Præterea de regno Francorum quidam nobiles ad-
" venerunt cum armata manu militum et clientum,
" quos omnes procul dubio eadem excommunicationis
" sententia volumus esse ligatos, nam contra dominum
" regem et sanctam Romanam ecclesiam invadunt
" regnum Angliæ, quotidie deprædantes illud, et pro
" parte detinent occupatum, quod est cunctis in Anglia
" et multis alibi manifestum; quocirca jam dictos
" nobiles, castellanum videlicet de sancto Omero,
" Hugonem Thacun, Eustachium de Nevilla, castella-
" num de Arraz, castellanum de Beaumeis, Nevolun
" de Arraz, Baldewinum Bretel, W. de Wimes, Ægi-
" dium de Melun, W. de Bellomonte, Ægidium de
" Hersi, Biset de Feresi, cum complicibus suis et
" omnibus illis qui contra regem ad occupandum vel
" invadendum regnum Angliæ opem vel operam im-
" penderunt, insuper sæpedictum decanum, necnon et
" omnes canonicos et clericos cujuscumque dignitatis
" aut ordinis de ecclesiis præfatis et civitate, ad quo-
" rum notitiam mandatum pervenerit, vel qui se ab-
" sentaverunt, vel quocunque modo procuraverunt quo
" minus perveniret ad illos, auctoritate apostolica, qua
" fungimur in hac parte, denuntiamus excommunica-
" tos; vobis eadem auctoritate injungentes, quatenus
" omnes supradictos excommunicatos publice denuntie-
" tis et faciatis per totam parochiam vestram publi-
" cari, tam decanum quam nobiles antedictos persona-
" liter nominando, ita circa hoc et illud, quod in
" primis literis vobis directum continetur mandatum,
" solliciti existentes, ne penes summum pontificem,
" quod absit, possitis redargui de negligentia, sed de
" diligentia potius commendari. Valete."

Ut Lodowicus literas consolatorias baronibus miserit.

A.D. 1216. Hac quoque tempestate Lodowicus baronibus et civibus Londoniis commorantibus scripsit in hæc verba ; "Lodowicus, filius Philippi regis primogenitus, " universis fidelibus et amicis suis, qui sunt Londoniis, " salutem et sinceram dilectionem. Sciatis certissime, " quod ipsa die Dominica instantis Paschæ erimus " apud Calesiam parati per Dei gratiam transfretare. " Super eo, quod vos in omnibus negotiis meis strenue " et viriliter habuistis, vobis refero gratias copiosas ; " vos attente rogantes et attentissime requirentes, " quatenus, sicut semper fecistis, adhuc vos fortiter et " strenue teneatis. Volumus enim quod certi sitis, " quod in brevi habebitis nos in succursum vestrum ; " et vos attente rogamus, ut super his nullis aliis " suggestionibus falsis vel literis aut nuntiis credatis, " credimus enim quod super his falsas literas habebitis " aut nuntios seductores. Valete."

Eodem tempore exierunt ab urbe Londoniensi barones cum militibus, qui nuper de regno Franciæ advenerant, ad equestrem ludum cum hastis tantum et lineis armaturis ; cumque equos cursim agitantes et se mutuo cum hastis ludendo percutientes diem aliquantulum protraxissent, quidam ex Francigenis hastam, quam tenebat, ludendo dirigens in Gaufridum de Mandevilla, comitem Essexiæ, ipsum lethaliter vulneravit ; at idem comes mortem suam percussori suo, post dies paucos in dolorem multorum moriens, condonavit.

Qualiter Walo legatus ad regem Francorum venit.

Sub his quoque diebus magister Walo[1] a domino papa missus venit in Franciam, ut Lodowici progressum in Angliam auctoritate apostolica impediret ; qui, cum ad regem Philippum pervenisset, porrexit ei literas

[1] Wallo in C.

ex parte domini papæ deprecatorias, in quibus continebatur, ne permitteret filium suum Lodowicum Angliam hostiliter adire vel regem Anglorum inquietare in aliquo, sed ipsum ut Romanæ ecclesiæ vasallum protegeret et diligeret, cujus regnum ad Romanam ecclesiam ratione dominii pertinebat. Rex autem Francorum, cum hæc verba intellexisset, incontinenti respondit, "Regnum Angliæ patrimonium Petri nunquam " fuit, nec est, nec erit. Rex enim Johannes, multis " retroactis diebus, volens fratrem suum regem Rich- " ardum a regno Angliæ injuste privare, et inde de " proditione accusatus et coram eo convictus, damna- " tus fuit per judicium in curia ipsius regis, quam " sententiam pronuntiavit Hugo de Pusaz, episcopus " Dunelmensis; et ita non fuit verus rex, nec potuit " regnum dare. Item, si aliquando fuit verus rex, " postea regnum forisfecit per mortem Arthuri, de quo " facto condemnatus fuit in curia nostra." Item dixit, quod nullus rex[1] potest dare regnum suum sine assensu baronum suorum, qui regnum illud tenentur defendere; et, si papa hunc errorem tueri decreverit, perniciosissimum regnis omnibus dat exemplum. Tunc quoque magnates omnes uno ore clamare cœperunt, quod pro isto articulo starent usque ad mortem, ut videlicet rex vel princeps per solam voluntatem suam posset regnum dare vel tributarium facere, unde nobiles regni efficerentur servi. Acta autem sunt hæc apud Lugdunum die decimo quinto post Pascha. A.D. 1216.

Qualiter idem legatus Lodowico interdixit ne iret in Angliam.

In crastino itaque, procurante rege Francorum, supervenit Lodowicus ad colloquium, et torvo vultu respiciens legatum juxta patrem suum resedit; quo facto,

[1] Vel princeps inserted in C.

A.D. 1216. legatus multis precibus cœpit rogare Lodowicum, ne iret in Angliam ad invadendum vel occupandum patrimonium Romanæ ecclesiæ, et patrem ejus, ut prius fecerat, ne ipsum ire permitteret. Rex autem Francorum legato protinus respondit dicens, "Ego "domino papæ et ecclesiæ Romanæ devotus semper "fui et fidelis, et in omnibus agendis suis negotia "sua omnia efficaciter huc usque promovi, sed nec "modo per consilium meum vel auxilium filius meus "Lodowicus contra Romanam ecclesiam aliquid atten-"tabit; veruntamen, si jus aliquid sibi Lodowicus de "regno Angliæ vendicat, audiatur, et quod justum "fuerit concedatur eidem." Ad hæc miles quidam, quem Lodowicus procuratorem suum constituerat, surgens, audientibus cunctis respondit, "Domine rex, res "notissima est omnibus, quod Johannes, dictus rex "Angliæ, pro Arthuri nepotis sui proditione, quem "propriis manibus interemit, in curia vestra per "judicium parium suorum ad mortem sit condemna-"tus, ac postmodum a baronibus Angliæ pro multis "homicidiis et enormitatibus aliis, quas ibidem fece-"rat, ne regnaret super eos reprobatus, unde iidem "barones guerram contra eum jam moverunt, ut "ipsum a solio regni immutabiliter depellant. Præ-"terea rex sæpe dictus, præter assensum magnatum "suorum, regnum Angliæ domino papæ contulit et "ecclesiæ Romanæ, ut iterum illud reciperet ab eis "tenendum sub annuo tributo mille marcarum. Et si[1] "coronam Angliæ sine baronibus[2] alicui dare non "potuit, potuit tamen dimittere eam; quam statim "cum resignavit, rex esse desiit, et regnum sine rege "vacavit. Vacans itaque regnum sine baronibus ordi-"nari non debuit; unde barones elegerunt dominum "Lodowicum ratione uxoris suæ, cujus mater, regina "scilicet Castellæ, sola ex omnibus fratribus et soro-

[1] Wanting in C.

[2] Baronum consensu in C.

" ribus regis Angliæ vivens fuit." Tunc legatus pro- A.D. 1216.
posuit, quod rex Johannes erat cruce signatus, unde ex constitutione generalis concilii pacem habere debuit usque in quatuor annos, et omnia sua sub protectione sedis apostolicæ secura permanere; unde medio tempore Lodowicus non debuit guerram dicto regi movere, nec eum a regno privare. Ad hæc procurator Lodowici respondit, " Rex Johannes ante crucem sumptam guerram " moverat domino Lodowico, et castrum de Buncham " obsederat et illud destruxerat; Ariam similiter cepe- " rat et ex maxima parte illam combusserat, et inde " milites multos et servientes captivos abducens adhuc " detinet incarceratos; castrum quoque de Liens obse- " dit et ibi multos interfecit; comitatum de Gisnes, " qui de ligio domini Lodowici feodo est, ferro et " flamma devastavit; et adhuc etiam post crucem " sumptam in guerra est contra dominum Lodowicum, " unde justum bellum potest movere contra ipsum." Legatus itaque his rationibus non contentus prohibuit, sicut prius, sub pœna excommunicationis, ne Lodowicus Angliam intrare præsumeret, et patrem ejus, ne ipsum ire permitteret. His auditis, Lodowicus patri suo dixit, " Domine, etsi ego homo vester ligius sum de " feodo quod mihi dedistis in partibus cismarinis, de " regno Angliæ ad vos non pertinet statuere quicquam: " unde me subjicio judicio parium meorum, si debetis " cogere me ne prosequar jus meum, et præcipue tale " jus, de quo mihi non potestis justitiam exhibere. " Rogo itaque vos ne propositum meum præpediatis " quin prosequar jus meum, quia pro hæreditate " uxoris meæ usque ad mortem, si necessitas coegerit, " decertabo;" et his dictis Lodowicus cum suis a colloquio recessit. Quod videns legatus rogavit regem Francorum, ut salvum sibi conductum præberet usque ad mare; cui rex respondit, " Per terram nostram " propriam conductum libenter præstabo; sed si forte " incideris in manus Eustachii Monachi, vel aliorum

A.D. 1216. " hominum Lodowici, qui custodiunt semitas maris, " non mihi imputes si quid tibi sinistri contingat." Hæc audiens legatus iratus a curia recessit.

Qualiter Lodowicus, accepta a patre licentia, in Angliam venit.

Lodowicus postea in crastino sancti Marci evangelistæ apud Melun veniens ad patrem suum, rogavit eum cum lachrymis, ne sui itineris propositum impediret; addidit etiam, quod baronibus Angliæ juramentum præstiterat, quod ipsis veniret in succursum, unde præelegit ad tempus excommunicari a papa, quam crimen incurrere falsitatis. Videns autem rex constantiam filii sui et animi angustiam licentiam concessit illi et cum benedictione dimisit. Tunc Lodowicus, missis ad curiam Romanam nuntiis, qui ibi jus, quod sibi de regno Angliæ vendicabat, coram domino papa protestarentur, sub omni celeritate cum comitibus, baronibus, militibus et servientibus multis, qui secum iter Anglicanum juraverant, festinavit ad mare, ut legatum in Angliam præveniret. Venientes igitur universi ad Caleis portum, invenerunt ibi sexcentas naves et quater viginti coggas bene paratas, quas Eustachius Monachus contra adventum Lodowici ibidem congregaverat, illasque cum festinatione omnes ingressi Neptuno sese commiserunt, atque velis patentibus æquora sulcantes in Tanet insulam in loco, qui Stanhore dicitur, duodecimo kalendas Junii appulerunt. Erat tunc rex Johannes apud Doveram cum exercitu suo, sed, quoniam alienigenis fuit stipendiariis vallatus et militibus transmarinis, Lodowico applicanti non est ausus occurrere, ne forte in necessitate belli ipsum relinquentes ad Lodowicum sese transferrent; unde præelegit ad tempus recedere, quam dubium certamen inire. Fugit ergo rex a facie Lodowici, relinquens Doverense castrum sub custodia Huberti de Burgo;

nec cessavit donec prius ad Guldeford, ac deinde ad Wintoniam usque, fugiendo pervenit. At Lodowicus, cum neminem sibi resistere cognovisset, apud Sandwicum de navibus exiens provinciam totam, præter Doverense castrum, sibi continuo subjugavit. Deinde Londonias veniens cum ingenti omnium baronum lætitia susceptus est; cepit ibique homagia et fidelitatem ab omnibus baronibus ac civibus, qui ibidem exspectaverant ipsius adventum. Ille vero tactis sacrosanctis evangeliis juravit, quod singulis eorum bonas leges redderet simul et amissas hæreditates; scripsit etiam regi Scotorum, et cunctis magnatibus Angliæ, qui nondum sibi homagium fecerant, ut ad ejus fidelitatem venirent vel a regno Angliæ cum festinatione recederent. Quid plura? concurrebant ad ejus edictum Willelmus comes Warrennæ, W. comes Arundel, W. comes Saresbiriensis, W. Mareschallus juvenis, et alii multi cum illis, regem Johannem deserentes, quasi plena jam securitate concepta quod Lodowicus regnum Angliæ obtineret. Constituit autem dictus Lodowicus magistrum Simonem de Langetuna cancellarium suum, cujus prædicatione tam cives Londinenses quam barones omnes excommunicati divina celebrare fecerunt, qui etiam ipsum Lodowicum ad consensum traxerunt. A.D. 1216.

Qualiter Walo legatus, Lodowicum sequens, in Angliam venit.

Eodem tempore, cum Walo[1] legatus de progressu Lodowici in Angliam certificatus fuisset, ipse, ut diligens mandati exsecutor apostolici, ipsum secuturus transfretavit itaque illæsus inter hostes transiens apud Gloverniam ad regem Johannem pervenit; quem rex cum magna alacritate suscipiens spem suam totam in eo posuit hostibus resistendi. At legatus, episcopis, abbatibus,

[1] Wallo in C.

A.D. 1216. cum clericis, quos habere poterat, convocatis, Lodowicum nominatim cum complicibus et fautoribus suis, et præcipue magistrum Simonem de Langetuna, pulsatis campanis et candelis accensis excommunicavit, præcipiens ipsis episcopis et aliis universis, ut singulis diebus Dominicis ac festivis per totam Angliam sententiam publicarent; sed ad hæc magister Simon de Langetuna et magister Gervasius de Hobregge, ecclesiæ sancti Pauli Londinensis præcentor, qui[1] cum quibusdam aliis, dixerunt, se pro jure et statu Lodowici appellasse, unde sententiam illam irritam habuerunt et inanem. Eodem tempore recesserunt a rege Johanne milites omnes et servientes de regione Flandrensi et finibus transmarinis, præter solum Pictavenses, quorum quidam Lodowico adhæserunt, nonnulli vero ad propria remearunt.

Qualiter Lodowicus australes Angliæ provincias subjugaverit.

Sub diebus istis Lodowicus ab urbe Londoniarum in maximo militum tumultu exiens Cantiæ provinciam hostiliter invasit, eamque sibi totam, præter Doverense castrum, nemine resistente subegit. Deinde progrediens Suthsexam cum villis et munitionibus potenter obtinuit, ubi juvenis quidam, Willelmus nomine, Lodowico fidelitatem facere contemnens, congregatis ad mille sagittariis, loca deserta et nemorosa, quibus illa abundat regio, petivit, atque toto hostilitatis tempore Francigenis nimis infestus multa ex eis millia interfecit. Lodowicus tandem Wintoniam veniens civitatem sibi cum castello et tota provincia subjugavit. Hugo de Nevilla ad Lodowicum veniens reddidit ei castellum de Merleberge et homagium fecit. Deinde ad Hodiam, municipium episcopi Wintoniensis, Lodowicus

[1] Wanting in C.

se conferens turrim obsedit. Erant autem in ea tres tantum milites et decem servientes, qui constanter defensioni vacabant; nam de tertia postquam Francigenæ machinas suas in orbem turris collocassent et insultus acerrimos et crebros fecissent, exierunt de turri dicti tres milites et tot servientes, atque ex adversa parte totidem occupantes milites et clientes sine sui læsione in turrim sese receperunt. Denique, completis in obsidione octo diebus. reddiderunt turrim Lodowico et egressi sunt numero tredecim tantum, salvis sibi equis et armis, in magna admiratione Francorum. Cesserunt igitur in potestatem Lodowici omnes provinciæ australes, præter sola castella de Dovera et Windleshores, quæ optime militibus munita ad Lodowici sese præparabant adventum. Interea Willelmus de Mandevilla, Robertus filius-Walteri et Willelmus de Huntingefeld, in multitudine gravi militum et clientum, provincias de Estsexe[1] et de Suthfolc Lodowico subjugarunt. Inter hæc omnia rex Johannes castella de Walingeford,[2] de Corf, de Warham, de Bristollo, de Divisis, et alia, quæ longum est dinumerare, militibus, victualibus et armis optime munivit. A.D. 1216.

Quid nuntii Lodowici Romæ egerint.

Circa dies istos nuntii Lodowici, quos ad curiam Romanam miserat, eidem scripserunt sub hac forma; " Excellentissimo domino suo Lodowico, domini regis " Francorum primogenito, D. de Corbolio, J. de Mon- " tevisito,[3] et G. Limeth, nuntii, salutem et fidele " servitium. Noverit excellentia vestra, quod nos die " Dominica ad mensem Paschæ venimus ad dominum " papam, salvis personis et rebus nostris, et eodem

[1] Hesexie in C.
[2] Wallenforde in C.
[3] De Monte in Sito in C.

A.D. 1216. " die intravimus statim ad ipsum, quem hilarem
" invenimus sed vultu tristem se nobis exhibuit; et,
" præsentatis literis nostris et proposita salutatione ex
" parte vestra, ipse nobis respondit, quod dominus
" vester non sit dignus salutatione nostra. Ego vero
" statim respondi, 'Pater, credo quod, auditis rationi-
" 'bus et excusationibus domini nostri, invenietis
" 'eum dignum salutatione vestra, utpote Christianum,
" 'catholicum, vobis et Romanæ ecclesiæ semper de-
" 'votum;' et sic illo die a præsentia domini papæ
" recessimus, sed in recessu nostro benignissime dixit
" nobis dominus papa, quod nos libenter audiret
" quando et quoties vellemus. Sequenti die Martis
" dominus papa misit servientem quendam ad hos-
" pitium nostrum, ut veniremus ad ipsum, et statim
" venimus ante eum; et ipse multa dixit contra nos
" cum[2] proposuissemus causam nostram, quæ vide-
" bantur impugnare factum vestrum et rationes ves-
" tras, et statim finito sermone, percusso pectore suo[3]
" cum magno gemitu, infremuit spiritu et dixit, 'Heu
" 'mihi, quia in hoc facto ecclesia Dei non potest
" 'evadere confusionem; si enim rex Angliæ vincitur,
" 'in ipsius confusione confundimur, quia vasallus
" 'noster est et tenemur eum defendere; si dominus
" 'Lodowicus vincitur, quod Deus avertat, in ipsius
" 'læsione læditur Romana ecclesia, et ipsius læsionem
" 'propriam reputamus; semper habuimus spem[4] et
" 'adhuc habemus, quod ipse in omnibus necessitatibus
" 'debeat esse brachium, solatium in oppressionibus,
" 'et refugium in persecutionibus ecclesiæ Romanæ.'
" Et in fine dixit, quod melius vellet mori, quam
" aliquod malum vobis accideret in hoc facto; et sic
" illa die recessimus. Præterea de consilio quorundam
" cardinalium exspectamus diem Ascensionis, ne sta-

[1] Non in C.
[2] Wanting in C.
[3] Spem enim semper habuimus in C.

" tuatur contra vos, quoniam die illa solet papa A.D. 1216.
" innovare sententias suas; dixerat enim nobis papa,
" quod ipse exspectaret nuntios domini Walonis.
" Valete."

Hic ponuntur objectiones Lodowici et baronum Angliæ contra regem Johannem.

Prima propositio contra regem Angliæ fuit in præsentia domini papæ a nuntiis supradictis, quod Arthurum nepotem suum propriis manibus per proditionem interfecit, pessimo mortis genere, quod Angli murdrum appellant; pro quo facto idem rex condemnatus fuit ad mortem in curia regis Francorum per judicium parium suorum. Ad hanc objectionem opponit dominus papa, quod barones Franciæ non potuerunt judicare eum ad mortem, quia sit rex inunctus et ita sit superior; per barones, tanquam inferiores, non potuit ad mortem condemnari, quia major dignitas quodammodo absorbet minorem, et præterea incivile videtur et contra canones esse, in hominem absentem, non vocatum, non convictum, nec confessum, mortis ferre sententiam. Ad hoc nuntii supradicti responderunt, " Consuetudo est in regno Francorum, quod rex habet " omnimodam jurisdictionem in homines suos ligios; " et rex Angliæ erat suus homo ligius, tanquam comes " et dux; ergo, licet esset alias rex inunctus, tamen " tanquam comes et dux erat de [1] jurisdictione domini " regis Francorum. Sed si comes vel dux in regno " Francorum [2] delinqueret, posset et deberet judicari " ad mortem per pares suos; immo si non esset dux " vel comes vel homo ligius regis Franciæ, et deli- " quisset in regno Franciæ, ratione delicti in regno " perpetrati potuerunt barones eum judicare ad mor-

[1] In in C.
[2] Sed . . . . . Francorum wanting in C.

A.D. 1216. " tem ; alioquin si rex Angliæ, quia rex erat inunctus,
" non posset judicari ad mortem, impune posset in-
" trare regnum Franciæ et interficere barones Franciæ,
" sicut interfecit Arthurum." Ad hæc papa ; " Multi
" imperatores et principes, et etiam Francorum reges,
" multos in annalibus occidisse leguntur innocentes,
" nec tamen quenquam illorum legimus morti addic-
" tum ;[1] et cum Arthurus apud Mirebellum castrum,
" non ut innocens, sed quasi nocens et[2] proditor do-
" mini et avunculi sui, cui homagium et ligantiam
" fecerat, captus fuerit, potuit de jure morte etiam
" turpissima sine judicio condemnari."

Secunda objectio eorundem contra regem Johannem.

Secunda objectio contra regem fuit, quod sæpe citatus non personaliter juri pariturus comparuit, nec sufficientem responsalem pro se ad curiam Regis Franciæ destinavit. Ad hoc dicit papa, quod si rex Angliæ fuit tantum contumax, quia citatus non venit nec misit, sed propter contumaciam non solet quis puniri ad mortem, nec debet ; ergo barones Franciæ non potuerunt judicare eum ad mortem, sed saltem alio modo punire eum, per ablationem scilicet feodi sui. Nuntii responderunt, " Consuetudo est in regno Fran-
" ciæ, quod ex quo aliquis accusatur coram suo judice
" de tam crudeli homicidio, quod murdrum appellatur,
" et ille qui accusatur non venit, nec ullo modo[3]
" legitimo se excusat, pro convicto habetur, et tan-
" quam convictus per omnia judicatur, et etiam ad
" mortem, ac si præsens esset." Ad hæc papa respon-
dit, quod pactio potuit esse inter regem Franciæ et ducem Normanniæ, vel antiqua consuetudo, quod dux Normanniæ non debet venire ad citationem regis

[1] Addictos in D.
[2] Sed ut proditor in C.
[3] Nullo in D.

Franciæ nisi in marchiam; unde, si non venit citatus, A.D. 1216.
non[1] deliquit, nec propter hoc potuit taliter puniri. Item dicit papa, quod si sententia lata fuerit contra regem Angliæ, non tamen mandata fuit exsecutioni, quia non fuit occisus; unde proles, quam suscepit postea, debet ei in regno succedere, quia rex Angliæ non commisit crimen læsæ majestatis, nec crimen hæreseos, pro quibus tantum filius exhæredatur pro delicto patris. Ad hæc nuntii responderunt, "Consuetudo est in regno Franciæ, quod ex quo aliquis est "damnatus ad mortem, quod proles suscepta post "sententiam damnationis succedere non debet, geniti "tamen ante sententiam succedere debent;" sed tamen super hoc nuntii litigare noluerunt. Item dicit papa, quod licet rex Anglorum judicatus esset ad mortem, et etiam filii de carne sua geniti, non ideo[2] Blanca deberet ei succedere, sed propinquiores de genere ejus, videlicet proles fratris primogeniti, et ita soror Arthuri, vel Otho, qui fuit filius sororis primogenitæ; et si ponatur, quod regina Castellæ debeat succedere, et ita Blanca filia ejus, non est verum, quia masculus debet præferri, rex scilicet Castellæ; et, si nullus esset masculus, præferri deberet regina Legionum tanquam primogenita. Ad hæc nuntii dixerunt, "Filii fratris non debent succedere ex quo "tempore latæ sententiæ frater non vivebat, et ita "neptis, soror scilicet Arthuri, non debet succedere, "quia non est in linea descendenti, cum sit filia "fratris; similiter tempore[3] sententiæ mater Othonis "non vivebat, ergo non successit, ergo Otho non "debet succedere; sed regina Castellæ vivebat, quæ "soror erat, et ideo successit, ergo, mortua regina "Castellæ, proles ejus successit et succedere debuit," Ad hoc dicit papa, quod rex Castellæ succedere debet,

[1] Nec modo in C.
[2] Jam in C.
[3] Latæ in C.

A.D. 1216. quia masculus est, vel regina Legionum tanquam primogenita. Nuntii dixerunt, quod cum plures sint hæredes, qui alicui debent succedere, et ille, qui primo loco debet succedere, taceat vel hæreditatem adire negligat, ille qui ultimo loco est, si vult adire hæreditatem, investiri debet hæreditate illa secundum consuetudinem approbatam, salvo tamen jure alterius si reclamaverit; et ideo dominus Lodowicus intrat regnum Angliæ ut suum, et, si quis propinquior velit super hoc reclamare, dominus Lodowicus faciet inde quod debet.

Tertia objectio contra regem Johannem.

Tunc dixit papa, quod regnum Angliæ suum proprium est, et est in possessione dominii ratione fidelitatis, quæ super hoc est ei facta per juramentum, et etiam ratione census, qui jam ei solutus est de regno; unde, cum in nullo delinqueret, non deberet sibi guerram movere Lodowicus, nec deberet eum spoliare a regno Angliæ per guerram, maxime cum rex Angliæ multas habeat terras in feodo regis Franciæ, de quibus potest ei movere guerram. Ad hæc nuntii; "Mota fuit guerra et justum bellum contra regem "Angliæ antequam regnum illud esset domini papæ; "sed[1] de regno Angliæ venit Willelmus Longaspada, "et multi alii cum eo, in manu valida et armata, "qui damna multa et injurias intulerunt domino "Lodowico in terra sua propria, et ideo dominus "noster potest movere justum bellum contra regem "Anglorum." Ad hæc papa dixit, quod licet rex Angliæ moverit bellum Lodowico, non ipse tamen deberet ei movere guerram, sed deberet conqueri domino superiori, scilicet papæ, cui subest rex Angliæ tanquam vasallus ejus. Ad hæc nuntii responderunt,

[1] Nam in C.

quod consuetudo est, ex quo aliquis vasallus alterius movet guerram alicui auctoritate sua, ille, cui mota est guerra, potest ei movere guerram auctoritate sua, nec tenetur conqueri domino illius; et, si dominus vult defendere vasallum suum quamdiu movet talem guerram, ipse dominus dicitur facere guerram. Item dicit papa, quod in generali concilio statutum est, quod inter omnes discordantes debet esse pax vel treuga usque ad quatuor annos pro succursu terræ sanctæ, et ideo tempore medio Lodowicus non debet regno Angliæ guerram movere. Nuntii dixerunt, quod in recessu suo a Francia Lodowicus non fuit requisitus de pace vel treuga; et, si requisitus esset, crediderunt tantam esse malitiam regis Angliæ, quod noluit pace vel treuga gaudere. Item dicit papa, quod rex Angliæ cruce signatus est; unde, ex constitutione generalis concilii, ipse rex et omnia sua debent esse sub protectione ecclesiæ. Ad hoc nuntii responderunt, quod rex Angliæ ante crucem sumptam guerram moverat domino Lodowico et damna multa fecerat, castra sua ceperat et adhuc milites suos et servientes incarceratos retinet, et hucusque in guerra est contra dominum Lodowicum, nec pacem vel treugam cum eo habere voluit, super hoc etiam sæpe requisitus. Item dicit papa, quod de communi consilio generalis concilii excommunicaverat barones Angliæ et omnes fautores eorum, et ita dominus Lodowicus sententiam incurrisse videtur. Nuntii dixerunt, quod Lodowicus non adjuvat barones Angliæ nec fovet eos, sed jus suum prosequitur; nec etiam credit Lodowicus, nec credere debet, quod dominus papa vel tantum concilium injuste aliquem velit excommunicare, nam tempore latæ sententiæ dominus papa nesciebat quod Lodowicus haberet jus de regno Angliæ, et, cum hoc illi constiterit, non credit dominus Lodowicus quod concilium possit ei jus suum auferre. Item dicit papa, quod rex Francorum et Lodowicus A.D. 1216.

A.D. 1216. filius ejus, post sententiam a baronibus Franciæ in regem Angliæ latam, ipsum "regem" appellaverunt et pro rege habuerunt, et cum eo tanquam cum rege Angliæ treugas statuerunt. Ad hæc nuntii responderunt, quod, post latam sententiam a baronibus in regem, nunquam illum pro rege habuerunt, sed ipsum "regem depositum" appellaverunt sicut abbas depositus, et quilibet alius, dici solet. Novissime vero dicit papa, quod ipse statuet super his antequam veniant nuntii domini Walonis.[1]

Qualiter Lodowicus orientales Angliæ provincias devastaverit.

Sub diebus istis Lodowicus, in fortitudine gravi versus orientalem Angliæ plagam equitationem faciens, urbes et villas de Estsexe, Suthfolc et de[2] Nortfolc miserabiliter spoliavit, et castellum Norwici vacuum reperiens suos imposuit illasque regiones omnes sub tributo constituit; ad villam quoque de Len exercitum grandem mittens eam subjugavit, civesque captivos inde abducens ad gravem eos redemptionem coegit; quo facto, [Franci]cum præda et spoliis innumeris Londonias sunt reversi. Veniente ibidem ad Lodowicum Gileberto de Gant, comitatus Lincolniæ ipsum gladio donavit; quem protinus illuc direxit, ut irruptiones castrorum de Notingham et de Newerc reprimeret, quæ omnes baronum ædes ac domos incomparabiles in finibus illis succenderant et terras eorum in sua proprietate receperant. Quo utique tempore Robertus de Ros, Petrus de Brus et Richardus de Perci Eboracum cum tota provincia Lodowico subjecerunt; Gilbertus de Gant et Robertus de Roppelle urbem Lincolniæ ceperunt et provinciam illam, præter

[1] Wallonis in C.

[2] Wanting in C.

castellum, totam sub annuo censu posuerunt, deinde A.D. 1216.
Hollandiam[1] invadentes spoliabant eam et [sibi] tributariam fecerunt; rex Scotorum Northanhumbrorum provinciam Lodowico subjugavit totam, præter castella quæ Hugo de Bailul[2] et Philippus de Hulecotes contra hostium incursiones strenuissime defendebant; hæ autem omnes provinciæ Lodowico subjectæ erant et juratæ. Eodem tempore Walo legatus exegit procurationes per totam Angliam ab ecclesiis cathedralibus et domibus religiosis, pro singulis scilicet procurationibus quinquaginta solidos; omnia etiam beneficia clericorum pariter ac virorum religiosorum, qui Lodowico et haronibus auxilium, consilium, vel favorem impenderant, [sequestravit], quæ omnia in suos et clericorum suorum usus convertit.

De obsidione castri Doverensis facta a Lodowico.

Eodem anno, instante nativitate sancti Johannis Baptistæ, Lodowicus in fortitudine gravi militum et clientum Doverense castrum obsidione vallavit, misso prius ad patrem suum propter petrariam, quæ "Malveisine" Gallice nuncupatur, qua cum machinis aliis [Franci]ante castrum locata muros acriter crebris ictibus verberabant; sed Hubertus de Burgo, miles strenuus, cum aliis septies viginti militibus et servientibus multis, qui in illo erant defensioni insistentes, multos ex hostibus prostraverunt, donec Galligenæ, comperto damno, tentoria sua et machinas a castro longius retraxerunt; unde Lodowicus nimia succensus ira pejerando juravit sese non recessurum quousque, capto castello, inclusi omnes suspendio traderentur. Construxerunt quoque ibi tabernacula multa et ædificia ante introitum castri ad terrorem inclusorum, ita ut locus ille similitudinem nundinarum præferret;

[1] Holandiam in C. | [2] Bailuel in C.

A.D. 1216. cogitabant enim fame et diuturna obsidione ad deditionem[1] compellere quos armis subjugare nequibant.

De captione castelli de Cantebregge.

Per idem tempus quædam pars baronum, qui Londoniis remanserant, equitationem facientes deprædati sunt provinciam de Cantebregge totam et munitionem illam ceperunt, atque viginti servientes, quos in ea invenerant, vinculis constrinxerunt et secum abduxerunt. Inde progredientes, provincias de Northfolc et Suthfolc perlustrantes, spoliabant cum ecclesiis universis; villas quoque Guernemuam, Dunewicum et Gipeswicum ad redemptionem gravissimam compulerunt; tandem per Colecestriam prædam agentes et ibidem simili rabie sævientes ad nota Londoniarum latibula sunt reversi.

De obsidione castri de Windleshores.

His ita gestis, iidem barones, magno exercitu congregato, castellum de Windleshores cuneis militaribus obsederunt; erat autem princeps militiæ illius comes Niverniæ, de Guenelonis genere proditoris; qui, machinis ad castrum applicatis, muros acriter invaserunt. Fuit itaque in castro custos summus Ingelardus de Athie, vir in opere martio probatissimus, cum militibus sexaginta et eorum sequela, qui constanter defensioni vacantes hostes a muris longius repellere nitebantur. Cumque rex Johannes castra de Dovera et de Windleshores cognovisset obsessa, congregavit exercitum grandem de præsidiis castrorum suorum, quo stipatus discurrit tempore messis per terras comitum et baronum, ædes eorum cum frugibus concremando damnum non modicum hostibus irrogavit; tandem provincias de

[1] Ad deditionem wanting in C.

Northfolc et[1] Suthfolc pervagatus, simili rabie ibidem in rebus comitis de Arundel, Rogeri Bigot, Willelmi de Huntingfeld, Rogeri de Cresi[2] et aliorum magnatum desævit. Novissime autem cum hæc omnia baronibus, qui in obsidione castri de Windleshores parum, immo nihil, proficiebant, nuntiata fuissent, decreverunt obsidionem solvere, ut regi Johanni, qui jam circa maritima in Suthfolc, ut dictum est, prædas agebat et rapinas, viam præcluderent revertendi; sicque per consilium comitis Niverniæ, qui, ut dicebatur, donariis regis Angliæ corruptus fuerat, de nocte ab obsidione recedentes, relictis tentoriis, versus Cantebregge cum festinatione iter arripiunt, ut regem jam dictum sub captione concluderent; sed ille per exploratores suos, quos optimos habuit, præmonitus[3] antequam barones ad Cantebregge pervenissent, ipse in villam de Stamford callidus sese viator receperat. Deinde, cum festinatione partes penetrans aquilonis castrum Lincolniæ audivit obsessum, eo summopere properabat;[4] sed fugerunt a facie ejus Gilebertus de Gant cæterique Norenses, qui ad obsidionem convenerant, præsentiam ejus ut fulmina metuentes. Barones quoque, qui regem insecuti fuerant, cum se cognovissent illusos, prædis vacabant et rapinis, et rerum depopulationi curam adhibebant; deinde cum prædis et spoliis Londonias sunt reversi, ubi ad custodiam civitatis milites assignantes, apud Doveram ad Lodowicum profecti sunt. Rex vero Johannes interea versus Walliæ confinia se conferens castella baronum ibidem obsedit et cepit, quæ omnia complanari præcepit; in ædificiis autem et pomeriis eorundem baronum illuc pari crudelitate exardescens miserabile spectaculum intuentibus præbuit. Eodem tempore, mense Augusto, Alexander, rex Scotorum, A.D. 1216.

[1] De inserted in C.
[2] Creisi in C.
[3] Præmunitus in D.
[4] Quod summopere forvisitare (sic) in C.

A.D. 1216. apud Doveram ad Lodowicum cum exercitu magno, propter metum regis Johannis, veniens fecit ei homagium de jure suo, quod de rege Anglorum tenere debuit; sed veniendo versus Lodowicum,[1] dum transitum faceret per castellum Bernardi, quod erat de feodo Hugonis de Bailul, in provincia de Haliwercfolc situm, dictus rex cum magnatibus illius regionis castellum circumivit, ut videret si ex qualibet parte esset expugnabilis, balistarius quidam, qui in castro erat, telum emittens, Eustachium de Vesci virum nobilem et potentem in fronte percussit, qui, cerebro cum capite perforato, illico spiritum exhalavit; habuit enim dictus Eustachius sororem regis Scotiæ uxorem; unde idem rex cum universo baronum collegio exstiterunt nimis animo consternati. Rex quoque, facto homagio, ut prædictum est, ad propria remeavit.

Ut proditio Francorum detecta fuerit.

Contigit hac tempestate vicecomitem de Melun, virum nobilem de regno Francorum, qui cum Lodowico in Angliam venerat, in urbe Londoniarum graviter infirmari; qui, cum mortem sibi imminere cognosceret, adscivit ad colloquium suum quosdam barones Angliæ, qui ob custodiam civitatis in urbe remanserant, et confessus est audientibus cunctis, dicens eis, "Doleo," inquit, "super desolatione et subversione "vestra, quod vos, quæ vobis imminent pericula, "ignoratis; juravit namque Lodowicus et sedecim cum "eo de regno Francorum comites et barones, quod, "si contigerit eum Angliam subjugare et regem "coronari, ipse omnes illos, qui nunc cum ipso mili-"tant et regem Johannem persequuntur, ut proditores "domini sui perpetuo damnaret exilio et omne genus

[1] The clauses of the sentence cum exercitu . . . . . Lodowicum are awkwardly transposed in D.

" deleret de terra ; et, ne hoc vobis vertatur in A.D. 1216.
" dubium, ego, qui hic continuo moriturus jaceo, in
" periculo animæ meæ vobis affirmo me unum esse
" ex illis qui hoc cum Lodowico juraverunt. Unde
" summopere nunc consulo, ut utilitati vestræ provi-
" deatis in posterum, et ea, quæ jam vobis dixi, sub
" sigillo secreti teneatis ;" et, his dictis, nobilis ille continuo exspiravit. Cum autem verba hæc inter barones disseminata fuissent, contristati sunt valde, dum se perplexos undique cognovissent; Lodowicus enim terras eorum et castella, quæ jam in locis diversis subjugaverat, illis murmurantibus, Francigenis dedit, et, quod magis dolebant, notam eis proditionis imposuit; auxit præterea tristitiam eorum, quod singulis essent diebus excommunicati simul et omni honore terreno privati, unde in maximam corporis et animæ angustiam inciderunt. Cogitaverunt multi ex eis ad fidelitatem regis Johannis redire; sed timuerunt valde, ne ille, quem tot talibusque convitiis in odium sui provocaverant, vellet eos admittere pœnitentes.

De morte Johannis, regis Angliæ.

Tandem, cum Lodowicus apud Doveram obsidionem diu et inaniter protraxisset, rex Johannes in fortitudine gravi provincias de Suthfolc et de Northfolc misera afflictione contrivit. Novissime per urbem, quæ Len appellatur, transitum faciens ab urbanis cum gaudio susceptus est et magnis donariis honoratus. Deinde versus aquilonem iter arripiens in fluvio, qui Wellestrem dicitur, carretas omnes, bigas et summarios, cum thesauris, vasis pretiosis et rebus omnibus, quæ [1] propensiori cura dilexit, inopinato eventu amisit ; aperta est enim in mediis fluctibus terra et voragines

[1] Quas. in D.

A.D. 1216. abyssus, quæ absorbuerunt universa cum hominibus et equis, ita quod nec pes unus evasit qui casum regi nuntiaret. Rex tamen cum exercitu suo vix elapsus nocte sequenti apud abbatiam, quæ Suinesheved dicitur, pernoctavit, ubi, ut putabatur, de rebus a fluctibus devoratis tantam mentis incurrit tristitiam, quod acutis correptus febribus cœpit graviter infirmari; auxit autem ægritudinis molestiam perniciosa ejus ingluvies, qui nocte illa de fructu persicorum et novi ciceris potatione nimis repletus febrilem in se calorem acuit fortiter et accendit. Veruntamen summo inde diluculo, licet cum labore recedens, ad castellum de Lafort hospitaturus perrexit, ubi maxima corporis prægravatus molestia in crastino vix ad castellum de Newerc equo-vehente pervenit; quo in loco invalescente morbo, ab abbate de Crocstuna consilium confessionis et eucharistiam suscepit. Deinde Henricum, filium suum primogenitum, regni sui hæredem constituit, regnumque Angliæ illi jurare fecit; literas etiam sigillo suo munitas ad omnes vicecomites regni et castellanos direxit, præcipiens ut ei essent singuli intendentes. Et, his ita gestis, sciscitatus[1] est ab eo abbas de Crocstuna, si ipsum mori contingeret, ubi vellet eligere sepulturam, cui rex respondens dixit, "Deo et "sancto Wlstano corpus et animam meam commendo." Qui postea in nocte, quæ diem sancti Lucæ evangelistæ proxime secuta est, ex hac vita migravit, cum regnasset octodecim annis et dimidio;[2] cujus corpus regio schemate ornatum ad Wigorniam delatum est, et in ecclesia cathedrali ab episcopo loci honorifice tumulatum. Tempore vero quo apud Newerc idem rex mori incipiebat, venerunt ad eum ibidem nuntii quorundam baronum Angliæ circiter quadraginta cum literis, qui voluerunt ad pacem regis redire; sed ipse, in extremis agens, his tunc operam dare non potuit.

[1] Sciscitavit in D. | [2] Cum . . . dimidio wanting in C.

Epitaphium vero et sepulturæ ejus superscriptionem quidam composuit in hæc verba: A.D. 1216.

" Hoc in sarcophago sepelitur regis imago,
" Qui moriens multum sedavit in orbe tumultum.[1]
" Hunc mala post mortem timor est ne fata se-
" quantur.
" Qui legis hæc, metuens dum cernis te moriturum,
" Discute quid rerum pariat tibi meta dierum."

Regnavit autem rex Johannes annis octodecim, mensibus quinque et diebus quatuor.

De coronatione regis Angliæ Henrici tertii et rebus ejus tempore gestis.[2]

Defuncto Johanne, Anglorum rege, convenerunt apud Gloverniam in vigilia apostolorum Simonis et Judæ, in præsentia Walonis[3] apostolicæ sedis legati, Petrus Wintoniensis et Silvester Wigorniensis, episcopi, Ranulphus comes Cestrensis, Willelmus Mareschallus, comes [de] Penbroc, Willelmus comes [de] Ferrariis, Johannes Mareschallus, Philippus de Albeneio, cum abbatibus, prioribus et turba multa nimis, ut Henricum, Johannis regis filium primogenitum, in regem Angliæ coronarent. In crastino autem, paratis omnibus ad coronationem necessariis, legatus supradictus, associatis sibi episcopis et comitibus memoratis, duxerunt ad ecclesiam conventualem cum processione solemni regem coronandum, ubi ante majus altare constitutus juravit coram clero et populo, appositis sibi sacrosanctis evangeliis et plurimorum sanctorum reliquiis, quod honorem, pacem ac reverentiam portabit Deo et sanctæ ecclesiæ et ejus ordinatis omnibus diebus vitæ suæ; juravit etiam, quod in populo sibi

[1] Et cui con^{xx} dum vixit probum manebant inserted in C. (The MS. has here been injured by fire.)

[2] The following heading is prefixed in C. " Capitulum 93 de rebus gesta tempore Regis Henrici Tertii a Conquestu."

[3] Wallonis in C.

A.D. 1216. commisso rectam justitiam tenebit, quodque leges malas et iniquas consuetudines, si quæ sint in regno, delebit, et bonas observabit et ab omnibus faciet observari. Deinde fecit homagium sanctæ Romanæ ecclesiæ et Innocentio papæ de regno[1] Angliæ et Hiberniæ, et juravit quod mille marcas, quas pater ejus Romanæ contulerat ecclesiæ, fideliter persolveret quamdiu prædicta regna teneret; et, his ita gestis, Petrus, Wintoniensis episcopus, coronam posuit super caput et unxit eum in regem cum orationibus et cantuum[2] modulationibus, quæ in coronatione regum solent decantari. Tandem, expletis missarum solemniis, duxerunt regem cum processione solemni episcopi et comites sæpedicti regalibus indutum ad mensam, ubi omnes in ordine suo considentes epulabantur in lætitia et exultatione. In crastino autem rex cepit homagia et fidelitates ab omnibus episcopis, comitibus et baronibus, aliisque omnibus, qui aderant, et omnes ei fidelissimum obsequium promiserunt. Coronatus est autem rex Henricus tertius anno ætatis suæ decimo, in die apostolorum Simonis et Judæ, scilecet vicesimo octavo die mensis Octobris. Rex autem post coronationem suam remansit in custodia Willelmi comitis Penbroc, magni videlicet Mareschalli, qui protinus misit literas ad omnes vicecomites de regno Angliæ et castellanos, præcipiens singulis, ut regi nuper coronato essent intendentes, promittens omnibus possessiones pariter ac donaria multa, ita ut dicto regi fideliter adhærerent; sicque nobiles universi et castellani, qui patri ejus servierant, ei multo fidelius quam regi Johanni adhæserunt, quia patris iniquitas, ut cunctis videbatur, filio non debuit imputari; unde omnes sese ad defensionem præparantes castella sua peroptime munire cœperunt. Animabat præterea eos, qui partem regis fovebant, quamplurimum, quod sin-

[1] Regnis in C. | [2] Canticum in D.

gulis diebus Dominicis ac festivis Lodowicum cum et [1] complicibus ejus et fautoribus excommunicari videbant. A.D. 1216.

Qualiter Lodowicus, audita morte regis Johannis, a Dovera recesserit.

Cumque Lodowicus ac barones, qui apud Doverense castrum obsidionem agebant, de morte regis Johannis veridicos nuntios accepissent, invasit omnes lætitia magna, ut qui se confidebant regnum Angliæ subjugasse. At Lodowicus, Huberto de Burgo, Doverensis castri constabulario, ad suum colloquium vocato, dixit ei, "Rex Johannes dominus tuus mortuus est, nec valet " tibi castrum hoc contra me diutius tenere, cum non " habeas defensorem; redde ergo castellum mihi et " ad fidelitatem meam veni, et ego magnis honoribus " te ditabo atque inter consiliarios meos magnus eris." Cui Hubertus taliter fertur respondisse, "Si dominus " meus mortuus est, habet filios et filias, qui ei suc- " cedere debent; sed et de castello reddendo cum " militibus sociis meis habere volo colloquium;" sicque in castrum reversus indicavit sociis verba Lodowici, qui in hoc pariter consenserunt inclusi, ut castellum Lodowico negaretur, ne illud turpiter reddendo notam proditionis incurrerent. Quod cum Lodowico et baronibus nuntiatum fuissent, decreverunt minora [2] per Angliam castella subjugare, ut, levioribus subactis, confugerent ad majora: denique, obsidione soluta, ad urbem Londoniarum sunt reversi. Sed continuo post recessum eorum milites, qui erant in [defensione] castri memorati, exeuntes combusserunt domos et ædificia, quæ ante castrum Lodowicus construxerat, et sic per provinciam hostiliter discurrentes castrum suum omnibus rebus necessariis optime munierunt.

[1] Wanting in C. | [2] Minores in D.

De obsidione et captione castelli de Hertford.

A.D. 1216. His ita gestis, Lodowicus in crastino sancti Martini cum exercitu copioso ad municipium de Hertford perveniens illud obsidione vallavit, erectisque in gyrum machinis castelli muros subvertere nitebatur; sed Walterus de Godardvilla, miles de familia Falcasii, vir strenuus, cum suis commilitonibus defensioni vacans multam[1] ex Galligenis stragem fecit. Tandem, cum a festo sancti Martini usque ad festum beati Nicolai laborioso nimis sumptu ibidem sedissent,[2] reddiderunt Lodowico municipium, salvis inclusis rebus suis cum equis et armis. Reddito itaque municipio, petiit illud Robertus filius-Walteri, dicens custodiam illius ad eum antiquo jure spectare; at Lodowicus, cum super hoc a Francigenis consilium quæsivisset, responsum est ei, quod Angli non erant digni tales habere custodias, qui proprii domini proditores fuerunt. Tunc Lodowicus dicto Roberto respondit, ut patienter sustineret donec, regno subjugato, singulis redderet jura sua.

Eodem tempore, in die beatæ Catharinæ virginis et martyris, exivit de carcere nobilis vir Willelmus de Albeneio, facto prius fine pro redemptione sua sex millium marcarum; qui facto homagio regi Henrico, tradidit ei idem rex castellum de Lafort ad custodiendum, quod ille strenuissime custodivit.

De captione castelli de Berchamstede.

Subjugato, ut dictum est, municipio de Hertfort, Lodowicus in die sancti Nicolai apud Berchamstede castellum se conferens illud cuneis militaribus circumcinxit. Barones vero Angliæ, qui, jubente Lodowico, a parte castri aquilonari[3] sub foresta tentoria sua statuerant, et circa illa ordinanda ministri et servientes

[1] Multas in C.
[2] Obsedissent in C.
[3] Aquilonali in D.

nimis essent solliciti, exierunt de castello milites et servientes cum impetu, et, sarcinas baronum et bigas invadentes, vexillum Willelmi de Mandevilla rapuerunt et secum revertentes in castellum detulerunt, pœnitentia ducti, quod adversariis majora non potuerunt inferre detrimenta. Eadem quoque die, baronibus ad mensam sedentibus, exierunt denuo milites et servientes prædicti de castello, et in confusionem baronum vexillum, quod paulo ante rapuerunt, præferentes cogitabant dictos barones occupare inermes; sed, aliis præmunitis, compulsi sunt ad castellum redire. Cumque dies crastina illuxisset, jussit Lodowicus petrarias et alias belli machinas circa castri [1] ambitum erigere, quibus undique collocatis damnosos lapides emittere non cessabant; quibus Valerannus,[2] genere Teuthonicus, miles in opere martio probatus, cum suis commilitionibus viriliter resistentes multorum animas ex Galligenis excommunicatis ad tartara direxerunt; sed denique post diutinam obsidionem, ex præcepto regis, dictus Walerannus et complices ejus Lodowico castellum, salvis sibi equis et armis, reddiderunt decimo tertio kalendas Januarii. In crastino autem, impositis suis in castello, Lodowicus venit ad sanctum Albanum, in die videlicet beati Thomæ apostoli, exigens ab abbate ut faceret sibi homagium; cui cum abbas respondisset, se nolle ei homagium facere, nisi prius absolveretur ab homagio quod fecerat regi Anglorum, Lodowicus vehementer indignatus juravit, se igne ipsam abbatiam cum villa tota crematurum, nisi faceret quod petebat. Tandem abbas prædictus, post comminationes terrificas, interveniente Sacro comite Wintoniensi, finem fecit pro se et villa tota, dans Lodowico pro induciis usque ad purificationem beatæ Mariæ quater viginti marcas argenti; quo facto, Lodowicus ad urbem Londoniarum reversus est. A.D. 1216.

[1] Castrum in C.

[2] Waleranus in C.

Incidentia de terra promissionis.

A.D. 1216. Eodem anno, exspirante treuga inter fideles terræ promissionis et Saracenos, in primo passagio generali post concilium Lateranense, congregatus est exercitus Domini copiosus in Achon, cum tribus regibus, Hierusalem scilicet, Hungariæ et Cypri. Adfuerunt etiam duces Austriæ et Maraviæ,[1] cum militia magna regni Teuthonici et comitibus multis virisque generosis. Adfuerunt etiam archiepiscopi Nichossiensis, Jovensis, Argiensis, Hungariæ, Baiocensis, Bavergensis, Cicenensis, Monastergensis et Trajacensis, et cum eis vir nobilis et potens Walterus de Avenis. Deinde patriarcha Hierosolymitanus, cum magna humilitate clerici et populi tollens reverenter vivificæ crucis signum, feria sexta post festum Omnium sanctorum profectus est ab Achon in castra Domini, quæ processerant ad Recordanam. Hoc autem Dominicæ crucis lignum post terram sanctam perditam reservatum fuit ad hæc tempora et a fidelibus occultatum; imminente enim conflictu Saracenorum tempore Salaadini cum Christianis, sicut a senioribus accepimus, crux secta fuit, cujus pars ad prælium delata et ibidem perdita, pars tunc reservata exstitit, quæ nunc exhibetur. Cum tali quoque vexillo aciebus instructis, processerunt fideles per planum Fabæ usque ad fontem Tubanniæ, eo die multum laborantes; et, præmissis exploratoribus, videntes ab adversariis concitari pulverem, incerti fuerunt utrum contra nos, an fugiendo, properarent. Sequenti die per montes Gelboe, quos habuerunt ad dextram et paludem[2] ad sinistram, profecti sunt Bethsanam, ubi adversarius noster castrametatus est; sed metuens adventum tam copiosi Dei viventis exercitus et tam ordinate procedentis, tentoria tollens et fugiens terram militibus Christi vastandam reliquit, unde in

[1] Maruviæ in C. | [2] Plaudem in

vigilia sancti Martini Jordanem transeuntes corpora sua laverunt in eo fideles, et pacifice quieverunt ibidem per biduum victualium copiam reperientes. Deinde super littus maris[1] Galileæ tres fecerunt mansiones, peragrantes loca in quibus Salvator noster mirabilia operari dignatus est, corporali præsentia cum hominibus conversatus. Aspexerunt Bethsaidam, civitatem Andreæ et Petri, tunc ad modicum casale redactum; viderunt etiam loca ubi Christus discipulos vocavit, supra mare siccis pedibus ambulavit, in deserto turbas pavit, montem oraturus ascendit, et ubi post resurrectionem cum discipulis manducavit'; et sic per Capharnaum Achon reversi sunt, infirmos suos reportantes. Deinde aliam equitationem aggressi fideles prædicti perrexerunt ad montem Thabor, ubi primo aquarum inopiam, et postmodum per defossionem copiam, repererunt; desperabant autem capitanei exercitus de ascensu montis, donec dictum est eis, castrum fore comprehensibile, a puero Saraceno. Consilium ergo inierunt, et Dominica prima Adventus, cum legeretur evangelium 'Ite in castellum quod contra vos est," patriarcha præcessit cum signo crucis, episcopis et clero orantibus et psallentibus, dum exercitus clivum montis subiret; et licet mons præruptus esset undique, et velut impossibilis in ascensu et extra semitam tortam, omnes tamen viriliter ascenderunt. Johannes vero, rex Hierusalem, cum militia Christi, castellanum ab equo stravit et admiraldum unum, qui primo impetu intrepidi extra portas ad montem defendendum hostibus occurrerunt, in stuporem eos convertentes et fugam. Sed rex quantum meruit ascendendo, tantum demeruit descendendo; nam Templarii multi et Hospitalarii et seculares, quando infideles vires receperant, vulnerati sunt, sed pauci mortui. In hoc autem et in primo, de quo diximus, equitatu multitudinem maxi- A.D. 1216.

[1] Mare in C.

A.D. 1216. mam virorum, mulierum ac parvulorum apud Achon Christiani reduxerunt, ubi episcopus Achonensis parvulos, quoscumque vel prece vel pretio obtinere potuit, baptizavit; fœminas vero inter sanctimoniales distribuens literis applicare fecit. In tertio autem equitatu, cui patriarcha cum clero et signo crucis non interfuit, multa incommoda, tum per latrunculos, tum ex hyemis incommodo, perpessi sunt fideles, præsertim in vigilia Dominicæ nativitatis, per viam, in qua illa nocte sacra tempestatem terrestrem ventis commotam et pluviis invenerunt; in finibus etiam Tyri et Sidonis juxta Sareptam [1] multa perpessi fuerunt incommoda, tam aeris intemperie, quam molestia corporali.

Qualiter barones Angliæ propriam miseriam ad mentem reduxerunt.

A.D. 1217. Anno Domini MCCXVII. juvenis rex Henricus fuit ad Natale apud Bristollum, præsente Walone legato et Willelmo Mareschallo, rectore ejusdem regis et regni. Erat autem ea tempestate inter optimates Angliæ fluctuatio maxima cui se regi committerent, juveni videlicet Henrico, an domino Lodowico; habebant enim ex Francigenis talem tantumque contemptum, quod multi eorum consolationem non admiserunt. Auxit præterea hujus perturbationis procellam, quod Lodowicus, spreto juramento, terras, possessiones et castella eorundem optimatum, quæ eorum auxilio subegerat, illis murmurantibus, in suam redegerat potestatem, ponens in eis milites et alienigenas nationes. Cæterum, turpe sibi videbatur ad regem, quem abjecerant, redire, ne viderentur canes ad vomitum revertentes; sicque hinc inde perplexi quassatum nequiverunt calamum reparare.

[1] Sarepta in C.

Eodem tempore, decimo tertio kalendas Februarii, exierunt de castello, quod Monsorel appellatur, milites et servientes, ut prædis instarent et rapinis; quod cum per exploratores milites de Notingham cognovissent, venerunt eis obviam, et, facto congressu, ceperunt ex obstantibus decem milites et viginti quatuor servientes, et sic, tribus ex hostibus interfectis, cum læta victoria remearunt. A.D. 1217.

Qualiter Falcasius villam sancti Albani spoliavit.

Per idem tempus, undecimo kalendas Februarii, Falcasius, prædo pessimus, multitudine gravi congregata de præsidiis castrorum de Oxonia, Norhamptona et Bedefordia, simul et Windleshoreś, militum et ruptariorum, venit ad villam sancti Albani in crepusculo vespertino, nocte scilicet sancti Vincentii, atque, inopinato impetu facto, villam totam spoliavit, homines et infantes cepit ac vinculis eos arctissimis mancipavit; ad ostium quoque ecclesiæ beati Albani servientem quendam de curia interfecit, ad ecclesiam fugere cupientem; et sic, opere nefario a ministris diaboli consummato, abbati Willelmo significavit, ut sub omni festinatione mitteret ei centum libras argenti, alioquin ipse injecto igne villam totam cum ipso monasterio et suis ædificiis illico concremaret. Abbas vero post multas contradictiones, aliud non habens remedium, pecuniam postulatam concessit. Quibus ita gestis, dictus Falcasius cum suis prædonibus excommunicatis, et spoliis nimis damnosis turpiterque vinctis captivis et abductis, ad castellum de Bedefort citius convolavit; deinde cum omni multitudine prædicta ad forestam de Walbergia properans cepit ibi Rogerum de Collevilla, et plus quam sexaginta cum eo clericos et laicos de provincia illa, qui prædæ causa ibidem latebant.

De treugis statutis inter regem Anglorum et Lodowicum.

A.D. 1217. Circa eosdem dies nuntii Lodowici, qui pro eo steterunt in curia Romana, eidem Lodowico significaverunt, quod, nisi exiret ab Anglia, sententia excommunicationis, quam Walo[1] legatus in eum tulerat, in die Cœnæ confirmaretur a papa. Hac itaque de causa statutæ sunt treugæ inter Lodowicum et regem Henricum usque ad mensem de Pascha, ita scilicet, ut omnia remaneant in eo statu, quo fuerunt in die quo juratæ fuerunt[2] treugæ, in castellis et rebus aliis, usque ad terminum constitutum. Transfretavit igitur Lodowicus tempore Quadragesimali, eo pacto, quod nunquam deinceps gratiam baronum Angliæ habuerit sicut prius; nam continuo venerunt ad fidelitatem regis Henrici comes Willelmus Saresbiriensis, comes Willelmus Arundel, comes Willelmus Warennæ, et alii multi, dicto regi deinceps adhærentes; sed et magnus Mareschallus, Willelmum filium suum primogenitum ad regis fidelitatem revocans, partem Lodowici non mediocriter mutilavit.

Incidentia de terra promissionis.

Eodem tempore exercitus, qui erat in Achon, quadrifarie divisus est; reges enim Hungariæ et Cypri Tripolim profecti sunt, ubi rex Cypri adolescens diem clausit extremum. Rex vero[3] Hungariæ, brevi tempore ibidem commoratus, cum magno terræ sanctæ dispendio recessit; peregrinos enim et galeias, equos et jumenta, cum armis secum traxit, multum ne recederet a patriarcha rogatus, qui tandem cum sua sequela excommunicatus recessit. Alia pars pigrorum et timidorum, et eorum qui divitiis affluebant, in

[1] Wallo in C.
[2] In . . . . fuerunt wanting in C.
[3] Wanting in C.

Achone remansit. Rex vero Hierusalem et dux Austriæ, cum Hospitalariis sancti Johannis et episcopis multis et aliis fidelibus, castrum in Cæsarea Palestinæ[1] in brevi viriliter firmaverunt, licet frequenter hostium nuntiaretur adventus; ibi in basilica principis apostolorum festum Purificationis patriarcha cum sex episcopis solemniter celebravit. Templarii quoque, cum domino Waltero de Avenis et aliis peregrinis et hospitali de domo Teutonicorum, castrum quod olim "Districtum," nunc autem "castrum Peregrinorum," dicitur, firmare cœperunt; hoc autem castrum situm est inter Caipham et Cæsaream,[2] non longe distans a mari; quapropter viam strictam ascendentibus, et ad Hierusalem per eam descendentibus, "Districtum" dicebatur. Hujus castri prima utilitas est, quod conventus Templariorum, eductus a peccatrice et omni spurcitia plena civitate Achon, usque ad reparationem murorum Hierusalem, in hujus castri præsidio residebit. Territorium ejus piscariis, salinis, silvis, pascuis, agris, herbis, vineis, hortis et pomeriis abundat. Inter Achon et Hierusalem nullum est municipium quod Saraceni teneant, quocirca ex hoc plurimum[3] damnificantur infideles. Inter Hierusalem et Jordanem portum habet naturaliter bonum, sex milliariis distans a monte Thabor; unde Saraceni in campo, qui interjacet, longo et lato, nec arare possunt nec seminare, propter hujus castri præsidium et levamen. Firmato itaque tali castro, exercitus Domini reversus est in Achon. A.D. 1217.

De signis cœlestibus, unde excitata fuit Coloniensis provincia ad obsequium crucis.

Sub his quoque diebus, mense Maio, feria scilicet sexta ante Pentecosten, excitata fuit provincia Coloni-

[1] Palestrinæ in C.
[2] Cæsariam in D.
[3] Privilegium in D.; word wanting in C.

A.D. 1217. ensis in obsequium Salvatoris; nam in villa Bebon Frisiæ apparuit in aere triplex forma crucis, una, coloris candidi, versus aquilonem, altera versus meridiem, ejusdem schematis et coloris, tertia, medio [1] colore colorata, habens crucis patibulum et formam hominis in eo suspensam, brachiis elevatis et extensis, cum infixione clavorum in manibus et pedibus et capite inclinato; et hæc media fuit inter alias, in quibus corporis humani effigies non apparebat: alia quoque vice et alio loco, in villa scilicet Frisiæ, quæ Fuserhuse appellatur,[2] crux apparuit juxta solem cærulei coloris, et hanc plures quam priorem viderunt: tertia apparuit in villa Doctam, in qua beatus martyr Bonefacius martyrio exstitit coronatus; ubi in festo ejusdem martyris, cum multa hominum millia convenissent, visa est crux magna et alba, ac si trabes ex adverso trabis artificialiter constructa fuisset; movebatur autem paulatim ab aquilone ad orientem, et hanc multa hominum millia [3] conspexerunt.

De obsidione castri de Munsorel.

Per idem tempus, post Paschalem solemnitatem, procurante Willelmo Mareschallo, regis rectore et regni Angliæ, convenerunt ad obsidendum castrum de Munsorel Ranulphus comes Cestriæ, Willelmus comes Albemarliæ, Willelmus comes [de] Ferrariis, Robertus de Veteri-ponte, Briennus de Insula,[4] Willelmus de Cantelupo, Philippus Marci, Robertus de Gaugi, Falcasius cum castellanis suis, et alii multi ex præsidiis castrorum, qui, collocatis machinis in locis congruis, castellum acriter invaserunt. Erat summus in castello Henricus de Braibroc, et decem milites cum eo, viri strenuissimi, cum servientibus multis, qui hostibus

[1] Media in C.
[2] Appellata in D.
[3] Hominum millia wanting in C.
[4] De Insula wanting in C.

assilientibus lapides pro lapidibus, tela pro telis, viri- A.D. 1217.
liter remiserunt; inclusi quoque, cum per multos dies castrum defendissent, ne forte longa obsidione deficere cogerentur, miserunt legatos ad Saerum, comitem Wintoniensem, qui tunc Londoniis erat, obsecrantes ut celeriter subveniret obsessis. Tunc comes præfatus, cujus illud municipium erat, ad Lodowicum, qui nuper de partibus transmarinis ad urbem Londoniarum redierat, veniens, postulavit eum cum amicis obnixius, ut subsidium mitteret militare per quod obsidio solveretur; tandem, habito tractatu ad invicem, communiter decreverunt, ut legio militum mitteretur, quæ obsidionem solveret et totam Lodowico provinciam subjugaret. Exierunt itaque ab urbe Londoniarum milites sexcenti et cum eis plusquam viginti millia armatorum, qui omnes aspirabant in aliena, habentes principes illius militiæ comitem Perticensem, mareschallum Franciæ, comitem Wintoniensem Saerum, Robertum filium-Walteri, cum aliis multis, quos ad expeditionem hanc idoneos judicabant. Moventes autem castra pridie kalendas Maii, id est, die Lunæ proximo ante ascensionem Domini, profecti sunt apud sanctum Albanum quæque sibi obvia deprædantes. Ruptarii vero et prædones nequissimi de regno Francorum villas in gyrum perlustrantes ecclesiis vel cœmeteriis non parcebant, quin omne genus hominum caperent et spoliarent ac diro membrorum cruciatu ad gravissimam redemptionem compellerent; abbatia quoque sancti Albani, cujus abbas paulo ante data pecunia magna satisfecerat Lodowico, prædonum manus evasit, ita quod nihil præter escas et pocula rapiebant.

De miraculo Dominicæ crucis.

In crastino autem versus villam de Dunestaplia castra moventes, ecclesiam beati Amphibali, in villa de Redburnia sitam, usque ad femoralia monachos spolia-

A.D. 1217. bant; sanctorum insuper reliquias super sanctum altare rapientes funestis eas manibus polluerunt. Inter quos etiam quidam ex eis crucem argenteam et deauratam, in qua portio quædam[1] Dominicæ crucis continebatur, tollens in sinu suo funesto sociis ignorantibus abscondit, sed, antequam ab ædibus oratorii recessisset, a dæmonio arreptus corruit in terram dentibus stridens et ore spumans, surgensque festinanter a dæmonio agitatus in socios ensem vibrare disposuit; at illi ejus miseriæ condolentes, ligatis manibus illius, causam penitus ignorantes, ad ecclesiam de Flamstede perduxerunt in suprema furia constitutum. Intrantes autem ecclesiam prædones, ut eam spoliarent, obviavit illis presbyter indutus vestibus albis, ut malitiam comprimeret impiorum; veruntamen aliquantulum de socio, quem furiosum ducebant, perterriti manus cohibuerunt a rapina, ubi, vidente presbytero et multis aliis, crux prædicta cecidit in terram, de sinu exsiliens furiosi; quam reverenter ac stupens presbyter arripiens, et a terra in editum elevans, quid hoc esset a prædonibus requisivit. Tandem in se reversi cognoverunt per virtutem animadversionis divinæ, quod a monachis, quos in proxima villa spoliaverant, crucem furtim sustulisset; in summa igitur angustia prædones constituti timuerunt valde, ne etiam ipsos spiritus nequam invaderet et, sicut socium suum fecerat, cruciaret.[2] Tunc prædones nequissimi crucem illam cum tremore presbytero tradiderunt, adjurantes eum per virtutem Dei et in periculo ordinis sui, ut, antequam cibum sumeret, ad locum accedens crucem monachis restitueret; presbyter vero cum festinatione ad oratorium beati Amphibali martyris veniens crucem reverenter tradidit, et omnia, quæ circa illam mirabiliter acta sunt, priori et fratribus enarravit.

---

[1] Ex . . . . . quædam wanting in C.

[2] Wanting in C.

De solutione obsidionis castri Munsorel et obsidione castri Lincolniæ.

Exercitus igitur Lodowici ac baronum Angliæ apud Dunestapliam perveniens ibidem pernoctavit. Mane autem facto, versus aquilonem vexilla direxit et arma, ut obsidionem prædictam solvere maturaret; sed comes Cestrensis Ranulphus et alii, qui cum illo obsidionem agebant, ab exploratoribus præmuniti, expeditione dimissa, ad castrum sese de Notingham conferentes decreverunt communiter, ut hostium supervenientium ibidem explorarent progressum. Barones itaque, cum, cœmeteriis et ecclesiis omnibus more solito per viam[1] spoliatis, ad castellum de Munsorel pervenissent, communi omnium consilio decretum est, ut versus Lincolniam properarent, ubi Gilebertus de Gant cum aliis baronibus supradictis diutinam obsidionem egerant, sed inanem. Transeuntes igitur barones per vallem de Belvero, omnia ibi in usus prædonum cesserunt, quia pedites de regno Francorum, qui quasi spurcitia illius regionis et spuma erant, nihil omnino reliquerunt intactum; tanta namque in illis vigebat paupertas et miseria, quod in vestibus corporeis unde pudenda contegerent natura[lia] eis minime concessit. Denique ad Lincolniam pervenientes barones insultus fecerunt acerrimos in castellum, quibus resistentes inclusi lapides et tela mortifera pro lapidibus et jaculis viriliter pro viribus remiserunt. A.D. 1217.

Quomodo rex Angliæ congregavit exercitum ut dissolveret obsidionem castri Lincolniæ.

Cum hæc ibidem agerentur, Willelmus Mareschallus, regis custos et regni, de consilio Walonis legati et Petri, Wintoniensis episcopi, et aliorum, quorum con-

[1] Omnibus . . . viam wanting in C.

A.D. 1217. silio regni[1] gerebantur negotia, fecit convocare omnes castellanos ad regem spectantes et milites, qui erant in præsidiis castrorum in partibus diversis, præcipiens ut feria secunda in hebdomada Pentecostes apud Newerc[2] ad edictum regis convenirent, et pariter cum [ipsis] obsidionem castri Lincolniensis dissolvere laborarent. At illi, quibus ardens inerat desiderium bellum conserere cum Francigenis excommunicatis et etiam pro patria pugnare, venerunt gaudenter ad diem præfixum et locum; cum quibus utique et ipse legatus cum aliis regni prælatis cum equis et viris bellicosis apparuit, ut regi inobedientes et domino papæ rebelles precibus insequerentur et armis; habuerunt enim justam, ut sibi videbatur, causam, cum præcipue innocens esset et quasi a peccato alienus, quem adversarii ejus exhæredare per superbiam laborabant. Cumque omnes in unum fuissent congregati, recensiti [sunt] in exercitu milites quadringenti, balistarii ferme ducenti quinquaginta; servientes quoque et equites tot et tales adfuerunt innumeri, quod vices militum possent pro necessitate supplere. Principes autem exercitus fuerunt Willelmus Mareschallus et Willelmus filius ejus, Petrus Wintoniensis episcopus in opere martio eruditus, comes Cestrensis[3] Ranulphus, comes Saresbiriensis Willelmus, comes [de] Ferrariis Willelmus, comes Albemarlensis Willelmus; adfuerunt et barones, Willelmus scilicet de Albeneio, Johannes Mareschallus, Willelmus de Cantelo et Willelmus filius ejus, Falcasius in opere illo laudabilis, Thomas Basset, Robertus de Veteri-ponte, Briennus de Insula, Gaufridus de Luci, Philippus de Albeneio, cum castellanis multis in opere militari expertis. Hi autem, apud Newerc[4] triduanam facientes moram ad respirationem hominum et equorum, confessioni in-

[1] Wanting in C.
[2] Neuwerc in C.
[3] Castrensis in C.
[4] Neuwerc in C.

terim vacabant, corporis et sanguinis Domini percep- A.D. 1217.
tione sua corpora muniebant, contra hostium incursiones Dominum protectorem habere quærentes; sicque universi ad omnia provocati pro justitia mori vel vincere affectabant.

Qualiter, exercitu regis congregato, legatus omnes ad pugnam animaverit.

Tandem in hebdomada Pentecostes, feria sexta, post divinorum celebrationem sacramentorum, surgens legatus sæpe dictus ostendit coram omnibus quam iniqua erat Lodowici ac baronum, qui ei adhæserant, causa, pro qua fuerant excommunicati et ab unitate ecclesiæ segregati; et, ut denique exercitum illum animaret ad pugnam, albis indutus vestibus cum clero universo Lodowicum nominatim excommunicavit cum complicibus et fautoribus suis, et præcipue omnes illos, qui apud Lincolniam contra regem Angliæ obsidionem agebant, cum tota civitate, continens scilicet et contentum. Eis autem, qui negotium hoc in propriis personis expediendum susceperunt, de concessa sibi potestate ab[1] omnipotente[2] Deo et sede apostolica plenam suorum veniam peccatorum, de quibus veraciter confessi fuerunt, indulsit et in retributione justorum salutis æternæ præmia repromisit. Deinde, collata omnibus absolutione et Dei benedictione, ad arma convolarunt universi, equosque cum festinatione ascendentes castra moverunt ovantes; venientes itaque ad villam de Stowe, quæ octo milliariis a Lincolnia distat, ibidem intrepidi pernoctarunt. Mane autem facto, bellis septem eleganter ordinatis densis agminibus, processerunt in hostes, nihil adeo metuentes quam fugam eorum, antequam ad civitatem venirent; balistarii quoque eorum exercitum semper præibant

[1] Potestate ab wanting in C. | [2] Potenti in C.

A.D. 1217. uno fere milliario; sarcinæ bigarum et summariorum cum victualibus et rebus necessariis exercitum tantundem sequebantur a tergo; vexillis undique micantibus et scutis, [quæ] terrorem non minimum videntibus incusserunt.

Qualiter barones ab urbe Lincolniæ exeuntes regis exercitum æstimaverint.

Barones vero, qui erant in civitate, et Francigenæ tantam conceperunt securitatem in causa sua obtinendi, ut referentibus sibi nuntiis de adventu adversariorum sannas redderent et cachinnos, non cessantes ex mangonellis lapides damnosos projicere, ut castelli muros dissolverent. Sane Robertus filius-Walteri et S. comes Wintoniensis, cum audissent hostes appropinquare ad civitatem, exierunt ab urbe, ut[1] progressum eorum inspicerent et bellatorum numerum æstimarent; qui, cum diligenter adventantium circumstantia conspexissent, redierunt in urbem ad socios, dicentes, "Ordi-
" nate procedunt contra nos bellatores isti, sed nos
" tamen multo plures sumus quam illi; unde con-
" silium nostrum est, ut exeamus obviam eis usque
" ad ascensum montis, quia, si ita fecerimus, capiemus
" omnes illos ut alaudas." Quibus comes Perticensis et Mareschallus respondentes dixerunt, "Vos æsti-
" mastis illos juxta scientiam vestram; et nos exibi-
" mus modo, ut æstimemus eos juxta consuetudinem
" Gallicanam." Exierunt ergo ut æstimarent exercitum regis venientem, sed in æstimatione decepti fuerunt; nam, cum primo vidissent a tergo exercitus bigas et sarcinas cum custodibus earum, qui cuneos jam ad bellum dispositos sequebantur, æstimaverunt unum esse per se exercitum, quia ibi multitudinem magnam cum vexillis micantibus inspexerunt; habuerunt enim sin-

[1] Agminum inserted in D.

guli magnatum duo vexilla, unum, ut jam diximus, cum sarcinis a tergo remotius cuneos sequens, et aliud corpora singulorum præcedens, per quod cognoscerentur prælia conserentes; sicque comes Perticensis cum Mareschallo illusus ad socios remeavit incertus. Dederunt ergo consilium isti sodalibus reversi in civitatem, quorum consilium præterire nefas erat, ut divisis optimatibus custodirentur portæ civitatis ab eis hostesque ab ingressu ejus arcerentur donec cepissent castellum, cujus jam captio imminebat. Placuit multis consilium, veruntamen pluribus displicebat. Obseratis itaque portis et custodibus adhibitis, omnes sese ad defensionem parabant. A.D. 1217.

De prælio apud Lincolniam commisso, quod quidam "Nundinas" appellant.

Interea exercitus regis a parte castelli urbi approprinquans, cum a castellanis cognitus fuisset, miserunt clam nuntium per posticum, quod erat a tergo castelli, ad majores exercitus, qui eis omnia quæ fiebant interius nuntiavit. Dixit etiam, quod, si vellent, potuerunt ingressum habere per posterulam, quæ propter adventum eorum fuerat jam aperta; at illi eam noluerunt omnes intrare, sed miserunt Falcasium cum agmine toto cui præerat, et cum balistariis omnibus, qui portam civitatis saltem unam exercitui aperirent. Deinde omnis multitudo ad portam se aquilonarem[1] conferens illam confringere vacavit; nec propter hæc barones cessabant de petrariis ad castellum lapides emittere ponderosos. Sed Falcasius interim castrum cum agmine, cui præerat, ac balistariis omnibus ingressus statuit eos subito supra muros domorum et in propugnaculis castri, qui illico tela mortifera in dextrarios baronum dirigentes equos cum sessoribus suis

[1] Aquilonale in D.

A.D. 1217. prostraverunt in terram, ita quod quasi in ictu oculi peditum maximam, militum ac magnatum, multitudinem effecerunt. Videns autem Falcasius ex nobilioribus adversariorum suorum plurimos in terram prostratos, prorupit de castro cum suis audacter in medium hostium; sed ab irruentibus in eum legionibus captus est et abductus, donec per probitatem balistariorum ac militum suorum liberatus est.[1] Interea moles totius exercitus regis, januis civitatis licet cum difficultate confractis, villam ingrediens audacter prorupit in hostes. Tunc videres igitur[2] ex ictibus gladiorum igneas prosilire scintillas et ad modum tonitrui horribilis fulminare contra capita galeata; sed tandem per balistarios, quorum probitate equi, in quibus sedebant barones, telis confossi sunt et [ad] instar porcorum jugulati, pars baronum fuit penitus infirmata, nempe, quando equi in terram corruerunt interfecti, sessores eorum capiebantur, cum non esset qui eos liberaret. Tandem cum regis militia, baronibus penitus enervatis, cepisset ex eis militum multitudinem numerosam ac vinculis omnes mancipasset, irruit densis agminibus in comitem Perticensem, circumvallando eum undique; sed demum, cum[3] impetum irruentium in eum sustinere non potuit, hortati sunt ut se redderet, quatenus vivus evadere potuisset. At ille cum juramento affirmavit, quod se non redderet Anglis, qui proprii regis proditores fuerunt; et, his auditis, irruit quidam in eum percutiensque illum in oculo cerebrum perforavit, et corruens in terram verbum ultra non edidit. Videntes itaque Galligenæ phalanges quod major eorum cecidisset, inierunt fugam, tam pedites quam equites, sibi nimis damnosam; nam flagellum portæ australis, per quam fugerunt, quod ex transverso illius portæ fuerat fabricatum, fugientes non mediocriter impedivit; etenim, quotiescunque aliquis adveniens exire voluit,

[1] Et ad suos rediit inserted in C.
[2] Wanting in C.
[3] Wanting in C.

oportebat eum ab equo descendere et[1] portam aperire, quo exeunte, porta denuo claudebatur, flagello ut prius posito ex transverso, sicque porta illa[2] fugientibus nimis molesta fuit. Insecuti sunt autem fugientes barones et Francos milites regis; sed, licet plures in fugiendo capti fuissent, ficte tamen insecuti sunt eos, quia, nisi consensus consanguinitatis et carnis intervenisset, nec pec unus ex omnibus evasisset. Sed, ne sermonem inaniter diutius protraham, capti sunt ex baronibus capitaneis Saerus comes Wintoniensis, Henricus de Buhun[3] comes Herefordiæ, comes Gilebertus de Gant, quem nuper Lodowicus fecerat comitem Lincolniensem; comes Perticensis ibi remansit in æternum. Capti sunt etiam barones, Robertus filius-Walteri, Richardus de Muntfichet, Willelmus de Mubrai, Willelmus de Bello-campo, Willelmus Maudut, Oliverus de Haencurt, Rogerus de Creisi, Willelmus de Colevilla, Willelmus de Ros, Robertus de Roppele, Radulphus Chainedut, et alii multi, quos longum est enumerare. Capti sunt etiam milites trecenti,[4] præter servientes, equites et pedites, qui facile sub numero non cadebant. Comes Perticensis in pomerio hospitalis extra villam sepultus est. Reginaldus etiam cognomento Crocus, miles de familia Falcasii, vir strenuus, ibi interfectus est et apud abbatiam de Crocstune honorifice sepultus. Interfectus est præterea in illo conflictu serviens quidam ex parte baronum, omnibus ignotus, qui extra civitatem in quadrivo quasi excommunicatus sepultus fuit. Isti tres tantummodo ex omnibus in tanti discrimine belli occisi referuntur. A.D. 1217.

---

[1] Ad in C.
[2] Wanting in C.
[3] Bohun in C.
[4] Quadringenti in C.

De spoliis civitatis et rapinis.

A.D. 1217. His ita gestis, invenerunt regii bellatores in plateis civitatis bigas baronum et Francorum, cum summariis et sarcinis vasis argenteis et varia supellectilibus[1] simul et utensilibus onustas, quæ omnia in usus eorum sine contradictione cesserunt. Spoliata itaque civitate universa usque ad ultimum quadrantem, ecclesias omnes totius urbis consequenter spoliantes, arcas universas cum armariis securibus ac malleis confregerunt, rapientes in eis aurum et argentum, pannos omnis coloris ac muliebria ornamenta, annulos aureos, cum scyphis et lapidibus pretiosis. Nec etiam ecclesia cathedralis hanc pestem evasit quin subiret judicium aliarum, datum enim erat[2] militibus in mandatis a legato, ut canonicos omnes tractarent velut excommunicatos, sicut tales qui hostes fuerunt Romanæ ecclesiæ ac regis Angliæ ab initio guerræ motæ; præcentor autem ecclesiæ illius, Gaufridus scilicet de Drepinges, undecim millia marcas argenti se doluit amisisse. Tandem cum omnia mercimoniorum genera rapuissent, ita quod nihil in aliquo domatis angulo remansit intactum, reversi sunt singuli ad dominos suos omnes divites effecti, atque, ab omnibus pace regis Henrici per civitatem denuntiata, epulabantur et bibebant cum jocunditate. Facta est autem ista belli congressio, quam in opprobrium Lodowici ac baronum "Nundinas" appellabant, quarto decimo kalendas Junii, sabbato scilicet in hebdomada Pentecostes, habens initium hora inter primam et tertiam media, sed ante horam nonam a bonis negotiatoribus sunt omnia consummata. Verum ex matronis civitatis multæ fuerunt aquis submersæ, quæ, ut scandalum evitarent, parvas ingressæ naviculas cum pueris et ancillis et rebus domesticis defecerunt in via, sed

[1] Suppellecti in C. | [2] Fuerat in C.

postmodum a quærentibus inventa fuerunt in flumine A.D. 1217.
vasa argentea cum rebus aliis multis, quæ suis inventoribus profuerunt; erant enim naviculæ nimis oneratæ, et ideo subito perierunt omnes matronæ naves regere nescientes, impetus enim male solet omnia ministrare. Omnibus igitur in hunc modum consummatis, præcepit Willelmus Mareschallus castellanis omnibus, ut[1] cum prisonibus suis redirent ad propria, eosque sub arcta servarent custodia donec de illis regis voluntatem audirent. At idem Mareschallus eadem die, antequam cibum sumeret, ad regem reversus retulit coram legato omnia quæ acciderant, qui gratias Deo cum lachrymis agentes fletum citius converterunt in risum. Mane autem facto, venerunt nuntii ad regem, qui dixerunt, milites de Munsorel castrum reliquisse et aufugisse; unde rex vicecomiti de Notingham dedit in mandatis, ut, personaliter accedens ad castellum, illud subverteret ac penitus complanaret.

De fuga baronum et Francorum a Lincolnia.

Interfecto, ut dictum est, comite Perticensi, inierunt fugam omnes, tam equites quam pedites, versus urbem Londoniarum, quorum primus erat Mareschallus Franciæ cum castellano de Arras et Galligenis universis; veruntamen multi ex illis, et præcipue pedites fere omnes, interfecti fuerunt, antequam ad Lodowicum pervenissent, exierunt enim eis obviam homines villarum, per quas fugam fecerunt, cum gladiis et fustibus, et multos plagis impositis peremerunt. Milites quoque circiter ducenti ad urbem Londoniarum venientes Lodowico sese præsentarunt, luctuosa ei damna nuntiantes; quibus ipse subsannando respondens ait, quod per eorum fugam socii eorum capti fuerunt, quia, si ipsi in prælio remansissent, et se forte et consortes suos a captione

[1] Wanting in C.

A.D. 1217. et periculo liberassent. Credendum est itaque confusionem hanc Lodowico ac baronibus Angliæ justo Dei accidisse judicio, qui, jam fere per biennium in sententia excommunicationis inveterati, nisi per divinam plecterentur severitatem, dicerent homines in cordibus suis "Non est Deus," et sic non inveniretur qui faceret bonum, nec etiam usque ad virum.

De morte Innocentii papæ.

Eodem anno papa Innocentius, postquam sedisset annis octodecim, mensibus quinque et diebus quatuor, decimo septimo kalendas Augusti humanæ naturæ debitum solvit; cui succedens Honorius, qui Cincius antea dicebatur, sedit in cathedra Romana annis decem, mensibus septem et diebus novendecim.

Ut Lodowicus ad patrem suum propter milites miserit.

Eodem tempore Lodowicus de infortunio, quod sibi apud Lincolniam acciderat, prolapsus in desperationem, ne propositum suum ad effectum perduceret, exquisito usus consilio nuntios suos ad patrem suum et uxorem suam dominam Blancam destinavit, proponens eis damna irreparabilia, quæ sibi apud Lincolniam et baronibus Angliæ contigerant, quæ magis a Deo quam hominibus sibi doluit irrogata; rex namque Anglorum adeo jam invaluit, quod in manu armata omnes provincias circa urbem Londoniarum perlustrans exitum civitatis prædictæ sibi et suis complicibus jam præclusit. "Defi-
" ciunt præterea," ait, "nobis et nostris in urbe omnia
" victualium genera, quæ etiam si abundarent in civi-
" tate, non habemus unde illa emeremus; quocirca
" vobis significo, quod nec habeo facultatem resistendi,
" nec ab Anglia recedendi, nisi mihi provideatis po-
" tenter in subsidio militari." Cumque ad patrem de filio et ad uxorem de marito talia pervenissent, dolu-

erunt valde illum in tali articulo esse constitutum ; A.D. 1217.
et quoniam rex timuit filio excommunicato opem ferre, velut qui multotiens de consensu filii fuerat acriter increpatus a papa, summam negotii imposuit uxori Lodowici, quæ non segniter rem sibi impositam exsequens milites trecentos strenuos et in rebus militaribus bene paratos in subsidium viri sui cum multa armatorum sequela transmisit. Sed hæc omnia regem Anglorum latere non poterant, qui jam viribus resumptis cum ingenti exercitu australia maris littora occupaverat et urbem Londoniarum nunc decreverat obsidione vallare ; assignavit ergo rex, de consilio magni Mareschalli, Philippum de Albeneio et Johannem Mareschallum simul cum quinque portubus et aliis armatis multis, qui semitas maris solerter speculantes Francorum explorarent et præpedirent adventum.

Igitur in die sancti apostoli Bartholomæi classis Francorum Eustachio Monacho, viro flagitioso et piratæ[1] nequissimo, commissa est, et eam sub salvo ad urbem Londoniarum conduceret et integram Lodowico præsentaret. Ingressi itaque mare milites supradicti habuerunt a tergo flatum turgidum, qui eos versus Angliam vehementer urgebat, sed insidias sibi fuisse paratas funditus ignorabant. Cum itaque rapido volatu multam maris viam emensi fuissent, piratæ regis Anglorum ex obliquo venientes recensitæ sunt in parte adversa naves quater viginti, quapropter timuerunt bellum conserere cum navibus paucis, quæ inter galeias et naves alias numerum quadragenarium non excesserunt ; sed tandem de casu, qui apud Lincolniam acciderat, in quo pauci de multis triumpharunt, animati audacter a tergo irruerunt in hostes ; quod cum Francigenæ cognoverunt, ad arma prosiliunt et hostibus viriliter[2] restiterunt. Philippus quoque de Albeneio et balistarii, cum sagittariis, in Francos tela mortifera

[1] Pietate in D.

[2] Licet inutiliter inserted in C.

A.D. 1217. dirigentes nimiam ex obstantibus in brevi stragem fecerunt. Habuerunt præterea Angli galeias ferro rostratas, quibus naves adversariorum perforantes multos in momento submerserunt; calcem quoque vivam et in pulverem redactam in altum projicientes, vento illam ferente, Francorum oculos excæcarunt. Fit gravissimus inter partes conflictus, sed tamen pars Francorum, quorum usus non fuerat prælium navale conserere, in brevi erat funditus infirmata; nam ab Anglis bellatoribus et in navali prælio eruditis telis confodiebantur et sagittis, lanceis jugulabantur, gladiis truncabantur, navibus perforatis submergebantur, nec erat spes ulla Francigenis evadendi, unde, ne caperentur ab hostibus vivi, sponte sese in maris fluctibus projecerunt, eligentes potius mori quam ab Angligenis subjugari. Omnibus igitur subjugatis qui vivi remanserant ex nobilioribus Francigenis, victores Angli naves omnes viribus[1] obtentas funibus colligabant, atque cum læta victoria versus Doveram æquora sulcantes Deum in suis operibus collaudabant. Videntes ergo milites castelli inopinatam Dei virtutem exierunt obviam venientibus Anglis, atque Gallos malefatatos vinculis arctioribus constrinxerunt. Inter cæteros autem de fundo cujusdam navis extractus est, diu quæsitus sed tandem repertus, Eustachius Monachus, proditor regis Angliæ et pirata nequissimus, qui dum se deprehensum cognovisset, obtulit pro vita sua et membris magnam pecuniæ quantitatem, et quod de cætero sub rege Anglorum fideliter militaret; quem arripiens Richardus, filius regis Johannis nothus, ait, "Nunquam de cætero falsis tuis promissionibus quen- "quam in hoc seculo seduces, proditor nequissime;" et sic educto gladio caput ejus amputavit. Spolia itaque navium in auro, argento, pannis sericis et armis collegerunt regales ministri; atque, prisonibus sub salvo

[1] Wanting in C.

deputatis, significavit regi Philippus de Albeneio quæ gesta fuerant, qui pro victoria sibi cælitus concessa Dominum glorificavit, qui in rebus humanis semper est et ubique mirabilis. Hujus autem rei eventus cum ad Lodowici notitiam pervenisset, multo fortius doluit quam de infortunio sibi apud Lincolniam irrogato. A.D. 1217.

De pâce et concordia facta inter Henricum regem Angliæ et Lodowicum.

Mareschallus igitur, regis et regni rector, congregavit exercitum grandem militum pariter et clientum, atque in fortitudine gravi ad urbem Londoniarum se conferens obsedit eam per gyrum, id est, per terram simul et aquam, omneque inclusis victualium genus subtrahens ad deditionem eos compellere satagebat; at Lodowicus in arcto positus significavit legato pariter ac Mareschallo, quod ipse voluit consilio eorum in omnibus obedire, ita tamen quod, salvo honore suo et sine suorum scandalo, pacem congruam providerent. At illi, in quibus totum pendebat negotium, et qui Lodowici liberationem supra modum desiderabant, quandam pacis formam in scripto redactam ei remiserunt; cui si consentire vellet, ipsi providerent et ad hoc sese obligarent, quod liberum sibi ac suis omnibus imprisiis ab Anglia facerent habere recessum; sin autem, ipsi subversionem illius et scandalum omnibus modis procurarent. Hanc autem pacis formam cum Lodowicus et ejus consiliarii inspexissent, placuit valde quod licuit eis ab Anglia recedere, ubi sibi inutile videbatur diutius demorari; mandavit itaque Lodowicus legato et magno[1] Mareschallo, ut diem certum providerent et locum, ubi hæc quæ prætaxata[2] possint celeriter ad effectum perduci. Partibus tan-

[1] Wanting in C.

[2] Erant inserted in C.

A.D. 1217. dem in[1] hoc consentientibus, convenerunt ad colloquium prope villam de Stanes, juxta flumen Thamisiæ, ad pacem reformandam, rex Henricus cum legato et magno Mareschallo et aliis multis ex una parte, Lodowicus cum comitibus ac baronibus et aliis imprisiis suis ex altera; ubi, divina[1] cooperante gratia, in subscriptam pacis formam communiter consenserunt tertio idus Septembris.

De forma pacis, et de gravi punitione eorum qui excommunicati erant pro rege.

Juravit[1] in primis Lodowicus et omnes excommunicati et imprisii ejus cum eo, tactis sacrosanctis evangeliis, quod starent judicio sanctæ ecclesiæ et quod de cætero fideles erunt domino papæ et ecclesiæ Romanæ. Juravit etiam, quod incontinenti recederet cum omnibus suis de regno Angliæ, nunquam in vita sua malo animo reversurus; et quod pro posse suo patrem suum Philippum induceret, ut Henrico, Anglorum regi, redderet omnia jura sua in partibus transmarinis. Juravit insuper, quod omnia castra cum terris omnibus, quas ipse et sui per guerram occupaverant in regno Angliæ, regi et suis redderet incontinenti. Rex Anglorum, tactis sacrosanctis evangeliis, juravit cum legato et Mareschallo, quod redderent baronibus Angliæ et aliis omnibus de regno omnia jura et hæreditates suas, cum omnibus libertatibus ante petitis, pro quibus discordia fuit exorta inter J ohannem, regem Angliæ, et barones. Prisones omnes, qui ante hanc pacem provisam se redemerant, et suæ redemptionis jam factæ pecuniæ partem suis creditoribus solverant, quod solutum est non reddatur eis; sed, si quid superfuerit ad solvendum, debitori penitus relaxetur. Prisones universi, qui apud Lincolniam

[1] Wanting in C.

capti erant vel in prælio navali apud Doveram, sive in parte regis, vel in parte Lodowici, ubicumque statim sine omni redemptione et censu liberarentur. Et, his ita gestis, absolutus est Lodowicus cum omnibus sectatoribus suis, servata ecclesiæ forma, ac deinde singuli ruentes in pacis osculum tristem lætitiam sub fraudis prætextu plurimi palliabant; quo facto, Lodowicus Londonias reversus est, ubi præ nimia a civibus paupertate quinque millia libras sterlingorum mutuo accipiens sub conductu magni Mareschalli ad mare cum festinatione pervenit et cum opprobrio sempiterno ad Gallias transfretavit. Ab hoc quoque absolutionis et pacis beneficio excepti fuerunt episcopi, abbates, priores, canonici seculares et clerici multi, qui Lodowico ac baronibus consilium præstiterant et favorem, et maxime magister Simon de Langetuna, cum magistro Gervasio de Hobregge, qui in tanta obstinatione diu perstiterant, ut Lodowico et baronibus excommunicatis divina facerent celebrare mysteria a presbyteris excommunicatis, unde ab omnibus beneficiis spoliati a legato Romam ire compulsi sunt; nam illico post recessum Lodowici ab Anglia legatus sæpe dictus misit inquisitores per omnes Angliæ provincias, qui quoscumque de consensu etiam levissimo culpabiles invenerunt, cujuscumque essent ordinis vel dignitatis, suspensos miserunt ad legatum et ab omni beneficio spoliatos, qui illorum beneficia suis clericis abundanter distribuit atque de damnis aliorum suos omnes divites fecit. Hugo quoque, Lincolniensis episcopus, in Angliam veniens mille marcas pro episcopatu suo recuperando ad opus domini papæ, et centum marcas legato, de probata pecunia numeravit; cujus exemplum multi, tam episcopi quam viri religiosi, insecuti sumptibus nimis damnosis gratiam sibi reconciliabant legati. Clericorum vero et canonicorum secularium ubique haustu tam immoderato loculos evacuavit, ut, juxta evangelicam sententiam, ea quæ A.D. 1217.

A.D. 1217. erant dispersa congregaret in unum et multis ex portionibus unum grandem accumularet acervum.

De Coloniensibus et Frisonibus iter ad terram sanctam agentibus.

Circa dies istos facta est motio maxima ex Coloniensium et Frisonum provinciis virorum fortium et bellatorum, qui a principio prædicationis crucis post generale concilium trecentas naves magnas magno studio fabricatas ingressi sunt, ut vota suæ peregrinationis exsolverent Crucifixo, qui sulcantes æquora velis patentibus, major pars eorum cum magna bellatorum virtute applicuit Lissebonam, ubi inter eos est exorta dissensio in obsidione cujusdam castri fortissimi, quod Alchacia nuncupatur, quibusdam procedere cupientibus, aliis ibi volentibus hyemare; sicque classe divisa, pars apud Cajetam[1] et Tornetum hyemavit, et pars altera duos habens capitaneos, Willelmum scilicet Houlandiæ ducem et comitem de Weiz Georgium, Alchaciam obsedit, qui cum adhuc in obsidione essent, congregata est contra eos Saracenorum maxima multitudo, contra quam fideles viriliter decertantes virtute divina infideles vicerunt. Rex unus paganorum occisus est, et multi trucidati atque in captivitatem adducti; castellum vero tandem per Teuthonicos captum est et a Christianis possessum.

De obsidione castelli de Newerc et Roberto de Gaugi.

A.D. 1218. Anno gratiæ MCCXVIII. rex Henricus ad natale Domini fuit apud Northamptonam,[2] Falcasio regiæ festivitati necessaria omnia ministrante. Erant autem his diebus multi in Anglia, quibus tempore belli

[1] Gayetam in C.

[2] Norhantonam in C.

præteriti dulcissimum fuerat de rapinis vixisse, unde nunc post pacem denuntiatam et omnibus concessam non potuerunt manus a præda cohibere; horum autem principales fuerunt incentores, Willelmus comes Albemarliæ, Falcasius cum suis castellanis, Robertus de Veteri-ponte, Brienus de Insula, Hugo de Bailul,[1] Philippus Marci et Robertus de Gaugi, cum aliis multis, qui castella quorundam episcoporum ac magnatum cum terris et possessionibus, contra regis prohibitionem et illorum voluntatem, detinere præsumpserunt eisdem; inter quos Robertus de Gaugi, post multas regis admonitiones, castellum de Newerc[2] cum villa tota et pertinentiis aliis quæ ad jus Hugonis, Lincolniensis episcopi, spectabant, ei reddere contradixit. Ex qua re magnus Mareschallus in indignationem versus, jubente rege, exercitum grandem congregavit, atque, eodem rege comite, ad castellum prædictum hostiliter accessit; et, cum tandem appropinquassent ad castellum, præmiserunt armatos, ut inclusis exitum præcluderent, ne, sicut fieri solet, exeuntes villam injectis ignibus concremarent. Quos cum Robertus ejusque commilitones venire cognovissent, exierunt cum impetu de castello, sed ab irruentibus in eos militibus regis compulsi sunt denuo in castellum redire, ubi Willelmus de Diva, miles de familia Hugonis, Lincolniensis[3] episcopi, dum eos castellum ingredientes insequeretur, interfectus est et plures alii vulnerati; ex quo facto rex et Mareschallus perturbati jusserunt machinas collocari in gyrum castelli, ut muros petrariarum continua verberatione dissolvere laborarent. Duravit autem obsidio octo fere diebus, in quibus amici prædicti Roberti cum episcopo Lincolniensi de pace tractantes in hoc, rege annuente, pariter consenserunt, ut episcopus memoratus daret A.D. 1218.

[1] Bailuel in C.
[2] Neuwerc in C.
[3] Wanting in C.

A.D. 1218. Roberto de Gaugi pro victualibus, quæ erant in castello, centum libras sterlingorum; et sic, obsidione soluta, unusquisque ad propria remeavit.

De motione facta a peregrinis terræ sanctæ ab Achon usque ad Damietam.

Eodem anno confirmatum fuit consilium domini papæ Innocentii, sicut provisum fuerat in concilio Lateranensi, de introducenda Christi militia in terram Ægypti; mense enim Maio, præparatis cogonibus, galeiis et aliis navibus onerariis multis, profecti sunt de Achon, Johannes rex Hierusalem, patriarcha, cum episcopis Nichossiensi, Achonensi, Bethlemitano, duce Austriæ, magistris Templi et Hospitalis sancti Johannis et sanctæ Mariæ Teuthonicorum, ac Christianorum multitudine copiosa. Borea itaque aliquantulum turgescente, exercitus Domini prosperis velis die tertio[1] ad portum applicuit Damietæ. Applicantes autem quidam de exercitu terram ceperunt hostilem sine sanguinis effusione; sed, paucis sibi occurrentibus Saracenis equitibus, Frisco quidam, fixo in terram genu dextro, et manu sinistra circumducens ancile, dextra lanceam vibrat et ferrum. Intuitus eum quidam Saracenus existimavit eum ludere, sed subito Saracenus a Frisone percussus, aliis fugientibus, cum equo eques prostratus est in terram; et sic absque omni impedimento castrametati sunt fideles inter littus maris et ripam Nili fluminis, et ibi tentoria fixerunt. Hoc etiam miraculum fecit Deus fidelibus suis, quod in primo adventu eorum aqua fluminis mari conjuncti dulcis hauriebatur, quæ postmodum salsa fuit usque ad Casale, quod sursum per miliare a Damieta distat. Itaque post adventum Christianorum apud Damietam facta est eclipsis lunæ fere genera-

[1] Tertia in C.

lis, quam in defectum Saracenorum interpretati sunt Christiani, qui sibi incremento et decremento ejus magnam attribuunt conjecturam. A.D. 1218.

De obsidione turris Damietæ in Nilo flumine sitæ.

His ita gestis, viderunt fideles Christi turrim quandam altam, et ex structura lapidum fortem nimis et pulcherrimam, non longe ab urbe Damietæ in medio Nili fluminis sitam, a qua catena quædam ferrea et enormiter grossa ex transverso flumine protendebatur usque ad urbem super aliam ripam Nili fluminis constitutam. Hæc autem turris omnium judicio ante obsidionem Damietæ fuerat subjuganda, sed Frisones more solito impatientes, Nilo transito, jumenta Saracenorum tulerunt, et volentes in ulteriori ripa castrametari stabant pugnantes contra paganos, qui eis de civitate obviam processerunt; sed a patriarcha per obedientiam revocati fuerunt, quia inutile videbatur principibus Christianis, quod turris relinqueretur post tergum eorum paganis repleta. Principes interea militiæ Crucifixi de captione turris nimis solliciti viderunt eam capi non posse fame, propter civitatis vicinitatem; neque suffossione, propter aquæ circumfluentis importunitatem; neque insultu petrariarum aut trebuculorum ictibus, quia, cum id multis esset diebus attentatum, parum vel nihil profecerunt. Sane in hoc tandem omnes pariter consenserunt fideles, ut, navibus simul et cogonibus conjunctis, in malorum summitatibus scalas præpararent et in eis balistarios statuerunt et armatos,[1] unde suum propositum perducerent ad effectum. Igitur dux Austriæ et Hospitale sancti Johannis super duos cogones duas scalas fabricaverunt, quæ circa festum sancti Johannis Baptistæ contra turrim fuerunt erectæ, illam viriliter defendentibus

[1] Statuerunt et armatos wanting in C.

A.D. 1218. Saracenis. Hospitalariorum quoque scala, proh dolor! confracta suos prius præcipitavit in flumen bellatores; secunda vero scala, ducis videlicet Austriæ, simili modo cum malo cecidit et milites strenuos et alios armatos in Nilum demersit, sed horum omnium animas Christus in cælum levavit victrici martyrio coronatas. Lætati sunt Ægyptii vehementer, fidelibus subsannantes et in opprobrium eorum buccinis perstrepentes, et e contrario mœror et luctus Christianos invasit. Tunc Frisones et Teutonici, quorum dux fuit comes Adulphus de Monte, vir nobilis et potens, navem quandam cum propugnaculis munierunt in summitate mali castellulo ordinato. Ipsa vero navis a bellatoribus civitatis, turris et pontis, igne Græco impetebatur et jaculis vehementer, quæ tandem igne correpta, cum timerent Christiani ne penitus consumeretur, defensores ejus ignem viriliter exstinxerunt, ac deinceps damna plurima per balistarios, qui intus erant, Saracenis fecerunt; sed et aliæ fidelium naves propugnaculis munitæ, hujus assultus tempore quæ anchoris turri adhærebant fixæ, multa sustinuerunt rerum et hominum detrimenta.

De captione turris prædictæ et mira Christianorum probitate.

Tandem, Domino demonstrante et architectoribus, eo donante, providentibus, Teutonicorum sumptibus et Frisonum et labore eorundem duos cogones conjunxerunt fideles trabibus fortissime, ac funibus cohærentes et socia compaginatione vacillandi periculum prohibentes quatuor malos et totidem antennas erexerunt; in illis in summitate castellulum firmum, asseribus et opere reticulato contextum, contra machinarum insidias collocantes coriis operuerunt illud per circuitum architectores, et desuper tectum erat contra ignem Græcum. Sub castellulo autem fabricaverunt scalam

fortissimis funibus suspensam et triginta cubitis ultra proram protensam, opere maximo brevi tempore consummato. Invitati sunt ad illud videndum principes militiæ Christi, ut siquid deesset, quod sumptibus aut humano indigeret ingenio, suppleretur; et accepto responso, quod antea tale opus ligneum nunquam fuerat fabricatum, properandum esse censuerunt fideles, ut hoc ingenium adhiberetur ad turrim, quia crebris ictibus machinarum pons pro magna parte destructus fuerat, qui de civitate hostes fidei ducebat ad turrim. Sexta itaque feria ante festum sancti Bartholomæi apostoli nudis pedibus cum processione solemni devotissime processerunt ad crucem sanctam fideles, clero cum psalmis et litaniis præcedente, auxilium humiliter implorantes divinum, ut res omni careret invidia et jactantia vana de omni gente, quæ tunc in exercitu erat. Plures ad hujus negotii exsecutionem invitaverunt majores, licet gens Frisonum et Teutonicorum ad naves implendas sufficeret et regendas. Die tandem beati Bartholomæi, quæ tunc feria sexta erat, cum Nilus vehementer excrevisset et aquarum impetus negotium plurimum impedisset, cum multa licet difficultate et periculo instrumentum trahebatur ad turrim; navis autem, hujus machinæ socia, velificando processit; patriarcha et clerus nudis pedibus ambulabant per littora, Domino supplicantes. Cum vero ad turrim perventum fuisset, duplex illa compositio ad latus occidentale converti non poterat, sed ascendendo directe ad plagam aquilonarem[1] applicabatur; funibus tandem et anchoris fixa manebat, licet vis aquarum inundantium illam repellere moliretur. Quod cum cognovissent Saraceni, machinas sex erexerunt super turres civitatis ad instrumentum illud concutiendum, sed una cæteris perniciosior post paucos ictus confracta quievit; nec aliæ tamen cessaverunt, sed sine intermissione A.D. 1218.

[1] Aquilonalem in D.

A.D. 1218. emittere cœperunt crebros lapides et damnosos. Nec in minori periculo prior navis, hujus machinæ socia, ad pedem turris substitit collocata; nam ignis Græcus, de turri eminus projectus, fulminis instar veniens pavorem non minimum fidelibus incussit, sed per liquorem acetosum ac sabulum et exstinctoria cætera laborantibus est subventum. Tunc, facto insultu acerrimo ab his qui instrumentum regebant supradictum, jacebat patriarcha ante lignum crucis prostratus in terram, stansque clerus nudis pedibus clamavit in cælum. Inimici crucis et turris defensores extensis lanceis anteriorem scalæ partem asperserunt oleo, ac deinde ignem Græcum adhibentes scalam accenderunt; sed fideles Christi, qui intus erant, ad ignis suffocationem accurrentes suo pondere caput scalæ depresserunt, ita ut pons tornatilis fronti turris appositus inclinaretur deorsum. Signifer ducis Austriæ de scala corruit, et pagani vexillum ducis cum irrisione tulerunt; seque vicisse existimantes, vociferati sunt clamore nimio, aerem verberando. Christiani vero, hoc viso, ad supplicationem se prosternunt, complosisque manibus Dominum invocare non cessant. Ad hanc quoque populi Christiani devotionem et manuum in cælum elevationem levavit scalam divina pietas, ignemque accensum fidelium lachrymæ exstinxerunt; et sic fideles Crucifixi, viribus resumptis, cum defensoribus turris lanceis, gladiis, clavis, sagittis, aliisque bellicis instrumentis viriliter pugnaverunt. Juvenis quidam Leodiensis [1] diœcesis, in militia expertus, turrim prius ascendit; Friso quidam juvenculus, turrim ascendens, flagellum tenebat ferreum quo granum excuti solet, sed ad pugnandum paratum, unde fortiter trans murum ad dextram percutiens hostes fidei et ad lævam, quendam Saracenum, croceum Soldani ferentem signum, stravit et vexillum tulit; ac deinde alii post

[1] Laodiensis in C.

alios ascendentes hostes resistentes senserunt durissimos et crudeles. Paganis tandem superatis, post fletum et gemitum, gaudium successit fidelibus et triumphus [1]; nam multi Saracenorum, turris angustiam perferre non valentes, per fenestras præcipites evadere cupiebant, quorum multi submersi perierunt, flumen ebibere non valentes; ad centum quoque ex eis vivi capti sunt et ad redemptionem reservati. Tunc Saraceni, qui in interioribus sese receperant turribus, igne supposito, superficiem turris combusserunt, unde Christiani victores calorem sustinere non valentes regressi sunt super scalam; ac deinde pontem, qui in inferiori parte operis præparatus fuerat, demiserunt Christi milites usque ad pedem turris, aquis profundis et undique circumfluentibus angustum, sed malleis ferreis januam turris aggressi sunt fideles, defendentibus eam intrinsecus Saracenis. Stabat utrumque opus immobile turri adhærens, sed asseres scalæ pro parte discussi fuerunt. Ambitus tamen operis machinarum ictibus multis perforatus in locis, ab hora nona sextæ feriæ usque ad horam decimam sequentis sabbati immobile perseverat. Tandem Saracenis in defensione turris omnino deficientibus, colloquium de pace petebant, ac sese sub pactione vitæ duci Austriæ reddiderunt. Capta itaque turri, munierunt eam fideles victualibus et armatis, sperantes de cætero ut civitatem similiter subjugarent. A.D. 1218.

De morte Saphadini, et destructione murorum Hierusalem.

Post captam itaque turrim in Nilo flumine sitam, Saphadinus, dierum malorum inveteratus, fratrueliumque suorum exhæredator ac regni Asiæ usurpator ne-

[1] Triumphum in D.

A.D. 1218. quissimus, dolore cordis, ut asseritur, tactus intrinsecus mortuus est et sepultus in inferno; cui successit filius ejus Coradinus, vir crudelis et sævus, qui, ob ultionem obsidionis Damietæ, Hierusalem famosissimam civitatem foris et intus destruens, muros ejus et turres omnes, præter templum Domini et turrim David, in acervos redegit. De sepulchro quoque Domini glorioso destruendo consilium habuerunt Saraceni, quod per literas comminati sunt, quas civibus Damietæ ad eorum solatium transmiserunt. Veruntamen propter tanti loci reverentiam nemo eorum manum apponere præsumpsit; nam in Alchorano, libro legis eorum, scriptum habent, Jesum Christum Dominum nostrum de Maria virgine fuisse conceptum et natum, quem sine peccato vixisse inter homines, prophetamque et plusquam prophetam esse profitentur; cæcos enim illuminasse, leprosos mundasse, et mortuos suscitasse, astruunt; verbum quoque ac spiritum Dei vivi ad cælos ascendisse non discredunt. Unde, quando tempore treugarum sapientes eorum Hierusalem ascendebant et postulabant sibi codices evangeliorum exhiberi, deosculabantur eos ac venerabantur[1] propter legis munditiam, quam Christus docuit, et præcipue propter evangelium Lucæ "Missus est Gabriel," quod sæpius retractant et repetunt literati eorum. Lex autem illorum, quam, diabolo dictante, ministerio Sergii monachi apostatæ et hæretici, Mahometus Arabice scriptam Saracenis dedit ac docuit, a gladio cœpit, per gladium tenetur, et in gladio terminatur. Iste Mahometus illiteratus fuit, sicut ipse in Alchorano suo testatur; qui, quæ prænominatus [hæreticus] dictavit[2] ipse prædicavit, et, quia potens erat et Arabum princeps, per comminationes suas legem statuit observari. Luxuriosus autem fuit et bellicosus, et ideo de im-

[1] Eos ac venerobantur wanting in C.

[2] In . . . . . dictavit wanting in C.

munditia ac vanitate legem dedit, quam carnaliter viventes in partem voluptatis observant; et sicut legem Christi veritas et mundita muniunt, ita errorum ipsorum timor mundanus et humanus voluptasque carnalis extollunt. A.D. 1218.

De adventu Pelagii legati apud Damietam et aliorum peregrinorum.

Subjugata igitur, ut dictum est, turri Damietæ, venerunt ad passagium sanctæ crucis, quod tunc instabat, de diversis mundi partibus peregrini multi; inter quos venerunt Pelagius, Albanensis episcopus et apostolicæ sedis legatus, cum magistro Roberto de Curcun[1] et Romanis multis. Venerunt episcopi multi cum comite Nivernensi, qui, imminente periculo, cum Christianorum confusione recessit. Venit etiam tunc temporis vir illustris comes Cestrensis Ranulphus de regno Angliæ, cum comitibus Saero Wintoniensi et Willelmo Arundelensi, et baronibus Roberto filio-Walteri, Johanne constabulario Cestrensi, Willelmo de Harecurt cum sequela multa, et Oliverio filio regis Angliæ. Venerunt etiam comites de Marchia et Barri cum filio suo, Willelmus de Carnoto, Iterius de Tocte,[2] et Hervæus de Ursone, cum aliis multis.

De duabus invasionibus factis a Saracenis contra Christianos apud Damietam.

Saraceni postmodum in festo sancti Dionysii cum galeiis et viris armatis ex improviso venientes, et principia castrorum ubi Romani tentoria fixerant invadentes, modica manu Christianorum repulsi sunt, ad galeias suas celeriter recurrentes; sed gladios insequ-

[1] Turrum in D. | [2] Tocce in C.

A.D. 1218. entium ac fluminis voraginem effugere nequiverunt, submersi sunt enim in Nilum ad viros mille quingentos, sicut fidelis didicerunt postea a paganis. In festo iterum beati[1] Demetrii summo diluculo castra Templariorum invaserunt hostes, sed modicum fidelibus damnum intulerunt; quia per expeditos eorum equites fugati sunt ad pontem, quem procul construxerant, ubi interempti sunt a fidelibus ad numerum quingentorum.

De inundatione Nili fluminis, unde Christiani nimis damnificati fuerunt.

His ita gestis, in vigilia beati Andreæ apostoli, nocte media, intumuerunt fluctus maris, crescentes et excursum facientes terribilem usque ad castra fidelium, quos ab alia parte fluvius inundans occupavit incautos. Natabant tentoria, perierunt cibaria; pisces fluviales et marini, quasi nihil metuentes, fidelium se cubiculis ingerebant, quos manibus capientes illis tamen carere deliciis maluissent; et nisi salubri consilio antea provisum fuisset de fossato, quod tamen ad usus alios factum fuerat, mare conjunctum flumini homines cum jumentis, naves cum victualibus et armis, detraxisset ad hostes. Nec tamen hoc periculum evaserunt quatuor cogones, super quos fabricata fuerant propugnacula ad turrim capiendam, quæ uno impetu cum quinta navi, quæ inter eas hærebat, ad oppositam ripam vi ventorum præcipitatæ ante oculos eorum igne Græco sunt combustæ. Pepercit siquidem Deus operibus Frisonum et Teutonicorum, quibus turris capta fuerat; sed naves oneratæ, quæ in portu maris stabant, ruptis repente funibus, perierunt.

[1] Wanting in C.

De quadam peste, quæ multos in exercitu Christianos afflixit.

Invasit ea tempestate multos de exercitu pestis quædam, contra quam physici nullum ex arte sua poterant remedium invenire; dolor enim occupavit repente pedes et crura, in quibus apparuit caro corrupta et nigra, gingivas et dentes, nigredo obdurata potentiam abstulit masticandi, sicque longo doloris tractu afflicti multi ad Dominum migraverunt; quidam vero usque ad tempus vernale durantes caloris beneficio mortis periculum evaserunt. A.D. 1218.

Eodem anno, procurante Walone apostolicæ sedis legato, Richardus de Marisco clericus, de familia et moribus regis Johannis, factus est episcopus Dunelmensis, qui nono kalendas Augusti munus consecrationis suscepit.

Willelmus Mareschallus diem clausit extremum.

Anno Dominicæ nativitatis MCCXIX. rex Henricus quarto regni sui anno fuit ad natale Domini apud Wintoniam, cui Petrus, ejusdem civitatis episcopus, omnia necessaria ministravit. Quo etiam tempore Willelmus Mareschallus, regis rector et regni, diem clausit extremum; post cujus mortem memoratus rex in custodia Petri, Wintoniensis episcopi, remansit. A.D. 1219.

De obsidione urbis Damietæ et Christianorum afflictione.

Eodem tempore Pelagius, apostolicæ sedis legatus, ardens habens desiderium civitatem Damietam obsidendi, Christianos post turrim captam hortabatur ad Nili fluminis transitum. Qui, cum magno periculo per flumen sursum cum navibus ascendentes inter civitatem et turrim captam, machinis civitatis et igne Græco sunt non mediocriter impediti; unde accidit,

A.D. 1219. ut una navis Templariorum, vi torrentis impulsa, prope ripam civitatis capta fuisset, quæ cum præcipitaretur ad hostes cum barbotis et uncis ferreis ipsam diutius impugnarunt, ignem Græcum super eam projicientes de turribus civitatis; et cum prævalere, propter defensorum audaciam, non valerent, certatim navem ascendentes increduli præcipites in eam ad Templarios descenderunt, ubi cum diutius pugnaretur, navis tandem perforata, sive ab hostibus, sive a fidelibus, ut potius creditur, profundum fluminis petiit, submergens Ægyptios et Christianos, ita ut vix mali summitas appareret; et sicut Sampson plures stravit moriens quam vivens, sic et isti martyres Christi plures secum in aquæ voraginem traxerunt, quam gladiis perdere potuerunt. Deinde pontem reparantes pagani aperturam adeo reliquerunt angustam, ut naves fidelium sine periculo fluminis ascendere non valerent, sed Frisones et Teutonici, zelo justæ indignationis accincti, cum majori navi, cujus ministerio turris capta fuerat, pontem viriliter invaserunt; auxilium quoque non habentes nisi de cælo, pauciores quam decem viri de gente prædicta contra omnem fortitudinem Babylonis pontem ascendentes, spectante Christianorum multitudine et hanc audaciam plurimum admirante, fregerunt eundem, et sic cum quatuor navibus, super quas erat pons fundatus, reversi sunt cum triumpho, liberam viam et apertam Christianis sursum velificare volentibus relinquentes. Et, his ita gestis, Saraceni periculum, quod illis imminebat, attendentes ripam fluminis fidelibus oppositam fossatis et argillosa materia cum propugnaculis ligneis et rebus aliis munierunt, machinas cum petrariis locantes ibidem, per locum illum transeundi spem omnimodam fidelibus auferentes. A Casali etiam, quod per[1] miliare fere[2] distabat a civitate, ubi nova hæc muntitio termina-

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in C.

batur, per transversum fluminis navium fecerant sub- A.D. 1219.
versiones, cum palis gurgiti latenter infixis; sed Christi milites, cogones cum castellulis ac propugnaculis, armatis muniti bellatoribus, cum galeiis aliisque navibus subsequentibus, præscriptas submersiones, Christo duce, penitus evaserunt. Hostes vero fidei, omni metu dissimulato, tres ordines armatorum stationi navium Christianorum opposuerunt, unam peditum, super ripam fluminis, cum targiis eleganter ordinatam, secundam post tergum eorum, similem priori, tertiam equitum, longam et terribilem,[1] ictibus lapidum et telorum plurimum vexantes fidelium stationem. Sed fidelis Deus, qui non patitur tentari suos super id quod possunt sustinere, respiciens ad castra servorum suorum,[2] mœrorem fidelium et[3] tristitiam in gaudium et exultationem convertit; nam in nocte solemnitatis beatæ Agathæ martyris, cum ordinatus esset exercitus Christi, qui sequenti die fluvium erat transiturus, pluviæ et venti magnam difficultatem Christicolis intulerunt, sed nocte eadem, Deo procurante, tantus pavor Soldanum Babylonis et ejus exercitum invasit, ut relictis tentoriis, ignorantibus etiam paganis, quos ad resistendum fidelibus ordinaverat, in sola fuga spem haberent; unde quidam apostata, qui multo tempore Christianorum legem transgressus sub Soldano militaverat, stans in ripa fluminis Gallica lingua clamare cœpit, "Quid moramini? quid trepidatis? Solda- "nus recessit;" et, hoc dicto, se recipi in Christianorum naviculam postulavit, sicque fidelibus fidem faciens illos ad transitum fluminis animabat; et summo diluculo, cum inchoatum esset missæ officium "Gaudea- "mus omnes in Domino," per oratoria Christianorum nuntiata sunt hæc regi et legato. Itaque, fugientibus Saracenis, Christiani absque sanguinis effusione et

[1] Equitum in C.
[2] Wanting in C.
[3] Wanting in C.

A.D. 1219. omni impedimento flumen transierunt; sed adeo limosa et aquis profundioribus difficilis fuit ad applicandum terra hostilis, ut vix eam equi ascendere potuissent. Templarii autem, præduces in ascensu, prospero cursu ad civitatem festinarunt, sternentes perfidos, qui audacter de portis egressi Christicolis venientibus occurrerunt; sed, illis in civitatem redire compulsis, exercitus Christi tentoria Soldani occupavit ac spolia fugientium paganorum. Targias multas et galeias, cum barbotis et navibus aliis, quæ infra Casale usque ad civitatem inveniebantur, Christicolæ rapuerunt; unde perfidorum multitudo, relictis uxoribus ac parvulis propter fidelium inopinatum transitum, de Damieta fugerunt. Deinde per gyrum obsessa est Damieta, exercitu exercitui per pontis compositionem continuato, utramque ripam fluminis contingentem.

De primo impetu Saracenorum post obsidionem contra fideles.

Civitate itaque obsidione vallata, hostes fidei, resumptis viribus, cum Soldano et Alapinis ac multitudine copiosa, locum occupant, ad quem fideles transitum fecerant insperatum, et nisi per consilium divinum et auxilium prima castra, quæ erant inter mare et fluvium, retenta fuissent, et maxime per probitatem Teutonicorum, negotium Christi magnum periculum incurrisset; nam pleni anfractibus Saraceni ad tantam prorupti sunt temeritatem, ut, diluculo die sabbati ante Dominicam, qua cantatur "Oculi mei "semper ad Dominum," fidelibus ignorantibus, cum multitudine gravi bellatorum usque ad fossatum suum sese præcipitarent, sed peditum illorum et equitum fuerunt probitate repulsi; fecerant enim[1] Christiani

[1] Erant in C.

fossatum a tergo suo latum satis et altum ad cautelam, ut, si forte hostes fidei impetum facere vellent in eos, hujus fossati præsidio munirentur. A.D. 1219.

De secundo impetu facto contra Christianos.

In die iterum Palmarum inimici crucis, collecto innumerabili exercitu ac [1] nimis terribili, fossatum undique fidelium invaserunt, et præcipue pontem Templariorum et ducis Austriæ, quem ipsi cum Teutonicis defendere viriliter studuerunt; sec illi cum electis militibus suis ab equis descendentes cum Christianis atrociter pugnaverunt. Ceciderunt hinc inde mortui ac vulnerati multi; sed tandem adeo prævaluerunt increduli, quod pontem ascendentes partem ejus combusserunt. Tunc dux Austriæ præcepit suis, ut sese retrahentes hostibus darent ingressum, sed illi ingredi non audebant; mulieres quoque bellatoribus Christianis aquam, vinum, panem, ac lapides intrepide ministrabant; sacerdotes vero orationi insistebant, Dominum benedicentes et sauciatorum vulnera alligantes. In ipso die sancto non est Christianis spatium datum alias gestandi palmas quam balistas, arcus, lanceas, gladios, clypeos et sagittas; adeo enim [2] instabant inimici eorum atrociter studio liberandæ civitatis, quod ab ortu solis usque ad horam diei decimam fidelibus requiem non dederunt, sed tandem fatigati sese cum damno maximo de loco certaminis retraxerunt. In festo iterum Dominicæ ascensionis more solito per terram et aquam irruerunt perfidi in Christianos, ac multotiens illos attentantes, prævalere non potuerunt, sed prope castra eos provocantes mutuo ad invicem damna pertulerunt.

[1] Wanting in C. | [2] Wanting in C.

De tertio impetu crudeliter facto ab incredulis contra Christianos.

A.D. 1219. Collegerunt denique hostes fidei pridie kalendarum Augusti omnem quam habere poterant copiam bellatorum, qui post diutinos assultus fossatum contra militiam Templi tandem transeuntes, ac violenter licias dirumpentes, pedites Christianorum in fugam verterunt, ita quidem ut universo exercitui periculum immineret. Milites, equites simul et pedites seculares ter conati sunt ipsos a fossato repellere, sed nihil profecerunt; clamor exortus est insultantium paganorum, aucta est timiditas Christianis. Sed spiritus consilii et fortitudinis Templarios animavit, nam magister Templi cum mareschallo cæterisque fratribus, per exitum satis angustum impetu facto, viriliter incredulos convertit in fugam. Domus Teutonicorum et Frisones, comites et barones, atque ex diversis nationibus milites, videntes Templi militiam in periculo, per exitus sibi expositos illis in auxilium proruperunt; tunc pedites perfidorum, projectis clipeis, truncabantur ad centum, præter illos qui in fossato præcipites perierunt. Deinde, peditibus Christianis egressis, per modicum spatium sese subtraxerunt hostes; acies hinc inde substiterunt armatæ donec crepusculum vespertinum certamen diremit, Saraceni prius recesserunt. Occisorum jacebant corpora juxta fossatum multa, præter illos qui sauciati lethaliter ad castra sunt reducti. Pauci de fidelibus per virtutem Dei et Templariorum audaciam perempti fuerunt et captivi. Dum hæc agerentur ibidem, combusta sunt omnia fere instrumenta fidelium, quæ erecta erant contra civitatem, a defensoribus ejus, præter scalas, in magnum Christianorum detrimentum. Post has igitur factas a Soldano invasiones non est ausus congredi cum Christianis, sed non longe ab obsidione fixis tentoriis in insidiis manebat.

De prælio campestri inter Christianos et Saracenos.

Exercitus autem Christi, cum diutius usu petrariarum et trebuculorum aliarumque machinarum muros civitatis subvertere laborassent, nec quicquam profecissent, a prudentioribus populi perspicue deprehensum est et veraciter intellectum, non nisi sola virtute divina Damietam fore capiendam, unde inter multos surrexit murmuratio in castris, communibus exigentibus peccatis et discordiæ fomentis; nam quorundam fuit præsumptio, ut cum Soldano, qui non longe a castris Christianorum fixis tentoriis manebat in insidiis, campestre prælium consererent, ut, eo subjugato, cum ipso subjugarent et Damietam. E contrario consilium regis Hierusalem erat et multorum cum eo, ut obsidio tam diu ageretur incœpta, quousque vel virtute divina vel etiam fame inclusi deficerent; nam quicumque per posticum vel de muris civitatis præcipites evadebant, inflati et fame afflicti, concivium suorum evidenter angustiam indicabant. Sed illis tandem prævalentibus, qui decreverant immutabiliter cum Soldano certamen inire, in die decollationis sancti Johannis Baptistæ ad castra Babyloniorum ita, licet discordes, confluebant, ut vix invenirentur viri, qui in obsidione urbis remanerent. Tandem inter mare [1] et flumen, ubi dulcis aqua reperiri non poterat ad bibendum, proficiscentes invenerunt hostes fidei in tentoriis commorantes, sed ipsi, papilionibus sublatis, fugam simulabant; et cum a fidelibus processum fuisset adeo, quod appareret adversarios nolle directa fronte confligere, capitanei fidelis populi longum inierunt consilium, utrum procederent, an redirent. Discors inter eos fuit sententia, unde inter consilia sine consilio solutæ sunt acies, præter ordinationem illorum, quos disciplina ligavit et obedientia militaris; equites Cypri in dextro cornu constituti, Saracenis incursum a latere [2] facientibus, A.D. 1219.

[1] Inter mare wanting in C. | [2] A latere wanting in C.

A.D. 1219. timiditatem suam ostenderunt; Romani pedites primi fugerunt, et postea equites ex nationibus diversis, cum quibusdam Hospitalariis sancti Johannis; legatus et patriarcha, qui crucem portabat, multum, sed frustra, ut resisterent, supplicabant. Æstus solis vehemens erat, unde pedites armorum pondere premebantur, calor auxit laborem viæ, et qui secum detulerant vinum biberunt illud purum, propter aquæ defectum, in angustia sitis, qui post primos fugientes anhelo cursu terga dederunt exstinctique sine vulneribus corruerunt. Rex vero Hierusalem, cum Templariis et domo Teutonicorum et hospitali sancti Johannis, de Houtlandia, de Wiche, de Salebregge, et Cestriæ comitibus, cumque Waltero Bertoldi, Reginaldo de Ponte, Francigenis, Pisanis, et militibus multis ex nationibus diversis, impetum sustinuere paganorum, et pro muro fuerunt fugientibus, quotiens illas suas facies ostendebant; rex vero Hierusalem igne Græco fere fuit combustus. Capti sunt autem in illo conflictu ex Christianis electus Belvacensis et frater ejus Andreas de Nantes, vicecomes Belli-montis, Walterus, regis Francorum camerarius, ac filius ejus Johannes de Arcis, Henricus de Ulmo. Templarii triginta tres capti sunt vel interfecti, cum mareschallo hospitalis sancti Johannis et fratribus quibusdam ejusdem domus; nec domus Teutonicorum absque damno evasit. Sunt præterea alii multi trucidati et in captivitatem abducti.[1] Militia autem Templi, quæ in congressione solet esse prima, in regressu fuit ultima; unde, cum ad fossatum Christianorum novissima rediret, tamdiu fortis substitit quousque anteriores intra mœnia fuissent ingressi. Tunc increduli reversi sunt ad abducendos captivos suos et spolia colligenda; et, sicut a perfidis postmodum didicerunt fideles, quingenta capita Christianorum Soldano præsentata fuerunt. Christianis vero hoc cer-

[1] Adducti sunt in C.

tissime constat, quod in præcipua militia sua damna sibi luctuosa sustinuerunt increduli, unde Soldanus unum de captivis suis ad Christianos mittens de treuga vel pace tractare cœpit, in quo tractatu reparaverunt fossatum suum eleganter et alias machinas Christiani. A.D. 1219.

Qualiter peregrini quidam a Damieta non licentiati recesserunt.

Nautæ quidam eo tempore Christianitatis proditores, et cum eis Christiani multi, ante tempus consueti passagii exercitum Christi in summo periculo reliquerunt, qui recedentes Christicolis mœstitiam, Babyloniis audaciam, contulerunt; unde tractatum pacis intermittentes increduli, in vigilia sanctorum Cosmæ et Damiani et proxima die sequenti, cum galeiis et barbotis armatis per flumen et terram, cum mangonellis, targiis, et fructibus pro implendo Christianorum fossato, petierunt[1] eos impetu consueto et barbarica feritate multosque fideles hoc subito impetu peremerunt; sed triumphator in Israel, omnipotens Deus, castris suis providit, misso per mare Savarico de Mallo-leone[2] cum galeiis armatis et bellatoribus multis. Tunc Christiani, hoc viso, in illo necessitatis articulo clamaverunt in cælum, Deum laudantes et non trepidantes, sed in prælio hostibus viriliter resistentes incredulos recedere compulerunt Illius virtute qui salvat sperantes in se.

De mortalitate qua affligebantur inclusi urbis Damietæ.

Nunc autem de his quæ gesta sunt in civitate aliquid referamus. Damieta igitur obsidione longa, ferro, fame, et pestilentia graviter, et ultra quam credi vel scribi possit, afflicta, in spe sola fidem habuit,

[1] Perierunt in D. and C.

[2] Maloleone in C.

A.D. 1219. quam civibus Soldanus promisit, ut pro eis, si necessitas instaret,[1] cum Christianis componeret, ut mortem evadere potuissent; sed hoc tempore in urbe tanta fames invaluit, ut vitalis refectio deesset inclusis, durabilis enim non est annona Ægypti, propter molles glebas in quibus crescit, nisi superius circa partes Babyloniæ servetur per annum. Postremo autem portas suas obstruxerunt increduli, ne aliquis exiret qui calamitatem eorum fidelibus nuntiaret, quia dies afflictionis miseros possederunt; illis etiam, qui foris in exercitu Soldani fideles obsederunt, copia pabuli decrescere cœpit, ita quidem, quod coctanum unum duodecim bizantiis vendebatur. Inter cætera incommoda, quæ miseri sustinebant diebus ac noctibus, velut aurisia percussi oculis apertis nihil videbant. Nilus præterea, qui post festum sancti Johannis Baptistæ usque ad exaltationem sanctæ Crucis solet excrescere et Ægypti planitiem irrigare, hoc anno more solito non ascendit, sed magnam terræ partem siccam relinquens in terra illa nec seminari poterat nec arari; unde Soldanus famem timens, amore retinendæ Damietæ, cum Christianis pacifice componere cogitavit. Auxit autem propositum ejus ad compositionem miraculosa turris subjugatio, et Christianorum constantia præliandi, qui totiens cum admodum paucis fidelibus omnem paganismi fortitudinem audacter invadentes de prælio turpiter fugaverunt et multa ex eis millia peremerunt.

Qualiter Soldanus regnum Hierusalem obtulit Christianis, ut a Damieta recederent.[2]

Soldanus igitur, convocatis magnatibus suis et consiliariis fidelissimis, dum esset in mentis angaria constitutus, coram eis locutus est in hunc modum; "Deus,"

[1] Wanting in C.

[2] Recederet in D.

inquit, "Christianorum magnus est, fidelis et potens A.D. 1219.
" in prælio, quod nos comprobavimus omnes, et max-
" ime in hoc instanti articulo, in quo manifeste pugnat
" contra nos pro inimicis nostris, et procul dubio
" inanis erit actio nostra tota, quamdiu fideles ipsum
" habebunt placabilem adjutorem. Ecce, imminet captio
" Damietæ, quæ clavis est totius Ægypti; quæ si capta
" fuerit, in maximum nostrum et [1] legis nostræ pro-
" veniet detrimentum, quia, cum multotiens legatur a
" Christianis obsessa, nunquam tamen legitur subju-
" gata. Unde nobis utile reor, ut reddamus Deo Chris-
" tianorum ea quæ sua fuerunt omnia, ne simul cum
" suis auferat a nobis quæ nostra esse videntur;
" sicque cum justus sit et aliena non concupiscat, si
" hanc pacem recusaverint et æquitatem Christiani,
" maxime sibi tam honorabilem, provocabunt Deum
" suum in odium sui per concupiscentiam iniquam,
" et sic superborum aspernator ab eis recedet, habe-
" buntque impugnatorem, quem habuerunt propitium
" adjutorem." Et licet hoc consilium multis displice-
ret, missis tamen nuntiis Christianis obtulit veram
crucem, quæ olim a Salaadino capta fuerat, cum cap-
tivis omnibus qui per regnum Babylonis et Damasci
vivi poterant reperiri, cum sumptibus necessariis ad
reparandos muros Hierusalem et civitatem in [2] statum
pristinum reducendam. Obtulit insuper totaliter reg-
num Hierosolymitanum, præter Craccum et Montem-
regalem, pro quibus retinendis tributum obtulit sin-
gulis annis, videlicet duodecim millia bizantios, quam-
diu illa teneret; sunt autem duo castra hæc in Arabia,
septem firmissimas munitiones habentia, per quæ nego-
tiatores paganorum et peregrini Metham [3] tendentes
vel ab illa revertentes transire solent, et qui hæc
tenuerit Hierusalem cum vineis graviter et agris læ-

[1] Ac in C.
[2] Et in D.
[3] Mechan in C.

A.D. 1219. dere valebit. Hanc compositionem acceptandam et utilem esse Christianitati rex Hierusalem, comes Cestrensis et omnes Francigenæ cum capitaneis Teutonicorum pertinaciter censuerunt; nec hoc mirandum est, cum multo minore pace, quæ prius oblata fuerat, contenti fuissent Christiani, nisi in sano consilio eis fuisset obviatum. Legatus autem, concupiscentia retinendæ civitatis ductus, et per eum patriarcha cum clero universo, huic compositioni se opponunt, asserentes constanter ante omnia Damietam fore capiendam; opinio diversa peperit discordiam, unde nuntii Soldani læti recesserunt. Cumque hæc Soldano nuntiata fuissent, misit clam multitudinem magnam peditum per palustria ad Damietam, quorum ducenti quadraginta, Christianis dormientibus, Dominica nocte post festum Omnium sanctorum licias eorum intraverunt, sed per clamorem vigilum exercitus capti sunt vel interfecti, quos ad centum vel plures numeraverunt ex captivis.

De captione miraculosa urbis Damietæ.

His ita gestis, cum populus Christianus civitatem Damietæ acerrime invasisset, perspexerunt murorum propugnacula omni carere defensore, unde cum festinatione scalis ad murum applicatis civitatem certatim intraverunt fideles; sicque, Salvatore mundi procurante, nonis[1] Novembris capta est Damieta sine defensione, absque tumultu et violenta deprædatione, ut soli Filio Dei victoria ascribatur; et, cum caperetur civitas[2] in oculis regis Babylonis, non fuit ausus more solito Christianos aggredi, sed confusus aufugiens propria castra combussit. Christo itaque duce, milites Christa Damietam ingressi plateas invenerunt stratas cadaveribus mortuorum, ex quibus eis occurrit fœtor

[1] Nonas in D. | [2] Civitatis in D.

intolerabilis et miserabilis humanitatis aspectus. Mortui nimios interfecerunt; vir et uxor, pater et filius, dominus et servus, mutuis fœtoribus perierunt. Nec solum plateæ civitatis mortuis erant plenæ, quia in ædificiis et cubiculis jacebant defuncti; juvenes et parvuli petierunt panem, sed non erat qui frangeret eis; infantes ad ubera matrum pendentes inter amplexus morientium oscitabant; divites delicati inter acervos tritici fame perierunt. Octoginta millia a tempore obsidionis perierunt in urbe, exceptis illis quos sanos vel languidos invenerunt fideles, qui ad tria millia et amplius numerantur; ex his autem trecenti nobiliores ad redemptionem captivorum suorum vivi reservantur a populo Christiano, præter baptizatos, qui crediderunt in Christum. A.D. 1219.

Hæc civitas primo a Græcis obsessa legitur, qui in ejus captione defecerunt; secundo obsessa fuit a Latinis sub Amalrico, rege Hierosolymorum, sed minime profecerunt; hac tertia vice tradidit eam servis suis Rex regum et Dominus dominantium, Jesus Christus Dominus noster, qui vivit et regnat in secula seculorum.

De spoliis Damietæ impretiabilibus.

Invenerunt autem in civitate fideles aurum et argentum multum nimis, pannos sericos, vestes pretiosas, cum ornatu[1] seculari et varia supellectili in abundantia magna valde. In commune juraverunt omnes, quod asportata de civitate spolia redderentur inter victores æqualiter dividenda; hoc etiam sub anathemate præceptum fuit a legato, sed concupiscentia oculorum multos fures fecit. Perceperunt autem ad utilitatem reipublicæ magnam partem divitiarum Ægypti in auro et argento, perlis, pomis, ambre,

[1] Conatu in D.

A.D. 1219. filis aureis, philacteriis et pannis pretiosis, quæ distributa sunt per exercitum Domini cum annona in civitate reperta. Episcopus Achonensis parvulos omnes, qui in urbe reperti sunt vivi, baptizavit, solvens ex ea Deo primitias animarum. Legatus quoque de maxima mahomeria civitatis fecit ecclesiam in honorem beatæ virginis Mariæ et omnium apostolorum, ad gloriam et exaltationem fidei Trinitatis. Civitas autem Dametiæ, præter naturalem loci situm, quo munitur, triplici muro cingitur, habens extrinsecus murum humilem ad custodiam fossati exterioris, secundum altiorem, ac tertium secundo eminentiorem. Murus medius viginti octo turres habet principales, binas vel ternas testudines[1] continentes, quæ omnes integræ remanserunt præter unam, quæ crebris ictibus trebuculi Templariorum aliquantulum concussa fuit; voluit enim Deus integram tradere eam servis suis, ut clavem et antemurale totius terræ Ægypti. Sita est autem civitas inter Ramesse et campum Thaphneos in terra Gersen,[2] ut conjicere possunt Christiani, quæ pascualis est, quam filii Israel tempore famis petierunt a Pharaone, sicut legitur in veteri Testamento.

De captione castri Thaphneos.

Capta igitur Damieta, missi sunt exploratores ad virorum[3] mille, in festo sancti Clementis, in naviculis per parvum flumen, quod Taphnis appellatur, ut de castellulis et villis victualia quærerent et situs locorum diligentius explorarent. Cum autem appropinquassent ad castrum quoddam de nomine fluminis appellatum, Saraceni qui in ejus præsidio erant, visis Christianis, existimabant exercitum totum advenire,

[1] Studentes in C.
[2] Gressen in C.
[3] Viros in C.

portis obseratis fugerunt; Christiani vero Christum ibi solum capitaneum invenientes castrum alacriter intraverunt. Testati sunt fideles reversi, se nunquam in plano castellum fortius inspexisse; habet enim turres septem fortissimas, et desuper testudines per gyrum; duplici fossato cingitur et utroque murato, habens antemurale. Lacus se diffundunt in latum per circuitum, unde in hyeme aditus equitibus difficilis est, atque in æstate adeo impossibilis, ut nunquam per obsidionem a quolibet caperetur. Lacus ille valde piscosus est, nam de piscariis ejus quatuor millia marcarum Soldano annis singulis solvebantur. Avibus abundat et salinis. Casalia multa per gyrum serviebant ei, nam civitas ante castrum olim famosissima fuit ac major Damieta, sed postea ruinosa. Hæc est Taphnis, cujus campi in psalmo meminit propheta David, et Esaias, "Stulti principes Taphneos," et cætera. In hac autem urbe Jeremias dicitur lapidatus, ut habes in veteri Testamento. Distat autem Taphnis[1] a Damieta itinere unius diei per mare versus terram promissionis, ut facile sit de Achon vel de Damieta per mare vel per terram præsidium ibidem ponere et victualia destinare. Damna plurima Christianis fecit in obsidione Damietæ, quando naves ad exercitum accedentes vel ab eo recedentes delatæ fuerunt illuc, nam littus maris ante Taphnis arenosum est et[2] sine portu, sinum habet latum, in quo naves devolutæ recedere non valent absque vento multum opportuno. A.D. 1219.

Eodem tempore vir nobilis Ranulphus comes Cestrensis, postquam fere per biennium in servitio Dei militaverat, cum legati licentia et benedictione, et totius exercitus favore, repatriavit.

---

[1] Thaphnis in C. | [2] Wanting in C.

Ut Lodowicus ad Tholosam hostiliter accedens confusus rediret.

A.D. 1219. Circa hæc tempora Lodowicus, filius Philippi regis Francorum primogenitus, ad instantiam patris sui innumerabilem collegit exercitum, ut hæreticos Albigenses impugnaret, veniensque cum omni multitudine sua ad urbem Tholosanam, cujus habitatores ex diu hæretica dicebantur pravitate fœdati illam obsidione vallavit. Machinis igitur per gyrum collocatis, insultus acerrimos crebrius iterabant; quod cum cives cognovissent, ad defensionem sese præparabant machinasque contra machinas [1] erigebant, ubi cum Francorum exercitus diu et inaniter laborasset, facta est in populo fames valida, quam etiam subsecuta est dira mortalitas tam hominum quam equorum. Simon quoque comes Montis-fortis, qui princeps militiæ erat, ante portam civitatis, lapide de petraria emisso in capite percussus, toto contrito corpore, subito exspiravit; frater quoque ejusdem Simonis in obsidione cujusdam castri, quod non longe a Tholosa distat, ad cumulum doloris multorum, lapide simili ictus diem clausit extremum. Igitur in exercitu Lodowici, ut prædictum est, ingruente fame cum hominum mortalitate et rerum omnium damnosa nimis diminutione, idem Lodowicus cum reliquiis populi sui confusus ad Gallias remeavit.

A.D. 1220. *De secunda coronatione regis Henrici.*

Anno Domini MCCXX. rex Henricus fuit ad natale [Domini] apud Merlebergiam, adhuc sub custodia Petri Wintoniensis episcopi constitutus; quo etiam anno coronatus est idem rex apud Cantuariam in die sancto

[1] Contra machinas wanting in C.

Pentecostes[1] a Stephano ejusdem civitatis archiepi- A.D. 1220
scopo, præsente clero et populo totius regni, decimo sexto kalendas Junii, anno regni sui quinto.

Deinde in festo sancti Barnabæ apostoli convenerunt ad colloquium apud Eboracum rex Anglorum Henricus et rex Scotorum Alexander, ubi inter eos tractatum est de matrimonio contrahendo inter regem Scotiæ et sororem regis Angliæ, atque, ibi fœdere confirmato, rex Scotorum ad propria remeavit.

De canonizatione sancti Hugonis, Lincolniensis episcopi.

Eodem anno sanctus Hugo, Lincolniensis episcopus, a papa Honorio canonizatus est et in catalogo sanctorum admissus, facta prius miraculorum ejus inquisitione a Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, et abbate de Fontibus Johanne, sicut in hoc sequenti domini papæ authentico continetur; "Honorius episcopus, ser- " vus servorum Dei, dilectis filiis universis Christi " fidelibus præsentem paginam inspecturis, salutem et " apostolicam benedictionem. Divinæ[2] dignatio pie- " tatis sanctos et electos suos[3] in cælestis regni feli- " citate locatos adhuc in terra miraculorum coruscа- " tione clarificat, ut fidelium per hoc excitata devotio " eorum suffragia digna veneratione deposcant. Cum " igitur sanctæ recordationis Hugonem, Lincolniensem " episcopum, quem, sicut nobis plenarie constat, divini " muneris largitas, tam in vita quam etiam post ves- " tem mortalitatis exutam, insignium miraculorum " multitudine illustravit, sanctorum catalogo adscrip- " simus, universitatem vestram monemus et exhor- " tamur in Domino, quatenus ejus apud Deum patro- " cinia devote imploretis; ad hæc statuentes, ut in

[1] Pentecosten in D.
[2] Wanting in C.
[3] Wanting in C.

A.D. 1220. " die depositionis ipsius ejusdem festivitas annis sin-
" gulis devote de cætero celebretur. Data Viterbii,
" decimo tertio kalendas Martii, pontificatus nostri
" anno quarto."

De captione castrorum de Sanneia et de Rokingeham.

Eodem anno rex Henricus, Willelmo comite de Albemarlia invito, cepit subito castella de Rokingeham et de Sanneia in vigilia apostolorum Petri et Pauli; veniente autem præfato rege hostiliter ad castella prædicta, invenit illa penitus omni victualium genere destituta, ita quidem quod nec etiam tres panes invenirentur in eis.

Translatio sancti Thomæ, archiepiscopi Cantuariensis.

Eodem tempore levatum est de lapide marmoreo corpus beati Thomæ archiepiscopi et martyris a Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, præsente rege et omnibus fere episcopis totius regni, cum abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, clero et populo multo, in crastino octavarum apostolorum Petri et Pauli; cujus corpus sanctissimum collocatum est honorifice in pheretro[1] ex auro et lapidibus pretiosis mirabiliter fabrefacto. Interfuerunt etiam huic translationi archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, et alii multi de regno Francorum aliarumque diversarum regionum, qui ob honorem et reverentiam beati martyris, ut tantæ adessent solemnitati, alacriter convenerunt; nam dignissimum omnibus videbatur, ut sanctum martyrem Christi generaliter honorarent et colerent, qui pro universali ecclesia sanguinem suum fundere et ad finem usque non timuit fideliter decertare.

[1] Feretro in C.

De obsidione castri de Biham et perturbatione regni.

Anno Domini MCCXXI. rex Henricus ad natale Domini apud Oxoniam tenuit curiam suam, præsentibus comitibus et baronibus regi; ubi regiis obsequiis cum lætitia et pace transactis, singulis quod justum erat, secundum antiquam regni consuetudinem, distribuit affluenter. Willelmus quoque de Forz volens pacem regni turbare, sequenti nocte non licentiatus recedens ad castellum de Biham[1] cum festinatione perrexit, ubi post dies paucos, collectis viris armatis, ad villam de Tenham hostiliter accedens illam spoliavit et bladum canonicorum de Bridlintona ad castellum de Biham[2] asportari fecit; villam etiam de Depinge[3] cum aliis ejusdem provinciæ villis spoliavit, homines cepit et post gravissimum membrorum cruciatum ad redemptionem coegit. Habuit autem, ut dicebatur, hujus factionis incentores Falcasium, Philippum Marci, Petrum de Mallo-leone,[4] Engelardum de Athie, et alios multos, qui clam miserunt ei viros armatos, ut pacem regni turbaret. Inter hæc quoque homines regionis illius ad ecclesias convolantes bona sua in cœmeteria detulerunt. Convenerunt interim magnates Angliæ ad regem apud Westmonasterium, ut de negotiis regni tractarent; comes vero, qui cum cæteris vocatus fuerat, simulavit se illo ire, sed callidus viator propositum mutans ad castellum de Fotheringeia divertit. Erat tunc castellum in custodia Ranulfi comitis Cestrensis, a militibus fere ac servientibus destitutum;[5] quod cum comes prædictus cognovisset, scalas ad murum adhibens armatis suis ingressum paravit, et sine mora, subjugato castello, paucos quos invene- A.D. 1221.

[1] Beham in C.
[2] Beham in C.
[3] Diepinge in C.
[4] Malo leone in C.
[5] Destitutus in D. and C.

A.D. 1221. runt custodes vinculis constrinxerunt. Deinde, impositis in castello armatis, ad municipium de Biham celeriter convolavit; quo facto, cum armatis suis totam adjacentem provinciam spoliavit, castrumque suum de damnis aliorum munivit. Sed cum tandem ista præsumptio ad regem et ejus concilium pervenisset, exercitu magno celeriter convocato, feria quarta post purificationem beatæ Mariæ castellum de Biham cuneis militaribus circumcinxit, et, ne diutius protrahamus sermonem, locatis in gyrum castelli machinis, muros ejus et ædificia diruerunt in brevi, ita quod defuit locus inclusis ubi sub salvo capita reclinarent, qui aliud refugium non habentes exierunt omnes de ruina castelli et sexto idus Februarii sese regi præsentarunt; at rex jussit eos vinculis mancipari donec consilium haberet, quid de illis sibi foret agendum. Venit interea comes de Albemarlia sub conductu Walteri, Eboracensis archiepiscopi, ad regem, et, Walone[1] legato impetrante, cum ipso pacificatus est, eo quod eidem regi et patri suo in guerra sua servierat fideliter ac potenter; milites etiam omnes et servientes sine pœna et redemptione relaxati sunt a rege, qui pessimum aliis dedit exemplum, ut contra eum hac fiducia in casu consimili rebellarent.

De dissensione inter Richardum, Dunelmensem episcopum, et monachos exorta.

Sub his denique diebus exorta est magna inter Richardum de Marisco, episcopum Dunelmensem, et ejusdem ecclesiæ monachos dissensio pro quibusdam libertatibus antiquis et consuetudinibus, quas iidem monachi se gavisi sunt multis retro temporibus habuisse. Episcopus autem fraudulenter monachis significavit prædictis, ut venirent ad eum cum privilegiis

[1] Wallone in C.

suis et ecclesiæ suæ instrumentis, ut, siquid in eis esset corrigendum ad perfectam eorum libertatem, ipsius arbitrio suppleretur; prior vero et monachi, fraudem episcopi habentes [1] suspectam, instrumenta sua ei nullatenus ostendere voluerunt. Episcopus itaque, cum munimentorum inspectionem habere non potuit, juravit quod omnia bona eorum in suos usus converteret, adjiciens quod, si aliquem ex monachis extra portas curiæ suæ inveniret, non aliam quam caput redemptionem acciperet; juravit insuper, audientibus multis, quod, eo vivente, pacem Dunelmensis ecclesia non haberet. Nec multo post, cum servientes episcopi monachum quendam ab ecclesia quadam violenter extraxissent,[2] monacho conquerenti et super hoc coram episcopo querelam deponenti respondit episcopus, quod melius fecissent ministri si monachum occidissent; sicque deinceps ita monachis præfatis idem episcopus injuriosus exstitit et infestus, ut, necessitate cogente, ad præsentiam domini papæ appellantes sese et sua omnia sub ejus protectione ponerent, ac deinde Romam clericos mittentes et monachos episcopum accusaverunt in multis, contra quam accusationem hoc sequens rescriptum impetraverunt a papa; A.D. 1221.

"Honorius episcopus Saresbiriensi et Eliensi, epi-
" scopis, salutem, et cætera. Ita nobis in odore bonæ
" opinionis fratrum et co-operatorum nostrorum con-
" venit delectari, ut in pestilentibus vitia non palpe-
" mus, cum non deceat pro reverentia ordinis susti-
" nere peccantes, quorum culpa tot eos mortibus
" dignos facit, quot ad subjectos perditionis exempla
" transmittunt, qui sola quæ pravitatis exempla con-
" spiciunt imitantur. Hinc est quod, cum de vene-
" rabili fratre nostro Dunelmensi episcopo sæpius
" nobis insinuata fuissent quæ ab episcopali honestate

[1] Wanting in C.

[2] Et usque ad sanguinis effusionem flagellassent inserted in C.

A.D. 1221. " nimium dissonabant, tandem inculcatis funibus cla-
" moris excitati, ut non pateremur cum perditione
" multorum quiescere amplius in suis enormitatibus
" episcopum memoratum; de quo insinuatio clamosa
" processit, quod, postquam fuit ad officium pontificale
" promotus, reus sanguinis, simoniæ, adulterii, sacri-
" legii, rapinæ, perjurii ac dilapidationis multiplicis
" est effectus, non formidans clericos, orphanos ac
" viros religiosos opprimere, testamenta decedentium
" impedire, regia jura contra scientiam dilecti filii
" nostri Pandulphi, Norwicensis electi, munire, ac
" excommunicatione ligatus ingerere se divinis. Item
" etiam appellationibus non defert ad Romanam eccle-
" siam interpositis, statuta generalis concilii non ob-
" servat, nunquam proponit populo verbum Dei, lingua
" et exemplo vitæ pravum subditis præbet exemplum.
" Coram multis juravit, quod pacem, ipso vivente,
" Dunelmensis ecclesia non habebit. Conquerente sibi
" quodam monacho Dunelmensi, se a servientibus suis
" ab ecclesia quadam fuisse extractum et usque ad
" sanguinis effusionem pulsatum, respondit ei, quod
" melius factum fuisset si servientes episcopi mona-
" chum peremissent. Ipse insuper apostolicam regulam,
" continentem qualis debeat esse episcopus, penitus
" calcavit in cunctis. Nos ergo, ne alienæ culpæ simus
" auctores, si clausis oculis tot et tanta [1] prædicti
" episcopi transeamus errata, cum adeo ad nos clamor
" super his ascenderit ut dissimulationi amplius non sit
" locus, dignum duximus ex officii nostri debito de-
" scendere, ut hæc an ita sint, vel aliter, videamus.
" Quocirca fraternitati vestræ per apostolica scripta
" mandamus, quatenus, inquisita super his et cognita
" sollicite veritate, quæ inveneritis, vestris fideliter
" inclusa sigillis, ad nostram præsentiam remittatis,

[1] Tantis in D.

" ut, auctore Deo, quod super hoc faciendum fuerit A.D. 1221.
" statuamus. Datum Viterbii, pontificatus nostri anno
" quarto."

Ut episcopus Dunelmensis contra monachos Romam petierit.

Cum autem literæ domini papæ ad notitiam exsecutorum pervenissent, ex officio sibi injuncto vocaverunt episcopum Dunelmensem, cum abbatibus, prioribus, archidiaconis, decanis, apud Dunelmum ad suum consistorium, et alios laicos et clericos illius provinciæ, quoscumque hujus rei esse conscios crediderunt. Illis autem omnibus die sibi et loco statuto coram exsecutoribus comparentibus, recitatæ fuerunt literæ domini papæ, audientibus cunctis, aperte et distincte ad intelligendum; quibus perlectis et intellectis, surrexerunt clerici Dunelmensis episcopi, quasdam recusationes frivolas et fallaces allegantes contra exsecutores prædictos, atque, ne procederent in inquisitione prædicta, præsentiam domini papæ appellarunt; et sic facta appellatione episcopus cum clericis suis recessit, diem statuens adversariis, qui contra eum in domini papæ præsentia comparerent. Interposita itaque appellatione, sæpedictus episcopus Romanam adivit curiam, præmissis clericis[1] suis, qui sibi supervenienti domini papæ gratiam præpararent; unde contigit, ut, antequam monachi Dunelmenses Romam venissent, clerici memorati actionem eorundem monachorum non mediocriter infirmaverant, unde post multas hinc inde coram papa altercationes tam episcopus quam monachi, immoderatis profusis expensis, remissi sunt in Angliam ad exsecutores supradictos, ut coram eis quod justum fuerit sententialiter statuatur. Duravit autem hæc diu inter eos semel suborta contentio, donec mors episcopi litem, sicut ipse prædixerat, terminavit.

[1] Wanting in C.

De constructione novi castelli apud Montem-Gomericum.

A.D. 1221. Eodem anno, circa nativitatem beatæ Mariæ, Loelinus, rex Walliæ, cum exercitu copioso castellum, quod Buet appellatur, obsedit; Reginaldus quoque de Brausia, cujus illud municipium erat, regis constanter imploravit auxilium, ut per eum, cum ipse ad hoc non sufficeret, obsidio solveretur. Rex autem, qui suis magnatibus deesse non debuit, cum exercitu magno illuc tendens, fugientibus ex more Wallensibus, obsidionem amovit. Tunc rex versus Montem-Gomericum tendens cum exercitu suo, quæque sibi obvia de rebus Wallensium, in armentis pecorum, cum spoliis damnosis multis, secum ad sustentationem suorum conducere præcepit. Deinde cum ad Montem-Gomericum pervenisset et loca illa vagando perlustrasset, deprehenderunt prudentiores exercitus locum idoneum ad castellum construendum, cujus situs cunctis inexpugnabilis videbatur. Jussit itaque rex ad securitatem regionis illius, propter creberrimas Wallensium irruptiones, ibidem castellum firmari; et ita singuli, accepta licentia, ad propria remearunt, concessis magnatibus de quolibet scuto duas marcas argenti.

De statu terræ sanctæ post captionem Damietæ et Taphneos.

[Per idem tempus mandavit magister militum Templi literam quæ sequitur de statu terræ sanctæ;]

"Fratri in Christo reverendo N., Dei gratia Elimenensi
" episcopo, frater Petrus de Monteacuto, magister militum
" Templi, salutem. Quomodo autem in negotio Domini nostri
" Jesu Christi post captionem Damietæ et castri Thaphneos
" hactenus sit processum, paternitati vestræ literis præsenti-
" bus declaramus. Noveritis igitur quod in primo passagio
" post captionem prædictam apud Damietam tot peregrini

" applicuerunt, quod una cum residuo remanentis exercitus A.D. 1221.
" possint sufficere ad munitionem Damietæ et defensionem
" castrorum. Dominus quidem legatus una cum clero, pro-
" motionem exercitus Jesu Christi præoptans, populum pluries
" ac diligenter admonuit de faciendo equitatu super infideles,
" sed barones exercitus, tam transmarini quam cismarini,
" considerantes quod gentes exercitus ad munitionem dictarum
" civitatum et castrorum, et ad progressum ulterius faciendum
" ad Christianitatis utilitatem, non possent sufficere, in hoc
" consentire noluerunt; Soldanus enim Babyloniæ cum infi-
" nita perfidorum multitudine non longe a Damieta castra-
" metatus super utrumque fluminis brachium pontes construxit
" ad impediendum Christianorum progressum, qui cum tanta
" multitudine ibidem exspectat armatorum, quod maximum
" periculum de ulterius equitando fidelibus immineret.
" Veruntamen civitatem prædictam et castra fossatis et littus
" undique munivimus, exspectantes a Domino consolari per
" subsidium nobis advenientium in succursum; sed Saraceni,
" nostrum perpendentes defectum, quamplures armaverunt
" galeias et mense Septembrio eas constituerunt per mare,
" quæ Christianis in subsidium terræ sanctæ adventantibus
" damna immania intulerunt. Tantus enim in exercitu nostro
" pecuniæ erat defectus, quod galeias nostras per aliquod
" tempus magnum tenere non potuimus. Comperientes igitur
" per prædictas Saracenorum galeias exercitui Christiano
" maximum imminere dispendium, galeias nostras et galiones
" aliaque vasa incontinenti armavimus ad prædictis galeiis
" resistenda. Et sciatis, quod Coradinus, Soldanus Damasci,
" congregata Saracenorum multitudine infinita, comperiens
" civitates Achon et Tyri militia et populo sibi resistere
" valenti penitus destitutas, damna illis gravissima clam et
" palam frequenter infert; ante præterea castrum nostrum,
" quod Peregrinorum dicitur, sæpius veniens sua tentoria
" fixit, dispendia nobis multimoda inferendo; castrum quoque
" Cæsareæ Palestinæ obsidens subjugavit, quamvis plures
" peregrini tunc apud Achon morarentur. Cæterum noveritis,
" quod Seraph, filius Saphadini, frater Soldanorum Babylonis
" et Damasci, contra Saracenos orientales in manu forti dimi-
" cans in potentioribus sibi obsistentibus nuper multum
" prævaluit, licet non de omnibus, quia, Domino procurante,
" de facili non omnes poterit superare; nam, si guerram illam
" posset ad effectum perducere, terra Antiochiæ vel Tripolis,
" Achonensis sive Ægyptiaca, ad quamcumque illarum decli-
" naret, maximo periculo subjaceret, et, si aliquod castrorum
" nostrorum obsidione vallaret, nullatenus eum amovere

A.D. 1221. " possemus ;[1] veruntamen dicta dissensio gaudium nobis confert
" et solamen. Exspectavimus præterea jam diu imperatorem
" et nobiles alios, per quos speramus relevari, in quorum
" adventu opus multorum manibus inchoatum ad finem spera-
" mus perducere optatum; si vero de spe succursus hujus in
" proxima æstate, quod absit, frustraremur, utraque terrra,
" Syriæ videlicet et Ægypti, tam illa quæ nuper est adquisita,
" quam illa quæ diu possessa est, in casu sunt dubio consti-
" tutæ. Nos itaque et aliæ gentes cismarinæ tot et tantis
" sumptibus in exsequendis Jesu Christi negotiis adeo præ-
" gravamur, quod ad consuetas expensas non sufficimus, nisi
" divina clementia et fidelium virorum subsidio nobis in
" proximo succurratur. Data Achon ducdecimo kalendas
" Octobris."

De peregrinatione Philippi de Albeneio ad terram sanctam.

A.D. 1222. Anno Domini MCCXXII. rex Anglorum Henricus fuit ad natale apud Wintoniam, episcopo civitatis Petro omnia sibi necessaria ministrante. Quo etiam tempore Philippus de Albeneio, miles strenuus ac morum honestate commendabilis, regisque Anglorum magister et eruditor fidelissimus, iter Hierosolymitanum arripiens illuc cum prosperitate ac sine rerum diminutione pervenit, qui, protinus ut statum terræ didicisset, Ranulpho comiti Cestriæ literas in hæc verba direxit;

De amissione Damietæ.

" Reverendo domino et amico, R. Comiti Cestriæ et Lin-
" colniæ, suus ubique P. de Albeneio, salutem et veræ dilec-
" tionis affectum. Vestræ notifico excellentiæ, quod in die
" assumptionis virginis Mariæ extra portum Marsiliæ velifica-
" vimus et in die Lunæ ante nativitatem ejusdem virginis
" ante Damietam venimus, ibique invenimus multas naves
" recedentes de villa; et tantum locutus fui cum quadam
" barca et tantum hominibus dedi, quod ad nos loqui vene-
" runt et nobis rumores multum tristes narraverunt. Quod
" videlicet gens nostra de Damieta et magnates qui intus

[1] Posse in C.

" erant, rex scilicet Hierusalem et legatus, dux Balvariæ,[1] A.D. 1222.
" Templum et Hospitale, cum aliis multis, ita quod bene
" fuerunt mille milites cruce signati, et alii equites quinque
" millia, cum quadraginta millibus peditum, hii omnes fece-
" runt unam equitaturam erga terram Babylonis, contra
" voluntatem regis Hierusalem, ut dicitur, et iter arripue-
" runt ad festum sancti Petri ad vincula; et in illa equitatura
" per tres septimanas vel plus morati fuerunt, et fere in
" media via fuerunt Damietæ et Babylonis. Tunc Soldanus
" Babyloniæ et Coradinus frater ejus venerunt cum quanto
" exercitu habere potuerunt, et sæpius gentes nostras appro-
" pinquaverunt et sæpius de gentibus suis amiserunt; et,
" quando gentes nostræ ad Damietam redire voluerunt, flumen
" excrevit et per dies plurimos exivit, et gentes nostræ inter
" duo brachia fluminis erant; et fecerunt Saraceni de uno
" brachio ad aliud foveam quandam retro exercitum nostrum,
" flumenque tam magnum excrevit, quod gentes nostræ in
" aqua erant usque ad braccarios et cinctoria ad magnam
" miseriam et dolorem, itaque mortui et capti fuissent si
" Soldanus Babyloniæ voluisset. Treugas sumpserunt gentes
" nostræ usque ad octo annos erga Soldanum tali pacto, quod
" gentes nostræ Damietam redderent et omnes esclavos quos
" tenebant in captivitate. Propter hanc pactionem tenendam
" rex Hierusalem, et legatus, et dux Balvariæ, et alii divites
" in hostagio remanserunt; Soldanus vero pro jam dicta pac-
" tione ex parte sua viginti in hostagio tradidit. Quando
" vero hos rumores audivimus, magnum dolorem habuimus,
" sicut omnes Christiani habere debent; ideoque consilium
" habuimus, quia ad reddendam Damietam esse noluimus, ut
" versus Achon iter arriperemus, ubi in crastino beatæ nati-
" vitatis Mariæ virginis applicuimus; et in die proximo post
" reddita fuit Damieta ad Soldanum, et ipse omnes esclavos,
" quos tenebat, deliberavit. Item vobis significo, quod domi-
" nus rex Hierusalem in partes vestras venturus est; ideo
" vobis precor, quod super promissa ei facta erga regem et
" alios maguates auxilium præbeatis, debitum enim ejus tam
" magnum est quod mirum est enarrare. Valete."

Item alia epistola de eodem.

" Frater P. de Monte-acuto, militum Templi magister hu-
" milis, dilecto fratri in Christo, A. Martel, locum præcep-
" toris tenenti in Anglia, salutem. Etsi quandoque prospera,

[1] Belvariæ in C.

A.D. 1222. " quæ nobis in negotio Jesu Christi succedebant, vobis significavimus, nunc sinistra, peccatis nostris exigentibus, in terra " Ægypti nobis inflicta, præsenti vobis scripto secundum rei " seriem declaramus. Sane cum post captam Damietam exercitus Christianus otio ibidem tempore longo vacaret, gens " tam cismarina quam transmarina super hoc nobis convitia " et redargutiones assiduas inferebat; veniens igitur dux " Balvariæ, locum tenens imperatoris,[1] omnibus patefecit se " ad hoc venisse, ut expugnaret inimicos fidei Christianæ. " Habito igitur super hoc consilio domini legati, ducis Balvariæ, magistrorum Templi et Hospitalis ac domus Teutonicorum, comitum, baronum et aliorum omnium, super " progressu faciendo omnes unanimiter consenserunt. Illustris autem rex Hierosolymitanus vocatus venit cum baronibus suis et galeiis navibusque armatis apud Damietam, " inveniens exercitum Christianorum in tentoriis extra licias " habitantem. Post festum vero apostolorum Petri et Pauli, " dominus rex et legatus, totusque exercitus Christianus, tam " per fluvium quam per terram ordinate procedentes invenerunt Soldanum, et cum eo inimicos crucis innumeros, sed " tamen ante faciem ejus fugientes, sicque processum est sine " damno donec perventum fuit ad tentoria Soldani, flumine " tamen medio, quod nequivit exercitus pertransire; sed in " ripa fluminis fixit tentoria, præparans pontes ad faciendum " transitum ad Soldanum; itaque flumen Taphneos, a magno " flumine Nili se derivans, a castris Soldani nos separavit. " Cumque ibidem moram faceremus, recesserunt ab exercitu " multi non licentiati, ita quod in decem millibus armatorum " et amplius fuit exercitus diminutus. Soldanus interim per " vallum antiquitus factum galeias et galiones, Nilo crescente, " misit in flumine ad impediendum navigium nostrum, ne " nobis victualibus destitutis a Damieta venirent alimenta, " cum per terram, prohibentibus Saracenis, venire minime " potuissent. Interclusa itaque via tam terræ quam fluminis " ad necessaria nobis deferenda, habuit consilium exercitus de " reditu faciendo; sed fratres Soldani, Seraph scilicet et " Coradinus, Soldani Alapiæ et Damasci, atque alii Soldani, " Camelæ videlicet et Haman et Coilanbar, cum regibus " paganorum quamplurimis et multitudine paganorum, qui " in ejus subsidium advenerant, et nobis reditum denegabant. " Exercitus tamen noster, de nocte recedens per flumen et " per terram, amisit victualia quæ ferebat in flumine et homines multos; quia excrescente Nilo, Soldanus fecit aquam

[1] Imperatoribus in C.

" derivari per meatus occultos et canales rivulosque anti- A.D. 1222.
" quitus constitutos ad impediendum regressum populi Chris-
" tiani. Cum igitur in paludibus summarios, supellectilia,
" clitellas, currusque ac omnia fere necessaria exercitus Christi
" amisisset, nec ultra procedere vel reverti aut alicubi con-
" fugere potuisset victualibus destitutus, nec pugnam facere
" cum Soldano propter lacum medium, inter aquas inclusus
" sicut piscis reti includitur ; fecit invitus et angaria positus
" pactum de reddenda Damieta Soldano, et esclavis ejus qui
" inveniri poterant in Tyro et Achon, pro vera cruce et pro
" esclavis Christianis regnorum Babyloniæ et Damasci. Nos
" igitur cum aliis nuntiis de communi legatione totius exer-
" citus Damietam adivimus, populo civitatis pactiones nobis
" injunctas omnibus ostendentes, quæ episcopo Achonensi,
" cancellario, et Henrico comiti de Malta, quos ibidem in-
" venimus, plurimum displicebant ; voluerunt enim civitatem
" defendere, quod nos multum approbaremus si[1] utiliter fieri
" potuisset, mallemus quidem in carcere perpetuo detrudi,
" quam civitas a nobis ad dedecus Christianitatis incredulis
" redderetur ; sed, habita per civitatem indagatione sagaci
" rerum et personarum, nec pecuniam invenerunt nec gentem,
" quibus civitatem defendere potuissent. Nos itaque huic
" pactioni adquiescentes sacramento et obsidibus eam firma-
" vimus, treugamque firmam[2] octo annorum statuimus. Sol-
" danus igitur usque ad compositionem factam fideliter tenuit
" quod spopondit, exercitui nostro famelico per dies fere quin-
" decim panem conferens et polentam.[3] Vos ergo nostris
" miseriis compatientes nobis in quantum poteritis sub-
" veniatis. Valete."

De luctamine et dissidio Londoniensis urbis.

Eodem anno in die sancti Jacobi apostoli convenerunt ad luctamen apud hospitale Matildis reginæ extra urbem Londoniarum cives urbis prædictæ contra comprovinciales extra urbem positos, scirent ut quis eorum videretur viribus esse major. Illis autem diu decertantibus et hinc inde tumultuantibus, cives, aliis confusis, victoriam reportarunt. Inter alios quoque seneschallus abbatis Westmonasterii confusus recedens,

[1] Sed in C.
[2] Wanting in C.
[3] Præbendam in D. and C.

A.D. 1222. quomodo se suosque complices vindicaret, anxius cogitabat. Tandem hunc vindictæ modum excogitans statuit arietem in die sancti Petri ad vincula, denuntians per provinciam, ut omnes ad luctamen venirent apud Westmonasterium, et qui melior in luctamine inveniretur arietem pro mercede acciperet. Prædictus interea seneschallus congregavit viros robustos et in luctamine expeditos, ut sic saltem victoria potiretur; cives vero ex victoria iterata gaudere cupientes in manu valida convenerunt ad ludum, atque, hinc inde certamine inchoato, diu et fortiter sese mutuo prosternebant. Seneschallus quoque sæpedictus cum suburbanis et comprovincialibus, qui potius vindictam quam ludum sitiebant, sine causa ad arma prosiliunt, atque cives, qui inermes advenerant, graviter et non sine sanguinis effusione pulsaverunt. At cives turpiter vulnerati fugam arripientes cum maxima confusione ingressi sunt civitatem; quibus ingressis, surrexit tumultus in populo, signoque communi pulsato, cives pariter convenerunt, et, re gesta cunctis per ordinem declarata, diversi diversam[1] vindictæ sententiam protulerunt. Serlo tandem major civitatis, vir prudens et pacificus, consilium dedit, ut abbas Westmonasterii super illa conveniretur injuria, quam si vellet pro se suisque corrigere competenter, hoc sufficeret universis. Ad hæc Constantinus, vir quidam magnus in civitate, cum tumultu populi sententiam protulit, ut omnia ædificia abbatis Westmonasterii et domus seneschalli prædicti diruerentur et solo tenus complanarentur, et et his dictis exivit edictum, ut quantocius Constantini sententia compleretur. Quid plura? Irrationabile vulgus cum aliis de civitate sine ordine procedentes civile bellum Constantino prævio commiserunt, atque, multis subversis ædibus, damnum non modicum abbati intulerunt. Sed res gesta, quæ diu latere non potuit,

[1] Diversa in C.

cum ad aures Huberti de Burgo, Angliæ justiciarii, pervenisset, collectis [1] copiis, ad turrem Londoniarum perrexit, ac nuntios mittens in civitatem præcepit, ut majores natu ad eum cum festinatione venirent; qui cum essent in ejus præsentia constituti, sciscitabatur ab eis, qui factæ seditionis principales erant auctores ac subversores regiæ civitatis, et qui pacem regis infringere præsumpserant. Tunc Constantinus, qui constans fuit in seditione, constantior exstitit in responsione, asserens se illud factum warrantizaturum, atque audientibus cunctis conqueritur se minus fecisse quam de jure fieri debuisset. At justiciarius, audita ejus confessione, retinuit eum absque omni tumultu, et duos alios cum eo; et, facto mane, misit Falcasium cum armatis multis per Thamensem fluvium, qui Constantinum prædictum ad suspendium perduxerunt. Cum autem laqueum collo suo appositum et se omni auxilio destitutum conspexisset, obtulit pro vita habenda quindecim millia marcas argenti, sed nihil omnino profecit. Suspensus autem est ille et Constantinus nepos ejus, cum quodam Gaufrido, qui edictum Constantini in civitate proclamaverat; et sic, civibus ignorantibus et sine tumultu, lata in eum sententia exsecutioni exstitit demandata. Et, his ita gestis, ingressus est in civitatem justiciarius cum Falcasio et aliis armatorum copiis, et quoscumque prædictæ seditionis deprehendit culpabiles capi fecit et in carcerem retrudi, quorum truncatis pedibus sive manibus, illos abire permisit; unde multi præ timore ab urbe fugientes nunquam postea sunt reversi. Rex vero, ad majorem vindictam omnes urbis magistratus deponens, novos constituit in civitate præfectos. A.D. 1222.

[1] Armatorum inserted in C.

De tonitruis et aliis tempestatibus.

A.D. 1222. Eodem anno, sexto idus Februarii, audita sunt tonitrua terribilia, ex quorum collisione fulmen exsiliens ecclesiam de Graham in comitatu Lincolniæ sitam terribiliter accendit, ubi tantum talemque fœtorem emisit, quod multi, qui in ecclesia erant, fugientes fœtorem sufferre non valebant; tandem sacræ candelæ illuminatione et aquæ benedictæ aspersione vix ignis exstinctus est; vestigia hujus rei adhuc in illo monasterio manent. Item eodem anno, in die exaltationis sanctæ Crucis, per totam Angliam mugierunt horrenda tonitrua, et secuta est inundatio pluviarum cum turbine et impetu ventorum, quæ tempestas cum aeris intemperie usque ad purificationem beatæ Mariæ perseverans multis, et maxime colonis, molesta fuit; in æstate vero sequenti frumentum duodecim solidis vendebatur. Eodem etiam anno, in festo sancti Andreæ apostoli, audita sunt tonitrua per totam Angliam generalia, quæ ecclesias et ecclesiarum turres, domos et ædificia, castrorum muros et propugnacula, subverterunt. In villa quoque quæ Pilardestuna dicitur, in pago Warewicensi sita, irruit tempestas illa in ædificiis cujusdam militis, opprimens uxorem ejus cum octo hominibus, utriusque sexus, in admiratione multorum, qui casum inspexerunt; deinde tempestas illa debacchando invalescens turbariam quandam in eadem villa, aquis profundis et palude circundatam, quasi in ictu oculi adeo reddidit siccam, quod, nec herbam aut lutum in ea relinquens, sicci lapides tantummodo remanserunt. Item in vigilia sanctæ Luciæ virginis ventus vehemens et repentinus superveniens crudelius præfata tempestate desævit, nam generaliter per totam Angliam, quasi flatu diabolico agitata, ædificia diruit, ecclesias et ea-

rum turres prostravit, arbores silvarum cum pomeriis radicitus evulsit, ita quidem quod vix aliquis immunis evasit a cujus se injuria refrænaret. A.D. 1222.

Ut Stephanus, archiepiscopus Cantuariensis, libertates a rege exegerit.

Anno Domini MCCXXIII. rex Henricus ad Natale tenuit curiam suam apud Oxoniam. Et postmodum, in octavis Epiphaniæ, apud Londonias veniens cum baronibus ad colloquium requisitus est ab archiepiscopo Cantuariensi et magnatibus aliis, ut libertates et liberas consuetudines, pro quibus guerra mota fuerat contra patrem suum, confirmaret; et, sicut archiepiscopus ostendit evidenter, eidem rex diffugere non potuit quin hoc faceret, cum in recessu Lodowici ab Anglia juravit, et tota nobilitas regni cum eo, quod libertates præscriptas omnes observarent et omnibus traderent observandas. Quod[1] audiens Willelmus Briwere,[2] qui unus erat ex consiliariis regis, pro rege respondens dixit, "Libertates quas petitis, quia violenter extortæ "fuerunt, non debent de jure observari." Quod verbum archiepiscopus moleste ferens increpavit eum dicens, "Willelme," inquit, "si regem diligeres, pacem regni "non impedires." Videns autem rex archiepiscopum in iram commotum dixit, "Omnes libertates illas jura- "vimus, et omnes astricti sumus, ut quod juravimus "observemus;" et rex protinus, habito super hoc consilio, misit literas suas ad singulos vicecomites regni, ut per milites duodecim vel legales homines uniuscujusque comitatus per sacramentum facerent inquiri, quæ fuerunt libertates in Anglia tempore regis Henrici avi sui, et factam inquisitionem apud Londonias mitterent ad regem in quindecim diebus post Pascha. A.D. 1223.

[1] Wanting in C.

[2] Briwerre in C.

De altercatione inter Walenses et Willelmum Marescallum.

A.D. 1223. Eodem anno, dum Willelmus Marescallus, comes Penbroc, fuit in Hibernia, Loelinus, rex Walensium, in manu forti cepit duo castella prædicti Willelmi, et omnes quos in eis invenit capitibus privari fecit, et impositis in eisdem castellis Walensibus suis recessit. Sed, cum post dies paucos ad notitiam prædicti Marescalli res gesta pervolasset, rediit cum festinatione in Angliam; exercitu magno congregato, castella prædicta obsedit et cepit; et quia Loelinus prius omnes homines Marescalli, quos in castellis ceperat, capitibus amputatis interfecerat, Willelmus Marescallus Walensibus talionem reddens eorum capita detruncari fecit; et deinde, ad majorem vindictam, terram Loelini hostiliter ingressus igne et ferro quæque sibi obvia devastavit. Quod audiens Loelinus venit contra Marescallum in fortitudine gravi; sed Marescallus, Marte sibi propitio, hostes acriter invadens, multis ex Walensibus interfectis, omnes in fugam coegit,[1] quos Marescallus potenter insecutus immisericorditer trucidavit; æstimati sunt autem interfecti et vinculis mancipati ad novem millia hominum, paucissimis ex omnibus per fugam elapsis.

Eodem anno, circa festum Dominicæ ascensionis, Walterus Malus-clericus consecratus est Carleolensis episcopus per manum Walteri, Eboracensis archiepiscopi.

Circa idem tempus prorupit oleum lucidissimum in magna ecclesia apud Eboracum de tumba beati Willelmi, ejusdem ecclesiæ quondam archiepiscopi.

Eodem anno Romæ pluit terra sanguinea per tres dies, admirantibus multis.

[1] Quod . . . . . coegit wanting in C.

De morte Philippi, regis Francorum.

Eodem tempore, circa festum sancti Petri ad vincula, A.D. 1223
Philippus, rex Francorum, diem clausit extremum, eujus mortem cometa ardens et crinita, quæ paulo ante apparuerat, indicavit; cujus obitu divulgato, Henricus, rex Anglorum, misit archiepiscopum Cantuariensem cum tribus episcopis ad Lodowicum filium ejus, jam in regem coronatum, constanter rogans, ut redderet sibi Normanniam cum aliis terris transmarinis, sicut juraverat in recessu suo de regno Angliæ, quando pax facta fuerat inter ipsum et regem Angliæ,[1] et [consentientibus] magnatibus universis. Ad hæc Lodowicus respondens dixit, se Normanniam et terras alias juste possidere, sicut ostendere paratus erit in curia sua, si rex Angliæ ad eam voluerit venire et ibidem juri parere. Respondit præterea,[2] quod juramentum in Anglia factum ex parte regis Anglorum fuerat violatum, dum imprisii sui, qui apud Lincolniam capti fuerant, ad redemptionem gravissimam sunt compulsi; de libertatibus autem regni Angliæ, pro quibus guerra mota fuerat, quæ in recessu suo concessæ erant et ab omnibus juratæ, ita actum est, quod non solum illæ leges pessimæ ad statum pristinum sunt reductæ, sed et illis nequiores per totum regnum Angliæ sunt generaliter constitutæ. Quod audientes archiepiscopus et episcopi, cum aliud responsum habere nequiverant, ad propria sunt reversi, regi Angliæ ea quæ audierant referentes.

De quodam Albigensium antipapa.

Circa dies istos hæretici Albigenses constituerunt sibi antipapam in finibus Bu[l]garorum, Croatiæ et Dalmatiæ, nomine Bartholomæum, cujus error in partibus

[1] Wanting in C. | [2] Wanting in C.

A.D. 1223. illis adeo invaluit, ut etiam episcopos et alios multos regionum illarum ad suam allexerit pravitatem; contra quem C., Portuensis episcopus et in partibus illis apostolicæ sedis legatus, Rothomagensi archiepiscopo scripsit in hæc verba; "Venerabilibus patribus, Dei "gratia Rothomagensi archiepiscopo et ejus suffraganeis episcopis, salutem in Domino Jesu Christo. "Dum pro sponsa veri Crucifixi vestrum cogimur "auxilium implorare, potius compellimur lacerari singultibus et plorare. Ecce, quod vidimus, loquimur; "et, quod scimus, testificamur. Ille homo perditus, "qui extollitur super omne quod colitur aut quod "dicitur Deus, jam habet perfidiæ suæ præambulum "hæresiarcham, quem hæretici Albigenses papam "suum appellant, habitantem in finibus Bu[l]garorum, "Croatiæ et Dalmatiæ, juxta Hungariorum nationem. "Ad eum confluunt hæretici Albigenses, ut ad eorum "consulta respondeat; est enim de Carcasona oriundus, vices illius antipapæ gerens, Bartholomæus "hæreticorum episcopus, funestam ei exhibendo reverentiam; sedem et locum concessit in villa, quæ "Porlos appellatur, et se ipsum in partes Tholosanas "transtulit. Iste Bartholomæus in literarum suarum "undique discurrentium tenore se in primo salutationis alloquio intitulat in hunc modum, 'Bartholo-"'mæus, servus servorum sanctæ fidei, tali salutem.' "Ipse etiam inter alias enormitates creat episcopos "et ecclesias perfide ordinare contendit. Rogamus "igitur attentius et per aspersionem sanguinis Jesu "Christi, propensius obsecramus, auctoritate domini "papæ, qua fungimur in hac parte, districte præcipi-"entes, quatenus veniatis Senonis in octavis apostolorum Petri et Pauli proxime futuris, ubi et alii "prælati Franciæ, favente Domino, congregabuntur, "parati consilium dare in negotio prædicto, et cum "aliis, qui ibidem aderunt, providere super negotio "Albigensi; alioquin inobedientiam vestram domino

" papæ curabimus significare. Data Planium, sexto A.D. 1223.
" nonas Julii." Sed hunc tandem tumultum mors prædicti antipapæ celeriter terminavit.

De quibusdam baronibus[1] *schisma excitare volentibus.*

Eodem anno surrexit murmuratio non modica a magnatibus Angliæ contra Hubertum de Burgo justiciarium, qui pacem regni conati sunt perturbare; dicebant enim ad invicem, quod animum regis exasperabat contra illos, et quod similiter non æquis legibus regnum[2] regebat. Accessit præterea ad majoris odii incentivum adventus nuntiorum regis, quos Romam miserat, qui bullam domini papæ archiepiscopis Angliæ et eorum suffraganeis deferebant,[3] quæ talem continebat sententiam, videlicet, quod dominus papa regem Angliæ plenæ ætatis adjudicaverat, ut de cætero negotia regni idem rex principaliter cum suorum domesticorum consilio ordinaret. Significavit etiam executoribus prælibatis dictus papa in literis supradictis, quatenus auctoritate apostolica denuntiarent comitibus, baronibus, militibus et aliis universis, qui custodias habebant castrorum, honorum et villarum, quæ ad regis dominium spectabant, ut continuo visis literis regi illas redderent, contradictores autem per censuram ecclesiasticam ad satisfactionem compellerent; unde pars maxima comitum et baronum, quorum corda concupiscentia possidebat, hujusmodi præcepta indigne ferens bellumque suscitare disponens convenit in unum et, conspiratione absque follibus conflata, supradictas occasiones prætendebat, ut pacem regni perturbaret; custodias autem jam dictas, per admonitionem archiepiscoporum et episcoporum, regi reddere supersedit, volens potius arma movere quam regi satisfacere de præmissis. Sed hæc infra.

[1] Britonibus in D.
[2] Wanting in C.
[3] Deferentes in C.

De cruce Dominica apud Bromholm delata.

A.D. 1223. Eodem anno apud Bromholm increbuerunt divina miracula, ad gloriam et honorem salutiferæ crucis, in qua Salvator mundi pati dignatus est pro redemptione generis humani; et, quoniam tanto thesauro Britannia in oceano constituta divina largitate meruit beatificari, dignum est, imo dignissimum, memoriis posterorum imprimere, quo ordine a tam remotis partibus in Britanniam sit delata. Verum comes Flandrensis Baldewinus, ex comite Constantinopolitanus imperator effectus, ubi per multorum curricula annorum strenue vixit, contigit illum a perfidis regibus quodam tempore graviter infestari, contra quos cum impetu et absque deliberatione progrediens lignum Dominicum cum aliis reliquiis, quæ semper ante illum a patriarcha et episcopis deferri consueverant, quotiescunque adversum inimicos crucis prælium commissurus perrexit, hac vice portare neglexit, quod eodem die experimento miserrimo recognovit; nam, dum temere cum exercitu modico, non habito respectu ad multitudinem barbarorum, qui decies exercitui suo[1] superabundabant, in hostes prorupit, et in momento tam ipse imperator quam totus ejus exercitus ab inimicis Crucifixi circumvallati omnes aut interfecti sunt aut in captivitatem adducti; pauci quoque ex omnibus qui per fugam elapsi sunt, de imperatore quid actum sit vel quo devenerit, penitus ignorabant. Erat autem ea tempestate capellanus quidam natione Anglicus, qui in capella imperatoris cum suis clericis divina celebravit mysteria, qui unus fuit ex custodibus reliquiarum et annulorum aliarumque rerum dicti imperatoris. Hic itaque cum casum cognovisset de morte, ut omnes prædicabant, domini sui imperatoris, ab urbe Constantinopolitana cum dictis reliquiis et annulis et rebus aliis multis,

[1] Wanting in C.

cum lapidibus pretiosis, latenter recedens ad Angliam usque pervenit, veniensque ad sanctum Albanum cuidam ibidem monacho quandam crucem argenteam et deauratam, cum duobus digitis de sancta Margareta et annulis aureis lapidibusque pretiosis, vendidit, quæ omnia nunc in monasterio sancti Albani in magna veneratione habentur; deinde dictus capellanus de mantica sua quandam crucem ligneam extrahens ostendit eam quibusdam monachis, de qua etiam affirmavit cum juramento quod indubitanter erat ex ligno illo, in quo Salvator mundi pro redemptione generis humani pependit, sed, quia non credebatur dictis ejus ibidem, recessit inde, thesaurum impretiabilem, licet ignotum, secum gerens. Habuit autem dictus capellanus duos filios parvulos, de quorum sustentatione et cura nimis erat sollicitus, qua curiositate ductus in pluribus monasteriis tali conditione prædictam obtulit crucem, ut ipse et filii ejus reciperentur ad ordinem monachatus; qui, cum multis in locis inter divites repulsam passus fuisset, venit tandem ad cellam quandam, quæ Bromholm nuncupatur, pauperrimam et ædificiis omnimodis destitutam, in territorio Norfolcensi sitam, et, accersito ad se priore cum quibusdam de fratribus, ostendit eis crucem supradictam, quæ duplici ligno ex transverso fuerat fabricata, habens fere longitudinem manus humanæ, et rogavit humiliter, quatenus cum ipsa cruce et aliis reliquiis quas habebat ipsum et filios suos reciperent ad ordinem monachorum. Prior vero et fratres ejus de tanto exhilarati thesauro illico, procurante Domino, qui honestam semper amplectitur paupertatem, dictis capellani adhibuerunt fidem, et lignum Dominicum reverenter accipientes detulerunt illud in oratorium suum et cum quanta potuerunt devotione in loco honestissimo servaverunt. Hoc denique anno, ut prædictum est, cœperunt divina celebrari miracula, ad laudem et gloriam vivificæ crucis, in monasterio prædicto; ubi mortuis vita, cæcis visus, A.D. 1223.

A.D. 1223. claudis gressus restituitur, leprosis caro munda donatur, obsessi a dæmonibus liberantur, et quicumque infirmus cum fide ad lignum prædictum accesserit incolumis et sanus recedit. Frequenter autem adoratur et colitur crux præfata non solum a gente Anglicana, verum etiam ab hominibus de regionibus longe positis, et, qui de illa divina audierunt miracula, devotissime venerantur.

Qualiter rex Anglorum, invitis baronibus, dominica castella in usus suos receperat.

A.D. 1224. Anno Domini MCCXXIV. rex Henricus ad Natale tenuit curiam suam apud Norhamptonam, præsente archiepiscopo Cantuariensi cum suis suffraganeis et militia magna nimis; comes vero Cestrensis cum suis conspiratoribus apud Leicestriam tenuit festum suum, tumens et minas contra regem et justiciarium intendens pro custodiis castrorum ac terrarum, quas idem rex exigebat ab illo. In crastino autem post[1] missarum solemnia[2] archiepiscopus Cantuariensis cum suis suffraganeis episcopis, albis induti vestibus et candelis accensis, excommunicaverunt omnes[3] regis et regni perturbatores et sanctæ ecclesiæ et rerum ecclesiasticarum invasores; deinde idem archiepiscopus misit solennes nuntios apud Leicestriam ad comitem Cestriæ et suos complices, firmiter denuntians singulis et universis, quod, nisi in crastino resignarent in manus regis omnia castella et honores ad coronam spectantes, ipse et omnes episcopi nominatim excommunicarent illos, sicut eisdem a domino papa fuerat demandatum. Tunc comes Cestrensis et ejus complices, cum per exploratores edocti fuissent quod rex majorem quam ipsi habuit numerum armatorum, consternati sunt

[1] Wanting in C.
[2] Solemniis in D.
[3] Wanting in C.

valde, quia, si facultas eis suppeteret, in regem propter justiciarium potenter arma moverent; sed, cum proprium conspexissent defectum, verebantur dubium certamen inire, et præterea timuerunt archiepiscopum et episcopos, ne forte illos excommunicarent nisi desisterent ab incœptis; unde saluberrimo usi consilio venerunt apud Norhamtonam ad regem universi, et a comite Cestrensi incipientes reddiderunt singuli castella et municipia, honores et custodias, regi, quæ ad coronam spectare videbantur; mansit nihilominus eorundem magnatum indignatio adversus regem, quia noluit ad illorum instantiam justiciarium amovere. Erant autem hujus dissidii incentores comes Cestrensis, comes Albemarlensis, Johannes constabularius Cestriæ, Falcasius cum suis castellanis, Robertus de Veteri-ponte, Brienus de Insula, Petrus de Malo-leone, Philippus Marci, Ingelardus de Athie, Willelmus de Cantelo et Willelmus filius ejus, et multi alii, qui omnes pacem regni perturbare summopere conabantur. A.D. 1224.

Qualiter Lodowicus, rex Francorum, Rupellam cum residuo Pictaviæ subjugavit.

Eodem anno rex Francorum Lodowicus duxit exercitum grandem ad Rupellam, ut villam vel armis vel pretio subjugaret; quo cum pervenisset, obtulit civibus non modicam pecuniam, ut villam suam ei reddentes fidelitatem sibi facerent essentque illi de cætero intendentes; at cives, cum a rege Anglorum se quasi derelictos reputassent, tam prece quam pretio inducti regi Francorum Rupellam tradiderunt. Tunc rex tam in villa quam in castello milites posuit et servientes, ac deinde, de tota Pictavia securitate recepta, sine sanguinis effusione ad propria pacifice remeavit. Est autem Rupella portus in Pictavia, ubi reges Anglorum et milites ad defensionem regionum illarum

A.D. 1223. applicare consueverant, quibus nunc via præclusa est per insidias, quæ sibi a suis baronibus in Anglia parabantur.

De obsidione castri Bedefordensis et de concilio Norhamtonensi.

Per idem tempus convenerunt ad colloquium in octavis sanctæ Trinitatis apud Norhamtonam rex cum archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus et aliis multis, de regni negotiis tractaturi; voluit enim rex uti consilio magnatum suorum de terris transmarinis, quas rex Francorum paulatim occupaverat, sed secus accidit quam sperabat. Nempe fuerunt eo tempore apud Dunstapliam justiciarii regis, quos "itinerantes"[1] appellamus, Martinus scilicet[2] de Pateshulle, Thomas de Muletona, Henricus de Braibroc, et alii, qui ibidem tenebant placita regis de nova dissaisina; ubi Falcasius inter alios, qui multos spoliaverat, cecidit in misericordia regis de plusquam triginta paribus literarum, de quibus singulis in centum libris erga regem debuerat condemnari. Hoc itaque cum Falcasio fuerat intimatum, iratus est valde; unde nimis inconsulte agens jussit militibus, qui in præsidio castri Bedefordensis erant, quatenus in manu armata ad Dunstapliam accedentes justiciarios præfatos caperent atque vinculis constrictos apud castrum de Bedeford in obscuritatem detruderent carceralem. Sed justiciarii talia cognoscentes recesserunt cum festinatione, quo impetus eos ducebat; inter quos Henricus de Braibroc incaute fugiens captus a militibus sæpe dictis et satis inhumane tractatus apud castrum prælibatum est carcerali custodiæ mancipatus. Rumore itaque divulgato, venit uxor prædicti Henrici apud Norhamtonam ad regem, et, audiente universo concilio, de viro suo cum

[1] Quos itinerantes wanting in C. | [2] Wanting in C.

lachrymis querelam deposuit; quod rex factum nimis[1] indigne ferens quæsivit consilium a clero simul et populo, quid sibi super tanta injuria foret agendum. At omnes una voce consilium regi dederunt, quatenus sine mora, et omnibus aliis prætermissis negotiis, in manu valida et armata ad castrum prælibatum accedens tantam temeritatem studeat vindicare; cumque domino regi dicta placuisset sententia, ipso jubente, omnes ad arma quam citius convolantes ad castellum de Bedeford, tam clerus quam populus, pervenerunt. Missit igitur a rege nuntiis ad magistros castelli, petiit ingressum sibi dari, et Henricum [de Braibroc] justiciarium suum reddi mandavit. Willelmus quoque de Breaute, frater Falcasii, et alii inclusi, nuntiis responderunt, se castellum non reddituros nisi inde a domino suo Falcasio præceptum haberent, et ob hoc præcipue, quod regi de homagio vel fidelitate non tenebantur astricti. Quod responsum cum regi renuntiatum fuisset, indignatus est valde, et iratus jussit castellum cuneis militaribus circumcingi; illi vero, sese ad defensionem præparantes, muros et propugnacula undique defendere vacaverunt. Tunc archiepiscopus et episcopi universi ipsum Falcasium et omnes, qui in castelli præsidio erant, candelis accensis, excommunicationis mucrone percusserunt. Obsessum est autem castellum decimo sexto kalendas Julii, die videlicet Jovis proximo post octavas Trinitatis. Et, his ita gestis, venerunt ex præcepto regis bellica instrumenta, petrariæ scilicet et mangonella, quibus in gyrum locatis, insultus acerrimos assidue faciebant; inclusi e contrario defensioni vacantes tela mortifera viriliter emittebant. Quid plura? vulnerabantur mutuo multi et occidebantur. Interea rex misit manum armatam, ut Falcasium quæreret et inventum regi præsentaret, sed ille per exploratores prænonitus ad Walliam usque con-

A.D. 1224.

[1] Querelam . . . . nimis wanting in C.

A.D. 1224. fugit; unde nuntii ad regem revertentes se laborasse inaniter fatebantur. At rex in iram provocatus juravit per animam patris sui, quod, si per vim caperentur inclusi, patibulo suspenderet universos; illi vero per minas regis ad majores provocati injurias prohibuerunt regiis nuntiis, ne quis eos ulterius de reddendo castello sollicitaret. Crevit igitur hinc inde mortale odium ex multitudine peremptorum, ita quod nec fratres fratribus, nec parentes filiis, pepercerunt. Tandem vero, post stragem nimiam mutuo illatam, artifices regis castellum fecerunt ligneum, altum et geometrica arte fabricatum, in quo balistarios collocaverunt, qui omnem castelli possent circumstantiam perscrutari; nec deinceps erat aliquis in castello, qui ab armis exiret, quin protinus mortaliter læderetur. Nec idcirco inclusi prosternere adversarios omiserunt; nam in confusionem propriam duos milites de exercitu regis, qui se nimis temere morti exposuerunt, cum multis aliis peremerunt, undecunque in se adversariorum suorum animos provocantes.

De captione castri prædicti et militum suspensione.

Rex autem interim de maneriis Falcasii et terris ubique per Angliam fecit fruges et armenta cum rebus aliis distrahi et infiscari, ut inde in obsidione diutina ex ejus damnis haberet auxilium. Tandem, cum a regis bellatoribus duæ testudines, quas Gallice "Brutesches" appellant, non sine multorum læsione subactæ fuissent, invaserunt castellum undique consequenter inclusosque, vellent nollent, ingredi compulerunt. At regales castellum ingressi, equos, arma, cum victualibus multis et innumeris rebus aliis, lucrati, hilares revertuntur; deinde turrim aggredientes regii victores magnam murorum partem contriverunt. Et his ita gestis, cum viderent inclusi se diutius resistere non posse, in vigilia assumptionis beatæ Mariæ de castello quidam

ex eis exeuntes misericordiam regis implorabant, quos A.D. 1224.
rex omnes vinculis jussit arctissimis constringi donec residuos subjugasset. In crastino autem, cum omnes vulnerati et plagis lethiferis afflicti exiissent et ad præsentiam regis adducti fuissent, addicti sunt ad suspendium universi; suspensi sunt itaque inter milites et servientes, qui propter superbiam suam, quam regi ostenderant in obsidione jam finita, non potuerunt misericordiam impetrare, [viginti quatuor]. Henricus vero de Braibroc sanus et incolumis ad regem veniens multas ei gratiarum retulit actiones. Falcasius autem, spe falsa seductus, credidit suos per annum integrum castellum posse a captione defendere; sed tandem, cum fratres suos et alios omnes suspensos certa relatione cognovisset, sub conductu Alexandri, Coventrensis episcopi, apud Bedeford venit ad regem et corruens pronus ad pedes ejus postulavit, quatenus pro magnis obsequiis suis et laboribus sumptuosis sibi ac patri suo tempore hostilitatis impensis misericordiam adhiberet. Tunc rex per consilium tradidit illum, castellis, terris ac rebus omnibus spoliatum, sub custodia Eustachii, Londinensis episcopi, donec quid de illo ageret esset sententialiter definitum; et sic quasi in momento idem Falcasius de ditissimo pauperrimus effectus, multis et maxime lætis nocentibus poterit fieri in exemplum. De hoc vero casu fortunæ quidam sic ait,

" Perdidit in mense : Falco tam fervidus ense,
" Omine sub sævo · quicquid quæsivit ab ævo."

Uxor quoque sæpedicti Falcasii conspectui se regis et archiepiscopi repræsentans dixit se in eum nunquam consensisse, ut illi matrimonio jungeretur; unde, cum tempore hostilitatis violenter capta esset et absque consensu desponsata, divortium fieri postulavit. Tunc archiepiscopus statuit illi diem, ut interim deliberationem haberet quid agere debuisset; rex vero concessit ei terras omnes et possessiones suas per totam Angliam et eam sub custodia Willelmi comitis de

A.D. 1224. Warrenna deputavit. Regi vero, pro magnis laboribus suis et expensis, tam a prælatis quam a laicis concessum est per totam Angliam carucagium, de qualibet caruca duæ marcæ argenti; magnatibus item concessit rex scutagium, videlicet de scuto quolibet duas marcas sterlingorum; et sic omnes ad propria recesserunt. Castellum quoque illud fecit rex complanari et redigi in acervos, atque domos dedit Willelmo de Bellocampo, et locum cum ædificiis universis.

Concessa est regi Anglorum quintadecima pars rerum mobilium.

A.D. 1225. Anno Domini MCCXXV. rex Henricus ad Natale tenuit curiam suam apud Westmonasterium, præsentibus clero et populo cum magnatibus regionis. Solennitate igitur, ut decebat, completa, Hubertus de Burgo, domini regis justiciarius, ex parte ejusdem regis proposuit coram archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus et aliis universis damna et injurias, quæ regi illata fuerant in partibus transmarinis, ex quibus non solum rex, sed et comites multi ac barones sunt exhæredati cum ipso; et, cum multi sunt in causa, multorum subventio erit necessaria. Petiit ergo ab omnibus consilium pariter et auxilium, quibus corona Angliæ dignitates amissas ac jura posset pristina revocare; ad hoc quoque plene perficiendum, regi sufficere credidit, si ei quintadecima pars omnium rerum mobilium totius regni Angliæ tam a personis ecclesiasticis quam a laicis donaretur. His in hunc modum prosecutis, archiepiscopus et concio tota episcoporum, comitum, et baronum, abbatum et priorum, habita deliberatione, regi dedere responsum, quod regis petitionibus gratanter adquiescerent, si illis diu petitas libertates concedere voluisset. Annuit itaque rex cupiditate ductus quod petebant magnates, chartisque protinus conscriptis et regis sigillo munitis, ad sin-

gulos Angliæ comitatus chartæ singulæ diriguntur, et ad provincias illas, quæ in forestis sunt constitutæ, duæ chartæ sunt directæ, una scilicet de libertatibus communibus et altera de libertatibus forestæ; istarum autem tenor chartarum superius habetur expressius ubi historia agitur de rege Johanne, ita quod chartæ utrorumque regum in nullo inveniuntur dissimiles. Tunc constitutus est[1] dies certus ad mensem post Pascha, ut de singulis comitatibus regni duodecim milites et legales homines eligerentur, qui addito juramento novas a veteribus discernerent forestas, ut omnes illæ, quæ inventæ fuerint afforestatæ post primam coronationem Henrici avi istius regis, statim deafforestentur; et sic, soluto concilio, delatæ sunt chartæ singulæ ad singulos comitatus, ubi ex regis mandato, literatorio interposito juramento, ab omnibus observari jubentur. A.D. 1225.

Ut rex Anglorum Richardum fratrem suum in Wasconiam miserit.

Eodem anno, in die purificationis beatæ Mariæ, Richardus, frater regis Angliæ, ab eodem rege donatus est cingulo militari, et decem nobiles cum eo, qui ad ejus sunt obsequium deputati; qui postea tempore vernali, a rege[2] cum Willelmo comite Saresbiriensi et Philippo de Albeneio militibusque quadraginta in Wasconiam missus, velis prosperis in civitate Burdegalensi omnes feliciter appulerunt; quorum adventus cum archiepiscopo et civibus divulgatus fuisset, honorifice ab omnibus sunt recepti. Deinde, congregatis civibus coram archiepiscopo et nuntiis regis, Richardus, frater regis prædicti, literas fratris sui archiepiscopo et civibus cunctis porrexit, in quibus rex humiliter

[1] Wanting in C.

[2] A rege wanting in D.

A.D. 1225. supplicavit, quatenus omnes homines et fideles sui de regionibus illis fratrem ejus amicabiliter susciperent, et consilium ei pariter et auxilium præstarent, quibus terras amissas revocare valuisset; at omnes gaudenter ipsum suscipientes regi per illum Angliæ subjectionem fecerunt. Venerunt igitur ad eum multi de partibus illis milites et servientes, quibus cum stipendia sufficienter ministrasset, in ejus obsequio remanserunt; dederat ei namque rex, antequam illum miserat ad partes transmarinas, Cornubiæ comitatum cum tota Pictavia, unde ab omnibus comes Pictavensis vocabatur. Itaque comes Richardus, cum avunculo suo Willelmo comite Saresbiriensi et Philippo de Albeneio et militia copiosa, processit per villas et castella Wasconiæ regionis, et quoscumque contradictores, qui homagium regi et fidelitatem facere noluerunt, invenit, castella eorum et villas obsedit et potenter omnia subjugavit; nam Riolense castrum cum villa longa obsidione cepit, villam sancti Macharii cum municipio obtinuit, Bregerac castrum obsedit et dominum ejus ad regis fidelitatem revocavit. Sed, dum in longa obsidione apud Riolense castrum acerrimos insultus et crebros ageret, Lodowicus, rex Francorum, Hugoni comiti Marchiæ aliisque Pictaviæ baronibus dedit in mandatis, quatenus ad castrum præfatum hostiliter accedentes comitem Richardum captum sibi præsentarent et obsessos a periculo liberarent. Comes vero Marchiæ, junctis sibi quibusdam baronibus et militibus armatis, cum apparatu non modico ad prædictam obsidionem dissolvendam processit, sed Richardus comes cum sociis suis, de adventu hostium per exploratores præmunitus, paravit ei insidias, et, parte exercitus sui ad obsidionem dimissa, ipse cum parte armatorum probatissima ad nemus quoddam, quod prope erat, divertens hostes venientes exspectavit ibidem; qui dum locum insidiarum versus obsidionem pertransissent, comes Richardus et socii ejus cum

strepitu buccinarum et vibramine hastarum irruerunt in ipsos, et, dirissimo conflictu inter partes confecto, in fugam adversarios compulerunt, quos comes Richardus ardenter insecutus bigas hostium et summarios cum spoliis et vasis argenteis subegit, multis ex fugientibus interfectis, et sic in brevi totam sibi Wasconiam subjugavit. A.D. 1225.

Eodem anno Johannes, Eliensis episcopus, diem clausit extremum; cui successit Gaufridus de Burgo, archidiaconus Norwicensis.

De exilio Falcasii proditoris.

Circa hos quoque dies, Martio scilicet mense, convenerunt apud Westmonasterium ad colloquium rex Anglorum cum magnatibus suis, ubi idem rex jussit sententialiter diffinire, quid de proditore suo Falcasio foret agendum. Proceres vero in hoc pariter consenserunt cum rege, eo quod sibi et patri suo multis fideliter servierat annis, ne de vita periclitaretur vel membris, sed, ut Angliam æternaliter abjuraret, omnes communiter addixerunt; quo facto, præcepit Willelmo comiti Warennæ rex, ut ipsum sub salvo ad mare conduceret et navi impositum committeret ventis et velis. Quod cum factum fuisset, dum Falcasius navem ingrederetur, adjuravit comitem prædictum cum lachrymis ut salutaret dominum suum regem, affirmans cum juramento, quod pertubationes, quas in regno fecerat, instinctu majorum regni Angliæ se fecisse; sicque cum quinque tantum servientibus in Normanniam transvectus, confestim ut applicuit a ministris regis Francorum captus est et regi prædicto præsentatus, sed, quoniam inventus fuit cruce signatus, dimiserunt eum, qui illico Romam profectus est. Tandem cum Roberto Passeleawe, clerico suo, papæ præsentatus est, sicut suo loco dicetur.

De visione quæ forestæ deafforestari debeant.

A.D. 1225. Eodem anno, ad mensem de Pascha, missi sunt a rege Angliæ Hugo de Nevilla et Brienus de Insula cum aliis ad hoc assignatis per Angliam, ut in singulis forestarum provinciis duodecim milites, vel liberi[1] homines et legales, eligerentur ad deambulandum metas forestarum, ut per sacramentum eorum, quæ forestæ remanere ut fuerunt prius et quæ deafforestari debeant, discernatur. Facta itaque in brevi regii exsecutione mandati, licet non sine magna contradictione plurimorum, concessis libertatibus singuli usi sunt, de boscis suis propriis vendentes, essarta facientes, bestias venantes, terram arabilem de inculta sulcantes,[2] ita quod de nemoribus deafforestatis omnes pro libitu disponebant; et non solum homines, verum etiam canes, qui prius expeditari solebant, has libertates se habere gaudebant. Communibus vero libertatibus magnates, milites et libere tenentes adeo usi sunt, quod nec iota unum in regis charta contentum exstitit prætermissum.

De collectione quintædecimæ ad opus regis.

Circa eosdem denique dies quintædecimæ partis medietas totius regni omnium mobilium et rerum habitarum colligitur ad opus regis, concessis induciis de altera medietate usque ad festum sancti Michaelis.

Eodem anno Hugo Bigod, comes Orientalium Anglorum, humanæ naturæ debitum solvit, cujus terras et honores omnes rex sub justiciarii custodia deputavit.

---

[1] Liberos in C.

[2] Et inserted in C.

De concubinis sacerdotum.

Eodem anno exivit decretum ab archiepiscopo Cantuariensi et episcopis ejus suffraganeis in hunc modum. Concubinæ sacerdotum et clericorum, qui infra sacros ordines constituti et beneficiati sunt, ecclesiastica careant sepultura, nisi sane se correxerint et incolumes, vel tanta earum in extremis appareat pœnitentia, propter quam non immerito cum eis debeat dispensari. Item, non recipiantur ad osculum pacis, nec panem benedictum percipiant in ecclesia, quamdiu concubinarii eas detinent in domibus suis vel publice extra domos. Item, si pepererint, non purificentur, nisi prius sufficientem præstiterint cautionem archidiacono, vel ejus officiali, de satisfactione in proximo capitulo post purificationem earum facienda. Item, sacerdotes, in quorum parochiis concubinæ talium commorantur, si non hoc ostenderint archidiacono, vel ejus officiali, suspendantur; et, priusquam relaxentur, gravi pœnitentiæ subjaceant. Item, quæ convinci poterit, quod sacerdos eam carnaliter cognoverit, publicam agat pœnitentiam et solennem, ac si de adulterio esset convicta, etiam si soluta fuerit; si vero desponsata super rem hujuscemodi fuerit convicta, tanquam pro duplici adulterio puniatur, ne tanti reatus impunitas aliis transeat in materiam delinquendi. A.D. 1225.

Ut comes Saresbiriensis a naufragio fuerit liberatus.

Per idem tempus Willelmus comes Saresbiriensis, qui cum comite Richardo militaverat in partibus transmarinis, ad Angliam transiturus naves intravit; sed cum longo maris periculo et ventorum turbinibus per dies plurimos et noctes in partes diversas jactaretur, cum ipsis nautis et aliis omnibus, qui in navi erant, de vita desperatus, annulos pretiosos et quæ-

A.D. 1225. cumque in auro vel argento aut pretiosis vestibus possidebat fluctibus pelagi commisit, ut, sicut ad vitam nudus intravit temporalem, ita ab omni honore[1] terreno spoliatus ad patriam transiret æternam. Et, cum in suprema fuisset desperatione constitutus, visus est cereus ingens et magno splendore coruscans ab omnibus, qui in navi periclitabantur, in summitate mali, et juxta cereum stantem viderunt puellam quandam nimia pulchritudine decoratam, quæ lumen cerei, quod[2] nocturnas tenebras illustrabat, a ventorum pluviarumque irruentium rabie conservaret præclarum; ex hac quoque cælestis visione claritatis tam comes ipse quam nautæ omnes securitate concepta, divinum sibi adesse auxilium confidebant. Et cum universi, qui in navi erant, quid hæc visio portenderet, ignorarent, solus Willelmus comes præfatus hujus benignitatis gratiam beatæ Mariæ virgini assignavit; siquidem comes sæpedictus, die quo primo donatus cingulo militari fuerat, cereum unum ante altare beatissimæ matris Dei assignavit, ut ad missam, quæ diebus singulis in honorem ejusdem Dei genitricis cum horis canonicis devote solet decantari, jugiter arderet, et pro lumine temporali lucem commutaret æternam.

Qualiter idem comes hostium insidias evaserit.

His ita gestis, cum crastina dies illuxisset, projectus est comes cum sociis suis, ventis impellentibus, ad quandam maris insulam, quæ Re dicebatur, tribus a Rupella distans miliariis, ubi brevibus ingressi cymbis ad insulam navigabant. Est autem in insula illa abbatia quædam ordinis Cisterciensis sita, ad quam comes nuntios dirigens postulavit, ut tutus posset ibidem latere ab hostibus, donec aura sibi felicior arrideret; quod abbas loci sibi gratanter annuens cum honore

[1] Onere in C. | [2] Per in D.

ipsum et ejus consortes suscepit. Erat autem insula illa in custodia Savarici de Mallo-leone,[1] qui tunc temporis cum Lodowico, Francorum rege, militabat et maris insulas nonnullas cum armatis non paucis observabat; cujus duo servientes, qui comitem plene noverant et cum aliis multis ad insularum custodiam fuerant deputati, amicabiliter accedentes ad eum postquam per triduum delituerat ibidem, dixerunt, quod, nisi ante lucem crastinam ab insula recederet, caperetur a suis sodalibus, qui cum illis insulas et maris semitas observabant. Tunc comes, datis servientibus prædictis viginti libris sterlingorum, ad naves celeriter convolavit, et maris sese fluctibus commendans fere per tres menses antequam in Angliam applicaret inter undas sævientes continue laborabat. A.D. 1225.

Ut magister Otho pro negotiis domini papæ in Angliam venerit.

Eodem anno magister Otho, domini papæ nuntius, in Angliam veniens pro magnis ecclesiæ negotiis Romanæ regi literas præsentavit; sed rex, cognito literarum tenore, respondit, quod solus non potuit diffinire, nec debuit, negotium quod omnes clericos et laicos generaliter totius regni tangebat. Tunc per consilium Stephani, Cantuariensis archiepiscopi, datus est dies a rege in octavis Epiphaniæ, ut, convocatis omnibus clericis et laicis, super præfato negotio tunc tractarent apud Westmonasterium, et ibidem fieret quod justum singulis videretur.

Ut idem Otho Falcasium regi pacificare laboraverit.

Eodem tempore magister Otho ex parte domini papæ regem Angliæ humiliter rogavit, ut Falcasio sibi reconciliato uxorem cum terris et omnibus rebus

[1] Malo-leone in C.

A. D. 1225. amissis ad integrum restitueret, et ipsum, qui patri suo et sibi in guerra sua tam fideliter servierat, pura, ut decebat, diligeret caritate.[1] Ad hoc quoque respondit rex, quod propter proditionem manifestam ab omni clero et populo regni per judicium curiæ suæ ab Anglia fuerat in exilium pulsus, et, licet regni cura specialiter ad ipsum spectare videretur, debet leges quidem et bonas regni consuetudines observare. Hæc autem cum audisset magister Otho, cessavit ulterius de Falcasio sollicitare regem. Tunc idem Otho cepit ab omnibus ecclesiis Angliæ conventualibus, nomine procurationis, duas marcas argenti; et sciendum est, quod, tempore quo magister Otho venit in Angliam, dominus papa misit nuntios per orbem universum, exactiones ubique indebitas exigens, sicut inferius dicetur.

De puella quadam, quæ seculum relinquens ad ordinem Minorum confugit.

Circa eosdem dies erat puella quædam in finibus Burgundiæ, generis nobilitate præclara, quam parentes de possessionibus non modicis hæredem sibi constituere decernentes cuidam viro ex illustri prosapia genito nuptam tradere voluerunt; sed puella, quæ ab annis puerilibus studiis fuerat liberalibus imbuta, in secreta cordis puritate virginitatem suam Deo dedicaverat. Parentum clam deserens palatium in habitu peregrino, ut se liberius a paternis conspectibus amoveret, contulit se ad contubernium quorundam fratrum de ordine Minorum; ubi, ipsa exigente, de illius rigore ordinis ad plenum erudita calceamenta deposuit, saccum et cilicium induit, atque crines, in quibus luxuria regnare solet, despicabiliter præcidit, et, quibuscumque modis potuit, naturalem quem habebat corporis decorem in omnem studuit deformitatem transferre. Sed cum ad

[1] Wanting in C.

hæc nimis inaniter laborasset, dum non potuit, prohi- A.D. 1225.
bente natura, elegantissimam sui corporis [deformare] dispositionem, quæ in omni dimensitate videbatur quasi incomparabilis, illam solummodo, quæ intus erat, carnis munditiam perenni Sponso, qui in cælis est, consecrare disposuit; et, hoc propositum ut liberius perduceret ad effectum, spontaneam paupertatem elegit, officium sanctæ prædicationis assumpsit, vestium asperitatem induit, in lecto pro stratu mattam, pro cervicali saxum, habuit, atque in vigiliis continuatis et jejuniis carnem affligens, orationibus insistens, in rerum supercælestium contemplatione studuit infatigabiliter conversari. Tandem, cum per multorum curricula annorum in omni perfectione et vitæ sanctitate Deo placere et evangelium pacis per civitates et castella, et præcipue sexui muliebri, prædicare studuerat, invidit ejus perfectioni humani generis inimicus, et per septem menses in tot puellam ac talibus rerum secularium tentationibus submergere curavit, quod, nisi ei divinum adfuisset auxilium, omnia bona vitæ præcedentis studia amisisset; reduxit namque ei ad mentem diabolus diebus simul et noctibus prædia parentum suorum quæ reliquerat fœcundissima, vinearum fertilium emolumenta, spatia pratorum amœnissima et florum diversorum varietate distincta, fontium scaturientium et rivulorum suaviter murmurantium oblectamenta, lignorum in nemoribus proceritatem, prolis fœcunditatem, viriles amplexus ac veneris inter marem et fœminam delectationem, lectorum nobilium mollitiem, adstantium balatronum jocunditatem, annulorum ac lapidum pretiosorum decorem, piscium et volatilium ferarumque silvestrium gustum delectabilem et suavem. In his igitur tentationibus et aliis consimilibus puella fere desperata et in diversas meditationes inducta, utrum derelicta repeteret, an in proposito religionis perseveraret, ineffabili mentis et corporis cruciatu diebus singulis et noctibus torquebatur; sed miserator et

A.D. 1225. misericors Dominus, qui sperantes in se ultra quam possunt pati non permittit tentari, oculum puellæ restituit rationis, ut [cerneret] quanta in rebus temporalibus et delectationibus supradictis curiosa sit sollicitudo, in carnali commixtione turpitudo, quanto res temporales sudore adquiruntur et cum quanto dolore amittuntur, quanta sit coram Domino virginalis munditia, qui matrem suam fœcundam esse voluit et in virginitate permanere disposuit, quæ merces sequitur fructum boni operis, quæ dulcedo sit in studio sanctæ ac divinæ contemplationis, quæ societas civium supernorum, quam suavis sit et delectabilis sanctarum refectio animarum et regnare cum Christo, ubi frigiditas nullum afficit, fames et sitis neminem affligit, ira, rixa, vana gloria, invidia, superbia, accidia, avaritia, cupiditas et ebrietas nullum premit. Hæc et his similia virgo beata sæpius mente revolvens, et inter tentationum turbines virtutum præteritarum custos existens, armis accincta divinis artes diaboli fraudulentas omnes feliciter superavit et ipsum ad tartara confusum direxit.

Qualiter puella fuerit liberata per dæmonem a quodam viro libidinoso.

Tandem post dies paucos, cum puella præfata ab omnibus esset diabolicis incursionibus penitus absoluta, diabolus ad eam reversus salutavit illam et dixit, "Salve," inquit, "domina mea et Deo cælorum " virgo dilectissima; ego vero sum ille Sathanas, qui " te jam per septem menses in tot tentationibus, licet " inaniter, induxi, ut bono te proposito revocarem et " in eis laqueis irretirem; sed, quoniam in artibus " meis fraudulentis a te victus defeci, hoc mihi pro " pœna a Domino cæli inflictum est, ut nunquam de " cætero mihi liceat aliquod hominum genus tentare " vel quempiam a bonis actibus impedire. Habeo

" præterea mandatum a Domino, cui obtemperare ne- A.D. 1225.
" cesse est, ut quodcumque mihi præceperis cum festi-
" natione perficiam, et etiam quodcumque supplicium
" præceperis oportet me sine mora subire." Hæc audiens puella ait ad dæmonem, " Conservet me Deus
" a vestro consortio et famulatu, novit enim Ille quod
" talem ministrum nunquam dilexi." Et, his ita gestis, contigit puellam quandam ingredi civitatem, et gratia hospitandi domum cujusdam matronæ ingressa hospitium postulans impetravit. Vespere autem facto, juvenis quidam, prædictæ matronæ filius, de negotiis consuetis domum rediens, cum vidisset virginem, quam mater ejus caritative hospitaverat, cœpit admirari in habitu adeo despicabili, et faciei pallore simul et macie, omnium membrorum ejus naturalem dispositionem; in qua opus naturæ in tantum laudavit, quod a planta pedis usque ad verticem in nullo deliquit, sed et totius corporis sui dispositione etiam generis nobilitatem evidenter expressit. Quid ergo? Exarsit juvenis in concupiscentia virginis, et accedens ad eam de consensu carnali puellam convenit. Illa, e contra, juveni constanter quod petiit denegans affirmavit se virginitatem suam ab ætate tenera Domino consecrasse; et præterea, cum voto suæ religionis et ordinis castitas sit adnexa, votum infringere esse nefarium asserebat; et his dictis recessit, ut nocturnam caperet requiem, ubi in quodam domatis angulo mattam sub se pro stratu, et saxum pro cervicali, juxta sui ordinis rigorem, capiti supponebat. Tunc juvenis ille, libidinis igne succensus, statuit immutabiliter in corde suo, quod, si de liberalitate a puella consensum obtinere nequiret, ipse cum ea rem ageret violenter, et veniens ad illam expressit ei quid facere cogitabat. At fœmina religiosa in angaria mentis constituta metuebat plurimum ne ejus puritas virginalis per ardorem adolescentis in aliquo læderetur, et reductus ad mentem quod sibi a diabolo dictum fuerat, quod videlicet ad

A.D. 1225. nutum ejus quicquid præciperet illico adimpleret, extulit vocem et dixit, "Diabole," inquit, "ubi es?" Et continuo dæmon respondit dicens, "Adsum, do-"mina. Quid tibi placet?" Et puella, "Libera me," inquit, "cito a nebulone isto, qui me inquietat, et "somnum capere non permittit." Et continuo dæmon juvenem per pedes truculenter arripiens non sine læsione illum longius a puella projecit; sicque ter nocte illa, dæmone procurante, dilecta Deo puella ab adolescentis ardore liberata in crastino recessit ab urbe, salva sibi pudicitia virginali. De hac quoque puella, quem finem habuerit, quoniam nullo tradente cognovi, ea quæ dicta sunt piis auribus et amatoribus sufficiant castitatis.

De quadam inclusa, quæ per septennium non comedit.

Eodem anno, in urbe Legecestrensi, obiit puella quædam inclusa religiosa, quæ per septennium ante obitum nullum omnino gustavit cibum, nisi quod diebus Dominicis corporis et sanguinis Domini communionem accepit; quod miraculum cum ad audientiam Hugonis, Lincolniensis episcopi, pervenisset, fidem non adhibuit veritati, sed plane incredulus fecit per dies quindecim a presbyteris et clericis inclusam prædictam arcta nimis observari custodia, quousque compertum fuit illam in toto termino memorato nullo usam fuisse corporis nutrimento. Faciem quoque semper habuit ut lilium candidissimam roseoque rubore perfusam, ad indicium pudicitiæ et munditiæ virginalis.

Quod comitissa Saresbiriensis maritum respuerit.

Circa hos quoque dies relatum est regi Anglorum, Willelmum comitem Saresbiriensem, ipsius regis avunculum, dum de partibus transmarinis rediret in An-

gliam, in mari fuisse submersum; sed, cum rex hujus rei eventum nimis moleste tulisset, accessit ad eum Hubertus, regni justiciarius, exigens ab eo ut uxorem ejusdem Willelmi daret Reimundo nepoti suo, cui honor comitatus illius jure hæreditario contingebat, ut eam sibi matrimonio copularet. Rex autem cum petitionem suam annuisset si posset comitissam inducere ad consensum, misit illico justiciarius Reimundum præfatum ad comitissam in nobili apparatu militari, si possit ad ejus amorem mulieris animum inclinare. Cumque eam Reimundus memoratus blandis sermonibus et promissionibus magnis ad consensum trahere conaretur, illa cum indignatione maxima respondit, se nuper literas accepisse et nuntios, qui comitem virum suum sanum esse et incolumem fatebantur; respondit præterea, quod dominus suus comes si in veritate defunctus fuisset, nullo modo ipsum reciperet sponsum, quia generis ejus nobilitas id fieri prohibebat; "Alibi," inquit, "tibi quæras matrimonium, quia experto repe-
" ries te huc inaniter advenisse." At Reimundus hæc audiens confusus ab illa recessit. A.D. 1225.

Quomodo dominus papa præbendas sibi dari exegerit.

Anno Domini MCCXXVI. rex Henricus ad natale Domini celebravit festum suum apud Wintoniam, præsentibus quibusdam[1] episcopis et magnatibus multis. Solennitate itaque peracta, profectus est rex apud Merlebergiam, ubi gravi infirmitate correptus per dies multos ibi desperatus jacebat. Venit interea terminus concilii ad festum sancti Hilarii apud Westmonasterium præfixi, ubi rex cum clero et magnatibus regni comparere debuerat, ut domini papæ mandatum audiret. Multis igitur in loco præfato congregatis A.D. 1226.

[1] Quibus wanting in C.

A.D. 1226. episcopis cum aliis prælatis et laicorum turbis, magister Otho, domini papæ nuntius, de quo habita est mentio superius, literas aperte coram omnibus recitavit; in quibus idem papa allegavit scandalum sanctæ Romanæ ecclesiæ et opprobrium vetustissimum, notam scilicet concupiscentiæ, quæ radix dicitur omnium malorum, et in hoc præcipue, quod nullus potest aliquod negotium in Romana curia expedire nisi cum magna effusione pecuniæ et exhibitione donorum. "Sed, " quoniam scandali hujus et infamiæ Romana pau- " pertas causa est, debent omnes matris inopiam sub- " levare et patris ut[1] filii naturales; quia, nisi a " vobis et aliis viris bonis et honestis dona recipere- " mus, deficerent nobis necessaria vitæ, quod esset " omnino Romanæ incongruum dignitati. Ad istud " itaque scandalum penitus eradicandum, per consi- " lium fratrum nostrorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ " cardinalium, quandam providimus formam, cui si " volueritis consentire, a scandalo matrem vestram " poteritis liberare et in curia Romana sine donorum " obsequio exhibitionem justitiæ obtinere. Forma au- " tem provisa hæc est: Petimus in primis ab omni- " bus ecclesiis cathedralibus duas nobis præbendas " exhiberi, unam de portione episcopi et alteram de " capitulo; et similiter in cœnobiis, ubi diversæ " sunt portiones abbatis et conventus; a conventibus " quantum pertinet ad unum monachum, æquali " facta distributione bonorum suorum, et ab abbate " tantundem."

Hiis in hunc modum propositis, persuasit ex parte domini papæ magister Otho ut consentirent prælati, allegans[2] supradicta commoda, quæ in literis continentur. Hæc autem omnia audientes episcopi et ecclesiarum prælati, qui personaliter interfuerunt, divertentes seorsum ad colloquium, cum super rebus pro-

[1] Et in C. | [2] Allegatis in C.

positis diutius deliberassent, responsum suum in ore magistri Johannis, Bedefordensis archidiaconi, communiter posuerunt, qui veniens in præsentia magistri Othonis per hæc verba respondit: "Domine, ista, quæ "nobis proponitis, regem Angliæ specialiter tangunt, "generaliter vero omnes ecclesiarum patronos regni; "tangunt etiam archiepiscopos et eorum suffraganeos, "necnon innumeros Angliæ prælatos. Cum ergo rex "propter infirmitatem, et archiepiscopi nonnulli et[1] "episcopi et alii ecclesiarum prælati, sint absentes, in "eorum absentia vobis respondere non possumus nec "debemus; quia, si id facere præsumeremus, in præ-"judicium omnium absentium fieret prælatorum." Et, hiis dictis, venit Johannes Mareschallus et alii nuntii regis, ad omnes prælatos, qui de rege baronias tenebant in capite, districte inhibentes, ne laicum feodum suum Romanæ ecclesiæ obligarent, unde a servitio sibi debito privaretur. Hæc autem cum magister Otho intellexisset, statuit his qui aderant diem[2] ibi in media Quadragesima, dum ipse procuraret regis adventum et absentium prælatorum, ut tunc negotium sortiretur affectum; sed illi absque regis et aliorum, qui absentes erant, assensu præfixum diem admittere noluerunt, unde singuli ad propria sunt reversi. A.D. 1226.

De morte laudabili Willelmi, comitis Saresbiriensis.

Rex Anglorum interea, cum apud Merlebergiam ab infirmitate sua plene convaluisset, venit ad eum ibi Willelmus, comes Saresbiriensis, qui post longa maris pericula antea in diebus Natalitiis in Cornubia cum difficultate gravissima applicuerat; qui, cum fuisset a rege in magna susceptus lætitia, de justiciario coram domino rege gravem deposuit querelam, quod, dum in

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in C.

A.D. 1226. remotis partibus esset in servitio suo, ipse miserat degenerem virum quendam, qui eo vivente cum uxore sua fornicari disposuit et adulterinum cum ipsa matrimonium contrahere violenter; addidit insuper, quod, nisi rex plenam sibi de justiciario faceret justitiam exhiberi, ipsemet quæreret de tanto excessu vindictam in gravissimam regni perturbationem. Tunc justiciarius, qui præsens erat, proprium confessus reatum in equis pretiosis et donativis ingentibus gratiam sibi comitis reparavit; et, sic facta concordia, invitavit comitem ad mensam suam justiciarius, in qua, ut dicitur, idem comes occulto infectus veneno, ad castellum suum Saresbiriense profectus, lecto decubuit graviter infirmatus. Invalescente demum ægritudine, cum certissima suæ necis indicia cognovisset, fecit episcopum civitatis ad se venire, ut ea quæ Christiani sunt in confessione et viatico susciperet et legitimum de rebus habitis conficeret testamentum. Intrante autem episcopo thalamum, in quo jacebat comes nudus omnino præter fœmoralia, contra eum corpus Domini ferentem ex lecto prosiliens, asperrimumque laqueum circa collum connectens, cum jugi lachrymarum effusione se prostravit in pavimentum, summi Regis se esse proditorem contestans, nec de loco moveri voluit, nisi facta confessione de vivifici sacramenti percepta communione, ut se sui servum ostenderet Creatoris; et sic per dies aliquot in suprema perseverans pœnitentia spiritum suo tradidit Redemptori. Contigit autem, quod, dum de castello ad novam ecclesiam per unum miliare corpus ejus ad tumulandum portaretur, cerei, qui cum cruce et thuribulo de more portabantur accensi, inter pluviarum effusiones et ventorum turbines lumen continuum in itinere ministrabant, ut aperte ostenderent comitem tam ardue pœnitentem ad lucis filios pertinere.

Quod magister Otho Falcasium regi reconciliare studuerit.

Venit eodem tempore ad regem Anglorum magister A.D. 1226.
Otho, domini papæ nuntius, petens ex parte ejusdem papæ ut, Falcasio sibi reconciliato, uxorem, terras, possessiones ad integrum ei et omnes redderet res sublatas; cui rex respondit, quod ob proditionem manifestam ab omni clero et populo regni ab Anglia sententialiter est expulsus perpetuo exilium subiturus, quam sententiam non potuit, nisi vellet venire contra regni antiquas consuetudines, infirmare. Hæc cum audisset magister Otho regem ulterius sollicitare cessavit, et, his ita gestis, misit idem Otho[1] literas suas ad omnes ecclesias cathedrales per Angliam sive conventuales, exigens procurationes debitas nuntiis Romanis, ita quod nulla procuratio numerum quadraginta excederet solidorum.

De concilio Bituricensi, cui præsedit Romanus, Francorum legatus.

Hoc eodem tempore venit magister Romanus ad partes Gallicanas a domino papa missus, ut ibi legationis officio fungeretur; quo cum pervenisset, fecit convocare regem Francorum cum archiepiscopis, episcopis et clero Gallicano ad concilium, cum comite Tholosano, pro quo specialiter ad partes illas missus fuerat, sicut sequens relatio declarabit. Convenerunt igitur ad Bituricam civitatem ad concilium Lugdonensis, Remensis, Rothomagensis, Thuronensis, Bituricensis, Auxianensis archiepiscopi, Burdegalensis vero Romæ fuit et Narbonensis ecclesia vacabat. Convenerunt igitur[2] novem provinciarum suffraganei circiter

[1] Regem . . . . Otho wanting in C.

[2] Etiam in C.

A.D. 1226. centum, cum abbatibus et prioribus et singulorum procuratoribus capitulorum, mandatum summi pontificis audituri; sed, quoniam Lugdunensis archiepiscopus vendicabat sibi primatiam super archiepiscopum Senonensem, et Rothomagensis super Bithuricensem, Auxianensem,[1] Narbonensem, et eorum suffraganeos, timebatur de discordia, et ideo non fuit sessum quasi in concilio, sed ut in consilio. Quibus sedentibus et lectis in publico legationis literis, apparuerunt comes Tholosanus ex una parte et Simon Montis-fortis ex altera, qui petiit sibi restitui terram Reimundi comitis Tholosani, quam dominus papa et rex Francorum Philippus sibi et patri suo contulerunt, exhibens supra donatione facta utriusque, papæ scilicet et regis, munimenta; addiditque, comitem Reimundum abjudicatum fuisse Romæ in concilio generali propter hæresim, ad minus a parte majori terræ quam nunc tenet. E contra, comes Reimundus obtulit se facturum erga regem Francorum et ecclesiam Romanam quicquid facere deberet pro hæreditate sua. Tunc cum peteret pars adversa ab eo, ut subiret judicium duodecim parium Galliæ, respondit Reimundus, "Recipiat rex homagium "meum et paratus sum subire, quia forte aliter non "haberent me pro pari." Cumque hinc inde fuisset plurimum altercatum, præcepit archiepiscopis singulis legatus tunc præsentibus, ut convocatis seorsum unusquisque suffraganeis cum eis deliberarent super negotio præfato et traderent legato consilium suum redactum in scripto; quo facto, legatus excommunicavit omnes qui super hoc sua consilia revelarent, dicens se ea velle papæ significare et Francorum regi ostendere.

[1] Wanting in C.

Quod legatus dedit procuratoribus in dolo licentiam recedendi.

Post hæc legatus dedit in dolo procuratoribus capitulorum licentiam ad propria revertendi, retentis tantum archiepiscopis, episcopis et abbatibus et simplicibus prælatis; unde non immerito timuerunt, ne procurata eorum absentia, qui majoris prudentiæ erant et experientiæ, et præ multitudine potentiores ad contradicendum, aliquid statueretur in præjudicium absentium prælatorum. Quocirca dicti procuratores post deliberationem diutinam miserunt ad legatum procuratores metropolitanarum ecclesiarum, qui coram eo hujusmodi allegarunt,[1] "Domine, audivimus[2] quod habetis literas "speciales a curia Romana de exhibendis præbendis "in omnibus ecclesiis conventualibus sive cathedrali- "bus; quocirca multum miramur, quod non in hoc "consilio proposuistis eas, nobis audientibus, quos "specialiter tangunt. Unde rogamus in Domino, ne "istud scandalum oriatur per vos in ecclesia Gallicana, "scientes, quod sine maximo scandalo et inæstimabili "damno non posset hic ad effectum perduci; quia, "esto quod aliquis assentiret, nullus esset ejus assen- "sus in rebus, quæ omnes tangunt, cum fere omnes "majores, et generaliter omnes subditi, necnon et ipse "rex et omnes principes parati sunt contradicere et "resistere usque ad capitis expositionem et omnis "honoris privationem, præsertim cum videatur immi- "nere propter hoc scandalum subversioque regni et "ecclesiæ generalis. Ratio autem nostri timoris est, "quod cum cæteris regnis non habuistis sermonem, "et quibusdam episcopis præcepistis et abbatibus, ut, "cum præbendæ vacaverint, ad opus domini papæ "reservent."

A.D. 1226.

[1] Allegaverunt in C. | [2] Wanting in C.

Quod legatus a prælatis exegit duas præbendas dari ecclesiæ Romanæ.

A.D. 1226. His auditis, cum niteretur legatus persuadere ut omnes consentirent, ostendit tunc primo domini papæ authenticum, in quo exegit a singulis ecclesiis cathedralibus duas præbendas, unam a capitulo et alteram ab episcopo; et in cœnobiis similiter, ubi sunt diversæ portiones, abbatis scilicet et conventus, duas exegit ecclesias, unam ab abbate et aliam a conventu; æquali facta distributione bonorum suorum, a conventibus quantum pertinet ad unum monachum, sicut ipse interpretatus fuerat legatus, et ab abbate tantundem. Tunc allegavit commoda quæ possent inde provenire, illud videlicet, quod amoveretur scandalum a Romana ecclesia, quæ mater est omnium ecclesiarum, concupiscentia scilicet, [quæ] radix est omnium malorum, cum nullus pro aliquo negotio in curia Romana faciendo aliquid offerret vel aliquis oblata reciperet.

Objectiones procuratorum contra exactiones prædictas.

Ad hoc respondit procurator archiepiscopi Lugdunensis, "Domine, nullo modo volumus esse sine amicis "in curia et largitate donorum." Alii æque procuratores sua incommoda allegabant, damna scilicet rerum, consiliorum, auxiliorum, obsequiorum, in hunc modum: "Erit enim in qualibet diœcesi, vel ad minus in pro-"vincia, nuntius unus continuus, procurator Romanus, "qui non vivet de proprio, sed graves exactiones et "procurationes exiget ab ecclesiis majoribus et forte "minoribus, ut nullus remaneat impunitus, nomenque "procuratoris habens legati officio fungetur." Item dixerunt, imminere turbationes capitulorum, forte enim demandaret papa, cum vellet, procuratori suo, vel alii, ut vice sua interesset electionibus, qui eas turbaret; et sic lapso tempore devolveretur electio ad curiam

Romanam, quæ in omnibus vel pluribus ecclesiis Romanos poneret, vel tales qui eis plurimum essent devoti; et sic nullæ essent partes indigenarum prælatorum vel principum, cum multi sint viri ecclesiastici, qui potius curiæ Romanæ quam regi vel regno providerent. Item addiderunt, quod, si proportionaliter fieret bonorum distributio, omnes in curia fierent divites, cum multo plus essent recepturi quam rex proprius; et sic majores non solum divites, sed et[1] ditissimi, fierent. Cum igitur vermis divitum sit superbia, majores vix causas audirent, sed eas in immensum differrent, et minores scriberent inviti; cujus rei experimentum in evidenti est, quia et modo negotia protrahunt, etiam post percepta obsequia et securitatem percipiendi; et sic periclitaretur justitia, et oporteret conquerentes mori in januis Romanorum tunc plenissime dominantium. Item, cum vix possibile sit fontem cupiditatis desiccari, quod nunc faciunt per se, tunc facerent per alios, et suis multo majora quam nunc dari munera procurarent, modica enim nulla sunt in conspectu divitum cupidorum. Item, multæ divitiæ facerent cives Romanos insanire, et sic inter diversas parentelas tantæ orirentur seditiones, quod posset timeri totius excidium civitatis, cujus etiam nec modo est expers omnino. Item dixerunt, quod, licet se obligarent qui modo præsentes sunt, id non susciperent eorum successores nec illam obligationem ratam haberent. Novissime autem sic negotium concluserunt, "Domine, moveat vos zelus universalis ecclesiæ et "sanctæ sedis Romanæ, quia, si omnium esset uni-"versalis oppressio, posset timeri ne immineret gene-"ralis discessio, quod Deus avertat." His auditis, respondit legatus, ut videbatur, plurimum commotus in bono, se cum esset in curia nunquam huic exac- A.D. 1226

[1] Wanting in C.

A.D. 1226. tioni consensisse, et ipsum literas accepisse postquam Galliam fuerat ingressus, et se multum super hæc doluisse ; addidit etiam, super hæc quicquid præcepit, se tali conditione, licet tacita, intellexisse, si imperium et alia regna consentirent; adjunxit insuper, se nihil amplius super hæc attemptaturum donec per regna alia prælati consenserint, quod credidit provenire non posse.

Quod magister Otho Romam invitus redierit.

Eodem anno, cum magister Otho, domini papæ nuntius, tempore Quadragesimali ad Northanhumbriam profecturus et procurationes desideratas exacturus, Norhamtonam usque pervenisset, venerunt ad eum, Cantuariensi archiepiscopo procurante, literæ domini papæ, in quibus continebatur expressum, ut statim visis literis Romam veniret, ejus potestate penitus enervata. Obliquo igitur oculo literis inspectis, demisso vultu eas projecit in ignem, atque illico proposito mutato, clitellis vacuis confusus ab Anglia recessit ; injuncto Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, sicut erat in literis domini papæ expressum, ut, convocatis rege et omnibus Angliæ prælatis, responsum eorum super negotio, pro quo idem Otho missus fuerat, domino papæ transmittere non omittat. Magistro igitur Othone Angliam a tergo salutante, Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, vocatis ad concilium cunctis apud Westmonasterium post Pascha, quos negotium tangebat, recitari fecit literas suprascriptas de beneficiis Romanæ ecclesiæ conferendis coram rege et prælatis Angliæ, qui ad ejus vocationem plene convenerant ; sed, illis auditis ac diligenter intellectis, singuli singulos ad risum movebant super concupiscentia Romanorum, qui illud morale non intelligunt, videlicet,

" Quod virtus reddit,[1] non copia, sufficientem; A.D. 1226.
" Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem."

Tunc rex, convocatis seorsum prælatis et quibusdam magnatibus, hoc archiepiscopo dedere responsum: "Ista," inquiunt, "quæ suadet nobis dominus papa, universam " Christianitatis latitudinem respiciunt; et quoniam " nos quasi in extremis orbis constituti sumus parti- " bus, cum viderimus qualiter cætera regna erga tales " se habuerint exactiones, dominus papa, cum ab aliis " regnis habuerimus exemplum, in obsequiis suis nos " inveniet aliis promptiores." Et, his dictis, concessa est omnibus licentia recedendi.

Quod motio magna facta est super comitem Tholosanum.

Per idem tempus facta est prædicatio in partibus Gallicanis a legato Romano generaliter, ut omnes, qui possent arma movere, se cruce signarent super comitem Tholosanum et populum ejus, qui omnes hæretica fœditate dicebantur infecti. Ad ejus quoque prædicationem multitudo maxima prælatorum et laicorum crucis signaculum susceperunt, plus metu regis Francorum et legati, quam zelo justitiæ, inducti; videbatur enim multis abusio, ut hominem fidelem Christianum infestarent, præcipue cum constaret cunctis eum[2] in concilio nuper apud civitatem Bituricam habito multis precibus persuasisse legato, ut veniret ad singulas terræ suæ civitates inquirens a singulis articulos fidei, et, si quempiam contra fidem inveniret sentientem catholicam, ipse secundum sanctæ ecclesiæ judicium justitiæ ex eis plenitudinem exhiberet, et, si civitatem aliquam inveniret rebellem, ipse pro posse suo eam cum habitatoribus suis ad satisfactionem compelleret; pro se ipso autem obtulit, si in aliquo deliquit, quod

[1] Quod facit virtus in D. and C. | [2] Cum in D.

A.D. 1226. se fecisse non recolit, plenam Deo et sanctæ ecclesiæ satisfactionem ut fidelis Christianus, et, si legatus vellet[1] etiam fidei examen subire. Hæc quoque omnia legatus contempsit, nec potuit comes catholicus gratiam invenire, nisi pro se et hæredibus suis hæreditatem suam deserens abjuraret. Rex vero Francorum ad ejusdem legati exhortationem cruce signatus noluit expeditionem bellicam promovere, nisi literis prius a domino papa impetratis ad regem Anglorum inhibitoriis, ne sub pœna excommunicationis regem Francorum[2] inquietaret, vel arma contra eum moveret, de aliqua terra quam in præsenti possidebat sive juste sive injuste, dum idem rex esset in servitio suo et ecclesiæ Romanæ ad exterminandum hæreticos Albigenses et eorum fautorem et complicem comitem Tholosanum; sed eidem regi, ad exaltationem fidei, consilium impendere et auxilium non tardaret. Et, his ita gestis, rex Francorum Lodowicus et legatus omnibus cruce signatis diem statuerunt peremptorium, ut in ascensione Domini apud Lugdunum cum equis et armis sub pœna excommunicationis convenirent, ipsos ad expeditionem propositam secuturi.

Quod rex Anglorum de transfretando propositum mutavit.

Rex Anglorum interea, qui ardenti desiderio sitiebat ad partes transmarinas hostiliter transfretare, convocatis consiliariis suis, fecit recitari literas sibi a domino papa transmissas, quærens ab eis consilium, quid super tali inhibitione sibi foret agendum. Placuit itaque prælatis et magnatibus omnibus, ut differretur negotium desideratum, donec constaret de rege Francorum, qui tam difficile opus et propositum habebat adeo sumptuosum, quem res esset exitum habitura. Erat

[1] Nollet in D.

[2] Ne . . . Francorum wanting in C.

igitur rex Anglorum de fratre suo Richardo, qui tunc in Gasconia bellicas agebat expeditiones, valde sollicitus, supra modum ad ipsum desiderans transfretare; sed, dum rex circa fratrem et de ejus subventione satis curiosus existeret, venerunt nuntii ejus ad regem cum literis, dicentes ipsum sanum esse et incolumem et quod omnia sibi prospere succedebant. Erat autem tunc inter regis consiliarios magister Willelmus, cognomento [1] Pierepunt, in astronomiæ arte perfectus, qui constanter coram rege affirmabat, quod, si rex Francorum inchoatam expeditionem exsequendam assumeret, vel nunquam vivus rediret, aut maximam sui et rerum suarum suorumque omnium confusionem subiret. Rex autem, ex his quæ audierat [2] exhilaratus, suorum consilio adquievit. A.D. 1226.

De morte Richardi, Dunelmensis episcopi.

Eodem anno Richardus de Marisco, Dunelmensis episcopus, pro turpissima quam agebat contra monachos suos causa, ad diem Londoniis constitutum cum tumultu valido [reboantium] legistarum properans, apud burgum sancti Petri in abbatia hospitatus est; ubi, post splendidam refectionem cum nocte sequenti lecto sese recepisset, clerici ejus, mane facto et sole jam in altum vergente, thalamum ejus intrantes et illum excitare volentes invenerunt eum mortuum et omnino extinctum, qui maxima confusione stupefacti celaverunt mortem ejus die illo usque ad vesperam, eo quod absque confessione et viatico exspirasset; deinde vero casum miserabilem priori et conventui indicantes, fabricata cum festinatione lectica, corpus sepeliendum ad Dunelmensem ecclesiam detulerunt. Obiit autem primo die mensis Maii, postquam vixerat in episcopatu circiter annis novem. De hoc quoque episcopo

[1] De inserted in C.

[2] Plurimum inserted in C.

A.D. 1226. non credimus fore tacendum, quod circa biennium ante mortem ejus, rex quondam Anglorum Johannes apparuit in visione nocturna cuidam monacho de sancto Albano apud Thinemuam tunc commoranti, qui familiaris fuerat regibus Anglorum, tam regi Richardo quam hùic Johanni, ita quod in eorum negotiis exsequendis aliquando Romam, aliquando in Scotiam, et ad alia loca plurima missus propensioribus sibi studiis eorundem regum gratiam comparavit. Monacho itaque in lecto quiescente, adstitit ei rex præfatus in vestibus regalibus, de panno scilicet quem imperialem appellant; quem monachus recognoscens, ac memoriter recolens quod mortuus fuisset, sciscitabatur ab eo qualiter se haberet. Cui rex, "Ita me," inquit, "habeo quod " nemo pejus, nam hæc mea quæ vides indumenta " adeo ardentia sunt et ponderosa, ut nullus qui in " seculo vivat illa tangere sufficeret præ ardore vel " propter ponderositatem portare, quin protinus mori- " retur; sed tamen per Dei clementiam spero et " gratiam ineffabilem, me quandoque misericordiam " adepturum. Quæso igitur obnixius fraternitatem " tuam, ut dicas Richardo de Marisco, nunc Dunel- " mensi episcopo, quod, nisi ante mortem suam vitam " correxerit flagitiosam et eam per pœnitentiam et " satisfactionem condignam emendaverit, sedes ejus " jam parata est in inferno; et, si his dictis tuis et " mandatis meis fidem adhibere contempserit, per hæc " intersignia omnem deponat [1] ambiguitatem, quod, " dum soli essemus in illo loco sibi notissimo, dedit " mihi consilium, tam mihi quam sibi nimis damno- " sum, ut videlicet a monachis Cisterciensibus auferrem lanam suam unius anni, et quod multa alia " dedit mihi consilia iniqua, pro quibus nunc perfero " inenarrabilia, quæ etiam et illi debentur, tormenta. " Quod, si adhuc dubitaverit credere mandatis meis,

[1] Disponat in C.

" recolat quod in illo loco et hora eadem dedit mihi A.D. 1226.
" lapidem unum pretiosum, quem pro ingenti pecunia
" comparavit." Et, his dictis, rex disparuit et monachus stupens evigilavit.

Defuncto itaque Richardo, Dunelmensi episcopo, prior et conventus cum a rege peterent licentiam eligendi pastorem, rex obtulit eis Lucam capellanum suum, multa supplicatione rogans, ut illum reciperent in pastorem. Monachi vero ad hoc responderunt, quod nullum reciperent nisi canonica electione præmissa; rex autem e contra cum juramento affirmavit, ipsos futuros per septennium sine episcopo, nisi præfatum Lucam admitterent ad pontificatus honorem. Conventus vero illum ad tantam dignitatem indignum judicantes de communi consensu fratrum elegerunt magistrum Willelmum clericum suum, virum literatum et honestum, Wigorniensem archidiaconum, et ipsum regi præsentaverunt; quem cum rex, objectis quibusdam frivolis exceptionibus, recusasset, monachi quosdam de conventu Romam miserunt ut electionem factam auctoritate summi pontificis confirmarent. Rex autem, cum talia cognovisset, misit Romam contra monachos episcopum Cestrensem et Lentaniæ priorem, ut eorundem monachorum propositum irritarent; et, sic diu illis altercantibus, negotium dilationem accepit.

Quomodo Lodowicus, rex Francorum, Avinionem obsedit.

Venit interea Dominicæ dies ascensionis, qui fuerat a rege Francorum et legato Galligenis cruce signatis peremptorie constitutus. Rex autem, omnibus ad expeditionem necessariis apud Lugdunum rite paratis, cum exercitu quasi invincibili iter arripuit, sequente legato cum archiepiscopis, episcopis et aliis ecclesiarum prælatis; æstimati sunt autem in exercitu militum et

A.D. 1226. equitum bellatorum ad quinquaginta millia, præter pedites, qui quasi sub numero non cadebant. Legatus autem excommunicavit publice comitem Tholosanum et omnes ejus fautores, et terram illius totam supposuit interdicto. Profectus itaque rex micantibus clypeis et vexillis, cujus progressus adeo erat horribilis, ut castrorum acies ordinata [in provinciam pervenit comitis Tholosani]. Tandem in vigilia Pentecostes omnes Avinionem venientes, quæ civitas proxima illis erat de potestate comitis Tholosani, proposuerunt eam prius impetere et sic terram comitis totam ab initio usque ad finem cum habitatoribus ejus delere; ubi rex et legatus, transitum civitatis in dolo a civibus postulantes, dixerunt se illuc pacifice advenisse, et non ob aliud civitatis transitum postulasse, nisi ut itineris compendium sequerentur. Cives quoque super hæc colloquentes fidem eorum assertionibus non dederunt, dicentes, quod plus in dolo, quam pro viæ compendio, exigebant introitum civitatis. At rex in furorem versus juravit se inde non recessurum, donec comprehenderet civitatem, et, machinis in locis congruis collocatis, jussit urbem acriter infestari. Fit igitur ad civitatem assultus gravissimus, dum petraria, balista, scrofa,[1] catus, arcus, funda, ensis, lancea, scutum, galea, umbo, clava, lorica, sagitta, hinc inde quid valeat, experitur. E contra, civitas, ante dies illos ab hostium cuneis prorsus incognita, fossatis, mœniis, turribus, propugnaculis de foris, intus militibus, servientium millibus, equis et armis, lapidibus comportatis, machinis et repagulis, etiam in victualibus referta, hostium supervenientium non expavit incursum; defensores enim urbis lapides pro lapidibus, tela pro telis, sudes pro sudibus, jacula pro jaculis, animosius remittentes vulnera Galligenis lethifera inferebant.

[1] Socofa in D.

De mortalitate et fame in obsidione.

Cumque per tempus plurimum protraheretur obsidio, deficientibus alimentis, periit hominum innumera multitudo; comes enim Tholosanus, ut bellator industrius, ante Francorum adventum omnia alimentorum genera, cum senibus, mulieribus ac parvulis, necnon et animalibus cum jumentis, ab eorum præsentia longius removens, omne eis alimentorum genus subtraxit. Nec enim solummodo homines, verum etiam equos exercitus et jumenta fames exstinxit, fecerat namque comes sæpedictus prata arari totius regionis, nec erat jumentis pabuli subsidium, nisi quod ibi delatum fuerat ex partibus Gallicanis; unde, necessitate cogente, multæ legiones armatorum a castris recedentes, ut victualia quærerent hominibus et pabula jumentis, multa repugnantia sibi municipia ceperunt, et multotiens a comite Tholosano, qui cum suis erat agminibus in insidiis constitutus, damna non modica pertulerunt. In obsidione vero Galligenis multa imminebant necis pericula, inter quos fervebant potissimum mortalitas hominum et equorum, tela mortifera et damnosi lapides civium se viriliter defendentium, fames generalis, et præcipue inter pauperes, quibus deerat cum pecunia alimentum; atque præter cætera miserarium incommoda, quæ sine intermissione grassabantur in populo, oriebantur ex cadaveribus jumentorum et hominum, quæ passim moriebantur, muscæ quædam grossæ et nigerrimæ, quæ inter tentoria, papiliones et umbracula ingerentes dapes inficiebant et pocula, quas cum nemo arcere poterat a calicibus et catinis,[1] mortem Galligenis subitam inferebant. Confusio regem et præcipue legatum invasit, quia, si tanta talisque expeditio infecto recedere negotio cogeretur, opprobrium tam Franci incurrerent quam Romani. Tunc principes exercitus, A.D. 1226.

[1] Carinis in D.

A.D. 1226. quibus in tot mortibus longa videbatur mora, minores castrorum cum majoribus ad urbem invadendum sollicitant; unde super pontem quendam, qui ultra Rodanum fluvium se extendit, ad urbem tanta se armatorum copia ingessit, quod vel a civibus, vel etiam præ pondere in eo pugnantium, pons fractus præcipitavit in flumen rapidissimum ad tria millia armatorum. Quid ergo? Vox et[1] exultatio civium, dolor et confusio fit Francorum. Tunc cives, visa opportunitate, dum Franci ad mensam sedentes epulis intenderent et poculis, die quodam exierunt de civitate in fortitudine gravi, et, facto impetu in hostes non præmeditatos, ad duo millia ex Francigenis peremerunt, et absque suorum læsione civitatem ingressi tales irruptiones[2] fecerunt in hostes. At rex Francorum animo nimis consternatus jussit interfectos in Rodanum, propter corruptionem, præcipitari, qui aliud cœmeterium in tanta cadaverum multitudine non habebant. Fecerunt præterea inter se et urbem fossatum spatiosum satis et altum, et insuper obsidio a civitate longius arcebatur. Legatus autem et omnis chorus prælatorum comitem Tholosanum et cives cum universo populo regionis, vindictæ genus aliud non habentes, sub anathemate concluserunt.

De morte Lodowici, regis Francorum.

Tunc Lodowicus, rex Francorum, ut pestilentiam effugeret, quæ nimis fervebat in castris, ad quandam abbatiam, Muntpancier appellatam, quæ non multum ab obsidione distabat, se contulit, donec civitas caperetur; ubi venit ad eum Henricus, comes Campaniensis, cum jam dies quadraginta in obsidione peregisset, petens de consuetudine Gallicana licentiam ad propria remeandi. Cui cum rex licentiam vetuisset, respondit

[1] Wanting in C.

[2] Sæpe inserted in C.

comes, quod, factis quadraginta dierum in obsidione excubiis, non tenebatur, nec voluit, diutius interesse. Rex autem ad hæc nimia succensus ira affirmavit cum juramento, quod, si ita recederet, ipse terram ejus totam incendio devastaret. Tunc comes, ut fama refert, procuravit regi venenum propinari ob amorem reginæ ejus, quam carnaliter amabat, unde libidinis impulsu stimulatus moras ulterius nectere non valebat. Comite igitur taliter recedente, infirmabatur rex usque ad desperationem, et pervagante ad vitalia veneno perducitur ad extrema; licet alii asserant, ipsum non veneno, sed morbo dysenterico, exspirasse. Mortuo quoque rege, Romanus qui adfuit apostolicæ sedis legatus, mortem regis celari fecit donec civitas redderetur; quia, si ita solveretur obsidio, magnum inde scandalum oriretur. Finxit ergo legatus et prælati, qui aderant, regem gravi infirmitate detentum, sed ex medicorum judicio ipsum cito convaliturum dicebant, denuntiantes principibus legionum, ut urbem viriliter impugnarent. Corpus autem defuncti regis fecerunt multo sale condiri, in abbatia ejus viscera tumulantes et reliquum corpus linteaminibus ceratis coriisque taurinis jusserunt involvi; et sic legatus cum prælatis ad obsidionem reversus est, corpore regis in abbatia sub tuta custodia deputato. Cum igitur vidisset legatus quod nihil in obsidione proficiebant, sed diversis incommodis prorsus deficiebant, de consilio majorum, qui erant in castris, nuntiavit in civitatem, instantius petens, quatenus, accepta securitate pacifice veniendi et revertendi, mitterent duodecim ex majoribus civitatis ad legatum et venirent quantocius de pace et concordia tractaturi. A.D. 1226.

Quod civitas Avinionis a Francis dolose sit subjugata.

Datis igitur de securitate obsidibus, venerunt ad colloquium legati cives duodecim, et de pacis forma

A.D. 1226. diutius tractantes, persuasit civibus legatus constanter ut se redderent, salvis sibi et suis omnibus possessionibus et rebus cum libertatibus universis, sicut hactenus melius et liberius habuerunt. Ad hæc cives respondentes dixerunt, quod nullo modo se redderent, ut sub potestate viverent Francorum, quorum multotiens experti fuerant superbiam et insolentiæ feritatem. Tandem post multas hinc inde disceptationes petivit legatus, ut cum prælatis qui aderant posset ingredi civitatem, ut fidem probaret in ea habitantium, affirmans cum juramento, se non ob aliud obsidionem protraxisse, nisi ut salutem quæreret animarum; addidit etiam, quod clamor infidelitatis, quæ in urbe invaluerat, ad papam ascendit, unde scire desiderabat utrum clamorem opere complevissent. Tunc cives super promissione sua fiduciam habentes et de fraude nihil sinistrum suspicantes, sub conditione prædicta, præstito utrinque juramento, concesserunt legato cum prælatis simpliciter et eorum sequelis ingressum urbis; quos dolose, ut prælocutum fuerat, Francigenæ apertis januis violenter subsequentes, spreto turpiter juramento, cives ceperunt et eos vinculis constrinxerunt,[1] et dolosam sic adepti victoriam nobilissimæ civitatis turres et mœnia confregerunt. Novissime vero legatus, civitate sub Francorum deputata custodia, soluta obsidione, corpus regis defuncti cum prælatorum tumultu Parisius jussit deferri, et in collegio antecessorum suorum more fecit regio sepeliri. Obiit autem rex mense Septembri, ut dicunt, cujus mortem per mensem, et eo amplius, celaverunt. De illis autem, qui ad obsidionem cum rege venerunt, tam de interfectis et in flumine submersis, quam de pestilentia et morte communi defunctis, plus quam viginti duo millia perierunt ibidem, filiis et uxoribus lachrymarum causam et gemitum relinquentes; unde perspicue constare vide-

[1] Urbem spoliaverunt mult * * * * inserted in C.

tur, bellum injuste fuisse susceptum, in quo concu- A.D. 1226
piscentia magis exarsit, quam exterminium hæreticæ pravitatis.

De coronatione Lodowici, regis Francorum, filii Lodowici.

Defuncto itaque Francorum rege Lodowico, regina ejus domina Blanca fecit convocare generaliter archiepiscopos, episcopos, et alios ecclesiarum prælatos cum magnatibus [1] coronam spectantibus, ut venirent ad coronationem Lodowici filii sui et regis defuncti Parisius pridie kalendas Decembris. Sed pars maxima optimatum ante diem præfixum petierunt de consuetudine Gallicana omnes incarceratos, et præcipue comites Flandrensem Ferrandum et Bononiensem Reginaldum, a carceribus liberari, qui in subversionem libertatum regni jam per annos duodecim sub arctiori custodia in vinculis tenebantur. Petierunt insuper quidam eorum terras suas sibi restitui, quas pater ejus Lodowicus et avus illius Philippus multo jam tempore injuste detinuerant occupatas. Adjiciunt etiam, quod nullus de regno Francorum debuit ab aliquo jure suo spoliari, nisi per judicium duodecim parium, nec aliquis bello premi, nisi prius denuntietur per annum; et, cum hæc omnia sibi fuerint emendata, tunc primo ad coronationem non tardabunt venire. Regina vero, de consilio legati, metuens ne mora periculum pareret, convocato regni clero, et paucis ex proceribus, quos habere poterat, fecit filium suum, puerum scilicet vix decennem, in regem die sancti Andreæ apostoli coronari. Subtraxerunt se quidem ab hac coronatione dux Burgundiæ, comes Campaniæ, comes de Bar, comes de sancto Paulo, comes Britanniæ, et fere omnes, ut breviter dicatur, nobiles ad coronam spectantes,

[1] Ad inserted in C.

A.D. 1226. qui sese potius præparaverunt ad pugnam, quam ad pacis et concordiæ unitatem.

Rex autem Anglorum, audiens dissidium procerum prædictorum, misit ad partes transmarinas archipiscopum Eboracensem Walterum, et Philippum de Albeneio militem, cum aliis solemnibus legatis, ad optimates Normanniæ, Andegaviæ, Britanniæ et Pictaviæ, qui sibi subjici de jure tenebantur, postulans cum magnis promissionibus quatenus ipsum ad eos venire cupientem fideliter admittere dignarentur.

De morte Falcasii, et de præsagio mortis ejus.

Eodem anno Falcasius exscriptus ab Anglia, dum omnibus negotiis in curia Romana expeditis ad Angliam properaret reverti, apud sanctum Ciriacum vitam flagitiosam terminavit. Falcasius autem, dum adhuc viveret prædo nequissimus, postquam villam sancti Albani crudeliter spoliaverat, homines quosdam interfecerat,[1] nonnullos captivos abduxerat, et tam ab abbate, quam de villa tota, maximam pecuniæ summam extorserat, ne ipsam abbatiam cum monasterio et villa igne concremaret, contigit ipsum apud sanctum Albanum casu venire, ut cum Pandulpho, Norwicensi episcopo, loqueretur; quem cum vidisset episcopus ad se venientem, audiente ipso[2] abbate et aliis multis, quæsivit ab eo, si sanctum Albanum in aliquo offendisset. Cui cum Falcasius respondisset, se[3] in nullo martyrem offendisse, addidit episcopus dicens, " Ideo hæc a te quæsivi, quia, cum nuper in stratu " meo nocte quadam dormirem, vidi per somnium me " esse in ecclesia sancti Albani, ubi cum starem ante " majus altare, et facta oratione retro aspicerem, " vidi te stare in choro monachorum; et, cum aspi-

[1] Et inserted in C.
[2] Episcopo in C.
[3] Si in C.

" cerem sursum, vidi lapidem unum de turri magnum A.D. 1226.
" et ponderosum cum tanto impetu descendere super
" caput tuum, quod cum ipso capite tuo corpus totum
" contrivit, et ita subito evanuisti ac si in terram
" demersus fuisses. Unde consilium tibi do, quod, si
" recolis te vel in[1] minimo martyrem offendisse, ante-
" quam lapis super caput tuum descendat, sibi et suis
" omnibus satisfacias competenter." Sed miser ille postmodum, cum ab abbate et conventu de suis excessibus veniam postulasset, affirmavit expresse, quod nullam omnino restitutionem faceret ablatorum; unde in evidenti est, quod illa satisfactio nulla fuit, quia "non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum." Lapidem quoque super caput suum descendere sensit, cum in brevi [tempore] deinceps apud Bedefordiam, post suspensionem fratrum et amicorum suorum, ipse demum pauper exilium subiit et nunc vitam morte misera terminavit.

Eodem anno defuncti sunt episcopi, Benedictus Roffensis, et Pandulphus Norwicensis; Pandulpho vero successit Thomas de Blunvilla, clericus de scaccario regis, qui a Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, Dominica prima ante nativitatem Domini munus consecrationis suscepit.

Quod rex Anglorum a multis pecuniam extorsit.

Anno Domini MCCXXVII. rex Anglorum Henricus ad A.D. 1227.
natale Domini festum celebravit apud Radingum; et in eisdem diebus natalitiis obiit Willelmus comes Essexiæ, in dolorem multorum, adolescens strenuus et in donorum largitate satis profusus. Deinde rex Londonias veniens causatus est cives, quod in suum præjudicium dederunt Lodowico, regi Francorum nunc defuncto, in recessu suo ab Anglia quinque millia

[1] Wanting in C.

A.D. 1227. marcas argenti; unde compulsi sunt iidem cives regi persolvere, eandem pecuniæ summam. Cepit præterea ab eis quintam decimam partem omnium mobilium suorum et totius substantiæ suæ, sicut ei prius fuerat ab Anglia tota concessum. De Burgensibus Norhamtunensibus cepit de auxilio mille libras et ducentas, præter quintam decimam, quam generaliter omnes de regno Angliæ persolvebant. Compulsi sunt etiam viri religiosi et clerici beneficiati hanc quintam decimam dare omnium bonorum suorum, tam rerum ecclesiasticarum quam laicarum; nec profuit eis appellatio ad dominum papam interposita, sed,[1] ordine turbato, archiepiscopi et episcopi, per censuram ecclesiasticam, quos laica potestas non potuit, ad solutionem omni destitutos solatio compulerunt.

Quomodo rex in concilio apud Oxoniam habito fecit cancellare cartas libertatum.

Eodem tempore rex Anglorum, mense Februario apud Oxoniam concilio congregato, denuntiavit coram omnibus se legitimæ esse ætatis, ut de cætero solutus a custodia regia negotia ipse principaliter ordinaret; et sic qui prius tutorem habuit et rectorem Willelmum Mareschallum dum viveret, et postmodum Petrum, Wintoniensem episcopum, excussit se per consilium Huberti de Burgo, justiciarii regni, de consilio et gubernatione dicti episcopi et suorum, qui regi fuerant prius quasi pædagogi, ita quod omnes illos a curia sua et cohabitatione removit. In eodem itaque concilio idem rex fecit cancellare et cassare omnes chartas de provinciis omnibus regni Angliæ de[2] libertatibus forestæ postquam jam per biennium in toto regno fuerant usitatæ; hanc occasionem prætendens, quod

[1] Si in C. | [2] Et in C.

chartæ illæ[1] concessæ fuerant, et libertates scriptæ et signatæ, dum ipse erat sub custodia, nec sui corporis aut sigilli aliquam habuerit potestatem, unde viribus carere debuit, quod sine ratione fuerat usurpatum. Facta est autem super his in concilio ingens murmuratio, et omnes justiciarium hujus perturbationis judicabant auctorem; nam deinceps tanta regi familiaritate conjunctus est, ut omnes regni consiliarios præter ipsum pro nihilo reputaret. Tunc vero denuntiatum est viris religiosis et aliis, qui suis volebant libertatibus gaudere, ut innovarent chartas suas de novo regis sigillo, scientes quod rex chartas antiquas nullius esse momenti reputabat; pro quarum innovatione, non juxta singulorum facultatem taxatio facta est, sed quicquid justiciarius æstimabat solvere sunt coacti. A.D. 1227.

Quod nuntii regis in Franciam missi inaniter sunt reversi.

Eodem anno, defuncto papa Honorio, Gregorius successit decimo quinto kalendas Aprilis. Per idem tempus, instante solemnitate Paschali, archiepiscopus Eboracensis et episcopus Karleolensis, cum Philippo de Albeneio milite, nuntii regis, reversi sunt in Angliam ex partibus transmarinis. Missi quidem erant ad magnates illarum regionum, qui de jure antiquo ad reges Angliæ spectare tenebantur; quibus impositum fuerat ex parte regis, ut blandis exhortationibus cum promissionibus magnis eos inducerent, quatenus dictum regem ad illos venire cupientem reciperent et recognoscerent ut dominum naturalem. Sed, ne diu et inaniter verba protrahere videamur, antequam nuntii regis ad partes illas pervenissent, Francorum rex, matre ejus partes suas interponente, cum baronibus illis pacem fecerat et eorum homagia susceperat,

[1] Wanting in C.

A.D. 1227. distribuens ipsis affluenter terras et castella ad jus regis pertinentia, faciens sibi de mammona iniquitatis amicos. Comes vero Britanniæ, cujus filiam nuntii petebant regi per matrimonium copulandam, nuntiis regis dedit in responsis, quod ipse cum rege Francorum pacis fœdus composuerat, quod nullo modo[1] potuit violare. Nuntii autem jam ad regem reversi ea quæ facta fuerant ei per ordinem indicabant.

Eodem tempore, mense Maio, Richardus frater regis venit in Angliam, qui ab ipso rege et magnatibus regni cum gaudio susceptus est.

Et eodem tempore Henricus de Sanfort, Cantuariensis archidiaconus, ad Roffensem episcopatum canonice electus, a Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, munus consecrationis suscepit.

Quo etiam anno, nonas Februarii, Hubertus, Angliæ justiciarius, gladio accinctus est a rege Cantiæ comitatus.

Quomodo commoti sunt barones contra regem Anglorum.

Tempore eodem, septimo idus Julii, orta est discordia inter regem Anglorum et fratrem ejus Richardum, Cornubiæ comitem, hac de causa; Rex Johannes, hujus regis pater, adhuc vivens, quoddam dederat manerium Waleranno Teutonico, tunc de Berechamstude castellano, ad Cornubiæ pertinens comitatum. Audiens autem comes Richardus, qui nuper venerat de partibus transmarinis, quod manerium illud ad suum spectabat comitatum, præcepit villam saisiri in manu sua, donec sibi constaret, quale jus inde Walerannus haberet; cumque præfatus Walerannus hæc a referentibus cognovisset, venit cum festinatione ad regem, de fratre suo Richardo querelam deponens.

[1] Wanting in C.

Tunc rex fratri suo literatorie nuntiavit, quatenus A.D. 1227.
confestim visis literis manerium redderet Waleranno. Richardus autem, literis inspectis, cum festinatione venit ad regem, ostendens sine aliquo advocato, rationabiliter similiter et eloquenter, ad jus suum manerium pertinere, unde paratus fuit curiæ regiæ subire judicium et magnatum regni. Rex vero et justiciarius, audientes nominare magnates, maxima sunt indignatione[1] succensi; unde rex voce tumultuosa et nimis indiscreta fratri suo præcepit, ut incontinenti manerium Waleranno redderet, aut a regno Angliæ non rediturus exiret. Ad hæc comes constanter respondit, quod nec Waleranno jus suum redderet, nec sine judicio parium suorum a regno exiret; et, his dictis, comes ad hospitium suum cum festinatione perrexit. Tunc justiciarius, ut dicitur, metuens ne comes pacem regni turbaret, dedit regi consilium, ut nocte sequenti fratrem suum sopore depressum a militibus armatis faceret comprehendi, et, ut diuturna pace frueretur, sub arcta custodia deputaret; sed comes Richardus ab amicis præmunitus ab urbe festinanter cum uno tantum equite clam recessit, nec prius frænum cohibuit donec Radingum usque pervenit. Commilitones autem ejus ipsum mane sequentes in loco sibi condicto dominum suum sanum et hilarem receperunt. Tunc comes versus Merlebergiam iter dirigens invenit ibi Willelmum Mareschallum amicum suum et sacramento confœderatum,[2] omnia ei quæ sibi acciderant indicavit; et inde simul ad comitem Cestriæ profecti rem gestam ei per ordinem retulerunt; qui simul ut erant omnes conjurati, exercitum grandem literis discurrentibus congerentes, convenerunt in brevi apud Stanfordiam cum equis et armis comes Cestrensis Ranulfus, comes Willelmus Mareschallus, comes Richardus frater regis, comes Gloverniæ Gilebertus, comes

[1] Wanting in C.

[2] Et inserted in C.

A.D. 1227. Warenniæ Willelmus, comes Herefordiæ Henricus, comes [de] Ferrariis Willelmus, comes Warewicensis Willelmus, cum baronibus multis et ingenti multitudine armatorum, significantes regi cum minis ampullosis, ut hanc injuriam fratri suo illatam confestim emendaret, cujus transgressionis culpam non regi, sed justiciario, imputarunt. Addiderunt insuper, regi denuntiantes atrociter, ut chartas, quas nuper apud Oxoniam cancellaverat, de libertatibus forestæ, sibi absque dilatione restitueret sigillatas; sin autem, ipsi illum gladiis discurrentibus compellerent, ut sibi super his satisfaceret competenter. Tunc rex statuit illis diem tertio nonas Augusti, apud Norhamtonam, ut ibi faceret eis plenam rectitudinem exhiberi. Partibus autem apud urbem præfatam die statuta convenientibus, rex, magnatibus ad hoc instantibus, dedit fratri suo dotem totam matris suæ comiti Richardo, addens ei terras omnes quæ ad jus comitis Britanniæ pertinebant in Anglia, cum terris omnibus, quæ fuerant comitis Bononiæ nuper defuncti; et sic omnes pacifice recesserunt ad propria.

Eodem anno heremita quidam in Alpibus habitans transmarinis, dum psalterium suum de more quodam die ruminaret, cum venisset ad psalmum "Exsurgat "Deus," invenit subito psalmum deletum,[1] et in loco psalmi hæc verba inscripta, "Excitabitur Romanus "contra Romanum, et Romanus Romano substituetur; "Romæ alleviabuntur virgæ pastorum, et solatium "eorum erit in otio; turbabuntur seduli et orabunt, "et in lachrymis multorum erit requies; humilis "alludet furibundo, et favor exstinguens palpabitur; "novus grex serpet[2] ad tumulum, et qui mundantur "in nemore tenui cibo cibabuntur; frustrata est spes "sperantium et requies consolantium, in quam spera-"bant fiduciam; qui in tenebris ambulabant ad lumen

[1] Delectum in C. | [2] Semper in D.

" redibunt, et quæ diversa erant per diversa consola- A.D. 1227.
" buntur; non modica incipiet pluere nubes, quia natus
" est immutator sæculi; consurget favor contra sim-
" plicem, et simplicitas attenuata spirabit; decus in
" dedecus commutabitur, et gaudium multorum in
" luctum." Hujus autem prophetiæ interpretationem sequens rerum eventus luce clarius declarabit, si sollicite indagentur.

Quomodo hoc tempore facta est motio magna in opus crucis.

Eodem anno, in fine mensis Julii, facta est motio maxima in opus crucis per orbem universum cruce signatorum, quæ adeo fuit numerosa, ut ex solo Anglorum regno plusquam quadraginta millia proborum hominum, præter senes et mulieres, profecti referantur. Hoc enim confessus est magister Hubertus, unus ex prædicatoribus crucis in Anglia, asserens veraciter tot[1] in suo rotulo conscripsisse. Qui omnes, et præcipue pauperes, in quibus divina voluntas quiescere solet, cum tanta devotione opus crucis assumpserunt, ut sibi inde procul dubio acquirerent favorem tonantis, quod signis constat evidentissimis declaratum; siquidem in nocte nativitatis beati Johannis Baptistæ ostendit se Dominus in firmamento crucifixum, quod perspicue apparuit in cruce lucidissima corpus Dominicum clavis et lancea perforatum necnon cruore respersum, ut fidelibus suis patenter ostenderet Salvator mundi ex hac populorum devotione se fuisse placatum. Hanc quoque visionem, cum multis aliis, vidit mercator quidam, qui piscem in rheda tulit ad vendendum, non longe a vico qui Wxebregge nuncupatur; qua insolita visione nimis et splendore quoque perterritus et quasi in extasi et[2]

[1] Se inserted in C. | [2] Id est in C.

A.D. 1227. mentis excessu raptus, stetit[1] attonitus, et quid ageret ignorabat. Filius vero hominis illius, quem unicum habuit socium, patrem confortans hortatur, ut rhedam sistat et Dominum glorificet, qui sibi talem dignatus est ostendere visionem. In crastino vero, et singulis postea diebus, ubicumque piscem suum venalem exposuit, visionem cælestem, quam viderat, omnibus aperte prædicavit, adhibito filii sui testimonio; unde sicut multi dictis eorum fidem adhibuerunt, ita nonnulli credere contempserunt, donec per consimiles visiones et assiduas, quæ eodem tempore multis in locis diversis apparuerunt, ad credendum inducti sunt, in quibus ipse Crucifixus cælum reserare dignatus est et gloriam suam mirabiliter cum immenso lumine incredulis revelare. Inter alios autem, qui de regno Angliæ exierunt in opus Crucifixi, iter arripuerunt viri venerabiles, Petrus Wintoniensis et Willelmus Exoniensis episcopi, qui peregrinationis suæ votum fere per quinquennium laudabiliter compleverunt.

Quomodo negotium crucis fuerit hoc tempore prosperatum.

Hoc igitur negotium crucis, qualiter in hac motione sit prosperatum, in his sequentibus literis, quas papa Gregorius, omnibus Christi fidelibus direxit, ostenditur evidenter: "Gregorius episcopus, servus servorum Dei " omnibus Christi fidelibus salutem, et cætera. Nove- " rit universitas vestra, nos de partibus transmarinis " suscepisse literas sub hac forma: G[eroldus], mise- " ratione divina patriarcha Hierosolymitanus, humilis " et indignus apostolicæ sedis legatus P. Cæsariensis, " N. Nazarensis, et N. Narbonensis, archiepiscopi, P. " Wintoniensis et W. Exoniensis episcopi, Hospitalis " sancti Johannis, domus militiæ Templi et Hospitalis

[1] Fecit in C.

" Teutonicorum, magistri, omnibus has literas inspecturis A.D. 1227.
" in Domino Jesu Christo salutem. Universitati vestræ
" necessitatem nostram instantissimam, et Jesu Christi,[1]
" qui pro universis fidelibus sanguinem suum fudit,
" negotium cogimur intimare. Non enim absque
" intimantis fervore ac multiplici lachrymarum effu-
" sione accidit, quod, sicut sperabamus communiter,
" in passagio Augusti nuper præteriti, serenissimus
" vir dominus imperator, ut promiserat, in Syriam
" non transivit. Quo audito, illi qui jam adventum
" ejus prævenerant peregrini in eisdem partibus, audi-
" entes, quod dictus imperator non venerat in passagio
" memorato, plus quam quadraginta millia virorum
" fortium in eisdem navibus, in quibus transierant,
" redierunt, magis in homine quam in Domino confi-
" dentes. Ibi tamen post eorum recessum octingenti
" fere milites remanserunt, clamantes unanimiter et
" dicentes, 'Vel treugas rumpamus, vel communiter
" 'recedamus;' qui non sine magna difficultate detenti
" hac occasione fuerunt, quia vir nobilis dux de Len-
" burgo ex parte domini imperatoris erat exercitui
" præferendus. Habito itaque concilio virorum pru-
" dentium, et præcipue domus Hospitalis et Templi
" ac Hospitalis Alemannorum, de treuga rumpenda,
" præfatus dux faceret quod Christianitati ac terræ
" sanctæ videretur potius expedire; sicque accidit,[2]
" quod dux, requisitis super hæc[3] consiliis et receptis,
" die quodam ad hoc specialiter assignato comparuit
" coram nobis et quibusdam nobilibus terræ illius,
" ubi proposuit publice quod volebat treugam infrin-
" gere, et, qualiter utilius ac melius in hac parte
" valeret procedere, ipsorum consilium et auxilium
" implorabat. Verum cum ipsi duci et quibusdam
" consiliariis suis diceretur, quod treugam rumpere

[1] Wanting in C.
[2] Wanting in C.
[3] Super hæc wanting in C.

A.D. 1227. " periculosum esset, et, cum fuisset juramento firmata,
" penitus inhonestum, responderunt, quod dominus papa
" excommunicaverat omnes cruce signatos qui in isto
" passagio non transirent, qui sciebat adhuc treugam
" per biennium duraturam; ac per hoc intelligebant,
" quod volebat treugam non servari, nec ipsi peregrini
" ibi remanere volebant aliquatenus otiosi. Erant et
" multi qui dicebant, quod, si contingeret recedere
" peregrinos, post recessum eorum in eos insurgerent
" graviter Saraceni, treuga non obstante. Movit præ-
" terea quosdam, quod Coradinus cum dominis de
" Haman et de Camele[1] et de Halaph gravissimam
" haberet guerram, unde plus solito timet, ne ipsa
" treuga a Christianis frangatur; quod si fieret, cre-
" debatur quod Coradinus, cum videret guerris se
" undique coarctatum, deberet inde verisimiliter pro-
" cedere verbum pacis. Habito igitur super his longo
" deliberationis tractatu, tandem unus fuit omnibus
" spiritus et vox una in sanctam tendere civitatem,
" quam dominus Jesus Christus proprio sanguine con-
" secravit; et, ut facilior ad eam haberetur accessus,
" fuit communiter ordinatum, ut primo Cæsarea, et
" deinde Jopen muniantur, quod ante passagium Au-
" gusti sequentis procul dubio posse fieri sperabatur,
" et tunc hyeme sequenti in domum Domini cum
" ipsius adjutorio lætantes valeant proficisci. Fuit
" autem hæc publicata provisio extra civitatem Acon,[2]
" instante festo apostolorum Simonis et Judæ, adstan-
" tibus peregrinis omnibus, ubi solemniter est impera-
" tum, ut essent omnes parati in crastino Omnium
" sanctorum versus Cæsaream profecturi; quod audi-
" entes peregrini, qui consilium ignorabant, quod
" exercitus tractatum haberet, firmatis munitionibus
" prædictis, in Hierusalem procedendi tanta subito
" erant devotione succensi, quod excitaverunt oculos

[1] Chamele in C. | [2] Achon in C.

" ad abundantiam lachrymarum, ut videbatur cuilibet A.D. 1227.
" se Spiritus Sancti gratia adeo roboratum, quod
" unus posset mille, et duo decem millia, superare.
" Non igitur oportet, ut devotioni vestræ multis sup-
" plicationibus insistamus, ubi tantæ necessitatis evi-
" dens instantia pro se clamat, sibique subveniri
" postulat indilate; quia mora ad se trahit periculum,
" et [1] festinatio erit plurimum fructuosa. Clamat
" autem ad singulos Christi sanguis de terra; suppli-
" cat parvus et humilis exercitus, sed devotus, sibi
" celeriter subveniri, sperans in Domino et confidens,
" quod negotium humiliter inchoatum debeat ipso
" concedente feliciter terminari. Universi igitur et
" singuli, qui Christum induistis per fidem, viriliter
" accingimini ad terræ sanctæ succursum, cum hic
" causa communis agatur, vestræ scilicet fidei ac totius
" populi Christiani. Nos enim promotioni hujus
" negotii, provisore Domino et auctore, non cessamus
" intendere, sperantes fiducialiter, quod in manibus
" fidelium fideliter perseverantium debeat prosperari.
" Data Laterani, decimo kalendas Januarii, pontificatus
" nostri anno primo."

Qualiter negotium terræ sanctæ pro defectu imperatoris fuerit impeditum.

Imperator autem Romanorum Fredericus, qui cum aliis cruce signatis sub pœna excommunicationis in hoc passagio præscripto a papa terminum habuit, ut vota peregrinationis persolveret, ad mare Mediterraneum veniens cum parvo comitatu naves ascendit; sed postquam per triduum ad terram promissionis tendere videretur, dixit se subita infirmitate præreptum, ita quod maris intemperiem simul et aeris corruptionem non potuit [2] mortis discrimine diutius sustinere, unde retortis velis ad portum, quo mare ingressus fuerat,

[1] In inserted in C. | [2] Sine inserted in C.

A.D. 1227. post tres dies applicuit; et, his ita gestis, peregrini, qui ex diversis mundi partibus ad terram sanctam ipsum prævenerant, sperantes illum ducem habere et defensorem ad crucis inimicos debellandos, cum audissent dictum imperatorem in illo Augusti mensis passagio, sicut promiserat, non venisse, animo nimis consternati in eisdem navibus, in quibus venerant, plusquam quadraginta armatorum millia sunt reversi; quod factum imperatoris damnose nimis redundavit in præjudicium totius negotii Crucifixi. Ob hanc autem causam, juxta multorum opinionem, ostendit se, ut prædictum est, mundi Salvator in cruce clavis confixum et cruore conspersum populo Christiano, quasi singulis et universis super injuria sibi ab imperatore illata querelam deponens.

De morte fratris, qui ordinem Minorum primum instituit.

Circa dies istos frater quidam de ordine Minorum, nomine Franciscus, qui illius ordinis institutor fuisse perhibetur et magister, Romæ mirabiliter ex hac luce migravit. Erat autem Franciscus memoratus generis nobilitate præclarus, sed tamen multo clarior morum probitate refulsit. Hic siquidem, puerilibus annis simpliciter transactis, cœpit de mundi hujus illecebris et rerum temporalium mutabilitate sæpius mente revolvere, et quam nulla sunt, quæ temporaliter fluunt, indesinenter pensare; nam et hoc didicerat in literis et theologicis disciplinis, quibus ab ætate tenera incubuerat usque ad notitiam perfectam, quo ordine rerum labentium mutabilitatem contemneret ac viribus totis ad cælestis regni desiderium suspiraret. Sed quod mente conceperat, ut liberius opere compleret, hæreditatem paternam non modicam cum cunctis seculi oblectamentis despiciens, cucullam et cilicium induit, calceamenta deposuit, in vigiliis carnem et jejuniis

maceravit, et, ut spontaneam eligeret paupertatem, A.D. 1227.
nihil omnino proprium habere decrevit ; nec etiam ipsam refectionem [1] carnalem, nisi quod de eleemosynis fidelium sub titulo reciperet caritatis, et, si forte post tenuissimam refectionem aliquid superabundaret, nihil in crastinum reservans totum pauperibus erogavit. Vestitus etiam de nocte dormivit, mattam pro stratu cubiculi habuit, saxum capiti pro cervicali supposuit, cuculla solummodo et cilicio, quibus in die vestitus incessit, pro nocturnalibus operimentis contentus. Sicque in præparatione evangelii discalceatus incedens, et vitam apostolicam amplectens, diebus Dominicis ac festivis in ecclesiis parochialibus et aliis fidelium conventiculis officium prædicationis implevit; quod tanto efficacius cordibus audientium imprimere potuit, quanto a carnalibus desideriis et gastrimargiæ crapulis exstitit alienus. Ut autem vir Dei Franciscus hoc salubre propositum ad effectum perduceret, articulos jam dictos, cum quibusdam aliis, quæ a fratribus illius religionis usque in hodiernum diem strenuissime observantur, in schedula conscriptos sedenti in consistorio Romæ papæ Innocentio præsentavit et suam petitionem confirmari a sede apostolica postulavit.

Quomodo dominus papa ordinem prædictum per privilegium confirmavit.

Papa itaque in fratre memorato habitum deformem, vultum despicabilem, barbam prolixam, capillos incultos, supercilia pendentia et nigra diligenter considerans, cum petitionem ejus tam arduam et communi exsecutione impossibilem recitari fecisset, despexit eum et dixit, "Vade, frater, et quære porcos, quibus potius " debes quam hominibus comparari, et involve te cum " eis in volutabro, et regulam illis a te provisam

[1] Wanting in C.

A.D. 1227. " tradens officium tuæ prædicationis impende." Quod audiens Franciscus inclinato capite exivit,[1] et, porcis tandem inventis, in luto se cum eis tamdiu involvit, quousque a planta pedis usque ad verticem corpus suum totum cum ipso habitu polluisset; sicque ad consistorium reversus papæ se conspectibus præsentavit dicens, " Domine," inquit, " feci sicut præcepisti; exaudi " nunc, obsecro, petitionem meam." Quod factum cum papa admirans conspexisset, contristatus est valde quod illum despexisset, atque in se reversus præcepit ut lotus rediret ad eum; quo celeriter a sorde mundato, reversus est festinanter. Commotus itaque papa super eo petitionem ejus admisit, et per privilegium Romanæ ecclesiæ officium prædicationis simul cum ordine petito ei confirmans cum benedictione dimisit. Deinde famulus Dei Franciscus oratorium in urbe Romana, in quo contemplativos meteret fructus, construens spirituale certamen contra spiritus malignos et carnalibus vitiis egregius bellator assumpsit.

De prædicatione fratris memorati et fine valde admirabili.

Franciscus igitur per Italiam totam, et cæteras nationes, et præcipue in urbe Roma, cum officium prædicationis devotus impleret, populus Romanus, totius bonitatis inimicus, prædicationem viri Dei adeo despexit, quod nec ipsum audire, nec sanctis ejus voluerunt exhortationibus interesse. Tandem cum per dies plurimos prædicationem ejus despexit, Franciscus indurationem eorum graviter increpavit, " Doleo," inquit, " multum super miseria vestra, quod non solum " me Christi famulum spernitis, verum et illum in " me despicitis, quoniam Redemptorem mundi evange- " lizavi vobis; et nunc recedens ab urbe testimonium

[1] Continuo inserted in C.

" illius invoco super desolatione vestra, qui est testis A.D. 1227.
" in cælo fidelis, atque in confusionem vestram vado
" evangelizare Christum brutis animalibus et volatili-
" bus cæli, ut audientes salutifera Dei verba obediant
" et adquiescant." Sicque ab urbe exiens invenit sedentes in suburbio in morticiniis corvos, milvos et picas, aliasque aves multas in aere volitantes, et dixit eis, "Præcipio vobis in nomine Jesu Christi, quem " crucifixerunt Judæi, cujus prædicationem miseri " despexerunt Romani, quatenus ad me accedentes " audiatis verbum Dei, in nomine ejus qui vos creavit " et in arca Noe ab aquis diluvii liberavit." Et continuo ad imperium ejus universa illa avium multitudo illuc accedens circumdedit eum, et facto silentio, omnique garritu deposito, per dimidium diei spatium verbis viri Dei intendentes de loco non sunt motæ, sed semper intuebantur faciem prædicantis. Hæc autem res admirabilis cum a civibus Romanis simul et ab intrantibus urbem et exeuntibus comperta fuisset, et per triduum a viro Dei idipsum avibus convocatis replicatum exstitisset, exierunt de civitate clerus cum populo multo introducentes hominem Dei cum veneratione magna in urbem, quorum deinceps corda infructuosa et pertinaciter obdurata oleo prædicationis emolliens in melius commutavit. Cœpit itaque celebre nomen ejus per universos Italiæ fines ita dilatari, quod multi nobiles ipsius exemplum secuti, relicto seculo cum vitiis et concupiscentiis ejus, sese magisterio subdiderunt. Crevit igitur in brevi hic ordo fratrum prædictorum per orbem universum, qui, in urbibus habitantes et castellis, deni et septeni exierunt in diebus illis,[1] per villas et ecclesias parochiales verbum vitæ prædicantes, et turbis agrestibus virtutum plantaria inserentes fructum plurimum cum usuris etiam Domino obtulerunt; nec solum inter fideles

[1] Festivis in C.

A.D. 1227. semen verbi Dei et rorem doctrinæ cælestis consperserunt, verum etiam ad gentilium regiones et Saracenorum nationes se conferentes perhibuerunt testimonium veritati, inter quos etiam multi ex eis ad martyrii gloriam pervenerunt.

De concursu populorum ad obitum fratris sæpe dicti.

Tandem vero, cum amicus Dei Franciscus in urbe Roma simul et terris adjacentibus cum fratribus suis per annos multos evangelium pacis prædicasset, et talentum a Domino sibi creditum, ut fœnerator optimus, cum usuris multiplicibus suo largitori restituisset, venit hora ejus, ut transiret ex hoc mundo ad Christum, et pro mercede laborum suorum acciperet coronam vitæ, quam Deus se diligentibus repromisit. Itaque quinto decimo die ante exitum suum de corpore apparuerunt vulnera in manibus ejus et pedibus sanguinem jugiter emittentia, sicut in mundi Salvatore in ligno pendente apparuerant cum crucifigeretur a Judæis. Latus quoque ejus dextrum adeo apertum et cruore respersum apparuit, ut etiam secreta cordis intima perspicua viderentur. Quid ergo? factus est ad eum concursus hominum utriusque sexus rem tam insolitam admirantium; inter quos etiam ipsi cardinales accedentes sciscitabantur ab eo, quid hæc visio sibi vellet.[1] "Hæc," inquit, "visio in me idcirco vobis "ostensa est, quibus mysterium crucis prædicavi, ut "credatis in Eum, qui pro mundi salute hæc quæ "videtis vulnera in cruce pertulit, et etiam ut me "sciatis ejus esse servum, quem evangelizavi vobis "crucifixum, mortuum et resuscitatum, et ut, omni "ambiguitate remota, in hac fidei constantia usque in "finem perseveretis; hæc vulnera, quæ in me ita "videtis aperta et sanguine cruentata, statim cum

[1] Quibus ille inserted in C.

" defunctus fuero adeo sana erunt et cohærentia, ut A.D. 1227.
" carni cæteræ similia videantur ; " qui continuo absque omni corporis angustia et cruciatu carne solutus reddidit spiritum suo Creatori. Quo defuncto, nulla vulnerum prædictorum in latere, vel pedibus ejus sive manibus, [stigmata] remanserunt. Sepulto autem viro Dei in oratorio suo, Romanus pontifex ipsum in catalogum sanctorum admisit, et diem ejus depositionis solenniter instituit celebrari.

De quibusdam novis institutionibus regis Anglorum.

Anno Domini MCCXXVIII. rex Anglorum Henricus A.D. 1228.
festum Dominicæ nativitatis apud Eboracum solenniter celebravit, et protinus inde recedens versus Londonias recto tramite properavit. In hoc autem itinere mensuras bladi, vini et celiæ falsitatis arguens quædam confregit et comburere nonnulla præcepit, et vasa substituens capaciora panem majoris ponderis fieri fecit, et hujus statuti contemptores pœna gravi pecuniaria mulctari præcepit.

Eodem tempore, mense Januario, Rogerus de Theoneio, vir nobilis et miles strenuus, non longe a Radingo diem clausit supremum; cujus frater major natu Radulphus, qui tunc absens erat, cupiens cum ipso habere colloquium antequam obiret, cum festinatione venit ad eum, sed defuncto fratre, quem multum dilexit, priusquam veniret, nec vocem in illo nec sensum invenit. Radulphus vero de fratris obitu valde contristatus cœpit cum fletu et vociferatione maxima fratrem jam defunctum adjurare, ut fraterno ductus affectu secum loqueretur; cumque coram militibus suis et aliis multis adstantibus clamores et obsecrationes ingeminaret, addidit etiam, quod nunquam deinceps comederet, nisi ipsius colloquio frueretur. Tunc mortuus ille in lecto residens increpavit acriter fratrem, quod spiritum ejus ad corpus denuo revocasset.

A.D. 1228. "Jam," inquit, "et pœnas vidi malorum et gaudia "beatorum, necnon supplicia magna, quibus miser ego "deputatus sum, oculis meis conspexi. Væ, væ mihi!" inquit, "quare torneamenta exercui et ea tanto studio "dilexi?" Cui frater, "Nonne," ait, "et tu salva- "beris?" Et ille, "Salvabor," inquit; "unum enim "opus in honorem perpetuæ virginitatis[1] Mariæ, per "quam salvabor, feci." Cui Radulphus, "Nunquid "supplicia, quibus addictus es, ut dicis, operibus "bonis, missis et eleemosynis poterunt mitigari?" Ad hæc Rogerus, "Poterunt quidem." "Et ego," ait Radulphus, "tibi in veritate promitto, me pro salute "nostra et antecessorum nostrorum domum religionis "facturum, quam cum monachis religiosis implevero, "pro liberatione animæ vestræ et prædecessorum nos- "trorum Deum æternaliter invocabunt." Respondit Rogerus, "Promissionibus tuis multum indigeo, sed "nihil quæso mihi promittas, nisi[2] quod desideras "effectu complere." Et sic fratri cunctisque adstantibus valedicens spiritum denuo exhalavit. Deinde Radulphus frater ejus in eodem anno, sicut promiserat, abbatiam in partibus occidentis regni Angliæ construens monachos Cistercienses imposuit, et locum prædiis et beneficiis non modicis ampliavit.

De translatione Richardi, Saresbiriensis episcopi, ad Dunelmum.

Eodem anno, cassata Romæ electione magistri Willelmi Scoti, Dunelmensis electi, Richardus, Saresbiriensis episcopus, ad eundem episcopatum electus est et translatus; post cujus promotionem canonici Saresbirienses elegerunt magistrum Robertum de Bingeham, cocanonicum suum, in animarum suarum episcopum et pastorem.

---

[1] Virginis in C. | [2] Wanting in C.

Quo utique anno decisa est contentio inter monachos Coventrenses et canonicos Lichelfeldenses super episcopo eligendo Romæ per sententiam diffinitivam, ita ut deinceps episcopos alternatim eligant, monachi primum, et canonici eo defuncto alterum; hoc tamen observato, ut prior Coventrensis in electione primam semper habeat vocem. In hac autem sententia videtur plurimum juri monachorum fuisse derogatum, qui eatenus semper pontifices elegerant absque canonicorum consensu. A.D. 1228.

Eodem anno imperator Constantinopolitanus humanæ naturæ debitum solvit, filium hæredem relinquens parvulum et nondum idoneum ad imperii dignitatem.

De sententia in imperatorem lata.

Circa dies istos papa Gregorius, cum imperatoris contumaciam, simul et Crucifixi contemptum, ut sibi videbatur, impunitum diutius distulisset, tandem, ne canis videretur latrare non valens, de consilio cardinalium suorum ipsum imperatorem excommunicavit, et latam sententiam per literas apostolicas in diversis mundi partibus publicari præcepit. Inter cæteros autem hujus sententiæ publicatores Stephano scripsit archiepiscopo in hæc verba: "Gregorius episcopus "Stephano, Cantuariensi archiepiscopo, salutem, et "cætera. In maris amplitudine spatiosa navicula "Petri posita, vel potius exposita turbinibus tempes-"tatum, sic jugiter procellis et fluctibus agitatur, ut "ejus gubernatores ac remiges vix contingat aliquando "inter inundantium imbrium angustias respirare; nam, "si quandoque prospero flante vento plenis velis ad "portum tenditur, subito ventus irruens ex adverso, "impulsus ab illo cujus halitus ardere facit, ad alti-"tudinem maris et turbulentæ[1] profunditatis oceanum "navis rapitur, quæ cincta fluctibus mergitur, nec "submergitur, quia in ea Dominus residens discipulorum

[1] Turbulentis in D.

A.D. 1228. " tandem clamoribus excitatur, dum fugat spiritus
" insufflantes, et mari ventisque imperat, fit tranquil-
" lum. Quatuor quidem procellæ quatiunt navem
" istam; nam perfida paganorum turba terram incly-
" tam Christi sanguine consecratam impie detinere
" contendunt; rabies tyrannorum temporalia rapiens
" exterminat justitiam et conculcat ecclesiasticam liber-
" tatem; hæreticorum insania Christi tunicam scindere
" nititur et subvertere fidei sacramentum; falsorum
" fratrum et filiorum dolosa perversitas concutit viscera
" et latus dilacerat matris suæ. Sicque foris pugnæ,
" intus tumores; extra interficit gladius, et domi mors
" similiter intentatur; sicque frequenter fit, quod
" Christi ecclesia tot angustiis perturbatur; dum alere
" credit filios, nutrit in sinu ignem, serpentes et regu-
" los, qui flatu et morsu et incendio cuncta vastare
" nituntur. Hinc est, quod ad monstra hujusmodi
" perimenda, et expugnandas acies inimicas, ad tem-
" pestatum inquietudines mitigandas, apostolica sedes
" his temporibus cum multa diligentia quendam alum-
" num, imperatorem videlicet Fredericum, quem quasi
" a matris utero excepit, uberibus lactavit, humeris
" bajulavit, de manibus quærentium animam ejus fre-
" quenter eripuit, educare studuit, multis laboribus et
" expensis usque ad virum perfectum perduxit, ad
" regiæ dignitatis decorem et tandem ad fastigium
" culminis imperialis provexit, credens illum habere
" defensionis virgam et baculum senectutis. Ipse au-
" tem, dum in Teutonicam se transtulit ad habenas
" imperii obtinendas, jocunda, ut credebatur, auspicia,
" sed verius pericula, matris obtutibus inferebat; nam
" sponte, non monitu, sede apostolica ignorante, cru-
" cem suis affixit humeris, vovens solenniter se in
" terræ sanctæ subsidium profecturum. Deinde se et
" alios cruce signatos excommunicari obtinuit, nisi
" certo proficiscerentur tempore; sed incidenter abso-
" lutionem petiit et accepit de parendo super hæc

" mandatis ecclesiæ, prius præstito juramento. Exu- A.D. 1228.
" berantem autem gratiam super ipsum apostolica
" sedes infundens, ut festinantius ad terræ sanctæ
" transiret subsidium, ipsum contra morem ad coro-
" nam vocavit, qui ad hoc non invitatus, sed multi-
" plicatis intercessoribus invitari per magnificos nuntios
" consuevit; sicque idem sub crucis vexillo usque ad
" hæc tempora propria negotia plenius et perfectius
" consummavit. Tandem cum manibus felicis recor-
" dationis Honorii papæ, prædecessoris nostri, in beati
" Petri basilica recepisset diadema, de manibus nostris,
" tunc in minori officio constitutis, crucem resumpsit,
" voto publice innovato. Plures sub spe sui subsidii
" ad crucem sumendam induxit, et certum recepit
" terminum transfretandi. Habito quoque postmodum
" apud Verulas cum ecclesia Romana colloquio, juravit
" publice, se in certo termino, a Romana sibi ecclesia
" præfigendo, et tanquam imperatorem honorifice pro-
" fecturum. Exinde apud Ferentinum in colloquio
" simili duorum[1] annorum transfretandi elegit sibi
" terminum et præfixit; sicque transiturum, et nobilem
" mulierem, natam carissimi filii nostri in Christo
" Johannis regis Hierosolymorum, illustris ipsius regni
" hæredem, in conjugem recepturum, solenniter præ-
" stito juramento spopondit; adjungens, quod per hoc
" ad obsequium terræ sanctæ, non ut cæteri peregrini,
" sed ut Templarii et Hospitalarii, se in perpetuum
" obligaret. Appropinquante itaque termino prælibato,
" cœpit multiplices excusationes prætendere, se ad
" transitum asserens non paratum; et, ut denuo tri-
" norum sibi daretur terminus annorum, grandia ob-
" tulit obsequia terræ sanctæ cum obligationibus satis
" magnis. Apostolica vero sedes, ne, tantis laboribus
" exsufflatis et inutiliter sic exhaustis, totum dissolve-
" retur negotium, quod huic principi post Romanam

[1] Duo in C.

A.D. 1228. " ecclesiam principalius incumbebat, habito plurium
" episcoporum et aliorum virorum consilio, de contin-
" gentibus nil omittens, venerabilem fratrem nostrum
" P. Albanensem episcopum, et bonæ memoriæ G.
" titulo sancti Martini presbyterum cardinalem, ad
" confirmanda illa, quæ imperator pro crucis obsequio
" spontaneus promittebat, transmisit. Cumque apud
" sanctum Germanum cum pluribus Alemanniæ prin-
" cipibus pariter convenissent, imperator propria manu
" juravit, quod inde ad biennium, id est in passagio
" Augusti nunc proximo transacto, omni excusatione
" et dilatione cessantibus, transfretaret, mille milites
" ibidem per biennium teneret ad suum stipendium
" pro subsidio terræ sanctæ, centum millia unciarum
" auri, in quinque passagiis tunc proximo futuris,
" illuc destinaret certis assignanda personis. Et tunc
" cardinales presbyteri, de imperatoris consensu, in
" conspectu principum ac populi circumstantis, excom-
" municationis sententiam publice auctoritate sedis
" apostolicæ protulerunt, in quam incideret imperator,
" si forte in aliquo defecerit prædictorum. Obligavit
" insuper se[1] imperator ad centum chelandras et quin-
" quaginta galeias ducendas et tenendas ultra mare,
" et quod insuper duobus millibus militum passagium
" certis terminis largiretur, in animam suam jurari
" faciens se ista quæ diximus impleturum, et sponte
" consentiens in se et regnum suum ferri sententiam
" si hæc non fuerint observata. Qualiter autem hæc
" impleverit, advertas; nam cum ad ejus frequentem
" instantiam multa cruce signatorum millia, per ex-
" communicationis sententiam coarctati,[2] in termino
" destinato ad portum Brundusii[3] properassent, quia
" gratiam suam imperator subtraxerat civitatibus fere
" cunctis in portubus constitutis, et idem a præde-

---

[1] Imperator . . . . se wanting in C.

[2] Coarctari in C.

[3] Brandusii in D.

" cessore nostro ac a nobis frequentius monitus, ut A.D. 1228.
" diligenter pararet omnia, et fideliter, quæ spopon-
" derat, adimpleret, ipse [1] præmissorum, quæ sedi
" apostolicæ et cruce signatis per prædicatores et
" literas suas fecerat de sponsione passagii necessario-
" rum et victus, suæ salutis immemor, tamdiu in
" æstivi fervoris incendio in regione mortis et aeris
" corruptela detinuit Christianum exercitum, ut non
" solum magna pars plebis, verum etiam non modica
" multitudo nobilium et magnatum, pestilentia, sitis
" ariditate, ardoris incendio, ac multis incommoditati-
" bus exspiravit, inter quos defecerunt bonæ memoriæ
" episcopi Andegavensis et Augustensis. Pars vero
" non modica infirmitate gravata regrediens in viis,
" in silvis et planitiis, in montibus et speluncis, occu-
" buit jam ex parte. Sane reliqui, vix obtenta licen-
" tia, licet galeiæ, chelandræ, ac naves sufficientes ad
" transitum victualium, hominum et equorum, ut pro-
" miserat, non adessent, in festo tamen beatæ Virginis,
" cum jam temporis instantia immineret ut naves a
" transmarinis partibus inciperent remeare, sulcare
" maria inchoarunt, sed pro nomine Jesu Christi se
" discrimini concurrentes, ac credentes imperatorem
" cominus eorum vestigia secuturum. Idem vero, eva-
" cuatis promissionibus, ruptis vinculis quibus tene-
" batur astrictus, calcato timore divino, contempta
" reverentia Jesu Christi, censura ecclesiastica vili-
" pensa, ac relicto exercitu Christiano, exposita infi-
" delibus terra sancta, devotione populi Christiani
" abjecta, in suum et totius Christianitatis opprobrium
" retrorsum abiit abstractus et illectus [2] ad consuetas
" regni sui delicias, abjectionem corporis suis frivolis
" excusationibus, ut dicitur, gestiens palliare.[3] Atten-
" dite ergo,[4] et videte, si est dolor sicut dolor sedis

[1] Ipsi in C.
[2] Electus in C.
[3] Polliare in C.
[4] Wanting in C.

A.D. 1228. " apostolicæ, matris vestræ, sic crudeliter et totiens
" deceptæ in filio, quem lactaverat, in[1] quem posuit
" in hoc facto fiduciam, cumulavit. Dissimulans in-
" terim, ne, occasione inventa, se averteret a terræ
" sanctæ subsidio, exilia præsulum, spoliationes, cap-
" tivitates et injurias multiplices, quas ecclesiis, viris
" religiosis, et clericis irrogavit, et obaudiens querelas
" multiplices pauperum, populorum et nobilium, patri-
" monii ecclesiæ clamantium contra ipsum, quas in
" aures Domini Sabaoth credimus introisse. Et quam-
" vis ecclesia Romana tueri debeat filium tanta dili-
" gentia educatum et magnificentia exaltatum, nunc
" ipsum gemit sine Marte victum, absque hoste pro-
" stratum, et in suæ[2] confusionis opprobrium tam
" ignominiose dejectum. Non minus gemit extermi-
" nium exercitus Christiani, qui non inimicorum gla-
" diis vel virtute defecit, sed calamitate tam miserabili
" est consumptus. Gemit etiam, quod pars residua
" bellatorum, exposita maris periculis et fluctibus
" tempestatum, absque duce et præceptore, principe
" ducitur, quo ignorat, modicum profectura terræ
" sanctæ utilitatibus; quibus debitæ consolationis so-
" latium et opportunæ subventionis auxilium, impedi-
" entibus jam maris frementis procellis temporisque
" angustia, juxta votum non possumus ministrare.
" Gemit insuper excidium sanctæ terræ, quam nunc
" eripi de manibus paganorum sperabamus; quam
" olim, ut asseritur, recuperasset Christianus exercitus
" per concambium Damietæ, nisi semel eis et iterum
" imperialibus fuisset literis interdictum; qui etiam
" non fuisset in manibus paganorum inclusus, si galei-
" arum subsidium, ut ex parte sua promissum extiterat
" et fieri poterat, subsecutum [esset], nam Damieta
" perdita, quæ, ut astruitur, suo tradita nuntio et aquilis
" imperialibus insignita, eodem die crudeliter spoliata,

[1] Et in C. | [2] Sui in C.

" et per suos deteriorata viliter[1] et ignominiose, per A.D. 1228.
" ipsos fuit infidelibus restituta. Recurrit etiam ad
" rediviva suspiria, et amissionem præscriptam, reco-
" lens Damietæ tot laborum angustias, tot expensarum
" dispendia, tot mortes fidelium, et tot excursus tem-
" porum, quæ inutiliter affluxerunt, subortis lachrymis
" flere non cessat; nec est qui consoletur eam ex
" omnibus caris ejus, nec abstergat lachrymas a max-
" illis. Cum ergo vox ejus in Rama jam sonuerit,
" et Rachel non solum filios, sed hæc omnia irreme-
" diabili lamentatione deploret, quis fidelium a gemi-
" tibus et suspiriis continebit? Quis filiorum, cernens
" aquarum profluvia de matris oculis prodeuntia, la-
" chrymas non effundet? Quis matris non compatie-
" tur angustiis, nec immensis ejus doloribus condo-
" lebit? Quis fidelium propter hæc non ardentius
" inflammabitur ad subsidium terræ sanctæ, ne Chris-
" tiana juventus ex insperato casu penitus prostrata
" videatur et ignominiose animo consternata? Nonne
" viri cordati et filii Jesu Christi debent ad subsidium
" terræ sanctæ tanto fortius animari, quanto igno-
" miniam amplius resultare conspiciunt ex insperata
" ruina in Patrem et filium, in Redemptorem atque
" redemptos, in Christum et populum Christianum?
" Nos igitur hoc negotium tanto ardentius resumere
" affectamus et profundiori consilio alta intendimus
" remedia invenire, quanto major incumbit necessitas
" et ex multis inflata doloribus nostra[2] grandis an-
" gustia mentem pavit; et sic cum Dominus populo
" suo modicum ostendit se iratum, de illius manu hoc
" tempore sacrificium non acceptans, qui prudentiam
" non est imitatus illorum, per quem salus in Israel
" fieri consuevit. Nondum tamen misericordiæ Dei
" non sunt consumptæ, nec ejus miserationes penitus
" defecerunt. Sperantes namque in misericordia Dei

[1] Inutiliter in C.

[2] Nostram in D. and C.

A.D. 1228. " nostri, qui viam nobis ostendit, per quam in hoc
" opere prospere gradiamur, et viros secundum cor
" suum destinabit, qui præcedant in cordis puritate
" ac manuum munditia exercitum Christianum. Ideo-
" que fraternitatem vestram obsecramus in Domino,
" per apostolica scripta præcipiendo mandantes, qua-
" tenus hoc clero et populis vobis commissis fideliter
" exponentes, ac inducentes eosdem ad hæc exsequenda,
" suos studeant animos præparare; et ipsos ad vindi-
" candam injuriam Jesu Christi sedulis exhortationibus
" invitetis, ut cum ipsos sedes apostolica, habito ma-
" jori tractatu, sollicitandos providerit, promptos inve-
" niat et paratos. Porro, ne tanquam canes muti,
" non valentes latrare, videamur deferre homini contra
" Deum, non sumentes ultionem de illo, qui tantam
" injuriam in Dei populo procuravit, imperatorem
" videlicet Fredericum, qui nec transfretavit in ter-
" mino constituto, nec illuc in taxatis passagiis præ-
" scriptam pecuniam destinavit, nec mille duxit milites
" per biennium tenendos ad suum stipendium[1] pro
" subsidio terræ sanctæ ibidem, sed in[2] tribus articulis
" manifeste deficiens in descriptæ excommunicationis
" laqueum ultroneus se ingessit, excommunicatum,
" quanquam inviti, publice nuntiamus et mandamus
" ab omnibus arctius evitari, per vos et alios ecclesia-
" rum prælatos excommunicatum facientes publice
" nuntiari; contra ipsum, si contumacia ejus exegerit,
" gravius processuri. Confidimus tamen adhuc in pii
" Patris clementia, qui neminem vult perire, quod
" ejus oculi mentis caligantes hoc ecclesiastico delibuti
" collyrio, si non fuerit animo rebellis, lumine pote-
" runt illustrari, ut suam aspiciat nuditatem, et igno-
" miniam suam, quam incurrit, avertat,[3] sicque recurrat
" ad Medicum, et ad matrem ecclesiam revertatur, per

---

[1] Wanting in C.
[2] His inserted in C.
[3] Avertant in D.

" humilitatem debitam et satisfactionem congruam A.D. 1228.
" salutis remedia recepturus. Nos enim ejus salutem
" in Domino affectamus interire, quem olim sincere
" dileximus in minori etiam officio constituti. Data
" Laterani, pontificatus nostri anno secundo."

Quomodo promulgaverit se fuisse excommunicatum injuste.

Imperator itaque Fredericus, cum a referentibusse excommunicatum cognovisset, perturbatus est valde; et sicut papa per literas suas in omnibus Christianorum finibus latam fecerat sententiam publicari,[1] ita dictus imperator scripsit universis regibus et principibus Christianis conquerens sententiam in eum fuisse injuriose latam. Denuntiavit etiam singulis et universis, se non frivolis excusationibus, sicut papa ei mendose imposuit, a peregrinatione inchoata reversum, sed maximæ infirmitatis causa, Illius super hoc testimonium invocans, qui est testis in cælo[2] fidelis. Affirmavit insuper, quia, quam citius sibi Deus prosperitatem præstiterit corporalem, votum suæ peregrinationis, sicut decet imperatorem, cum honore congruo persolvere Domino procurabit. Inter cæteros siquidem catholicos reges literas auro bullatas Anglorum regi transmisit, proponens in eisdem Romanam ecclesiam tanto jam avaritiæ succensam incendio et concupiscentia manifesta, quod, bonis ecclesiasticis non sibi pro voto sufficientibus, imperatores, reges et principes exhæredare et tributarios constituere non veretur. Habeat autem de præmissis rex Anglorum ex se ipso exemplum, cujus patrem, regem scilicet Johannem, tamdiu excommunicatum tenuit, quousque ipsum et regna ejus constituit sub tributo. Habeant etiam generaliter omnes idem exemplum de comite Tholosano,

[1] Wanting in C.

[2] In cælo wanting in C.

A.D. 1228. et alios principes multos, quorum terras et personas tamdiu sub interdicto concludere molitur, donec illos in consimilem redigat servitutem. In conclusione demum epistolæ hæc adjecit, exhortans orbis principes universos, ut contra tantam sibi prospiciant avaritiam et iniquitatem, quia

"Tunc sua res agitur, paries cum proximus ardet."

Quod imperator movit persecutionem contra papam.

Ex hac itaque imperator perturbatione commotus excitavit contra dominum papam et Romanæ ecclesiæ patrimonium persecutionem gravissimam, invadens ejus civitates et occupans castella, sicut idem papa per literas suas Romano, Francorum legato, directas evidenter expressit in hæc verba:

Querimonia papæ de imperatore.

"Gregorius episcopus Romano, Francorum legato,
" salutem, et cætera. Attende, quæsumus, et vide, si
" est dolor noster, quia filium quem nutrivit ecclesia
" Romana et exaltavit, sperans eum propugnatorem
" habere contra perfidas nationes, ecce nunc persecu-
" torem sentit immanem et hostem validum experitur.
" Et ne taceamus atroces injurias et jacturas enormes,
" quibus Fredericus dictus imperator ecclesiam et per-
" sonas ecclesiasticas damnabiliter hactenus flagellavit,
" patrimonium apostolicæ sedis per Saracenos et alios
" impugnat, et, quod detestabilius est, cum Soldano et
" aliis Saracenis nefandis contrahens pactiones illis
" favorem, Christianis odium, exhibet manifestum, ad
" exterminandas domos Hospitalis et fratrum militiæ
" Templi, per quas reliquiæ terræ sanctæ hactenus
" sunt observatæ, impie annullando. De mandato
" enim illius inter Saracenos et Christianos fide fracta
" treugarum, cum Saracenis per terras domorum præ-

" dictorum hostiliter equitans, occisis et captis quam- A.D. 1228.
" plurimis, cum prædas pluries abduxissent, Templarii
" ex hoc moti insurrexerunt contra ipsos, et cum
" prædas abstulissent ad valentiam sex millium mar-
" carum, Thomas, comes Atterarum, imperatoris ba-
" julus, illis redeuntibus, furibundus et currens, eandem
" prædam, ipsis non audentibus, juxta ordinis sui
" instituta, manum armatam contra Christianos erigere,
" abstulit violenter et reddidit Saracenis, præter quæ-
" dam, quæ idem Thomas sibi dicitur retentasse.
" Quod si Saraceni prædam auferant Christianis,
" dictus Thomas non solum ad recuperationem ejus
" intendit, sed nec patitur ut Christiani prædam ali-
" quando auferant Saracenis; quare factum est, ut illi
" ex hoc insolentiores effecti nostros audacter impug-
" nent, et nostri proditionis periculum formidantes
" minus audeant refragari, et sic effusio sanguinis
" Christiani nonnunquam in imperatoris damnabile
" lucrum cedit. Adhuc quoque Thomas prædictus, vel
" potius imperator per ipsum, prædictas domos im-
" manius persequens ipsas domibus et possessionibus,
" quas habebant, vi arctiori per violentiam spoliavit,
" eosque privilegiis apostolicæ sedis privare contendens
" et imperiali subjicere jurisdictioni[1] nititur, in mani-
" festam subversionem ecclesiasticæ libertatis; centum
" sclavos etiam, quos domus Hospitalis et Templi
" habebant in Sicilia et Apulia, colligi faciens eos
" reddidit Saracenis, nulla exinde compensatione facta
" domibus supradictis; et sic servis Christi servos
" præfert Machometi, ut ex præmissis ostenditur evi-
" denter. Adhuc pro certo scias, quod, licet dictus
" imperator cum paucis militibus mare dicitur intrasse,
" contra patrimonium ecclesiæ magnum exercitum
" Christianorum et Saracenorum multitudinem desti-
" navit, ut de observatione fidei suæ et malignitate

[1] Juredictioni in C.

A.D. 1228. " constet, omnibusque manifestum exhibeat argumen-
" tum. Unde, nisi quam firmam spem fiduciamque
" habemus in Illo, qui ecclesiam suam supra fidei
" petram stabiliens, quantumcunque irruant venti et
" inundent flumina, ipsam tamen non permittet everti.
" Dum itaque videmus eum in subversione fidei
" Christianæ ita nequiter machinantem, ita impie
" sævientem, possemus extremum periculum formi-
" dare; sed, quantumcunque impii [1] prolongetur ini-
" quitas, nunquam tamen in sua poterit pravitate
" prævalere, sed in ea potius evanescet. Cum igitur
" ex officio, licet indignis, nobis injuncto providere
" cogimur, ne minister Machometi in Christi minis-
" tros diutius valeat desævire, sed sæviens potius
" confundatur et gloria Christiani nominis exaltetur,
" dilectioni tuæ per apostolica scripta præcipiendo
" mandamus, quatenus per terram legationis tuæ hæc
" solenniter publicans Christi fidelibus, ut pro statu
" fidei et religionis observantia stent ex animo, tan-
" quam prosequentes singuli proprium interesse, ac
" salutaribus monitis effectibus eos et exhortationibus
" inducere non postponas. Datum Laterani, nonas
" Augusti, pontificatus nostri anno secundo."

Quomodo populus Romanus excitavit seditionem contra Romanum pontificem.

Per idem tempus populus Romanus in papam Gregorium seditionem excitantes in solemnitate Paschali illum ejecerunt ab urbe, insequentes eum usque Viterbium castellum suum, ubi fortiter invalescentes fugaverunt eum usque Perusium. Papa, aliud vindictæ genus non habens, persecutores suos excommunicationis sententia innodavit.

[1] Impius in D.

Eodem tempore rex Francorum misit in Provinciam super comitem Tholosanum expeditionem non modicam militarem, ut dictum comitem debellarent et ab illis finibus propulsarent. Audientes autem quod dictus comes erat tunc apud castrum Saracenum, quod ad jus suum spectare videbatur, decreverunt eum ibidem inclusum obsidione vallare; comes vero de eorum adventu præmunitus[1] cum ingenti copia armatorum illis venientibus insidias paravit, et in silva quadam, per quam Franci erant transituri, cum suis delitescens hostium exspectavit adventum. Venientibus autem Francigenis ad locum insidiarum, irruit in eos cum suis legionibus comes non præmeditatos, et, facto hinc inde conflictu gravissimo, capti sunt ex Francis milites quingenti et multi interfecti. Capti sunt autem servientes armati ad duo millia bellatorum, quos omnes ad nudam carnem spoliatos, quorundam eorum fecit comes oculos erui, aures et nares præcidi, manus ac pedes aliorum truncari, et sic turpiter mutilatos ad propria remittens deforme spectaculum Francigenis exstiterunt. Milites quoque captivos omnes, collectis prius manubiis eorundem, comes victor sub arctiori custodia deputavit. Actum autem est bellum hoc decimo quinto calendas Junii apud castrum Saracenum. Et, ut breviter dicatur, ter in illa æstate expeditionibus repetitis, Franci fugati vel capti sunt et incarcerati a comite sæpe dicto. A.D. 1228.

De obitu Stephani, Cantuariensis archiepiscopi.

Eodem anno Stephanus, Cantuariensis archiepiscopus, apud Slindonam manerium suum octavo[2] idus Julii diem clausit extremum, et Cantuariæ sepultus est pridie nonas ejusdem. Quo sepulto, monachi Cantuarienses, impetrata a rege licentia, elegerunt monachum de gremio ecclesiæ suæ, magistrum Walterum de

[1] Præmonitus in C. | [2] Septimo in C.

A.D. 1228. Heinesham, tertio nonas Augusti; quem cum monachi præsentassent regi, ipse post diutinam deliberationem eundem electum certis objectionibus recusavit. Primo quidem ipsis objecit monachis, quod talem elegerunt qui sibi inutilis erat et regno; secundo, quod pater ejusdem electi de furto convictus patibulo suspensus fuit; tertio, quod steterat in causis multis contra patrem suum regem Johannem tempore interdicti. Episcopi præterea Cantuariensis ecclesiæ suffraganei eidem electo objecerunt, quod sanctimonialem quandam oppresserat et ex illa pueros susceperat; adjicientes insuper, quod electio archiepiscopi sine illorum præsentia non debuerat celebrari. Electus vero præfatus electioni factæ firmiter adhærens, post appellationem interpositam, assumptis sibi monachis quibusdam Cantuariensibus, domini papæ se conspectibus præsentavit, petens instanter, ut electionem factam confirmaret; sed dominus papa, cum cognovisset quod a rege et episcopis electio contradicta fuisset, distulit negotium donec rei certitudinem didicisset. Rex autem et episcopi, cum audissent, quod electus memoratus ad curiam Romanam iter arripuisset, objectiones præmissas in scriptum redactas et tam regio quam episcoporum sigillo[1] roboratas per Roffensem et Cestrensem episcopos domino papæ transmiserunt, magistrum Johannem, Bedefordensem archidiaconum, hujus negotii constituentes patronum. Nuntii tandem Romam pervenientes domino papæ regis et episcoporum literas porrexerunt; quibus papa diligenter inspectis de consilio cardinalium statuit partibus diem in crastino Cinerum, ut tunc mediante justitia causam sententialiter diffiniret.

Eodem anno per totam æstatem facta sunt tonitrua et coruscationes horribiles, quæ ædificia multa succenderunt in locis diversis, homines et animalia pereme-

[1] Wanting in D.

runt; et subsecutæ sunt in autumno sequente pluviarum inundationes assiduæ, quæ in frugibus colligendis damna non modica cultoribus intulerunt. A.D. 1228.

De irruptione facta a Wallensibus.

Eodem tempore, mense Augusto, milites et servientes de castello Montis-Gomerii, quod in confinio Walliæ situm est, exierunt cum populo regionis, ut transitum cujusdam viæ non longe a castello positum, propter latrones Wallenses, qui in loco illo viatores peremerunt assidue et transeuntes spoliaverunt, latius facerent et securum. Venientes siquidem ad locum cum gladiis, securibus, fustibus et armis, cœperunt arbores et ligna, veprium densitates et fruteta, succindere, ut viam redderent viatoribus spatiosam. Quod cum a Wallensibus compertum fuerat, supervenerunt in fortitudine gravi et hostes acriter invadentes compulerunt eos castellum ingredi, hinc inde quibusdam peremptis; et, cum castellum obsidione vallassent Wallenses, inclusi continuo Huberto, Angliæ justiciario, cui rex nuper honorem illum cum castello dederat, significaverunt, et rex cum festinatione illuc veniens Wallenses ab obsidione removit. Rex autem Anglorum, qui cum paucis advenerat armatis, majorem exspectavit exercitum, et tandem multitudine armatorum stipatus ad silvam pervenit supradictam, quæ, ut dicebatur, spatiosa erat nimis, habens quinque leucarum longitudinis; sed, licet magna esset et præ nimia densitate ad destruendum difficillima, cum ingenti tamen labore succisa est et ignibus concremata. Et rex inde ad interiora exercitum ducens venit ad quoddam habitaculum albi ordinis, Cridia vocatum, quod Wallensibus erat receptaculum, sicut regi fuerat intimatum. Injecto igitur ad jussionem regis igne in ædificiis, in favillas omnia redegerunt. Hubertus vero justiciarius, cum

A.D. 1228. situm loci quasi inexpugnabilem advertisset, rege consentiente, jussit ibi castellum firmari; sed, antequam opus inceptum ad perfectionem veniret, multi utrinque interfecti sunt, et vir nobilis Willelmus de Brausia, dum victualia quæreret, a Wallensibus captus et in vinculis est abductus. Quidam etiam miles, quem rex nuper donaverat cingulo militari, et cum aliis ad victualia quærenda exierat; cum socios ab hostibus videret præclusos, in medios hostes audacter prorupit, et, multis ex obstantibus interemptis, ipse tandem cum quibusdam aliis de exercitu regis occubuit interfectus. Erant autem multi ex majoribus exercitus regis, qui cum Loelino erant confœderati ac regi ficte adhæserunt; unde, deficiente in exercitu omni alimentorum genere, coactus est rex turpem inire concordiam, in hoc consentiens, ut castellum magnis sumptibus fere jam[1] elaboratum ipsius regis complanaretur expensis, et Loelinus pro laboribus regis Anglorum et impensis daret tria millia marcas eidem regi, et sic fœdere confirmato unusquisque ad propria remearet; sicque rex Angliæ, postquam per tres fere menses in constructione castelli prædicti occupatus fuerat et pecuniam infinitam inutiliter consumpserat, remanente Willelmo de Brausia in vinculis Loelini, viro nobili, ignominiose ad propria remeavit. Et tunc multos commovi t ad risum, quod cum primo construeretur castellum, justiciarius dans illi[2] nomen vocavit illud "Stultitiam Huberti," quia, cum novissime viderent post tot labores et expensas solo tenus complanatum, justiciarium omnes non solum prophetam, sed etiam plus quam prophetam, esse dixerunt.

---

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in C.

Quomodo Fredericus in terram sanctam applicatus negotium Christi promovit.

Eodem anno Fredericus, Romanorum imperator, mare Mediterraneum ingressus, ut Domino peregrinationis votum persolveret, in vigilia nativitatis beatæ virginis Mariæ apud Achon applicuit. Venientes ei obviam clerus terræ et populus cum magno honore, ut tantum decebat virum, illumreceperunt; verun tamen, quoniam noverant eum a papa excommunicatum, non ei communicaverunt[1] in osculo neque in mensa, sed consuluerunt, ut domino papæ satisfaciens rediret ad sanctæ ecclesiæ unitatem. Templarii[2] vero et[3] Hospitalarii in adventu ejus flexis genibus adoraverunt eum, genua ejus deosculantes, et omnis fidelium qui aderat exercitus glorificabant Deum in adventu ipsius, sperantes quod per eum fieret salus in Israel. Tunc imperator ad universum exercitum gravem deposuit querimoniam de pontifice Romano, quod injustam tulerat in eum sententiam, affirmans se gravissimæ infirmitatis causa iter suum ad terræ sanctæ subsidium distulisse. Soldanus vero Babyloniæ, cum ejus adventum in Syriam cognovisset, misit ei xenia multa et pretiosa in auro et argento, in pannis sericis et lapidibus pretiosis, in camelis et elephantis, in ursis et simiis, et aliis rebus mirificis, quibus omnibus regiones abstinent occidentis. Invenit autem imperator, tempore quo apud Achon applicuit, principes et rectores exercitus populi Christiani, ducem de Lemburgo, patriarcham Hierosolymitanum, archiepiscopos Nazarensem, Cæsariensem et Narbonensem, episcopos Angliæ Wintoniensem et Exoniensem, magistros Hospitalis et militiæ Templi et Hospitalis Teutonicorum, qui præerant octingentis militibus peregrinis et peditibus A.D. 1228.

[1] Excommunicaverunt in C.
[2] Quoque inserted in C.
[3] Wanting in C.

A.D. 1228. quasi decem millibus de diversis mundi partibus congregatis; qui omnes pari devotione ducti Cæsaream et quædam alia munierant castella, ita quod nihil defuit eis, nisi ut Jopen restaurarent, et sic in sanctam tenderent civitatem. Imperator itaque, cum statum terræ sanctæ cognovisset, approbavit plurimum peregrinorum propositum; et, præparatis omnibus ad progrediendum necessariis, processerunt feliciter, prævio imperatore, et decimo septimo kalendas Decembris apud Jopen prospere pervenerunt. Sed quoniam unusquisque de exercitu necessaria victus ad dies plurimos sibi et equitaturis suis cum summariis per terram portare nequivit, et specialiter propter hoc in portu Achonensi naves essent paratæ, quæ victualium copiam exercitui adferre debebant, repente suborta tempestate et supra modum tumescentibus procellis, per septem dies continuuos peregrinis Christi victualia fuerant interdicta. Erat autem tunc timor magnus inter multos, ne iratus Dominus populum suum delere vellet de superficie terræ; sed ineffabilis [est] clementia Dei, quæ neminem temptari permittet ultra quam sustinere potest; tandem clamoribus lachrymosis fidelium excitatus, Dominus imperavit ventis et mari et facta est tranquillitas magna, et continuo, ducente Domino, venit apud Jopen innumera navium multitudo cum ingenti copia frumenti et hordei, vini et omni genere victualium, ita quod indeficiens abundantia fuit semper in exercitu usque ad perfectam reædificationem castri memorati, prout rerum necessitas exigebat.

De Joseph, qui ultimum Christi adventum adhuc vivus exspectat.

Hoc denique anno venit in Angliam archiepiscopus quidam Armeniæ[1] majoris, gratia peregrinationis, ut

[1] Armaniæ in C.

sanctorum hujus regionis reliquias et loca venerabilia, A.D. 1228.
sicut et per alia regna fecerat, visitaret; literas quoque [1] domini papæ ad commendationem personæ suæ viris religiosis et prælatis ecclesiasticis exhibuit, ut ab ipsis cum debita reverentia reciperetur et honorifice tractaretur. Hic demum apud sanctum Albanum veniens ab abbate et conventu reverenter susceptus [2] est, ubi cum ab itinere fatigatus ob sui suorumque recreationem aliquandiu perendinaret, cœpit per interpretes suos de ritu et religione hujus patriæ multa et moribus vivendi inquirere, et de partibus orientis plura admiranda referre. Interrogatus autem inter cætera de Joseph, viro illo, de quo frequens sermo habetur inter homines, qui, quando passus est Dominus, præsens fuit et locutus est cum eo, qui adhuc vivit in argumentum fidei Christianæ, si illum aliquando viderit vel de illo quicquam audierit, respondit pro archiepiscopo miles quidam de familia ejus, qui interpres illius erat, et dixit lingua Gallicana, "Bene," inquit, "dominus meus novit hominem illum, "et [3] paulo antequam iter arriperet ad partes occi- "dentis idem Joseph in Armenia comedit ad mensam "domini mei archiepiscopi, quem multotiens viderat "et audierat loquentem." Et postmodum interrogatus de rebus gestis inter Dominum Jesum Christum et eundem Joseph respondit, "Tempore passionis Jesu "Christi, cum captus a Judæis in prætorium adduc- "tus fuisset ante præsidem Pilatum, ut judicaretur "ab ipso, accusantibus illum constanter Judæis, cum "Pilatus nullam in eo causam mortis invenisset, "dixit ad eos, 'Accipite eum vos et secundum legem "'vestram judicate eum;' sed tandem, invalescentibus clamoribus Judæorum, Pilatus dimisit illis Barabam ad petitionem illorum, et tradidit eis Jesum, ut

[1] Vero in C.
[2] Receptus in C.
[3] Qui in D.

A.D. 1228. crucifigeretur. Trahentibus autem Judæis Jesum [1] extra prætorium, cum venisset ad ostium, Cartaphilus, prætorii ostiarius et Pontii Pilati, cum per ostium exiret Jesus, pepulit eum pugno post tergum impie et irridens dixit,[2] "Vade Jesu citius, vade, quid moraris?" Et Jesus severo vultu et oculo respiciens in eum dixit, "Ego," inquit, "vado, et tu exspectabis donec "redeam." Itaque juxta verbum Domini exspectat adhuc Cartaphilus ille, qui tempore Dominicæ passionis erat quasi triginta annorum, et semper, cum usque ad centum attingerit annorum, redit ad illum ætatis statum, quo fuit anno quando passus est Christus. Verum post passionem Domini, crescente fide catholica, idem Cartaphilus baptizatus fuit ab Anania, qui Paulum baptizavit apostolum, et vocatus est Joseph. Habitat autem frequenter in utraque Armenia et in aliis regionibus orientis, vivens inter episcopos et alios ecclesiæ prælatos, homo sanctæ conversationis et religionis, pauca habens verba et circumspecta, ut qui nihil loquitur, nisi ab episcopis et viris religiosis fuerit requisitus; et tunc referre solet de rebus antiquitatis, et de iis quæ gesta fuerant in passione Domini et resurrectione, et de testibus resurrectionis, illis videlicet qui surrexerunt cum Christo et venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt multis; refert etiam de symbolo apostolorum, et eorum divisione et prædicatione; et hoc sine risu et omni levitate verborum, ut qui magis versatur in lachrymis et timore Domini, metuens semper et suspectum habens adventum Jesu Christi, ne ipsum in ultimo examine inveniat iratum, quem ad passionem properantem irridens ad dignam provocaverat ultionem. Veniunt ad eum multi de remotis mundi partibus, delectantes in ejus visione et confabulatione, quibus, si sint viri

[1] Wanting in C.

[2] Wanting in D.

authentici, de rebus interrogatis breviter quæstiones absolvit. Munera omnia sibi respuit oblata, victu moderato tantum et vestitu contentus. In hoc semper ponit suæ spem salutis, quia ignorans deliquit, dicente Domino et orante in passione sua pro inimicis suis, "Pater," inquit, "ignosce illis, quia nesciunt quid "faciunt." A.D. 1228.

Quomodo magister Rogerus successit Eustachio, Londoniarum episcopo.

Eodem anno Eustachius, Londinensis episcopus, diem clausit supremum; in cujus loco canonici elegerunt magistrum Rogerum, cognomento Nigrum, et de gremio ecclesiæ suæ canonicum, quem rex sibi præsentatum sine[1] difficultate recepit.

Eodem tempore obiit Gaufridus, Eliensis episcopus, mense Decembris, et sepultus est in ecclesia cathedrali pridie idus mensis ejusdem; quo defuncto, monachi elegerunt assensu communi Hugonem sancti Edmundi abbatem, qui regi præsentatus gratanter receptus est et episcopatus bonis omnibus investitus.

Quomodo magnates transmarini regem Anglorum sollicitant ut transfretaret.

Anno Domini MCCXXIX. rex Anglorum Henricus ad natale Domini tenuit curiam suam apud Oxoniam, præsentibus magnatibus regni. Venit autem ad eum ibi archiepiscopus Burdegalensis, missus a magnatibus Wasconiæ, Aquitaniæ et Pictaviæ, qui a rege cum honore receptus dies cum illo natalitios celebravit. Venerunt etiam et alii solennes nuntii ad dictum regem de Normannia, quorum omnium unum atque idem erat negotium, ut videlicet ex parte magnatum regionum A.D. 1229.

[1] Wanting in C.

A.D. 1229. prædictarum regem studiose sollicitarent, quatenus ad partes illas venire in persona propria dignaretur, denuntiantes ei, quod universi ad eum cum equis venirent et armis et populo regionis,[1] atque cum illo immutabiliter starent, ut revocare posset hæreditates amissas. Rex autem, qui adhuc nimia erat simplicitate perplexus, a justiciaro suo, quem consiliarium unicum habuit, consilium quærens nil aliud accepit, nisi ut negotium differret, donec hora felicior arrideret. Nuntii vero, aliud non habentes in responsis, ad[2] propria sunt reversi.

Quomodo astronomici Tholetani scripserunt de concursu planetarum.

Eodem anno astronomici Tholetani omnibus Christi fidelibus in hæc verba literas direxerunt: "Omnibus " Christi fidelibus ad quos literæ istæ pervenerint, " magister Johannes David, Tholetanus, et omnes ejus- " dem loci magistri, salutem et Spiritus Sancti solamen. " Anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo nono, " usque ad septem annos mense Septembri, sole exis- " tente in Libra; convenient omnes planetæ simul, et " sol erit in cauda Draconis; et fiet significatio rerum " mirabilium et horrendarum; et fiet diluvium ven- " torum per Saturnum et Martem; crescetque mare " ultra solitum; et erit ventorum tanta conflictio, " quod stabunt fere simul, et obscurabunt et denigra- " bunt totum orbem; et dabunt sonos horribiles, " corda hominum dissipantes, et subvertentes ædificia " et arbores, et plures valles montibus æquabuntur; " et civitates multas præcipitabunt, maxime Babylo- " niam, Haldas, Methan, Tripolin, et præcipue civita- " tes sitas in locis arenosis et sabulosis; sed ante hæc

[1] Negotiis in C. | [2] Wanting in C.

" omnia erit eclypsis solis, et erit sol a tertia usque A.D. 1229.
" ad meridiem ignei coloris et rubicundi, quod signi-
" ficat maximam sanguinis effusionem; et post seque-
" tur eclypsis lunæ in coloribus permixtis, et signi-
" ficabit maximam confusionem gentium; et post hæc
" erunt prælia multa et occisiones in oriente et
" occidente, et erunt terræmotus universalis, id est[1]
" per totum orbem, et mortalitas et contradictio gen-
" tium et regnorum ad invicem, ita quod maximus
" imperator morietur; et post illorum diluvium ven-
" torum pauci remanebunt viventes, sed quotquot
" remanebunt deliciis divitiisque affluent; orietur du-
" bietas inter Saracenos, et relinquent mahumerias
" suas et fient unum cum Christianis. Ideoque nos,
" cum omnibus magistratibus atque consodalibus nos-
" tris peritisque astrologis Tholetanis, hoc comperientes
" vobis duximus revelandum, injungentes in remissio-
" nem peccatorum et redemptionem animarum ves-
" trarum, quatenus hoc reveletis ignorantibus provi-
" deatisque vobis ubi habitetis dum venti durabunt;
" flabunt enim in mense Septembri, et tunc super
" terra vix invenietur mansio secura. Præparetis ergo
" cavernas in planitie circumdata montibus, non are-
" nosis, non sabulosis, sintque opertæ trabibus, et
" terram solidam[2] desuper ponite, nec sint arbores
" sitæ, quibus orificium cavernæ possit operiri, et
" præparetis ibi vobis cibaria quadraginta dierum; et
" sciatis quod nobiscum concordant et conveniunt
" omnes philosophi astronomi Hispaniæ, Græciæ,
" Arabiæ, Armeniæ et Hebræi. Audivimus enim
" quod Manichinus rex constituit turrim excellentis
" ædificii, coadjuvantque eum omnes vicini sui, et
" erit turris ad instar maximi montis. Hoc autem
" dicimus de rege Siculo, quæ nobis pericula videntur.

---

[1] * * * subvertens plurima loca * * * fere inserted in C.

[2] Wanting in C.

A.D. 1229. " Nihil ergo in præsenti restare videtur populo Chris-
" tiano, nisi ut singuli et universi ita præparare stu-
" deant conscientias suas per pœnitentiam fructuosam,
" per humilem et puram confessionem, per satisfac-
" tionem condignam, ne venienti Sponso vacuis occur-
" rentes lampadibus, cum fatuis virginibus oleum non
" habentibus, januam, quod absit, inveniant clausam;
" sed cum prudentibus potius virginibus, lampadibus
" oleo[1] ornatis, cum Sponso[2] introire ad nuptias
" mereantur. Credimus enim fiducialiter, quod infra
" hoc sequens septennium aliqua visuri sumus; quibus
" sive in veritate, sive per similitudinem, his literis
" astronomicorum non immerito poterimus adaptare."
Sed hoc infra.

Quomodo papa Gregorius bellum movit contra Romanorum imperatorem Fredericum.

Circa dies istos papa Gregorius, nimis moleste ferens, quod Romanorum imperator Fredericus excommunicatus et rebellis ad terram sanctam transierat, de illius pœnitentia et satisfactione, ut rediret ad ecclesiæ unitatem, non mediocriter desperabat; decrevit ergo eum, quem contumacem vidit et rebellem, ab imperiali fastu depellere, et alium quemlibet filium pacis et obedientiæ loco ejus subrogare. Sed, quoniam hujus rei certitudo nobis non nisi per alios constare potuit, ponemus hic literas Thomæ cujusdam comitis, quem imperator cum quibusdam aliis in recessu suo imperii tutorem constituit et rectorem, quas imperatori super hoc negotio in Syriam destinavit et quas a quodam suscepimus peregrino: " Excellentissimo domino
" Frederico, Dei gratia imperatori Romanorum et
" semper augusto, ac Siculorum regi potentissimo,
" Thomas, comes Ateranensis, suus in omnibus fidelis

[1] Wanting in C. | [2] Paratæ inserted in C.

" et devotus, salutem et de hostibus triumphare. A.D. 1229.
" Post recessum vestrum, domine excellentissime, Gre-
" gorius, pontifex Romanus et magnificentiæ vestræ
" hostis publicus, congregato exercitu copioso per
" Johannem de Breisnes, regem quondam Hierosoly-
" morum, et alios quosdam viros strenuos quos militiæ
" suæ principes constituit, terram vestram et hominum
" vestrorum hostiliter ingressus, contra legem Chris-
" tianam decrevit vos in gladio materiali vincere,
" quem non potuit dejicere in gladio, ut asserit, spiri-
" tuali; nam Johannes præfatus, de regno Francorum
" et aliis conterminis regionibus militiam contrahens
" non modicam, sub spe imperii, si vos possit subi-
" gere, de thesauris apostolicis suis militibus stipen-
" dia ministrat. Itaque idem Johannes et alii sedis
" apostolicæ principes militiæ terram vestram et ho-
" minum vestrorum hostiliter ingressi ignem in ædi-
" ficiis et villis accumulant, spolia et armenta rapiunt,
" homines captos diversis cruciatibus torquent et ad
" gravissimam redemptionem compellunt, nulli sexui
" parcunt nec cuiquam extra ecclesiam vel cœmete-
" rium deferunt, vicos et castella capiunt, non haben-
" tes ad hoc respectum, quod sitis in servitio Jesu
" Christi; et, si quis de imperatore mentionem facit,
" Johannes de Breisnes affirmat non esse alium im-
" peratorem præter ipsum. Mirantur super his amici
" vestri, excellentissime imperator, et præcipue clerus
" imperii vestri, qua consideratione et conscientia talia
" facere potest pontifex Romanus et contra Chris-
" tianos arma movere, maxime cum Dominus dixerit
" Petro in gladio materiali percutere volenti, 'Mitte
" ' gladium tuum in vaginam; omnis enim, qui per-
" ' cusserit in gladio, gladio peribit;' vel quo jure
" possit ille, qui quasi diebus singulis prædones, in-
" cendiarios et Christianorum tortores excommunicat et
" ab ecclesiæ unitate separat, talibus assensum præ-
" bere et auctoritatem præstare, similiter admirantur.

A.D. 1229. " Provideatis nunc, obsecro, imperator potentissime,
" securitati vestræ et honori super præmissis, quia
" inimicus vester sæpedictus Johannes de Breisnes
" omnes portus cismarinos cum exploratoribus arma-
" tis non paucis munivit, ut, si forte incautus a pere-
" grinatione redires, ipse vos sub captione conclusum
" incarceraret, quod Deus avertat."

Quomodo nuntii regis Anglorum instabant Romæ ad dejectionem electi Cantuariensis.

Eodem tempore, instante die Cinerum, qui electo Cantuariensi et nuntiis regis Anglorum fuerat præfixus, ut quid de jure foret a papa diffiniendum inter partes, procuratores dicti regis, et præcipue magister Johannes de Houtona, dominum papam et cardinales omnes assiduis petitionibus convenerunt, sed illos invenientes ex more difficiles timuerunt valde a suo desiderio defraudari; unde, habito tractatu detestabili super præmissis, promiserunt domino papæ ex parte regis Anglorum ab universo regno Angliæ et Hiberniæ decimationem omnium rerum mobilium ad guerram suam contra imperatorem sustinendam, ut eos in regis proposito exaudiret. At dominus papa, qui rebellem imperatorem super omnia æstuabat dejicere, tantis promissionibus exhilaratus trahitur ad consensum, et sedens in consistorio hæc quæ sequuntur proposuit:

De cassatione Walteri monachi, Cantuariensis electi.

" Nuper ad audientiam nostram pervenit electio
" Cantuariensis ecclesiæ de quodam monacho Waltero
" nomine, et postquam audivimus, quæ pro se idem
" monachus et pro sua electione proposuit; auditis
" etiam objectionibus et exceptionibus episcoporum

" Angliæ, tam contra electionem præfatam, quam in A.D. 1229.
" personam electi, per venerabiles fratres nostros
" Coventrensem et Roffensem episcopos, et dilectum
" filium [1] archidiaconum Bedefordiæ, in audientia nos-
" tra propositis, examinationem circa electi prænomi-
" nati personam venerabilibus fratribus nostris domino
" Albanensi, magistro Thomæ de sancta Sabina, et
" magistro P. cardinalibus, commisimus faciendam.
" Cumque electus coram illis constitutus requisitus
" esset de descensu Domini ad inferos, utrum in
" carne, vel sine carne, descenderit, male respondit.
" Item de confectione corporis Christi in altari, male
" respondit. Item requisitus de Rachele, qualiter plo-
" rabat filios suos, male respondit; ' Cum primo esset
" ' mortua.' [2] Item requisitus de sententia excommuni-
" cationis contra juris ordinem lata, male respondit.
" Item requisitus de matrimonio, si alter contrahen-
" tium infidelis decesserit, male respondit. Super his
" omnibus articulis diligenter examinatus est a cardi-
" nalibus, quem non solum dicimus minus [bene] re-
" spondisse, sed pessime.[3] Cum igitur nobilis sit
" ecclesia Cantuariensis et nobilem habuisset præ-
" latum, virum discretum, modestum et de gremio
" Romanæ ecclesiæ assumptum; et iste modo elec-
" tus, quem non solum pronuntiamus indignum, imo,
" si de rigore juris procederemus, aliud dicere cogere-
" mur, ita insufficiens est, quod ad tantum honorem
" non debet assumi; electionem de ipso factam
" omnino cassamus, provisionem nobis dictæ ecclesiæ
" reservantes."

---

[1] Coventrensem . . . . . filium wanting in C.

[2] " Cum primo esset mortua " precedes " male respondit " in C.

[3] A cardinalibus . . . . . pessime wanting in C.

De promotione Richardi, Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1229. Cassata sane in hunc modum electione præfata, procuratores regis Angliæ et episcoporum Cantuariensis ecclesiæ suffraganeorum, literas de rato eorundem, tam regis quam episcoporum, in domini papæ præsentia exhibentes proposuerunt de magistro Richardo, Lincolniensis ecclesiæ cancellario, quod esset vir eminentis scientiæ et literaturæ ac conversationis honestæ, quodque tam ecclesiæ Romanæ quam regi et regno Angliæ esset non mediocriter fructuosus, atque modis omnibus coram domino papa ejus personam commendantes dictum papam trahunt cum suis cardinalibus ad consensum; sicque memorato Richardo non electo ad archiepiscopatum, sed dato, dominus papa suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ literas in hæc verba direxit.

"Gregorius episcopus, et cætera. Ex commissa nobis
" a Domino cura pastoralis officii, et concessa, licet im-
" meritis, plenitudine ecclesiasticæ potestatis, cogimur
" ecclesiarum omnium, per quotidianam instantiam,
" sollicitudinem et curam gerere, eisque cum necessitas
" ingruerit, et ex justitiæ debito et ex gratiæ beneficio,
" paterna diligentia providere. Inter cæteras autem
" particulares ecclesias et metropoles universas ad Can-
" tuariensem ecclesiam, tanquam ad nobilissimum sedis
" apostolicæ membrum, in ejus opportunitatibus oculos
" considerationis expandimus, quam mater ecclesiarum,
" apostolica sedes, tanto benigniori debet favore prose-
" qui, quanto eam inter alias divina dispositio in spiri-
" tualium plenitudine et temporalium ubertate gratia
" prætulit ampliori. Hanc etenim velut paradisum
" voluptatis et hortum deliciarum ordinatione sua
" plantavit Altissimus, de qua producere valuit lignum
" scientiæ boni et mali in institutione dignitatis metro-
" policæ, lignum vitæ in ordine religionis monasticæ
" et regularis observantiæ disciplina, ligna pomifera in

" suffraganeis, quæ per operationem sanctam delectant A.D. 1229.
" in visu, per fidelem doctrinam confortant in gustu,
" per opinionem bonam recreant in olfactu. De eodem
" loco fluvius egreditur, per quem gloriosissimi Thomæ
" martyris sanguis exprimitur, qui dum vitam mortuis,
" sanitatem ægrotis, libertatem servis et audaciam timi-
" dis contulit, inde[1] progrediens in quatuor procul
" dubio derivatur capita; cujus miraculorum excellen-
" tium signa dum sollicita meditatione discutimus, raras
" et insolitas divinæ plantationis delicias invenimus.
" Hujus itaque paradisi custode,[2] bonæ memoriæ Ste-
" phano, quondam Cantuariensi archiepiscopo, sanctæ
" Romanæ ecclesiæ cardinali, viro utique pereminentis-
" sime donis scientiæ et munere gratiæ supernis caris-
" matibus delibuto, erepto de carnis ergastulo, et ad
" paradisi cælestis jocunditatem et requiem, sicut spe-
" ramus et credimus, evocato, dilecti filii Cantuariensis
" conventus electionem celebratam ab eis de Waltero,
" monacho Cantuariensi, nobis præsentare curarunt; qua
" post cognita electionis merita, et examinata personæ
" literatura, justitia mediante, cassata, hominem cul-
" minis, quem per vitam et scientiam, intellectum pa-
" riter et affectum, ad imaginem et similitudinem Dei
" conditum, habentem per salutarem doctrinam vitæ
" spiraculum, in paradiso, ut operetur et custodiat
" illum, duximus collocandum, magistrum Richardum,
" Lincolniæ cancellarium, quem tam ex fratrum nos-
" trorum, qui eum in scholis noverunt, quam ex vene-
" rabilium fratrum nostrorum Roffensis et Coventrensis
" episcoporum et aliorum plurium testimonio, virum di-
" dicimus eminentis literaturæ, conversationis honestæ,
" famæ integerrimæ, excellentissimæ industriæ, zelato-
" rem animarum et ecclesiasticæ libertatis, Cantuariensis
" ecclesiæ, de fratrum nostrorum consilio, præsentibus
" præfatis episcopis, præficimus[3] in archiepiscopum et

[1] Wanting in C.
[2] Custodiæ in D. and C.
[3] Præficiens in D.

A.D. 1229. " pastorem. Quapropter fraternitatem vestram mone-
" mus et hortamur, per apostolica scripta mandantes,
" quatenus, tanquam caritatis filii et devotionis, ipsum,
" ad honorem omnipotentis Dei et apostolicæ sedis et
" Cantuariensis ecclesiæ, recipientes cum humilitate de-
" bita et devotione sincera intendatis eidem, et tanquam
" patri et pastori animarum vestrarum et metropolitano
" vestro obediatis humiliter et devote. Gaudere quidem
" debetis in Domino, quod illius gratia principaliter
" cooperante, qui inspirando prævenit et adjuvando [1]
" prosequitur, provisum est laudabiliter ecclesia vi-
" duatæ. Data, et cætera."

Quomodo terra sancta restituta est Frederico imperatori.

Eodem anno Dominus noster Jesus Christus, Salvator et omnium sæculorum Consolator, visitans misericorditer plebem suam, civitatem sanctam Hierusalem, et terram totam, quam Dominus idem et Redemptor noster, Dei Filius, suo sanguine consecravit, precibus universalis ecclesiæ, generaliter populo Christiano, specialiter vero Romanorum imperatori restituit Frederico. Fuit autem aliquid beneplacitum Domino in populo suo, qui exaltat mansuetos in salutem, ut faceret vindictam in nationibus et dissensiones in gentibus Saracenis. Erat enim in diebus istis Soldanus Babyloniæ domesticis undique præliis tam graviter oppressus, quod, ne minus sufficeret ad plura, coactus est cum imperatore mediantibus treugis decennalibus componere, ac terram sanctam populo sine sanguinis effusione reddere Christiano. Sicque missum est a Domino bellum bonum, ut rumperetur pax mala; sed hujus gratiæ divinæ beneficium, ut legenti

[1] Adjuvantem in D.

clarius illucescat, literas legat Romani imperatoris auro bullatas, quas Henrico Angliæ regi in hæc verba direxit : A.D. 1229.

Epistola imperatoris ad regem Anglorum de præmissis.

" Fredericus, Dei gratia Romanorum imperator, sem-
" per augustus, Hierusalem et Siciliæ rex, carissimo
" amico suo Henrico, Anglorum regi, salutem et sin-
" ceræ dilectionis affectum. Lætentur et exultent
" omnes in Domino, et glorientur pariter recti corde,
" qui, ut notam faceret potentiam suam, non in equis
" aut curribus gloriatur, nunc dedit sibi gloriam in
" paucitate virorum, ut cognoscant et intelligant omnes,
" quod ipse sit gloriosus in majestate, terribilis in
" magnificentia, mirabilis in consiliis super filios homi-
" num, pro voluntate sua tempora mutans et diver-
" sarum corda gentium in unum convertens, cum in
" paucis diebus istis miraculose potius quam fortitudine
" illud negotium sit peractum, quod a longis tem-
" poribus retroactis multi principes et diversi orbis
" potentes non in multitudine gentium nec per vires
" quantumcunque grandes, nec per metum aliquem,
" facere hucusque modo quolibet potuerunt. Ne igitur
" desiderium vestrum longus sermo diu teneat in sus-
" penso, sanctitati vestræ cupimus esse notum, quod
" nos habentes spem nostram in Deo firmiter, et cre-
" dentes quod Jesus Christus Filius ejus, pro cujus
" servitio corpus et animas exposuimus sic devote,
" nos in tam ignotis et remotis regionibus non relin-
" queret, quin saltem pro honore et gloria et laude
" sua consilium et auxilium nobis tribueret salutare;
" in ipsius autem nomine ab Achon procedentes
" fiducialiter quinto decimo die mensis Novembris
" proximo præteriti prospere venimus apud Jopen, ut,
" castro loci ejusdem reædificato fortiter ut decebat,

A.D. 1229. " in Hierusalem sanctam civitatem eundi postmodum,
" tam nobis quam omni populo Christiano, non solum
" facilior, immo brevior et securior, pateret accessus.
" Igitur sub fiducia divinæ spei nobis apud Jopen
" existentibus, et super reædificatione castri, prout
" exigebat negotii necessitas et causa Christi, inten-
" dentibus magnifice, ut ducebat, dum a nobis et
" peregrinis omnibus sollicite agerentur hæc omnia,
" de Soldano Babyloniæ ad nos, et a nobis ad Sol-
" danum eundem, nuntii plures et pluries venerunt et
" redierunt hinc inde; ipse etenim et alius Soldanus,
" qui Raphat dicitur, frater ejus, apud civitatem
" Gazam diffusum habentes exercitum dieta una dis-
" tabant a nobis; ex alia vero parte in civitate
" Sichen, quæ Neapolis vulgo nominatur et in cam-
" pestribus locis sita est, Soldanus Damasci, nepos
" eorum, cum innumera multitudine militum et pedi-
" tum gentis suæ prope nos et Christianos ad unam
" dietam similiter morabatur. Et cum de restitutione
" terræ sanctæ ab alterutra partium tractaretur, tan-
" dem Jesus Christus, Dei Filius, devotam patientiam
" nostram et patientem devotionem ex alto respiciens,
" compatiendo misericorditer nobis in seipso, sic fecit,
" quod Soldanus Babyloniæ Hierusalem civitatem
" sanctam nobis restituit, locum videlicet ubi stete-
" runt pedes Christi, locum etiam ubi veri adoratores
" in spiritu et veritate Patrem adorant. Ut enim de
" restitutione hujusmodi certos vos faciamus per sin-
" gula, noveritis quod non solum[1] restitutum est
" nobis corpus civitatis prædictæ, sed contrada tota,
" sicut descendit inde usque ad maritimam castri
" Jopen, ut peregrini de cætero processum liberum ad
" sepulchrum habeant securumque regressum; hoc
" tamen adjecto, quod, cum Saraceni illarum partium
" in veneratione maxima templum habeant, ad ado-

[1] Wanting in C.

" randum, secundum ritum eorum, ibi in figuram A.D. 1229.
" peregrinorum illuc frequenter accedant, ipsos de
" cætero libere permittamus venire, veruntamen quot
" voluerimus et sine armis, nec hospitabantur in civi-
" tate, sed de foris, et continuo facta oratione rece-
" dant.[1] Præterea restituta est nobis civitas Bethleem,
" et tota terra media inter Hierusalem et civitatem
" ipsam; civitas Nazareth, cum tota terra media inter
" Achon et ipsam civitatem; tota terra Turonis, quæ
" largissima est et ampla, et valde commoda Chris-
" tianis; civitas Sydonis, cum tota planitie et per-
" tinentiis suis, quæ tanto erit de cætero gratior
" Christianis, quanto magis necessaria exstitit Sara-
" cenis et hactenus fructuosa, maxime cum portus ibi
" sit nimis congruus, et inde arma et necessaria multa
" ad civitatem Damasci, et de Damasco frequenter ad
" Babyloniam portarentur. Et quamvis civitatem
" Hierusalem, sicut melius unquam fuit, reædificare
" nobis liceat, secundum pactum, necnon et castrum
" Jopen, castrum Cæsareæ, castrum Sydonis, et cas-
" trum sanctæ Mariæ Teutonicorum, quod fratres
" ipsius domus in montana Achon ædificare cœperunt,
" et ab olim nullo treugarum tempore permissum ex-
" stitit Christianis, ipse tamen Soldanus usque ad
" finem treugarum, quæ inter nos et ipsum per de-
" cennium sunt statutæ, ædificia vel castra aliqua de
" novo facere vel ædificare non debet. Sicque die
" Dominica, decimo octavo die mensis Februarii nuper
" præteriti, die scilicet in quo Christus Dei Filius a
" mortuis resurrexit, et in memoriam resurrectionis
" Dominicæ a Christianis omnibus tam generaliter
" quam solemniter colitur et veneratur in orbe, con-
" cordia hujusmodi hinc inde exstitit juramento fir-
" mata. Vere igitur nunc nobis et omnibus illuxisse
" denuo visus[2] est dies ille, in quo angeli cecinerunt,

[1] Reddebant in D.; redeant in C. | [2] Visa in D.

A.D. 1229. " 'Gloria in excelsis Deo et in terra pax, hominibus
" ' bonæ voluntatis.' Ad recognitionem vero tam
" grandis beneficii tantique honoris, quæ, præter
" merita nostra et contra opinionem multorum, ad
" perennem misericordiæ suæ laudem misericorditer
" contulit nobis Deus, et ut in loco sancto suo vitu-
" lum labiorum nostrorum personaliter offeremus eidem,
" noveritis, quod die sabbati, decimo septimo die men-
" sis Martii hujus secundæ indictionis, cum peregrinis
" omnibus, qui nobiscum fideliter Christum Dei Filium
" sunt secuti, intravimus sanctam civitatem Hieru-
" salem, et statim, tanquam catholicus imperator,
" adorato sepulchro Dominico reverenter, sequenti die
" coronam portavimus, quam Dominus omnipotens de
" throno majestatis suæ nos habendam prævidens de
" speciali gratia pietatis suæ inter orbis principes nos
" mirabiliter exaltavit, ut sic prosequentibus nobis
" tantæ dignitatis tripudium, quæ nobis competit jure
" regni, magis ac magis notorium universis appareat,
" quod manus Domini fecit hæc omnia; et, cum
" miserationes ejus super omnia [1] opera sint ejusdem,
" cognoscant orthodoxæ fidei cultores de cætero, et
" enarrent longe lateque per orbem, quod Ille, qui est
" benedictus in secula, visitavit et fecit redemptionem
" plebi suæ, et erexit nobis cornu salutis in domo
" David pueri sui. Sane, priusquam de civitate rece-
" damus sancta Hierusalem, de magnifica reædificatione
" ipsius turrium ac murorum suorum taliter ordinare
" proposuimus, et ita super hæc intendere volumus
" diligenter, quod non minor sollicitudo nec diligentia
" in absentia nostra habeatur inde, quam si persona-
" liter super hoc ipsi essemus præsentes. Ut autem
" hæc præsens nostra epistola exultatione sit plena
" per totum, et sic limes ejus principio se adaptet in
" gaudiis, ut regalem animum pro voto lætificet, ad

[1] Et cum . . . . . omnia wanting in C.

" incrementum lætitiæ et totius gaudii præcedentis, A.D. 1229.
" amicitiæ vestræ cupimus esse notum, quod Soldanus
" prædictus omnes captivos illos, quos secundum pac-
" tum inter Christianos et ipsum habitum tempore
" quondam perditæ Damietæ non reddidit, et alios,
" qui postea capti fuerunt, restituere nobis debet
" modo. Data apud civitatem sanctam Hierusalem
" decimo septimo die mensis Martii, anno Domini
" millesimo ducentesimo vicesimo nono."

De signis præcedentibus hanc restitutionem terræ sanctæ.

Notandum vero est in hac terræ promissionis et Hierusalem sanctæ civitatis restitutione populo Christiano, quod sicut ante hoc generale gaudium et totius Christianitatis tripudium, astronomi Tholetani scripserunt de planetarum concursu et ventorum tam horrendum diluvium, ita quod starent simul cum terræ motu et eclipsi, tam solis quam lunæ, velut paulo superius in gestis hujus anni scriptum est, eodem modo ante ejusdem terræ sanctæ et crucis Dominicæ captionem a Salaadino, viro perfido et cruento, alii, qui tunc fuerunt astronomi ejusdem civitatis, scripserunt domino papæ Clementi sub hac forma: "Ab
" anno præsentis incarnationis Domini nostri Jesu
" Christi, qui est millesimus centesimus septuagesimus
" nonus, usque in septem annos, mense Septembri,
" sole existente in Libra et cauda Draconis, erit, si
" Deus pati voluerit, conventio planetarum in Libra
" et cauda Draconis, id est admirabilis non mutabilium
" rerum mutationis significantia. Sequetur terræ mo-
" tus terribilis, et destruentur loca consueta perditionis
" per Saturnum et Martem, manentes in signis atris
" et mortalitas et infirmitas. Ostendet etiam ea con-
" junctio ventum validum, denigrantem aerem et ob-
" scurum reddentem, venenis infectum, et in vento

A.D. 1229. " sonus erit terribilis destruens corda hominum; et a
" regionibus arenosis sabulonem accipiet et arenis
" civitates proximas in planitie sitas cooperiet, et
" primo civitates orientis le Mech, et Babylonem et
" omnes civitates[1] proximas locis arenosis; nulla qui-
" dem evadet, quæ arenis et terra non operiatur.
" Signa autem hujus rei hæc præcedent; erit in eodem
" anno, antequam planetæ conveniant in Libra, eclipsis
" solis, qua totum corpus ejus obscurabitur, et in
" oppressione præcedenti luna tota eclipsim patietur;
" et erit eclipsis solis ignei coloris et deformis, osten-
" dens majorum bellum futurum cum effusione san-
" guinis prope fluvium in terra orientis et similiter
" in terra occidentis; et cadet dubietas et ignorantia
" inter Judæos et Saracenos, donec relinquant penitus
" synagogas et mahumerias suas, et eorum secta jussu
" Dei penitus destruetur et annihilabitur; unde vobis
" notum sit, ut, quando eclipsim videritis, de terra
" exeatis cum omnibus vestris."

Quod propter peccata hominum crux olim et terra sancta captæ erant a Salaadino.

Erat autem in diebus illis multa malitia hominum super terram, ita "quod corruperat fere omnis caro " coram Domino viam suam;" jam enim eo usque flagitiorum consuetudo proruperat in populo, ut omnes, abjecto erubescentiæ velo, palam et passim ad turpia declinarent. Cædes, rapinas, adulteria, immunditias, mendacia, proditiones, dissolutiones ad turpia, longum est enumerare, præcipue nobis, qui res gestas describere festinamus.[2] Veruntamen cum hostis ille antiquus corruptionis spiritum longe lateque disseminasset in orbe, specialius tamen Syriam occupavit, et unde

[1] Orientis . . . . civitates wanting in C.

[2] Destinamus in C.

cæteræ regiones susceperant religionis exordium, inde tunc totius immunditiæ sumebant exemplum. Hinc igitur Dominus et Salvator mundi, terram nativitatis, passionis et resurrectionis suæ in turpitudinis abyssum corruisse conspiciens, hæreditatem suam sprevit, et virgam furoris sui, videlicet Salaadinum, in obstinatæ gentis permisit exterminium debacchari; maluit enim terram sanctam per aliquantulum temporis spatium profanis gentium ritibus ancillari, quam illos diutius florere, quos ab illicitis nullius honestatis compescebat respectus. Hanc autem futuræ demolitionis instantiam casus prænosticabant diversi, fames scilicet valida, terræ motus frequens, tam lunæ etiam quam solaris defectus; sed et ventus ille validus, quam de planetarum concursu cum mortalitate et aeris intemperie astronomi Tholetani ex stellarum inspectione prænuntiaverant futurum, in hujus rei significationem procul dubio commutatus migravit; vere enim ventus erat validus, qui quatuor mundi cardines concussit, ac orbem universum ex gentibus excitandum in seditiones et prælia ac terræ sanctæ exitium præmonstravit. Mansit autem sub potestate inimicorum Christi civitas sancta Hierusalem et terra promissionis tota, cum vivifica cruce Dominica, per annos quadraginta duos, usque in annum præsentem, qui est ab incarnatione Domini millesimus ducentesimus vicesimus nonus, quando venit tempus miserendi Domini, ut respiceret in orationes humilium et reædificaret Syon, ut videretur in gloria sua, in loco videlicet sanctæ nativitatis, passionis et resurrectionis suæ, et audiret gemitus compeditorum et absolveret filios peremptorum. Vere et absque omni ambiguitate audivit Dominus gemitus compeditorum in hac restitutione terræ sanctæ, quæ istis diebus facta est per diligentiam imperatoris Frederici, cooperante clementia divina; dum per pactum inter ipsum habitum et Babyloniæ Soldanum omnes captivi, qui erant in paganismo compediti et ad vilis- A.D. 1229.

A.D. 1229. sima quælibet servitutis genera addicti, modo a jugo servitutis liberati venerunt in sanctam civitatem Hierusalem et apparuerunt multis, et, factis orationibus in locis venerabilibus sanctæ civitatis, reversi sunt per diversas orbis partes in regiones suas, laudantes et benedicentes Deum in omnibus, qui audierant et viderant, quæ fecit Dominus mirabiliter et ostendit eis.

De reconciliatione sanctæ civitatis Hierusalem et aliorum locorum.

Ingressus est igitur, ut diximus, sanctam civitatem Hierusalem exercitus Christianus, et patriarcha cum episcopis suis suffraganeis mundificavit templum Domini et ecclesiam sancti sepulchri, sanctæque resurrectionis ejusdem, cum aliis ecclesiis venerabilibus civitatis; abluentes pavimentum et parietes aqua benedicta, et agentes processiones in hymnis et canticis, reconciliaverunt Deo loca universa diuturnis infidelium sordibus prophanata; verum quamdiu imperator, qui excommunicatus erat, intra urbis mœnia moram fecit, nullus prælatorum in ea missam celebrare præsumpsit. Magister tamen Walterus, frater quidam de ordine Prædicatorum, vir religiosus, providus ac discretus, qui a domino papa officium prædicationis in exercitu Christi susceperat, quod multo jam tempore feliciter impleverat, celebravit divina in ecclesiis suburbanis, unde devotionem fidelium plurimum excitavit. Deinde prælatis singulis, tam minoribus quam majoribus, ac viris religiosis, ecclesiis suis sibi restitutis et possessionibus antiquis, gaudentibus cunctis super donis cælestibus, quæ præter spem omnium acciderant, intenderunt unanimiter cum peregrinis omnibus ad reædificationem civitatis, et muros cum fossatis, turresque cum propugnaculis, magnis sumptibus ac studiosis laboribus reparantes; nec solum acta sunt hæc in civitate sancta Hierusalem, sed et in omnibus civitatibus et castellis illius terræ,

quam Dominus Jesus Christus suis sanctis pedibus calcavit et suo sacro sanguine consecravit. A.D. 1229.

Hic ponuntur quidam excessus, in quibus papa ostendit imperatorem esse reum.

Venit eodem tempore in Angliam magister Stephanus, domini papæ capellanus et nuntius ad regem Anglorum, missus ut colligeret decimas domino papæ a nuntiis ipsius regis Romæ promissas ad guerram suam sustinendam contra imperatorem Romanorum susceptam; audierat enim idem papa de imperatore præfato multa detestanda, quæ faciebat contra legem Christianam, quorum tenorem in scriptum redigens per diversas orbis partes literis apostolicis publicare curavit. Proposuit[1] contra eum in primis, quod in die annunciationis beatæ Mariæ, cum esset excommunicatus, intravit ecclesiam sancti sepulchri in Hierusalem et ibi ante majus altare propria manu sese coronavit, et ita coronatus resedit in cathedra patriarchatus et ibi prædicavit populo, excusando malitiam suam et accusando ecclesiam Romanam, imponens ei, quod injuste processerat contra eum; et sic egressus ab ecclesia in comitatu satellitum suorum, sine omni persona ecclesiastica, portavit coronam usque ad palatium Hospitalis. Item in palatio suo Achonensi fecit convivari Saracenos, et fecit eis habere mulieres Christianas saltatrices ad ludendum coram eis, et[2] ut dicebatur, commiscebantur eis. Item, fœdus quod iniit cum Soldano, nemo scivit qua conditione tractatum fuit inter eos, nisi ipse solus; veruntamen manifeste videbatur, quod magis approbaret, secundum quod perpendi poterat per gestus exteriores, legem Sarace-

[1] Proponit in C. | [2] Quæ etiam in C.

A.D. 1229. norum, quam legem fidei nostræ, quia in multis ritus ipsorum imitatus est. Item, in scripto quod est inter ipsum et Soldanum, quod lingua Arabica appellatur "mosepha," continetur, quod, durantibus treugis, ipse juvabit eum contra omnes homines Christianos et Saracenos, et e converso Soldanus ipsum. Item, spoliavit canonicis sanctæ crucis in Achon a quibusdam redditibus, quos recipere debebant in portu Achonensi. Item, spoliavit archiepiscopum Nichossiensem in Cypro. Item, protexit quendam episcopum Suraniorum potentia seculari, contra patriarcham, ab excommunicato et schismatico ordinatum. Item, spoliavit canonicos sancti Sepulchri oblationibus ipsius sepulchri, et patriarcham oblationibus Calvariæ loci et loci Golgatha, et canonicos sancti Templi oblationibus suis, et per manus satellitum suorum fecit omnes oblationes istas colligere, propter quod factum frater Walterus excommunicavit eum in civitate Hierosolymorum et omnes satellites suos. Item, in die Palmarum prædicatores de pulpito, ubi prædicabant, viliter et violenter fecit dejici et crudeliter tractari et incarcerari. Item, infra passionem Domini obsedit patriarcham et episcopos Wintoniensem et Exoniensem et Templarios in domibus suis, et, cum vidisset se non posse prævalere, confusus dimisit. His igitur de causis, licet aliæ non desint, quicquid egit in terra sancta pro nihilo reputans dominus papa movit guerram contra ipsum, asserens justum esse et fidei Christianæ necessarium, ut tam validus ecclesiæ persecutor a fastu imperii depellatur; et, quod his omnibus detestabilius est, contra matrem suam sanctam Romanam ecclesiam tam gravem excitavit persecutionem, quod castella ejus cum terris et possessionibus occupavit, et velut hostis publicus detinet occupatas.

De decimis Gregorio papæ ab Anglia collatis.

Per idem tempus, cum magister Stephanus, domini papæ cancellarius [1] et nuntius, regi Anglorum negotia ipsius papæ et sui causam adventus ostendisset, fecit rex convenire apud Westmonasterium Dominica, qua cantatur "Misericordia Domini," archiepiscopos, episcopos, abbates, priores, Templarios, Hospitalarios, comites, barones, ecclesiarum rectores, et qui de se tenebant in capite, ad locum præfixum et diem, ut audirent negotia memorata et de rerum exigentiis communiter tractarent ibidem. Omnibus igitur congregatis, tam laicis quam prælatis, et eorum subjectis, magister Stephanus coram omnibus recitavit literas domini papæ, in quibus exigebat decimas omnium rerum mobilium de tota Anglia, Hibernia et Wallia, ab universis laicis et clericis, ad guerram suam sustinendam, quam contra Romanum imperatorem susceperat Fredericum. Ostendit autem in literis memoratis, quod ipse solus hanc expeditionem susceperat pro universali ecclesia, quam dictus imperator jam diu excommunicatus et rebellis subvertere nititur, sicut evidentibus apparet indiciis; unde, divitiæ sedis apostolicæ cum non sufficiant ad ipsum exterminandum, necessitate compulsus ab universis ecclesiæ filiis implorat auxilium, per quod expeditionem inchoatam et in parte jam feliciter prosperatam perducere valeat ad desideratum effectum. Persuadet denique dominus papa, in conclusione negotii, singulis ecclesiæ membris, quatenus sicut filii naturales ecclesiæ Romanæ, quæ mater est omnium ecclesiarum, potenter subveniant, ne, quod absit, ipsa deficiente, membra cum capite succumbere videantur. His et aliis in hunc modum in authentico domini papæ patenter expressis, persuasit magister Stephanus omnibus qui aderant, ut consen- A.D. 1229.

[1] Capellanus in C.

A.D. 1229. tirent, allegans honorem et commodum; quæ possent[1] exinde obtemperantibus provenire. Rex autem Anglorum, a quo cæteri omnes sperabant habere defensionis auxilium, qui Romæ per procuratores suos, ut supradictum est, ad decimas solvendas fuerat obligatus, non potuit contradicere; et, cum nihil responderet, visus est tacendo consensum præbere. Comites vero et barones ac laici omnes plane decimas se daturos contradixerunt, nolentes baronias suas vel laicas possessiones Romanæ ecclesiæ obligare. Episcopi quoque, abbates, priores et alii ecclesiarum prælati, post trium vel quatuor dierum deliberationem et murmurationem non modicam, tandem consenserunt, metuentes excommunicationis sententiam vel interdicti sibi inferri, si mandatis apostolicis obviarent. Tunc magister Stephanus prælatis omnibus literas domini papæ procuratorias ostendit, quibus idem papa ipsum ad dictas decimas colligendas procuratorem constituerat, ut non secundum taxationem factam in vicesima, quæ paulo ante regi data fuerat pro libertatibus obtinendis, sed secundum quod melius possunt, ad commodum domini papæ, et uberius omnia bona et mobilia singulorum taxari; videlicet de omnibus redditibus, proventibus, fructibus carrucarum, oblationibus, decimis, nutrimentis animalium et fructibus, et de omnibus obventionibus ecclesiarum vel aliarum possessionum, quocumque nomine censeantur, non aliquibus debitis vel expensis aliqua occasione deductis. Habuit etiam ex eisdem literis auctoritatem contradictores excommunicandi et ecclesias interdicendi; unde, constitutis procuratoribus suis in singulis comitatibus regni, omnes illos excommunicavit, qui circa decimas ipsas reddendas vel taxationem faciendam per se, vel per alium, colludium, pactum iniquum, subtractionem vel fraudem aliquam duxerint faciendam. Et, quoniam negotium festinum

[1] Qui posset in D.

exigebat auxilium, prælatis omnibus et aliis sub pœna excommunicationis indixit, ut vel mutuo, vel alio quocumque modo, pecuniam perquisitam sibi traderent indilate, ut eam domino papæ incontinenti transmitterent, eandem postmodum, decimis singulorum rite taxatis, plenarie recepturi. Erat enim idem papa tot et tantis involutus debitis, ut, unde bellicam quam susceperat expeditionem sustineret, penitus ignoraret. Et sic soluto concilio, murmurantibus cunctis, recesserunt. A.D. 1229.

De exactione gravissima dictarum decimarum.

Et, his ita gestis, misit incontinenti literas suas magister Stephanus ad singulos episcopos, abbates, priores et cujuscumque professionis viros religiosos regni, sub pœna interdicti et excommunicationis præcipiens, ut tali die tantam pecuniæ summam sibi transmitterent de moneta ad pondus denarii probata et nuper fabricata, ut inde creditoribus domini papæ satisfacere posset et ipsi pœnas evaderent interdicti; erat enim in hujus rei exsecutione adeo improbus exactor, ut etiam de frugibus autumni futuri, quæ adhuc in herba crescebant, singulos compelleret decimarum sibi pretium exhibere. Prælati vero, aliud remedium non habentes, calices eucharistias, et alia sacra altaris vasa, quædam[1] vendiderunt, nonnulla in pignus sub fœnore posuerunt. Continuis maledictionibus, sed occultis, repleta est terra, imprecantibus cunctis, quod nunquam talis exactio suis fiat exactoribus fructuosa. Solus comes Cestrensis Ranulphus, nolens terram suam redigere in servitutem, non permisit de feodo suo viros religiosos vel clericos decimas memoratas conferre, quamvis Anglia et Wallia, Scotia et Hibernia ad solutionem compellantur. Hoc autem

[1] Quidam in D.

A.D. 1229. multis in hac decimatione solatium præstabat et levamen, quod regna transmarina et longe posita non sunt ab ista exactione quieta. Cumque tandem istarum plenitudo divitiarum ad summum pontificem pervenisset, ipse Johanni de Breisnes et aliis militiæ suæ principibus ita affluenter eas distribuit, quod graviter cessit in damnum imperatoris, dum municipia ejus et castella in ejus absentia subvertebant.

Eodem anno magister Robertus de Bingeham, Saresbiriensis electus, apud Septoniam munus consecrationis suscepit, sexto kalendas Junii, per manum Willelmi, Wigorniensis episcopi, adstantibus episcopis, Jocelino Bathoniensi, et Alexandro Coventrensi.

Eodem tempore rex Anglorum Henricus, in die Pentecostes, Johannem filium Huberti, Angliæ justiciarii, cingulo militari donavit tertio nonas Junii.

De consecratione Richardi Cantuariensis, Rogeri Londinensis et Hugonis Eliensis, episcoporum.

Eodem tempore, in die sanctæ Trinitatis, convenientibus Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis apud eandem civitatem, consecratus est magister Richardus, Cantuariensis electus, per manum Henrici, Roffensis episcopi, sine pallio, ita quod non licuit ei vel ordines celebrare vel ecclesias dedicare. Consecrati sunt etiam cum eo eadem die, per ministerium ejusdem episcopi,[1] ante majus altare in ecclesia sanctæ Trinitatis, Rogerus electus Londoniensis et Hugo Eliensis, quarto idus Junii.

De magno apparatu regis Anglorum ad transfretandum congregato.

Sub eisdem diebus, instante festo sancti Michaelis, rex Anglorum Henricus congregavit apud Portesmue totam nobilitatem regni Angliæ, comites, videlicet,

[1] Wanting in C.

barones et milites, cum tanta equitum ac peditum turba, quantam nullus antecessorum suorum aliquo credetur[1] tempore congregasse; ubi etiam venerunt ad eum de regionibus Hiberniæ, Scotiæ, Walliæ et Galwalliæ tanta militum et armatorum multitudo, quod admirationi omnibus habebantur; proposuit namque rex cum tanta armatorum copia transfretare, ut terras, quas pater amiserat, in suum dominium revocaret. Demum, cum principes et mareschalli militiæ regis ad naves venissent, ut victualia ingererent et arma, adeo paucas invenerunt naves, ut non sufficerent ad medietatem exercitus transferendum; quod verbum cum ad regis notitiam pervenisset, iratus est vehementer et crimen totum in Hubertum de Burgo, justiciarium, refundere curavit, et, audientibus cunctis, vocavit eum senem proditorem, improperans ei, quod hunc procuravit defectum pro quinque millibus marcis, quas a regina Francorum acceperat, ut suum propositum impediret, et gladium quasi furia invectus rex educens voluit justiciarium interficere; sed comes Cestrensis Ranulphus, et alii qui aderant, sese interponentes ipsum a mortis discrimine servaverunt; at ille a regis præsentia se subtraxit, donec iram rex depositam animi mitigaret. Applicuit interea in portu illo comes Britanniæ Henricus septimo idus Octobris, qui regem conducere debuit in terram suam sub salvo conductu,[2] sicut condictum fuerat inter eos et sacramento firmatum; sed idem comes, cum aliis sapientibus de exercitu, regi dederunt consilium, ut negotium differret inceptum usque ad sequens Pascha, quia periculosum erat tempore hyemali iter tam arduum expedire; quo audito, rex licentiam dedit omnibus ad propria revertendi, et justiciarius cum rege pacificatus est. Comes autem Britanniæ regi fecit homagium contra omnes homines de Britannia; et rex reddidit ei totum jus

A.D. 1229.

[1] Creditur in C.

[2] Condictum in D.

A.D. 1229 suum in Anglia, et, datis ei quinque millibus marcis ad custodiam terræ suæ, remisit eum in regionem suam.

Eodem anno Richardus, Cantuariensis archiepiscopus, pallium sibi a domino papa transmissum suscepit nono kalendas Decembris, et apud Cantuariam in ecclesia cathedrali, præsente rege et suffraganeis episcopis, divina cum ipso pallio celebravit.

De quodam fœneratore male mortuo.

Erat hoc tempore in minori Britannia fœnerator quidam, qui pecuniam suam tribuens ad usuram immensum nummorum congregavit acervum. Hic, cum multotiens ab episcopo[1] loci increparetur, quod non licebat sibi de usuris rem augere, noluit audire episcopum, sed, licet non recte, strenuus rem augebat; cumque tandem ab episcopo incorrigibilis videretur, excommunicavit eum et ab unitate fidelium segregavit, quod ille parvipendens excommunicatus non multo post vitam miserabiliter terminavit. Quo sine viatico et confessione defuncto, uxor ejus et filii venerunt ad presbyterum villæ, rogantes ut corpus defuncti more ecclesiastico sepeliret; presbyter autem hoc facere recusavit, eo quod excommunicatus decessit, præcipiens ut in bivio extra villam sepelirent eum. Uxor autem defuncti hoc audiens venit ad comitem cum filiis, querimoniam coram eo deponens, quod presbyter ille parochianum defunctum noluit sepelire, causam reticens, quod excommunicatus obiisset. At comes contra presbyterum in iram versus jussit ministris suis, ut euntes ad presbyterum ex parte sua præciperent, quatenus mortuum sepeliret; quod si facere contradiceret, ipsum vivum cum mortuo sepelirent ligatum. Hoc cum factum fuisset, omnes

[1] Wanting in C.

episcopi Britanniæ ipsum comitem sub anathemate concluserunt; unde suborta inter eos discordia, episcopi illi a comite omnes in exilium sunt expulsi, et comes excommunicatus remansit, donec sententia confirmaretur a papa. A.D. 1229.

Quod Fredericus, Romanorum imperator, reversus est in terram suam.

Eodem anno, cum Fredericus, Romanorum imperator, terram sanctam Christianitati restituisset et treugas decennales a Soldano Damasci impetratas juramento hinc inde confirmasset, in die inventionis sanctæ Crucis naves ascendit, ut, transito mari Mediterraneo, reverteretur in terram suam; sed quoniam audierat, quod a Johanne de Breisnes insidiæ sibi parabantur in portubus cismarinis, inconsulte timuit applicare, et, ne de ejus captione gauderent inimici illius, in tuto loco applicuit, præmissis exploratoribus suis, qui conduxerunt illum ad portum securitatis et salutis. Cum autem prospere in Sicilia applicuisset cum modico comitatu, audivit quod æmuli ejus jam castella multa subjugaverant et municipia, et quod etiam per terras imperii liberum haberent discursum, cum non esset qui eis obviaret; sed, cum tandem ejus divulgaretur adventus, confluebant ad eum homines imperii naturales, qui per fidelitatem ei fuerunt astricti, quibus vallatus et ex aliis adventantibus confortatus audacter prorupit in hostes et terras amissas ac castra cœpit paulatim revocare.

Quod rex Anglorum ad Natale fuit apud Eboracum.

Anno Domini MCCXXX. rex Anglorum Henricus ad Natale tenuit curiam suam cum rege Scotorum apud Eboracum, quem ad illud festum invitaverat, præsente archiepiscopo civitatis, cum comitibus, baronibus, A.D. 1230.

A.D. 1230. militibus et familia magna nimis, ubi dicti reges multa distribuebant festiva suis militibus indumenta. Rex autem Anglorum prodiga liberalitate regi Scotorum contulit equos pretiosos, cum annulis multis ac gemmis; atque, festo per triduum continuato, epulabantur quotidie splendide, tantam solemnitatem in exultatione et lætitia celebrantes. Die autem quarto, concione soluta, rex Scotorum in suam revertitur regionem,[1] rex Anglorum Londonias properabat.

Contigit eodem tempore, in die scilicet conversionis sancti Pauli, in urbe Londoniarum, dum episcopus civitatis in ecclesia cathedrali ante majus altare staret infulatus ad celebrandum divina, præsente populo civitatis ob honorem beati Pauli congregato, quod tanta subito in aere facia est nubium densitas et solaris obnubilatio claritatis, ut vix socius socium in ecclesia videre posset. Admirantibus cunctis et diem judicii suspectum habentibus, facta est repente tonitrui adeo horribilis super ecclesiam concussio, ut ipsa ecclesiæ fabrica tota cum turri eminentissima super capita omnium ruere videretur. Ex illa autem collisione nubium tanta fulminis exivit coruscatio, ut tota ecclesia intus ignea videretur; nec defuit fœtor inter hæc omnia, sed ita intolerabilis habebatur, ut omnes qui aderant exstingui timerent, sicque ad millia utriusque sexus hominum, qui in ecclesia erant, nihil verius quam mortem suspicantes, rapido cursu monasterio exierunt attoniti et corruentes in terram sine sensu aliquandiu permanserunt. Solus ex omni multitudine episcopus, cum uno tantum diacono, ante majus altare sacris vestibus indutus remansit intrepidus exspectans Domini voluntatem. Aere tandem purgato, cum omnis multitudo evadendi fiduciam concepisset et ecclesiam iterum fuisset ingressa, episcopus residuum missæ devote complevit. Facta est

[1] Et inserted in C.

autem super hoc casu totius civitatis non modica admiratio, metuentibus cunctis, ne magnum aliquid et insolitum prognosticaret futurum. A.D. 1230.

Eodem anno, tempore Quadragesimali, imperator Romanus contra hostes suos ita invaluit, quod castra sua et jura omnia ad imperium spectantia potenter revocavit; quoscumque in castellis suis ex adversariis cepit, aut vivos excoriavit, aut patibulo suspendit. Johannes vero de Breisnes, qui hostis ejus erat publicus, metuens incidere in manibus illius, fugit in Gallias ad natale solum. Et sic, mediantibus amicis et viris religiosis, statutæ sunt treugæ inter dominum papam et ipsum imperatorem, quousque in aliquam pacis formam convenirent.

Per idem tempus Willelmus de Brausia, vir nobilis et potens, a Loelino, principe Walliarum, patibulo suspensus est mense Aprilis, cum uxore ejus, ut dicebatur, in adulterio deprehensus.

Eodem tempore, ad exactionem regis, archiepiscopi, episcopi, abbates et priores per Angliam totam regi eidem pecuniam dederunt non modicam, quasi per eam subtracta patri suo jura posset revocare in partibus transmarinis. Cives Londonienses pro eodem negotio ad redemptionem gravissimam sunt compulsi; Judæi etiam tertiam partem rerum suarum omnium, vellent nollent, regi persolverunt.

Quod rex Anglorum cum exercitu transiit in Britanniam.

Rex Anglorum Henricus in solemnitate Paschali apud Radingum congregavit exercitum copiosum valde, omnium videlicet nobilium regni, qui sibi debebant servitium militare, et aliorum innumerabilium ex regionibus diversis, qui inde castra movens ad portum de Portesmue pridie kalendas Maii cum universa multi-

A.D. 1230. tudine sua naves ascendit. Rex autem,[1] procurantibus nautis suis, in Britannia applicuit apud sanctum Mauloum quinto nonas Maii; multi quoque de exercitu regem sequi non valentes diversis applicuerunt in locis, sed, Deo id procurante, absque læsione ac rerum diminutione omnes ad regem in Britannia pervenerunt. Comes autem Britanniæ regem reverenter et cum honore suscipiens tradidit ei municipia regionis illius et castella, nobilesque Britanniæ multi ad eum venientes homagia fecerunt et fidelitatem ei juraverunt; Andreas tamen de Viteri, et alii viri nobiles pauci, ad fidelitatem regis venire contemnentes munierunt castra sua alimentis et ad pugnam sese viriliter præparabant. Rex autem Francorum, cum de adventu regis Anglorum certitudinem didicisset, congregavit exercitum valde copiosum, atque micantibus undique scutis et vexillis ad Andegavensem pervenit civitatem, ubi castrametatus ibi moram protraxit non modicam, ut progressum regis Anglorum in Pictaviam præpediret. Rex vero Anglorum dum apud urbem Nannatensem majorem exspectabat adhuc numerum ex diversis partibus adventantium armatorum, rex Francorum cum exercitu suo quoddam debile municipium Hodum appellatum obsedit, quod ab urbe Nannetis quatuor leucis vix distabat, atque levi conatu illud cepit et subvertit, et ad Andegavensem rediit civitatem.

Eodem anno facta est eclipsis solis, contra morem, summo mane confestim post ortum suum, pridie idus Maii, in Rogationibus, scilicet feria tertia, ita quod agricolæ et alii multi, labores mane inchoatos propter nimiam obscuritatem relinquentes, stratum repetere et iterum sese sopori dare decreverunt, sed tandem, quasi post unius horæ spatium, multis admirantibus, sol consuetam obtinuit claritatem.

[1] Wanting in C.

Eodem tempore dux Saxoniæ, et regis Anglorum consanguineus, veniens in Angliam a civibus Londoniensibus honorifice susceptus est; erat autem idem dux homo tantæ proceritatis et longitudinis, ut, cunctis admirantibus et quasi ad spectaculum accurrentibus, visum ex ipsius intuitu refecerunt. A.D. 1230.

END OF VOL. II.

U 51972. B B

LONDON: Printed by Eyre and Spottiswoode,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
For Her Majesty's Stationery Office.
[8433.—750.—12/87.]

CATALOGUE

OF

ENGLISH, SCOTCH, AND IRISH RECORD PUBLICATIONS,

REPORTS OF THE HISTORICAL MANUSCRIPTS COMMISSION,

AND

ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS,

Printed for

HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,

And to be purchased,

Either directly or through any Bookseller, from

EYRE AND SPOTTISWOODE, EAST HARDING STREET, FLEET STREET, E.C., or

ADAM AND CHARLES BLACK, 6, NORTH BRIDGE, EDINBURGH; or

HODGES, FIGGIS, & Co., 104, GRAFTON STREET, DUBLIN.

CONTENTS.

Page

Calendars of State Papers, &c. - - - - - - 3

Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland during the Middle Ages - - - - - - - - - 9

Publications of the Record Commissioners, &c. - - - - 27

Works Published in Photozincography - - - - - 29

Historical Manuscripts Commission - - - - - - 31

Reports of the Deputy Keeper of the Public Records - - - 35

Scotch Record Publications - - - - - - - - 39

Irish Record Publications - - - - - - - - 40

ENGLAND.

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[IMPERIAL 8vo., cloth. *Price* 15*s*. each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although "the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most "complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although "they are of the greatest value in a historical and constitutional point of view, "yet they are comparatively useless to the public, from the want of proper "Calendars and Indexes." Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few Persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls:—

CALENDARIUM GENEALOGICUM; for the Reigns of Henry III. and Edward I. *Edited by* CHARLES ROBERTS, Esq., Secretary of the Public Record Office, 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGNS OF EDWARD VI., MARY, ELIZABETH, and JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* ROBERT LEMON, Esq., F.S.A. (Vols. I. and II.), *and by* MARY ANNE EVERETT GREEN, (Vols. III.–XII.). 1856–1872.

Vol. I.—1547–1580.
Vol. II.—1581–1590.
Vol. III.—1591–1594.
Vol. IV.—1595–1597.
Vol. V.—1598–1601.
Vol. VI.—1601–1603, with Addenda, 1547–1565.
Vol. VII.—Addenda, 1566–1579.
Vol. VIII.—1603–1610.
Vol. IX.—1611–1618.
Vol. X.—1619–1623.
Vol. XI.—1623–1625, with Addenda, 1603–1625.
Vol. XII.—Addenda, 1580–1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566-67; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries; numerous designs against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession; the Gunpowder plot; the rise and fall of Somerset; the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward

Coke; the rise of the Duke of Buckingham, &c., and numerous other subjects, few of which have been previously known.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., (Vols. I.–XII.); *by* JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., and WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.); and *by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vols. XIV.–XVII.). 1858–1882.

Vol. I.—1625–1626.
Vol. II.—1627–1628.
Vol. III.—1628–1629.
Vol. IV.—1629–1631.
Vol. V.—1631–1633.
Vol. VI.—1633–1634.
Vol. VII.—1634–1635.
Vol. VIII.—1635.
Vol. IX.—1635–1636.
Vol. X.—1636–1637.
Vol. XI.—1637.
Vol. XII.—1637–1638.
Vol. XIII.—1638–1639.
Vol. XIV.—1639.
Vol. XV.—1639–1640.
Vol. XVI.—1640.
Vol. XVII.—1640–41.
Vol. XVIII.—1641–43.

This Calendar presents notices of a large number of original documents of grea value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers, many hitherto unknown.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1875–1885.

Vol. I.—1649–1649.
Vol. II.—1650.
Vol. III.—1651.
Vol IV.—1651–1652.
Vol. V.—1652–1653.
Vol. VI.—1653–1654.
Vol. VII.—1654.
Vol. VIII.—1655.
Vol. IX.—1655–1656.
Vol. X.—1656–1657.
Vol. XI.—1657–1658.
Vol. XII.—1658–1659.
Vol. XIII.—1659–1660.

This Calendar is in continuation of those during the reigns from Edward VI. to Charles I., and contains a mass of new information.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. 1860–1866.

Vol. I.—1660–1661.
Vol. II.—1661–1662.
Vol. III.—1663–1664.
Vol. IV.—1664–1665.
Vol. V.—1665–1666.
Vol. VI.—1666–1667.
Vol. VII.—1667.

CALENDAR OF HOME OFFICE PAPERS OF THE REIGN OF GEORGE III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. Vols. I. and II. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. 1878–1879. Vol. III. *Edited by* RICHARD ARTHUR ROBERTS, Esq., Barrister-at-Law. 1881.

Vol. I.—1760 (25 Oct.)–1765.
Vol. II.—1766–1769.
Vol. III.—1770–1772.

These are the first three volumes of the modern series of Domestic Papers, commencing with the accession of George III.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509–1589.

Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589–1603; an Appendix to the Scottish Series, 1543–1592; and the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

These volumes relate to Scotland, between 1509 and 1603. In the second volume are Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568–1587.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland); *continued by* GUSTAVUS FREDERICK HANDCOCK, Esq. 1875–1886.

Vol. I.—1171–1251.
Vol. II.—1252–1284.
Vol. III.—1285–1292.
Vol. IV.—1293–1301.
Vol. V.—1302–1307.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860–1885.

Vol. I.—1509–1573.
Vol. II.—1574–1585.
Vol. III.—1586–1588.
Vol. IV.—1588–1592.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872–1880.

Vol. I.—1603–1606.
Vol. II.—1606–1608.
Vol. III.—1608–1610.
Vol. IV.—1611–1614.
Vol. V.—1615–1625.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office, London.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. 1860–1884.

Vol. I.—America and West Indies, 1574–1660.
Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513–1616.
Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617–1621.
Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622–1624.
Vol. V.—America and West Indies, 1661–1668.
Vol. VI.—East Indies, 1625–1629.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London (Vols. I.–IV.); and *by* JAMES GAIRDNER, Esq., (Vols. V., VI., VII., VIII., and IX.) 1862–1886.

Vol. I.—1509–1514.
Vol. II. (in Two Parts)—1515–1518.
Vol. III. (in Two Parts)—1519–1523.
Vol. IV.—Introduction.
Vol. IV., Part 1.—1524–1526.
Vol. IV., Part 2.—1526–1528.
Vol. IV., Part 3.—1529–1530.
Vol. V.—1531–1532.
Vol. VI.—1533.
Vol. VII.—1534.
Vol. VIII.—1535, to July.
Vol. IX.—1535, Aug. to Dec.
Vol. X.—1536, Jan. to June.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordnance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547–1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, &c. 1861.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Mary, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553–1558. *Edited by* W. B. Turnbull, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, &c. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest. The Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merit a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. These volumes treat only of the relations of England with foreign powers.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.–VII.), and Allan James Crosby, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII.–XI.) 1863–1880.

Vol. I.—1558–1559.
Vol. II.—1559–1560.
Vol. III.—1560–1561.
Vol. IV.—1561–1562.
Vol. V.—1562.
Vol. VI.—1563.
Vol. VII.—1564–1565.
Vol. VIII.—1566–1568.
Vol. IX.—1569–1571.
Vol. X.—1572–1574.
Vol. XI.—1575–1577.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Elizabeth. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. 1868–1883.

Vol. I.—1557–1696.
Vol. II.—1697–1702.
Vol. III.—1702–1707.
Vol. IV.—1708–1714.
Vol. V.—1714–1719.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State, grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

Calendar of the Carew Papers, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and William Bullen, Esq. 1867–1873.

Vol. I.—1515–1574.
Vol. II.—1575–1588.
Vol. III.—1589–1600.
Vol. IV.—1601–1603.
Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.
Vol. VI.—1603–1624.

The Carew Papers relating to Ireland, in the Lambeth Library, are unique and of great importance to all students of Irish history.

Calendar of Letters, Despatches, and State Papers, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* G. A. Bergenroth. 1862–1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485–1509.
Vol. II.—Hen. VIII.—1509–1525.
Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katherine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873–1886.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525–1526.
Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.—1527–1529.
Vol. IV., Part 1.—Hen. VIII.—1529–1530.
Vol. IV., Part 2.—Hen. VIII.—1531–1533.
Vol. IV., Part 2.—*continued.*—Hen. VIII.—1531–1533.
Vol. V., Part 1.—Hen. VIII.—1534–1536.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864–1884.

Vol. I.—1202–1509.
Vol. II.—1509–1519.
Vol. III.—1520–1526.
Vol. IV.—1527–1533.
Vol. V.—1534–1554.
Vol. VI., Part I.—1555–1556.
Vol. VI., Part II.—1556–1557.
Vol. VI., Part III.—1557–1558.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FŒDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.–Edw. III. 1066–1377. Vol. II.—Ric. II.–Chas. II. 1377–1654. Vol. III., Appendix and Index. 1869–1885.

The "Fœdera," or "Rymer's Fœdera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fœdera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price* 2*s.* 6*d.*

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price* 2*s.* 6*d.*

In the Press.

Calendar of State Papers and Manuscripts, relating to English Affairs, preserved in the Archives of Venice, &c. Vol. VII.—1559, &c.

Calendar of Letters, Despatches, and State Papers, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* Don Pascual de Gayangos. Vol. V., Part 2.—1537, &c.

Calendar of State Papers, Domestic Series, during the Commonwealth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Mary Anne Everett Green. Vol. XIV.

Calendar of State Papers relating to Ireland, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Hans Claude Hamilton, Esq., F.S.A. Vol. V.—1592, &c.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A. Vol. XIX.—1644, &c.

Calendar of State Papers, Colonial Series, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. Noel Sainsbury, Esq. Vol. VII.—America and West Indies, 1669, &c.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. Vol. VI.—1720, &c.

Calendar of Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* James Gairdner, Esq. Vol. XI.—1536.

In Progress.

Calendar of State Papers, Domestic Series, during the Commonwealth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Mary Anne Everett Green. Vol. XV.

Calendar of Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* James Gairdner, Esq. Vol. XII.—1537.

Calendar of State Papers, Colonial Series, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. Noel Sainsbury, Esq. Vol. VIII.—East Indies, 1630, &c.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. Vol. VII.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A. Vol. XX.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[Royal 8vo. half-bound. *Price* 10*s.* each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, and conducive to the advancement of historical and constitutional knowledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

1. The Chronicle of England, by John Capgrave. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

   Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. Chronicon Monasterii de Abingdon. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1858.

   This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. Lives of Edward the Confessor. I.—La Estoire de Seint Aedward le Rei II.—Vita Beati Edvardi Regis et Confessoris. III.—Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1858.

   The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., probably written in 1245, on the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. Monumenta Franciscana. Vol. I.—Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam. Adæ de Marisco Epistolæ. Registrum Fratrum Minorum Londoniæ. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vol. II.—De Adventu Minorum; re-edited, with additions. Chronicle of the Grey Friars. The ancient English version of the Rule of St. Francis. Abbreviatio Statutorum, 1451, &c. *Edited by* Richard Howlett, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1858, 1882.

The first volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It was the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed. The second volume contains materials found, since the first volume was published, among the MSS. of Sir Charles Isham, and in various libraries.

5. Fasciculi Zizaniorum Magistri Johannis Wyclif cum Tritico. Ascribed to Thomas Netter, of Walden, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. *Edited by* the Rev. W. W. Shirley, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford. 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written, the disputes of the schoolmen had been extended to the field of theology, and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. The Buik of the Croniclis of Scotland; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece; by William Stewart. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. B. Turnbull, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true; and the chronicle reflects the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. Johannis Capgrave Liber de Illustribus Henricis. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three parts, each having a separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, from the election of Henry I. the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, from the accession of Henry I. in 1100, to 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world. Capgrave was born in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for which period his work is of some value.

8. Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis, by Thomas of Elmham, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. *Edited by* Charles Hardwick, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name

9. Eulogium (Historiarum sive Temporis): Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum. Vols. I., II., and III. *Edited by* F. S. Haydon, Esq., B.A. 1858–1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH: Bernardi Andreæ Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest are given in an appendix.

11. MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH. I.—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. II.—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. III.—Elmhami Liber Metricus de Henrico V. *Edited by* CHARLES A. COLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A life by Robert Redman; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III., Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859–1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the 12th, 13th, 14th, and early part of the 15th centuries. The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the 14th century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the 12th, 13th, and early part of the 14th centuries.

13. CHRONICA JOHANNIS DE OXENEDES. *Edited by* Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and comes down to 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the Kingdom, not to be elsewhere obtained. Some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859–1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. The "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., of ROGER BACON. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologiæ.*"

16. BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANGLICANA; 449–1298: necnon ejusdem Liber de Achiepiscopis et Episcopis Angliæ. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales. *Edited by* the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.

This work, also known as "The Chronicle of the Princes of Wales," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. A Collection of Royal and Historical Letters during the Reign of Henry IV. 1399–1404. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation ; to which it will materially contribute.

19. The Repressor of over much Blaming of the Clergy. By Reginald Pecock, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by* Churchill Babington, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Pecock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church ; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Pecock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. Annales Cambriæ. *Edited by* the Rev. John Williams ab Ithel, M.A. 1860.

These annals, which are in Latin, commence in 447, and come down to 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout, though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. The Works of Giraldus Cambrensis. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V., VI., and VII. *Edited by* the Rev. James F. Dimock, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861–1877.

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The Topographia Hibernica (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in 1183, the second in 1185-6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the Topographia of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country ; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The Expugnatio Hibernica was written about 1188 and may be regarded rather as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history. Vol. VI. contains the Itinerarium Kambriæ et Descriptio Kambriæ : and Vol. VII., the lives of S. Remigius and S. Hugh.

22. Letters and Papers illustrative of the Wars of the English in France during the Reign of Henry the Sixth, King of England. Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861–1864.

These letters and papers are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Depôt des Archives, in Paris. They illustrate the policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and other provinces of France acquired by Henry V. Here may be traced, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared for its final overthrow.

23. The Anglo-Saxon Chronicle, according to the several Original Authorities. Vol. I., Original Texts. Vol II., Translation. *Edited and translated*

by BENJAMIN THORPE, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This chronicle, extending from the earliest history of Britain to 1154, is justly the boast of England; no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGNS OF RICHARD III. AND HENRY VII. Vols. I. and II. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1861–1863.

The papers are derived from the MSS. in Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from them is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. LETTERS OF BISHOP GROSSETESTE, illustrative of the Social Condition of his Time. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III. but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND. Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066–1200. Vol. III.; 1200–1327. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862–1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which original portions are distinguished from mere compilations. If possible, the sources are indicated from which compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice of such British authors as have written on historical subjects.

27. ROYAL AND OTHER HISTORICAL LETTERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGN OF HENRY III. Vol. I., 1216–1235. Vol. II., 1236–1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862–1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.—1. THOMÆ WALSINGHAM HISTORIA ANGLICANA; Vol. I., 1272–1381: Vol. II., 1381–1422. 2. WILLELMI RISHANGER CHRONICA ET ANNALES, 1259–1307. 3. JOHANNIS DE TROKELOWE ET HENRICI DE BLANEFORDE CHRONICA ET ANNALES, 1259–1296; 1307–1324; 1392–1406. 4. GESTA ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, A THOMA WALSINGHAM, REGNANTE RICARDO SECUNDO, EJUSDEM ECCLESIÆ PRÆCENTORE, COMPILATA; Vol. I., 793–1290: Vol. II., 1290–1349: Vol. III., 1349–1411. 5. JOHANNIS AMUNDESHAM, MONACHI MONASTERII S. ALBANI, UT VIDETUR, ANNALES; Vols. I. and II. 6. REGISTRA QUORUNDAM ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, QUI SÆCULO XV^mo^ FLORUERE; Vol. I., REGISTRUM ABBATIÆ JOHANNIS WHETHAMSTEDE, ABBATIS MONASTERII SANCTI ALBANI, ITERUM SUSCEPTÆ; ROBERTO BLAKENEY, CAPELLANO, QUONDAM ADSCRIPTUM: Vol. II., REGISTRA JOHANNIS WHETHAMSTEDE, WILLELMI ALBON, ET WILLELMI WALINGFORDE, ABBATUM MONASTERII SANCTI ALBANI, CUM APPENDICE, CONTINENTE QUASDAM EPISTOLAS, A JOHANNE WHETHAMSTEDE CONSCRIPTAS. 7. YPODIGMA NEUSTRIÆ A THOMA WALSINGHAM, QUONDAM MONACHO MONASTERII S. ALBANI, CONSCRIPTUM. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863–1876.

In the first two volumes is a History of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans, from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the 3rd volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, who lived in the reign of Edward I., from the Cotton MS. Faustina B. IX. in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219–231) in the King's Library, British Museum, and the Cotton MS. Claudius E. III. fols. 306–331: an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol, 1291–1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., also attributed to William Rishanger, but on no sufficient ground: a short Chronicle of English History, 1292 to 1300, by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: a short Chronicle Willelmi Rishanger Gesta Edwardi Primi, Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton Claudius D. VI., with Annales Regum Angliæ, probably by the same hand: and fragments of three Chronicles of English History, 1285 to 1307.

In the 4th volume is a Chronicle of English History, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: Annals of Edward II., 1307 to 1323, by John de Trokelowe, a monk of St. Albans, and a continuation of Trokelowe's Annals, 1323, 1324, by Henry de Blaneforde, both from MS. Cotton. Claudius D. VI.: a full Chronicle of English History, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the Benefactors of St. Albans, written in the early part of the 15th century from MS. VI. in the same Library.

The 5th, 6th, and 7th volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum: with a Continuation, from the closing pages of Parker MS. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The 8th and 9th volumes, in continuation of the Annals, contain a Chronicle, probably by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The 10th and 11th volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events during those periods.

The 12th volume contains a compendious History of England to the reign of Henry V., and of Normandy in early times, also by Thomas Walsingham, and dedicated to Henry V. The compiler has often substituted other authorities in place of those consulted in the preparation of his larger work.

29. Chronicon Abbatiæ Eveshamensis, Auctoribus Dominico Priore Eveshamiæ et Thoma de Marleberge Abbate, a Fundatione ad Annum 1213, una cum Continuatione ad Annum 1418. *Edited by* the Rev. W. D. Macray, Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. Ricardi de Cirencestria Speculum Historiale de Gestis Regum Angliæ. Vol. I., 447–871. Vol. II., 872–1066. *Edited by* John E. B. Mayor, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863–1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355–1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster fills book iii. c. 3. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Brittaniæ* in 1747.

31. Year Books of the Reign of Edward the First. Years 20–21, 21–22, 30–31, 32–33, and 33–35 Edw. I.; and 11–12 Edw. III. *Edited and translated by* Alfred John Horwood, Esq., of the Middle Temple Barrister-at-Law. Years 12–13, 13–14 Edward III. *Edited and translated by* Luke Owen Pike, Esq., M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1863–1886.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of Cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great legal luminaries of past ages. They are also worthy of attention on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. Narratives of the Expulsion of the English from Normandy 1449–1450. —Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conferences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham. 1863.

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in 1450. Commencing with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ending with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The period embraced is less than two years.

33. Historia et Cartularium Monasterii S. Petri Gloucestriæ. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. H. Hart, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie. 1863–1867.

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester the twentieth abbot, but without any foundation.

34. Alexandri Neckam de Naturis Rerum libri duo; with Neckam's Poem, De Laudibus Divinæ Sapientiæ. *Edited by* Thomas Wright, Esq., M.A. 1863.

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckam was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "This Alexander in many things wrote what was "true and useful; but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre, and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole, above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. Leechdoms, Wortcunning, and Starcraft of Early England; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. *Collected and edited by* the Rev. T. Oswald Cockayne, M.A., of St. John's College, Cambridge, 1864–1866.

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. Annales Monastici. Vol. I.:—Annales de Margan, 1066–1232; Annales de Theokesberia, 1066–1263; Annales de Burton, 1004–1263. Vol. II.:—Annales Monasterii de Wintonia. 519–1277; Annales Monasterii de Waverleia, 1–1291. Vol. III.:—Annales Prioratus de Dunstaplia, 1–1297. Annales Monasterii de Bermundeseia, 1042–1432. Vol. IV.:—Annales Monasterii de Oseneia, 1016–1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066–1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1–1377. Vol. V.:—Index and Glossary. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registrary of the University, Cambridge. 1864–1869.

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. Magna Vita S. Hugonis Episcopi Lincolniensis. From MSS. in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. *Edited by* the Rev. James F. Dimock, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. Chronicles and Memorials of the Reign of Richard the First. Vol. I.:—Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi. Vol. II.:—Epistolæ Cantuarienses; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199. *Edited by* William Stubbs, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864–1865.

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his

death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. Recueil des Croniques et anchiennes Istories de la Grant Bretaigne a present nomme Engleterre, par Jehan de Waurin. Vol. I. Albina to 688. Vol. II., 1399–1422. Vol. III., 1422–1431. *Edited by* Sir William Hardy, F.S.A. 1864–1879. Vol. IV. 1431–1443. *Edited by* Sir William Hardy, F.S.A., and Edward L. C. P. Hardy, Esq., F.S.A. 1884.

40. A Collection of the Chronicles and ancient Histories of Great Britain, now called England, by John de Wavrin. Albina to 688. (Translation of the preceding Vols. I. and II.) *Edited and translated by* Sir William Hardy, F.S.A., and Edward L. C. P. Hardy, Esq., F.S.A. 1864–1887.

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471 after the second deposition of Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. Polychronicon Ranulphi Higden, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by* Churchill Babington, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge. Vols. III., IV., V., VI., VII., VIII., and IX. *Edited by* the Rev. Joseph Rawson Lumby, D.D., Norrisian Professor of Divinity, Vicar of St. Edward's, Fellow of St. Catharine's College, and late Fellow of Magdalene College, Cambridge. 1865–1886.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. Le Livere de Reis de Brittanie e Le Livere de Reis de Engletere. *Edited by* John Glover, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge. 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "Le Livere de Reis de Engletere." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonized French. It is supposed that Peter of Ickham was the supposed author.

43. Chronica Monasterii de Melsa ab Anno 1150 usque ad Annum 1406. Vols. I., II., and III. *Edited by* Edward Augustus Bond, Esq., Assistant-Keeper of Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum. 1866–1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. Matthæi Parisiensis Historia Anglorum, sive, ut vulgo dicitur, Historia Minor. Vols. I., II., and III. 1067–1253. *Edited by* Sir Frederic Madden, K.H., Keeper of the Manuscript Department of British Museum. 1866–1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. Liber Monasterii de Hyda: a Chronicle and Chartulary of Hyde Abbey, Winchester, 455–1023. *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by* Edward Edwards, Esq. 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde Chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements, which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. Chronicon Scotorum: a Chronicle of Irish Affairs, from the Earliest Times to 1135; and Supplement, containing the Events from 1141 to 1150. *Edited, with Translation, by* William Maunsell Hennessy, Esq., M.R.I.A. 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. The Chronicle of Pierre de Langtoft, in French Verse, from the earliest Period to the Death of Edward I. Vols. I. and II. *Edited by* Thomas Wright, Esq., M.A. 1866–1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first, is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum;" in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, to the death of Henry III.; in the third, a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. The War of the Gaedhil with the Gaill, or The Invasions of Ireland by the Danes and other Norsemen. *Edited, with a Translation, by* James Henthorn Todd, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University, Dublin. 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not an eye-witness, must have derived his information from eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis. Chronicle of the Reigns of Henry II. and Richard I., 1169–1192, known under the name of Benedict of Peterborough. Vols. I. and II. *Edited by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian. 1867.

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. Munimenta Academica, or, Documents illustrative of Academical Life and Studies at Oxford (in Two Parts). *Edited by* the Rev. Henry Anstey, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford. 1868.

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. Chronica Magistri Rogeri de Houedene. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1868–1871.

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (*see* No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work; it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. Willelmi Malmesbiriensis Monachi de Gestis Pontificum Anglorum Libri Quinque. *Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by* N. E. S. A. Hamilton, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum. 1870.

William of Malmesbury's "Gesta Pontificum" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. Historic and Municipal Documents of Ireland, from the Archives of the City of Dublin, &c. 1172–1320. *Edited by* John T. Gilbert, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland. 1870.

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. The Annals of Loch Cé. A Chronicle of Irish Affairs, from 1041 to 1590. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by* William Maunsell Hennessy, Esq., M.R.I.A. 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "Annals of Loch Cé" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on the island in Loch Cé, in the county of Roscommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. Monumenta Juridica. The Black Book of the Admiralty, with Appendices. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* Sir Travers Twiss, Q.C., D.C.L. 1871–1876.

This book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Rocks have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. Memorials of the Reign of Henry VI.:—Official Correspondence of Thomas Bekynton, Secretary to Henry VI., and Bishop of Bath and Wells. *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by* the Rev. George Williams, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge. Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes are of a miscellaneous character, and were probably compiled under the immediate direction of Beckynton before he had attained to the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name; also letters to himself while Royal Secretary, and others addressed to the King. This work elucidates some points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. Matthæi Parisiensis, Monachi Sancti Albani, Chronica Majora. Vol. I. The Creation to A.D. 1066. Vol. II. A.D. 1067 to A.D. 1216. Vol. III. A.D. 1216 to A.D. 1239. Vol. IV. A.D. 1240 to A.D. 1247. Vol. V. A.D. 1248 to A.D. 1259. Vol. VI. Additamenta. Vol. VII. Index. *Edited by* Henry Richards Luard, D.D., Fellow of Trinity College, Registrary of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge. 1872–1884.

This work contains the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of the ancient English Chronicles. It is published from its commencement, for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Watts, severally begin at the Norman Conquest.

58. Memoriale Fratris Walteri de Coventria.—The Historical Collections of Walter of Coventry. Vols. I. and II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1872–1873.

This work, now printed in full for the first time, has long been a desideratum by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

59. The Anglo-Latin Satirical Poets and Epigrammatists of the Twelfth Century. Vols. I. and II. *Collected and edited by* Thomas Wright, Esq., M.A., Corresponding Member of the National Institute of France (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres). 1872.

The Poems contained in these volumes have long been known and appreciated as the best satires of the age in which their authors flourished, and were deservedly popular during the 13th and 14th centuries.

60. Materials for a History of the Reign of Henry VII., from original Documents preserved in the Public Record Office. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. William Campbell, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools. 1873–1877.

These volumes are valuable as illustrating the acts and proceedings of Henry VII. on ascending the throne, and shadow out the policy he afterwards adopted.

61. Historical Papers and Letters from the Northern Registers. *Edited by* James Raine, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society 1873.

The documents in this volume illustrate, for the most part, the general history of the north of England, particularly in its relation to Scotland.

62. Registrum Palatinum Dunelmense. The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311–1316. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1873–1878.

Bishop Kellawe's Register contains the proceedings of his prelacy, both lay and ecclesiastical, and is the earliest Register of the Palatinate of Durham.

63. Memorials of Saint Dunstan, Archbishop of Canterbury. *Edited, from various MSS., by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1874.

This volume contains several lives of Archbishop Dunstan, one of the most celebrated Primates of Canterbury. They open various points of Historical and Literary interest, without which our knowledge of the period would be more incomplete than it is at present.

64. Chronicon Angliæ, ab Anno Domini 1328 usque ad Annum 1388, Auctore Monacho quodam Sancti Albani. *Edited by* Edward Maunde Thompson, Esq., Barrister-at-Law, and Assistant-Keeper of the Manuscripts in the British Museum. 1874.

This chronicle gives a circumstantial history of the close of the reign of Edward III. which has hitherto been considered lost.

65. Thómas Saga Erkibyskups. A Life of Archbishop Thomas Becket, in Icelandic. Vols. I. and II. *Edited, with English Translation, Notes, and Glossary by* M. Eiríkr Magnússon, M.A., Sub-Librarian of the University Library, Cambridge. 1875–1884.

This work is derived from the Life of Becket written by Benedict of Peterborough, and apparently supplies the missing portions in Benedict's biography.

66. Radulphi de Coggeshall Chronicon Anglicanum. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A. 1875.

This volume contains the "Chronicon Anglicanum," by Ralph of Coggleshall, the "Libellus de Expugnatione Terræ Sanctæ per Saladinum," usually ascribed to the same author, and other pieces of an interesting character.

67. Materials for the History of Thomas Becket, Archbishop of Canterbury. Vols. I., II., III., IV., V., and VI. *Edited by* the Rev. James Craigie Robertson, M.A., Canon of Canterbury. 1875–1883. Vol. VII. *Edited by* Joseph Brigstocke Sheppard, Esq., LL.D. 1885.

This publication comprises all contemporary materials for the history of Archbishop Thomas Becket. The first volume contains the life of that celebrated man, and the miracles after his death, by William, a monk of Canterbury. The second, the life by Benedict of Peterborough; John of Salisbury; Alan of Tewkesbury; and Edward Grim. The third, the life by William Fitzstephen; and Herbert of Bosham. The fourth, anonymous lives, Quadrilogus, &c. The fifth, sixth, and seventh, the Epistles, and known letters.

68. Radulfi de Diceto Decani Lundoniensis Opera Historica. The Historical Works of Master Ralph de Diceto, Dean of London. Vols. I. and II. *Edited, from the Original Manuscripts, by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1876.

The Historical Works of Ralph de Diceto are some of the most valuable materials for British History. The Abbreviationes Chronicorum extend from the Creation to 1147, and the Ymagines Historiarum to 1201.

69. Roll of the Proceedings of the King's Council in Ireland, for a Portion of the 16th Year of the Reign of Richard II. 1392–93. *Edited by* the Rev. James Graves, A.B. 1877.

This Roll throws considerable light on the History of Ireland at a period little known. It seems the only document of the kind extant.

70. Henrici de Bracton de Legibus et Consuetudinibus Angliæ Libri Quinque in Varios Tractatus Distincti. Ad Diversorum et Vetustissimorum Codi-

CUM COLLATIONEM TYPIS VULGATI. Vols. I., II., III., IV., V., and VI. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L. 1878–1883.

This is a new edition of Bracton's celebrated work, collated with MSS. in the British Museum; the Libraries of Lincoln's Inn, Middle Temple, and Gray's Inn; Bodleian Library, Oxford; the Bibliothèque Nationale, Paris; &c.

71. THE HISTORIANS OF THE CHURCH OF YORK, AND ITS ARCHBISHOPS. Vols. I. and II. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1879–1886.

This will form a complete "Corpus Historicum Eboracense," a work very much needed, and of great value to the Historical Inquirer.

72. REGISTRUM MALMESBURIENSE. THE REGISTER OF MALMESBURY ABBEY; PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE. Vols. I. and II. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppesfield; and CHARLES TRICE MARTIN, Esq., B.A. 1879, 1880.

This work illustrates many curious points of history, the growth of society, the distribution of land, the relations of landlord and tenant, national customs, &c.

73. HISTORICAL WORKS OF GERVASE OF CANTERBURY. Vols. I. and II. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF STEPHEN, HENRY II., and RICHARD I., BY GERVASE, THE MONK OF CANTERBURY. *Edited by* WILLIAM STUBBS, D.D.; Canon Residentiary of St. Paul's, London; Regius Professor of Modern History and Fellow of Oriel College, Oxford; &c. 1879, 1880.

The Historical Works of Gervase of Canterbury are of great importance as regards the questions of Church and State, during the period in which he wrote. This work was printed by Twysden, in the "Historiæ Anglicanæ Scriptores X.," more than two centuries ago. The present edition has received critical examination and illustration.

74. HENRICI ARCHIDIACONI HUNTENDUNENSIS HISTORIA ANGLORUM. THE HISTORY OF THE ENGLISH, BY HENRY, ARCHDEACON OF HUNTINGDON, from A.D. 55 to A.D. 1154, in Eight Books. *Edited by* THOMAS ARNOLD, Esq., M.A., of University College, Oxford. 1879.

Henry of Huntingdon's work was first printed by Sir Henry Savile, in 1596, in his "Scriptores post Bedam," and reprinted at Frankfort in 1601. Both editions are very rare and inaccurate. The first five books of the History were published in 1848 in the "Monumenta Historica Britannica," which is out of print. The present volume contains the whole of the manuscript of Huntingdon's History in eight books, collated with a manuscript lately discovered at Paris.

75. THE HISTORICAL WORKS OF SYMEON OF DURHAM. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS ARNOLD, Esq., M.A., of University College, Oxford. 1882–1885.

The first volume of this edition of the Historical Works of Symeon of Durham, contains the "Historia Dunelmensis Ecclesiæ," and other Works. The second volume contains the "Historia Regum," &c.

76. CHRONICLES OF THE REIGNS OF EDWARD I. AND EDWARD II. Vols. I. and II. *Edited by* WILLIAM STUBBS, D.D., Canon Residentiary of St. Paul's, London; Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford, &c. 1882, 1883.

The first volume of these Chronicles contains the "Annales Londonienses" and the "Annales Paulini:" the second, I.—Commendatio Lamentabilis in Transitu magni Regis Edwardi. II.—Gesta Edwardi de Carnarvan Auctore Canonico Bridlingtoniensi. III.—Monachi cujusdam Malmesberiensis Vita, Edwardi II. IV.—Vita et Mors Edwardi II. Conscripta a Thoma de la Moore.

77. REGISTRUM EPISTOLARUM FRATRIS JOHANNIS PECKHAM, ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS. Vols. I., II., and III. *Edited by* CHARLES TRICE MARTIN, Esq., B.A., F.S.A., 1882–1886.

These Letters are of great value for illustrating English Ecclesiastical History.

78. REGISTER OF S. OSMUND. *Edited by* the Rev. W. H. RICH JONES, M.A., F.S.A., Canon of Salisbury, Vicar of Bradford-on-Avon. Vols. I. and II. 1883, 1884.

This Register, of which a complete copy is here printed for the first time, is among the most ancient, and certainly the most treasured of the muniments of the Bishops of Salisbury. It derives its name from containing the statutes, rules, and orders made or compiled by S. Osmund, to be observed in the Cathedral and diocese of Salisbury. The first 19 folios contain the "Consuetudinary," the exposition, as regards ritual, of the "Use of Sarum."

79. CHARTULARY OF THE ANCIENT BENEDICTINE ABBEY OF RAMSEY, from the MS. in the Public Record Office. Vols. I. and II. 1884, 1886. *Edited by* WILLIAM HENRY HART, Esq., F.S.A., and the Rev. PONSONBY ANNESLEY LYONS.

This Chartulary of the Ancient Benedictine Monastery of Ramsey, Huntingdonshire, came to the Crown on the Dissolution of Monasteries, was afterwards preserved in the Stone Tower, Westminster Hall, and thence transferred to the Public Record Office.

80. Chartularies of St. Mary's Abbey, Dublin, with the Register of its house at Dunbrody, County of Wexford, and Annals of Ireland, 1162–1370. From the MSS. in the Bodleian Library and British Museum. *Edited by* John Thomas Gilbert, Esq., F.S.A., M.R.I.A. Vols. I. & II. 1884 and 1885.

The Chartularies and register, here printed for the first time, are the only surviving manuscripts of their class in connexion with the Cistercians in Ireland. With them are included accounts of the other establishments of the Cistercian Order in Ireland, together with the earliest body of Anglo-Irish Annals extant.

81. Eadmeri Historia Novorum in Anglia, et opuscula duo de Vita Sancti Anselmi et quibusdam Miraculis ejus. 1884. *Edited by* the Rev. Martin Rule, M.A.

This volume contains the "Historiæ Novorum in Anglia," of Eadmer; his treatise "De Vita et conversatione Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis," and a Tract entitled "Quaedam Parva Descriptio Miraculorum gloriosi Patris Anselmi Cantuariensis."

82. Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II., and Richard I. Vols. I. II., and III., 1884–1886. *Edited by* Richard Howlett, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-law.

Vol. I. contains Books I.–IV. of the "Historia Rerum Anglicarum" of William of Newburgh; Vol. II. contains Book V. of that work, the continuation of the same to A.D. 1298, and the "Draco Normannicus" of Etienne de Rouen.

Vol. III. contains the "Gesta Stephani Regis," the Chronicle of Richard of Hexham, the "Relatio de Standardo" of St. Aelred of Rievaulx, the poem of Jordan Fantosme, and the Chronicle of Richard of Devizes.

83. Chronicle of the Ancient Abbey of Ramsey, from the Chartulary of that Abbey, in the Public Record Office. 1886. *Edited by* the Rev. William Dunn Macray, M.A., F.S.A., Rector of Ducklington, Oxon.

This Chronicle forms part of the Chartulary of the Abbey of Ramsey, preserved in the Public Record Office (*see* No. 79).

84. Chronica Rogeri de Wendover, sive Flores Historiarum. Vol. I. *Edited by* Henry Gay Hewlett, Esq., Keeper of the Records of the Land Revenue.

This edition gives that portion only of Roger of Wendover's Chronicle which can be accounted an original authority.

85. The Letter Books of the Monastery of Christ Church, Canterbury. *Edited by* Joseph Brigstocke Sheppard, Esq., LL.D. Vol. I., 1887.

The Letters printed in this volume were chiefly written between the years 1296 and 1333. Among the most notable writers were Prior Henry of Eastry, Prior Richard Oxenden, and the Archbishops Raynold and Meopham.

86. The Metrical Chronicle of Robert of Gloucester. *Edited by* William Aldis Wright, Esq., M.A. Parts I. and II., 1887.

The date of the composition of this Chronicle is placed about the year 1300. The writer appears to have been an eye witness of many events which he describes. The language in which it is written was the dialect of Gloucestershire at that time.

87. Chronicle of Robert of Brunne. *Edited by* Frederick James Furnivall, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law. Parts I and II. 1887.

Robert of Brunne, or Bourne, co. Lincoln, was a member of the Gilbertine Order established at Sempringham. His Chronicle is described by its editor as a work of fiction, a contribution not to English history, but to the history of English.

88. Icelandic Sagas and other Historical Documents relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. Vol. I. Orkneyinga Saga, and Magnus Saga. Vol. II. Hakonar Saga, and Magnus Saga. *Edited by* M. Gudbrand Vigfusson, M.A.

89. The Tripartite Life of St. Patrick, with other documents relating to that Saint. *Edited by* Whitley Stokes, Esq., LL.D., D.C.L., Honorary Fellow of Jesus College, Oxford; and Corresponding Member of the Institute of France. Parts I. and II.

90. Willelmi Monachi Malmesbiriensis de Regum Gestis Anglorum, libri V.; et Historiæ Novellæ, libri III. *Edited by* William Stubbs, D.D., Bishop of Chester. Vols. I. and II.

In the Press.

Icelandic Sagas, and other Historical Documents relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. Vols. III.—IV. *Translated by* Sir George Webbe Dasent, D.C.L., Oxon.

In the Press—(continued).

Lestorie des Engles solum Geffrei Gaimar. *Edited by* the late Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records; *continued and translated by* Charles Trice Martin, Esq., B.A., F.S.A. Vols. I. and II.

Chartulary of the Ancient Benedictine Abbey of Ramsey, from the MS. in the Public Record Office. Vol. III. *Edited by* William Henry Hart, Esq., F.S.A., and the Rev. Ponsonby Annesley Lyons.

Charters and Documents, illustrating the History of the Cathedral and City of Sarum, 1100–1300; forming an Appendix to the Register of S. Osmund. Vol. III. *Edited by* the Rev. W. H. Rich Jones, M.A., F.S.A., Canon of Salisbury, Vicar of Bradford-on-Avon.

Flores Historiarum, per Matthæum Westmonasteriensem collecti. *Edited by* Henry Richards Luard, D.D., Fellow of Trinity College, Registrary of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.

Ranulf de Glanvill; Tractatus de legibus et consuetudinibus Angliæ, &c. *Edited and translated by* Sir Travers Twiss, Q.C., D.C.L.

Chronicle of Adam Murimuth, with the Chronicle of Robert of Avesbury. *Edited by* Edward Maunde Thompson, Esq., Keeper and Egerton Librarian of the Manuscript Department in the British Museum.

Year Books of the Reign of Edward III. *Edited and translated by* Luke Owen Pike, Esq., M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law.

Chronicle of Henry Knighton, Canon of Leicester, to the death of Richard II. *Edited by* the Rev. Joseph Rawson Lumby, D.D.

Chronica Rogeri de Wendover, Sive Flores Historiarum. *Edited by* Henry Gay Hewlett, Esq., Keeper of the Records of the Land Revenue. Vol. II.

The Letter Books of the Monastery of Christ Church, Canterbury. *Edited by* Joseph Brigstocke Sheppard, Esq., LL.D. Vol. II.

In Progress.

Descriptive Catalogue of Manuscripts relating to the History of Great Britain and Ireland. Vol. IV.; 1327, &c. *Edited by* the late Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records, and C. Trice Martin, Esq., B.A., F.S.A.

The Treatise "De Principum Instructione," of Giraldus Cambrensis; with an Index to the first four volumes of the "Works of Giraldus Cambrensis," edited by the Rev. J. S. Brewer. *Edited by* George F. Warner, Esq., of the Department of MSS., British Museum.

Recueil des Croniques et anchiennes Istories de la Grant Bretaigne a present nomme Engleterre, par Jehan de Waurin. Vol. V. 1443–1461. *Edited by* Sir William Hardy, F.S.A., and Edward L. C. P. Hardy, Esq., F.S.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law.

The Red Book of the Exchequer, preserved in the Public Record Office. *Edited by* Walford Daking Selby, Esq., of the Public Record Office.

Annals or Memorials of St. Edmondsbury. *Edited by* Thomas Arnold, Esq., M.A., of University College, Oxford.

The Historians of the Church of York and its Archbishops, Vol. III. *Edited by* James Raine, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.

Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II., and Richard I. Vol. IV. *Edited by* Richard Howlett, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law.

PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c.

[In boards or cloth.]

ROTULORUM ORIGINALIUM IN CURIÂ SCACCARII ABBREVIATIO. Hen. III.—Edw. III. *Edited by* HENRY PLAYFORD, Esq. 2 Vols. folio (1805—1810). 12*s.* 6*d.* each.

CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM SIVE ESCAETARUM. Hen. III.—Ric. III. *Edited by* JOHN CALEY and JOHN BAYLEY, Esqrs. Folio (1821—1828): Vol. 3, 21*s.*; Vol. 4, 24*s.*

LIBRORUM MANUSCRIPTORUM BIBLIOTHECÆ HARLEIANÆ CATALOGUS. Vol. 4. *Edited by* the Rev. T. HARTWELL HORNE. Folio (1812), 18*s.*

ABBREVIATIO PLACITORUM. Richard I.—Edward II. *Edited by* the Right Hon. GEORGE ROSE and W. ILLINGWORTH, Esq. 1 Vol. folio (1811), 18*s.*

LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, INDICES. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), (Domesday-Book, Vol. 3). 21*s.*

LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, ADDITAMENTA EX CODIC. ANTIQUISS. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), (Domesday-Book, Vol. 4). 21*s.*

STATUTES OF THE REALM. *Edited by* Sir T. E. TOMLINS, JOHN RAITHBY, JOHN CALEY, and WM. ELLIOTT, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11, folio (1819—1828). 31*s.* 6*d.* each; Indices, 30*s.* each.

VALOR ECCLESIASTICUS, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus. *Edited by* JOHN CALEY, Esq., and the Rev. JOSEPH HUNTER. Vols. 3 to 6, folio (1817–1834). 25*s.* each. The Introduction, separately, 8vo. 2*s.* 6*d.*

ROTULI SCOTIÆ IN TURRI LONDINENSI ET IN DOMO CAPITULARI WESTMONASTERIENS ASSERVATI. 19 Edw. I.—Hen. VIII. *Edited by* D. MACPHERSON, J. CALEY, W. ILLINGWORTH, Esqrs., and Rev. T. H. HORNE. Vol. 2. folio (1818). 21*s.*

FŒDERA, CONVENTIONES, LITTERÆ, &c.; or, RYMER'S FŒDERA, New Edition, folio Vol. 3, Part 2. 1361—1377 (1830): Vol. 4, 1377—1383 (1869). *Edited by* JOHN CALEY and FRED. HOLBROOKE, Esqrs. Vol. 3, Part 2, 21*s.*; Vol. 4. 6*s.*

DUCATUS LANCASTRIÆ CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM, &c. Part 3, Calendar to Pleadings, &c., Hen. VII.—13 Eliz. Part 4, Calendar to Pleadings, to end of Eliz. (1827—1834). *Edited by* R. J. HARPER, JOHN CALEY, and WM. MINCHIN, Esqrs. Folio. Part 3 (or Vol. 2), 31*s.* 6*d.*; Part 4 (or Vol. 3), 21*s.*

CALENDARS OF THE PROCEEDINGS IN CHANCERY, ELIZ.; with Examples of Proceedings from Ric. II. *Edited by* JOHN BAYLEY, Esq. Vol. 3 (1832), folio, 21*s.*

PARLIAMENTARY WRITS AND WRITS OF MILITARY SUMMONS, with Records and Muniments relating to Suit and Service to Parliament, &c. *Edited by* SIR FRANCIS PALGRAVE. (1830—1834.) Folio. Vol. 2, Div. 1, Edw. II., 21*s.*; Vol. 2, Div. 2, 21*s.*; Vol. 2, Div. 3, 42*s.*

ROTULI LITTERARUM CLAUSARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204–1224. Vol. 2, 1224—1227. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. Vol. 1, 63*s.*; Vol. 2, 18*s.*

PROCEEDINGS AND ORDINANCES OF THE PRIVY COUNCIL OF ENGLAND. 10 Ric. II.—33 Hen. VIII. *Edited by* Sir NICHOLAS HARRIS NICOLAS. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837). 14*s.* each.

ROTULI LITTERARUM PATENTIUM IN TURRI LOND. ASSERVATI. 1201—1216. *Edited by* T. DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1835), 31*s.* 6*d.* The Introduction, separately, 8vo. 9*s.*

ROTULI CURIÆ REGIS. Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 2 Vols. royal 8vo. (1835). 28*s.*

ROTULI NORMANNIÆ IN TURRI LOND. ASSERVATI. 1200—1205; 1417—1418. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835). 12*s.* 6*d.*

ROTULI DE OBLATIS ET FINIBUS IN TURRI LOND. ASSERVATI, temp. Regis Johannis. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835). 18*s.*

EXCERPTA E ROTULIS FINIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATIS. Henry III., 1216—1272. *Edited by* CHARLES ROBERTS, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836); Vol. 1, 14*s.*; Vol. 2, 18*s.*

FINES, SIVE PEDES FINIUM; SIVE FINALES CONCORDIÆ IN CURIÂ DOMINI REGIS, 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844); Vol. 1, 8*s.* 6*d.*; Vol. 2, 2*s.* 6*d.*

ANCIENT KALENDARS AND INVENTORIES OF THE TREASURY OF HIS MAJESTY'S EXCHEQUER; with Documents illustrating its History. *Edited by* Sir FRANCIS PALGRAVE. 3 Vols. royal 8vo. (1836). 42*s.*

Documents and Records illustrating the History of Scotland, and Transactions between Scotland and England; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 1 Vol. royal 8vo. (1837). 18*s*.

Rotuli Chartarum in Turri Londinensi asservati. 1199—1216. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. folio (1837). 30*s*.

Report of the Proceedings of the Record Commissioners, 1831—1837. 1 Vol. fol. (1837). 8*s*.

Registrum vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," e codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by* Sir Henry Ellis. 1 Vol. folio (1838), 31*s*. 6*d*.

Ancient Laws and Institutes of England; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, with Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry I.; Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from 7th to 10th century; and Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws. *Edited by* Benjamin Thorpe, Esq. 1 Vol. folio (1840), 40*s*. 2 Vols. royal 8vo., 30*s*.

Ancient Laws and Institutes of Wales; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good, modified by Regulations prior to the Conquest by Edward I.; and anomalous Laws, principally of Institutions which continued in force. With translation. Also, Latin Transcripts, containing Digests of Laws, principally of the Dimetian Code. *Edited by* Aneurin Owen, Esq. 1 Vol. folio (1841), 44*s*. 2 vols. royal 8vo., 36*s*.

Rotuli de Liberate ac de Misis et Præstitis, Regnante Johanne. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1844). 6*s*.

The Great Rolls of the Pipe, 2, 3, 4 Hen. II., 1155—1158. *Edited by* the Rev. Joseph Hunter. 1 Vol. royal 8vo. (1844). 4*s*. 6*d*.

The Great Roll of the Pipe, 1 Ric. I., 1189—1190. *Edited by* the Rev. Joseph Hunter. 1 Vol. royal 8vo. (1844). 6*s*.

Documents Illustrative of English History in the 13th and 14th centuries, from the Records of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by* Henry Cole, Esq. 1 Vol. fcp. folio (1844). 45*s*. 6*d*.

Modus Tenendi Parliamentum. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. 8vo. (1846). 2*s*. 6*d*.

Registrum Magni Sigilli Reg. Scot. in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by* Thomas Thomson, Esq. Folio (1814). 10*s*. 6*d*.

Acts of the Parliaments of Scotland. Folio (1814—1875). *Edited by* Thomas Thomson and Cosmo Innes, Esqrs. Vol. 1, 42*s*. Vols. 5 and 6 (in three Parts), 21*s*. each Part; Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11, 10*s*. 6*d*. each; Vol. 12 (Index), 63*s*. Or, 12 Volumes in 13, 12*l*. 12*s*.

Acts of the Lords Auditors of Causes and Complaints (Acta Dominorum Auditorum). 1466—1494. *Edited by* Thomas Thomson, Esq. Fol. (1839). 10*s*. 6*d*.

Acts of the Lords of Council in Civil Causes (Acta Dominorum Concilii), 1478—1495. *Edited by* Thomas Thomson, Esq. Folio (1839). 10*s*. 6*d*.

Issue Roll of Thomas de Brantingham, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer, containing Payments out of the Revenue, 44 Edw. III., 1370. *Edited by* Frederick Devon, Esq. 1 Vol. 4to. (1835), 35*s*. Or, royal 8vo., 25*s*.

Issues of the Exchequer, James I.; from the Pell Records. *Edited by* Frederick Devon, Esq. 1 Vol. 4to. (1836), 30*s*. Or, royal 8vo., 21*s*.

Issues of the Exchequer, Henry III.—Henry VI.; from the Pell Records. *Edited by* Frederick Devon, Esq. 1 Vol. 4to. (1837), 40*s*. Or, royal 8vo., 30*s*.

Handbook to the Public Records. *By* F. S. Thomas, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853). 12*s*.

Historical Notes relative to the History of England. Henry VIII.—Anne (1509–1714). A Book of Reference for ascertaining the Dates of Events. *By* F. S. Thomas, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856). 40*s*.

State Papers, during the Reign of Henry the Eighth: with Indices of Persons and Places. 11 Vols. 4to. (1830—1852), 10*s*. 6*d*. each.

Vol. I.—Domestic Correspondence.
Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.
Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.
Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel Sir HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, under the Superintendence of W. BASEVI SANDERS, Esq., Assistant Keeper of Her Majesty's Records. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861–1863), boards. *Price* 8*s.* to 1*l.* 3*s.* each Part, according to size; or, bound in 2 Vols., 20*l.* (*The edition in two volumes is out of print.*)

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each "according to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The Commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place; who held it in the time of King Edward the Confessor; the present possessor; how many hides were in the manor; how many ploughs were in the demesne; how many homagers; how many villeins; how many cottars; how many serving men; how many free tenants; how many tenants in soccage; how much wood, meadow, and pasture; the number of mills and fish ponds; what had been added or taken away from the place; what was the gross value in the time of Edward the Confessor; the present value; and how much each free man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward; who then held it; its value in the time of the late King; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be "traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, "it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, "nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester, and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director-General of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1863.

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey; nor does Lancashire appear under its proper name; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS, from WILLIAM THE CONQUEROR to QUEEN ANNE, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel Sir HENRY JAMES, R.E., F.R.S., DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. *Price*, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16*s*.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865. (*Out of print.*)
Part II. (Henry VIII. and Edward VI.) 1866.
Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.
Part IV. (James I. to Anne). 1868.

The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII and Edward VI., consists principally of holograph letters, and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580–3.

FAC-SIMILES OF ANGLO-SAXON MANUSCRIPTS. Photozincographed, by Command of Her Majesty, upon the recommendation of the Master of the Rolls, by the DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, Lieut.-General J. CAMERON, R.E., C.B., F.R.S., and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Part I. *Price* 2*l*. 10*s*.

The Anglo-Saxon MSS. represented in this volume form the earlier portions of the collection of archives belonging to the Dean and Chapter of Canterbury, and consist of a series of 25 charters, deeds, and wills, commencing with a record of proceedings at the first Synodal Council of Clovestho in 742, and terminating with the first part of a tripartite cheirograph, whereby Thurston conveyed to the Church of Canterbury land at Wimbish in Essex, in 1049, the sixth year of the reign of Edward the Confessor.

FAC-SIMILES OF ANGLO-SAXON MANUSCRIPTS. Photozincographed, by Command of Her Majesty, upon the recommendation of the Master of the Rolls, by the DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, Major-General A. COOKE, R.E., C.B., and collected and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Part II. *Price* 3*l*. 10*s*.

(Also, separately. Edward the Confessor's Charter. *Price* 2*s*.)

The originals of the Fac-similes contained in this volume belong to the Deans and Chapters of Westminster, Exeter, Wells, Winchester, and Worcester; the Marquis of Bath, the Earl of Ilchester, Winchester College, Her Majesty's Public Record Office, Bodleian Library, Somersetshire Archæological and National History Society's Museum in Taunton Castle, and William Salt Library at Stafford. They consist of charters and other documents granted by, or during the reigns of, Baldred, Æthelred, Offa, and Burgred, Kings of Mercia; Uhtred of the Huiccas, Ceadwalla and Ini of Wessex; Æthelwulf, Eadward the Elder, Æthelstan, Eadmund the First, Eadred, Eadwig, Eadgar, Eadward the Second, Æthelred the Second, Cnut, Eadward the Confessor, and William the Conqueror, embracing altogether a period of nearly four hundred years.

FAC-SIMILES OF ANGLO-SAXON MANUSCRIPTS. Photozincographed, by Command of Her Majesty, upon the recommendation of the Master of the Rolls, by the DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, Colonel R. H. STOTHERD, R.E., C.B., and collected and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Part III. Price 6*s*. 6*d*.

This volume contains fac-similes of the Ashburnham collection of Anglo-Saxon Charters, &c., including King Alfred's Will. The MSS. represented in it, range from A.D. 697 to A.D. 1161, being charters, wills, deeds, and reports of Synodal transactions during the reigns of Kings Wihtred of Kent, Offa, Eardwulf, Coenwulf, Cuthred, Beornwulf, Æthelwulf, Ælfred, Eadward the Elder, Eadmund, Eadred, Queen Eadgifu, and Kings Eadgar, Æthelred the Second, Cnut, Henry the First, and Henry the Second. In addition to these are two belonging to the Marquis of Anglesey, one of them being the Foundation Charter of Burton Abbey by Æthelred the Second with the testament of its great benefactor Wulfric.

Public Record Office,
January 1888.

HISTORICAL MANUSCRIPTS COMMISSION.

REPORTS OF THE ROYAL COMMISSIONERS APPOINTED TO INQUIRE WHAT PAPERS AND MANUSCRIPTS BELONGING TO PRIVATE FAMILIES AND INSTITUTIONS ARE EXTANT WHICH WOULD BE OF UTILITY IN THE ILLUSTRATION OF HISTORY, CONSTITUTIONAL LAW, SCIENCE, AND GENERAL LITERATURE.

Date.	——	Size.	Sessional Paper.	Price.
				s. d.
1870 (Reprinted 1874.)	First Report, with Appendix -	f'cap	C. 55	1 6
	Contents :—			
	England. House of Lords; Cambridge Colleges; Abingdon, and other Corporations, &c.			
	Scotland. Advocates' Library, Glasgow Corporation, &c.			
	Ireland. Dublin, Cork, and other Corporations, &c.			
1871	Second Report, with Appendix, and Index to the First and Second Reports - - - - - -	„	C. 441	3 10
	Contents :—			
	England. House of Lords; Cambridge Colleges; Oxford Colleges; Monastery of Dominican Friars at Woodchester, Duke of Bedford, Earl Spencer, &c.			
	Scotland. Aberdeen and St. Andrew's Universities, &c.			
	Ireland. Marquis of Ormonde; Dr. Lyons, &c.			
1872	Third Report, with Appendix and Index - - - - - -	„	C. 673	6 0
	Contents :—			
	England. House of Lords; Cambridge Colleges; Stonyhurst College; Bridgewater and other Corporations; Duke of Northumberland, Marquis of Lansdowne, Marquis of Bath, &c.			
	Scotland. University of Glasgow; Duke of Montrose, &c.			
	Ireland. Marquis of Ormonde; Black Book of Limerick, &c.			

Date.	——	Size.	Sessional Paper.	Price.
				s. *d.*
1873	FOURTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - - - - - - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Westminster Abbey; Cambridge and Oxford Colleges; Cinque Ports, Hythe, and other Corporations, Marquis of Bath, Earl of Denbigh, &c. SCOTLAND. Duke of Argyll, &c. IRELAND. Trinity College, Dublin; Marquis of Ormonde.	f'cap	C. 857	6 8
	DITTO. PART II. INDEX - - -	„	C. 857 i.	2 6
1876	FIFTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Oxford and Cambridge Colleges; Dean and Chapter of Canterbury; Rye, Lydd, and other Corporations, Duke of Sutherland, Marquis of Lansdowne, Reginald Cholmondeley, Esq., &c. SCOTLAND. Earl of Aberdeen, &c.	„	C. 1432	7 0
	DITTO. PART II. INDEX - - -	„	C. 1432 i.	3 6
1877	SIXTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Oxford and Cambridge Colleges; Lambeth Palace; Black Book of the Archdeacon of Canterbury; Bridport, Wallingford, and other Corporations; Lord Leconfield, Sir Reginald Graham, Sir Henry Ingilby, &c. SCOTLAND. Duke of Argyll, Earl of Moray, &c. IRELAND. Marquis of Ormonde.	„	C. 1745	8 6
	DITTO. PART II. INDEX - - -	„	C. 2102	1 10
1879	SEVENTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - - - - - - Contents :— House of Lords; County of Somerset; Earl of Egmont, Sir Frederick Graham, Sir Harry Verney, &c.	„	C. 2340	7 6
	DITTO. PART II. APPENDIX AND INDEX - Contents :— Duke of Athole, Marquis of Ormonde, S. F. Livingstone, Esq., &c.	„	C. 2340 i.	3 6
1881	EIGHTH REPORT, WITH APPENDIX AND INDEX. PART I. - - - - Contents :— List of collections examined, 1869–1880. ENGLAND. House of Lords; Duke of Marlborough; Magdalen College, Oxford; Royal College of Physicians; Queen Anne's	„	C. 3040	8 6

Date.	——	Size.	Sessional Paper.	Price.
				s. *d.*
	Bounty Office; Corporations of Chester, Leicester, &c. IRELAND. Marquis of Ormonde, Lord Emly, The O'Conor Don, Trinity College, Dublin, &c.			
	DITTO. PART II. APPENDIX AND INDEX - Contents :— Duke of Manchester.	f'cap	C. 3040 i.	1 9
	DITTO. PART III. APPENDIX AND INDEX - Contents :— Earl of Ashburnham.	„	C. 3040 ii.	1 4
1883	CALENDAR OF THE MANUSCRIPTS OF THE MARQUIS OF SALISBURY, K.G. PART I. -	8vo.	C. 3777	3 5
„	NINTH REPORT, WITH APPENDIX AND INDEX. PART I. - - - - Contents :— St. Paul's and Canterbury Cathedrals; Eton College ; Carlisle, Yarmouth, Canterbury, and Barnstaple Corporations, &c.	f'cap	C. 3773	5 2
	DITTO. PART II. APPENDIX AND INDEX - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Earl of Leicester; C. Pole Gell, Alfred Morrison, Esquires, &c. SCOTLAND. Lord Elphinstone, H. C. Maxwell Stuart, Esq., &c. IRELAND. Duke of Leinster, Marquis of Drogheda, &c.	„	C. 3773 i.	6 3
	DITTO. PART III. APPENDIX AND INDEX - - - - - Contents :— Mrs. Stopford Sackville.	„	C. 3773 ii.	1 7
1885	TENTH REPORT - - - - This is introductory to the following :—	8vo.	C. 4548	0 3½
„	(1.) APPENDIX AND INDEX - - The Earl of Eglinton, Sir J. S. Maxwell, Bart., and C. S. H. D. Moray, C. F. Weston Underwood, G. W. Digby, Esquires.	„	C. 4575	3 7
„	(2.) APPENDIX AND INDEX - - The Family of Gawdy, formerly of Norfolk.	„	C. 4576 iii.	1 4
„	(3.) APPENDIX AND INDEX - - Wells Cathedral.	„	C. 4576 ii.	2 0
	(4.) APPENDIX AND INDEX - - Earl of Westmorland ; Captain Stewart ; Lord Stafford ; Sir N. W. Throckmorton, Bart., Stonyhurst	„	C. 4576	3 6

Date.	——	Size.	Sessional Paper.	Price.
				s. d.
	College; Sir P. T. Mainwaring, Bart., Lord Muncaster, M.P., Captain J. F. Bagot, Earl of Powis, &c.			
1885	(5.) APPENDIX AND INDEX - - - The Marquis of Ormonde, Earl of Fingall, Corporations of Galway, Waterford, the Sees of Dublin and of Ossory, Archives of the Jesuits in Ireland.	8vo.	4576 i.	2 10
1887	(6.) APPENDIX AND INDEX - - - Marquis of Abergavenny, Lord Braye, &c.	„	C. 5242	1 7
–	ELEVENTH REPORT. *In the Press.* This is introductory to the following :—	„	—	—
1887	(1.) APPENDIX AND INDEX - - - H. D. Skrine, Esq., Salvetti Correspondence.	„	C. 5060	1 1
1887	(2.) APPENDIX AND INDEX - - - The House of Lords. 1678–1688.	„	C. 5060 i.	2 0
1887	(3.) APPENDIX AND INDEX - - - The Corporations of Southampton and Lynn.	„	C. 5060 ii.	1 8
1887	(4.) APPENDIX AND INDEX - - - The Marquess Townshend.	„	C. 5060 iii.	2 6
–	(5.) APPENDIX AND INDEX - - - The Earl of Dartmouth. *In the Press.*	„	—	—
–	(6.) APPENDIX AND INDEX - - - The Duke of Hamilton. *In the Press.*	„	—	—
–	(7.) APPENDIX AND INDEX - - - The Duke of Leeds, Lord Hothfield, Mr. Le Strange, of Hunstanton; Mr. Savile, of Rufford Abbey; Corporation of Reading, Inner Temple Library, &c., &c. *In the Press.*	„	—	—

Stationery Office,
January 1888.

ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS.

REPORTS Nos. 1–22, IN FOLIO, PUBLISHED BETWEEN 1840 AND 1861, ARE NO LONGER ON SALE. SUBSEQUENT REPORTS ARE IN OCTAVO.

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
			s. *d.*
1862	23	Subjects of Research by Literary Inquirers, 1852–1861.—Attendances at the various Record Offices, previously to the passing of the Public Record Act.	0 4
1863	24	List of Calendars, Indexes, &c., in the Public Record Office.	0 7½
1864	25	Calendar of Crown Leases, 33–38 Hen. VIII.—Calendar of Bills and Answers, &c., Hen. VIII.–Ph. & Mary, for Cheshire and Flintshire.—List of Lords High Treasurers and Chief Commissioners of the Treasury, from Hen. VII.	0 8
1865	26	List of Plans annexed to Inclosure Awards, 31 Geo. II.–7 Will. IV.—Calendar of Privy Seals, &c., Hen. VI.–Eliz., for Cheshire and Flintshire.—Calendar of Writs of General Livery, &c., for Cheshire, Eliz.–Charles I.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Hen. III. and Edw. I.—List of Documents photozincographed, Will. I.–Hen. VII.	0 7
1866	27	List of Awards of Inclosure Commissioners.—References to Charters in the Cartæ Antiquæ and the Confirmation Rolls of Chancery, Ethelbert of Kent–James I.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Edw. II.—List of Documents photozincographed, Hen. VIII. and Edw. VI.	1 6
1867	28	Fees in the Public Record Office.—Calendar of Fines, Cheshire and Flintshire, Edw. I.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Edw. III.—List of Documents photozincographed, Mary and Eliz., and Scottish, Part I.—Table of Law Terms, from the Norman Conquest to 1 Will. IV.	0 10½

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
			s. *d*
1868	29	Calendar of Royal Charters.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Richard II.–Hen. VII.—Durham Records, Letter and Report.	0 9
1869	30	Duchy of Lancaster Records, Inventory.—Durham Records, Inventory, Indexes to Kellawe's Register.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Hen. VIII.—Calendar of Decrees of Court of General Surveyors, 34–38 Hen. VIII.—Calendar of Royal Charters.—State Paper Office, Calendar of Documents relating to the History of, to 1800.—List of Documents photozincographed, Eliz.–Anne.—Tower of London, Index to Documents in custody of the Constable of.—Calendar of Dockets, &c., for Privy Seals, 1634–1711, in the British Museum. Report of the Commissioners on Carte Papers.—Venetian Ciphers.	3 0
1870	31	Duchy of Lancaster Records, Calendar of Royal Charters, Will. II.–Ric. II.—Durham Records, Calendar of Chancery Enrolments; Cursitor's Records.—List of Officers of Palatinate of Chester, in Cheshire and Flintshire, and North Wales.—List of Sheriffs of England, 31 Hen. I. to 4 Edw. III.—List of Documents photozincographed, Scottish, Part II.	2 3
1871	32	Part I.—Report of the Commissioners on Carte Papers.—Calendarium Genealogicum, 1 & 2 Edw. II.—Durham Records, Calendar of Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records, Calendar of Rolls of the Chancery of the County Palatine.	2 2
1871	—	Part II.—Charities; Calendar of Trust Deeds enrolled on the Close Rolls of Chancery, subsequent to 9 Geo. II. c. xxxvi.	5 6
1872	33	Duchy of Lancaster Records, Calendar of Rolls of the Chancery of the County Palatine.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Report on the Shaftesbury Papers.—Venetian Transcripts.—Greek copies of the Athanasian Creed.	1 10
1873	34	Parliamentary Petitions; Index to the Petitions to the King in Council.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—List of Documents photozincographed, Scottish, Part III.—Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.	1 9
1874	35	Duchy of Lancaster Records, Calendar of Ancient Charters or Grants.—Palatinate of Lancaster; Inventory and Lists of Documents transferred to the Public Record Office.—Durham Records, Calendar of Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—List of Documents photozincographed, Irish, Part I.—Second Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.	1 6

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
			s. *d.*
1875	36	Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records; Calendar of Ancient Charters or Grants.—List of Documents photozincographed; Irish, Part II.—M. Armand Baschet's Report upon Documents in French Archives relating to British History.—Calendar of Recognizance Rolls of the Palatinate of Chester, to end of reign of Hen. IV.	4 4
1876	37	Part I.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records, Calendar of Ancient Rolls of the Chancery of the County Palatine.—M. Baschet's list of French Ambassadors, &c., in England, 1509–1714.	1 2
1876	—	Part II.—Calendar of Recognizance Rolls of the Palatinate of Chester; Hen. V.–Hen. VII.	4 4
1877	38	Exchequer Records, Catalogue of Special Commissions, 1 Eliz. to 10 Vict., Calendar of Depositions taken by Commission, 1 Eliz. to end of James I.—List of Representative Peers for Scotland and Ireland.	4 3
1878	39	Calendar of Recognizance Rolls of the Palatinate of Chester, 1 Hen. VIII.–11 Geo. IV.—Exchequer Records, Calendar of Depositions taken by Commission, Charles I.—Duchy of Lancaster Records; Calendar of Lancashire Inquisitions post Mortem, &c.—Third Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—M. Baschet's List of Despatches of French Ambassadors to England, 1509–1714.	4 6
1879	40	Calendar of Depositions taken by Commission, Commonwealth–James II.—Miscellaneous Records of Queen's Remembrancer in the Exchequer.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records, Calendar of Patent Rolls, 5 Ric. II.–21 Hen. VII.—Rules and Regulations respecting the public use of the Records.	3 0
1880	41	Calendar of Depositions taken by Commission, William and Mary to George I.—Calendar of Norman Rolls, Hen. V., Part I.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Report from Rome.—List of Calendars, Indexes, &c. in the Public Record Office on 31st December 1879.	4 8
1881	42	Calendar of Depositions taken by Commission, George II.—Calendar of Norman Rolls, Hen. V., Part II. and Glossary.—Calendar of Patent Rolls, 1 Edw. I.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Transcripts from Paris.	4 0
1882	43	Calendar of Privy Seals, &c., 1–7 Charles I.—Duchy of Lancaster Records, Inventory of Court Rolls, Hen. III.–Geo. IV., Calendar of Privy Seals,	3 10

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
			s. *d.*
		Ric. II.—Calendar of Patent Rolls, 2 Edw. I.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Fourth Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.—Transcripts from Paris.—Report on Libraries in Sweden.—Report on Papers relating to English History in the State Archives, Stockholm.—Report on Canadian Archives.	
1883	44	Calendar of Patent Rolls, 3 Edw. I.—Durham Records, Cursitor's Records, Inquisitions post Mortem, &c.—Calendar of French Rolls, 1–10 Hen. V.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Report from Venice.—Transcripts from Paris.—Report from Rome.	3 6
1884	45	Duchy of Lancaster Records, Inventory of Ministers' and Receivers' Accounts, Edw. I.–Geo. III.—Durham Records, Cursitor's Records, Inquisitions post Mortem, &c.—Treasury of the Receipt of the Exchequer, Calendar of Diplomatic Documents.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Transcripts from Paris.—Reports from Rome and Stockholm.—Report on Archives of Denmark, &c.—Transcripts from Venice.—Calendar of Patent Rolls, 4 Edw. I.	4 3
1885	46	Presentations to Offices on the Patent Rolls, Charles II.—Anglo-Saxon Charters, &c., photozincographed.—Transcripts from Paris.—Reports from Rome.—Second Report on Archives of Denmark, &c.—Calendar of Patent Rolls, 5 Edw. I.—Catalogue of Venetian Manuscripts bequeathed by Mr. Rawdon Brown to the Public Record Office.	2 10
1886	47	Transcripts from Paris.—Reports from Rome.—Third Report on Archives of Denmark, &c.—List of Creations of Peers and Baronets, 1483–1646.—Calendar of Patent Rolls, 6 Edw. I.	2 2
1887	48	Calendar of Patent Rolls, 7 Edw. I.—Calendar of French Rolls, Henry VI.—Calendar of Privy Seals, &c., 8–11 Charles I.—Calendar of Diplomatic Documents.—Schedules of Valueless Documents.	3 6
		There have also been printed Indexes to Reports 1–22, and Reports 23–39.	

Public Record Office,
January 1888.

SCOTLAND.

CATALOGUE OF SCOTCH RECORD PUBLICATIONS

PUBLISHED UNDER THE DIRECTION OF

THE LORD CLERK REGISTER OF SCOTLAND.

[OTHER WORKS RELATING TO SCOTLAND WILL BE FOUND AMONG THE PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, *see* pp. 26–28.]

1. CHRONICLES OF THE PICTS AND SCOTS, AND OTHER EARLY MEMORIALS OF SCOTTISH HISTORY. Royal 8vo., half bound (1867). *Edited by* WILLIAM F. SKENE, LL.D. *Price* 10*s*. *Out of print.*

2. LEDGER OF ANDREW HALYBURTON, CONSERVATOR OF THE PRIVILEGES OF THE SCOTCH NATION IN THE NETHERLANDS (1492–1503); TOGETHER WITH THE BOOKS OF CUSTOMS AND VALUATION OF MERCHANDISES IN SCOTLAND. *Edited by* COSMO INNES. Royal 8vo., half bound (1867). *Price* 10*s*.

3. DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF THE HISTORY OF SCOTLAND FROM THE DEATH OF KING ALEXANDER THE THIRD TO THE ACCESSION OF ROBERT BRUCE, from original and authentic copies in London, Paris, Brussels, Lille, and Ghent. In 2 Vols. royal 8vo., half bound (1870). *Edited by* Rev. JOSEPH STEVENSON. *Price* 10*s*. *each.*

4. ACCOUNTS OF THE LORD HIGH TREASURER OF SCOTLAND. Vol. 1, A.D. 1473–1498. *Edited by* THOMAS DICKSON. 1877. *Price* 10*s*.

5. REGISTER OF THE PRIVY COUNCIL OF SCOTLAND. *Edited and arranged by* J. H. BURTON, LL.D. Vol. 1, 1545–1569. Vol. 2, 1569–1578. Vol. 3, A.D. 1578–1585. Vol. 4, A.D. 1585–1592. Vol. 5, 1592–1599. Vol. 6, 1599–1604. Vol. 7, 1604–1607. Vol. 8 in progress. *Edited by* DAVID MASSON, LL.D. 1877–1884. *Price* 15*s*. *each.*

6. ROTULI SCACCARII REGUM SCOTORUM. THE EXCHEQUER ROLLS OF SCOTLAND Vol. 1, A.D. 1264–1359. Vol. 2, A.D. 1359–1379. *Edited by* JOHN STUART, LL.D., and GEORGE BURNETT, Lyon King of Arms. 1878–1880. Vol. 3, A.D. 1379–1406. Vol. 4, A.D. 1406–1436 (1880). Vol. 5, A.D. 1437–1454 (1882). Vol. 6, 1455–1460 (1883). Vol. 7, 1460–1469 (1884). Vol. 8, A.D. 1470–1479 (1885). Vol. 9, 1480–1487 Addenda, 1437–1487 (1886). Vol. 10, 1488–1496. Vol. 11 in progress. *Edited by* GEORGE BURNETT. *Price* 10*s*. *each.*

7. CALENDAR OF DOCUMENTS RELATING TO SCOTLAND. *Edited by* JOSEPH BAIN. Vol. I (1881). Vol. II. 1272–1307 (1884). Vol. III. & IV. (in progress). *Price* 15*s*. *each.*

8. REGISTER OF THE GREAT SEAL OF SCOTLAND. A.D. 1424–1513 (1882). A.D. 1513–1546 (1883). A.D. 1546–1580 (1886). A.D. 1580 (in progress). *Edited by* JAMES BALFOUR PAUL and J. M. THOMSON. *Price* 15*s*. *each.*

FAC-SIMILES OF THE NATIONAL MSS. OF SCOTLAND. (*Out of print.*)
Parts I., II., and III. *Price* 21*s*. *each.*

Stationery Office,
October 1887.

IRELAND.

CATALOGUE OF IRISH RECORD PUBLICATIONS.

CALENDAR OF THE PATENT AND CLOSE ROLLS OF CHANCERY IN IRELAND. HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, AND FOR THE 1ST TO THE 7TH YEAR OF CHARLES I. *Edited by* JAMES MORRIN, Royal 8vo. (1861–3). Vols. 1, 2, and 3. *Price* 11*s.* each.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF IRELAND.
Senchus Mor. (1865–1880.) Vols. 1, 2, 3, and 4. *Price* 10*s.* each.
Vol. 5 in progress.

Abstracts of the Irish Patent Rolls of James I. Unbound. *Price* 25*s.*

Abstracts of the Irish Patent Rolls of James I. With Supplement. *Price* 35*s.*

FAC-SIMILES of NATIONAL MANUSCRIPTS of IRELAND, FROM THE EARLIEST EXTANT SPECIMENS TO A.D. 1719. *Edited by* JOHN T. GILBERT, F.S.A., M.R.I.A. *Part* 1 *is out of print.* Parts II. and III. *Price* 42*s.* each. *Part IV.* 1. *Price* 5*l.* 5*s.* *Part IV.* 2. *Price* 4*l.* 10*s.*

This work forms a comprehensive Palæographic Series for Ireland. It furnishes characteristic specimens of the documents which have come down from each of the classes which, in past ages, formed principal elements in the population of Ireland, or exercised an influence in her affairs. With these reproductions are combined fac-similes of writings connected with eminent personages or transactions of importance in the annals of the country to the early part of the eighteenth century.

The specimens have been reproduced as nearly as possible in accordance with the originals, in dimensions, colouring, and general appearance. Characteristic examples of styles of writing and caligraphic ornamentation are, so far as practicable, associated with subjects of historic and linguistic interest. Descriptions of the various manuscripts are given by the Editor in the Introduction. The contents of the specimens are fully elucidated and printed in the original languages, opposite to the Fac-similes—line for line—without contractions—thus facilitating reference and aiding effectively those interested in palæographic studies.

In the work are also printed in full, for the first time, many original and important historical documents.

Part I. commences with the earliest Irish MSS. extant.

Part II.: From the Twelfth Century to A.D. 1299.

Part III.: From A.D. 1300 to end of reign of Henry VIII.

Part IV. 1.: From reign of Edward VI. to that of James I.

In Part IV. 2.—the work is carried down to the early part of the eighteenth century, with Index to the entire publication.

ACCOUNT OF FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS OF IRELAND. IN ONE VOLUME; 8VO., WITH INDEX. *Price* 10*s.* Parts I. and II. together. *Price* 2*s.* 6*d.* Part II. *Price* 1*s.* 6*d.* Part III. *Price* 1*s.* Part IV. 1. *Price* 2*s.* Part IV. 2. *Price* 2*s.* 6*d.*

Stationery Office,
October 1887.

ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS, IRELAND.

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Sessional Paper.	Price.
				s. *d.*
1869	1	Contents of the principal Record Repositories of Ireland in 1864.—Notices of Records transferred from Chancery Offices.—Irish State Papers presented by Philadelphia Library Company.	C. 4157	2 3
1870	2	Notices of Records transferred from Chancery, Queen's Bench, and Exchequer Offices.—Index to Original Deeds received from Master Litton's Office.	[C. 137]	1 0
1871	3	Notices of Records transferred from Queen's Bench, Common Pleas, and Exchequer Offices.—Report on J. F. Ferguson's MSS.—Exchequer Indices, &c.	[C. 329]	2 0
1872	4	Records of Probate Registries - -	[C. 515]	0 2½
1873	5	Notices of Records from Queen's Bench Calendar of Fines and Recoveries of the Palatinate of Tipperary, 1664–1715.—Index to Reports to date.	[C. 760]	0 8
1874	6	Notices of Records transferred from Chancery, Queen's Bench, and Common Pleas Offices.—Report respecting "Facsimiles of National MSS. of Ireland."—List of Chancery Pleadings (1662–1690) and Calendar to Chancery Rolls (1662–1713) of Palatinate of Tipperary.	[C. 963]	0 7½
1875	7	Notices of Records from Exchequer and Admiralty Offices.—Calendar and Index to Fiants of Henry VIII.	[C. 1175]	0 7
1876	8	Calendar and Index to Fiants of Edward VI.	[C. 1469]	1 3
1877	9	Index to the Liber Munerum Publicorum Hiberniæ.—Calendar and Index to Fiants of Philip and Mary.	[C. 1702]	0 8
1878	10	Schedule of Parochial Registers deposited.—Index to Deputy Keeper's 6th, 7th, 8th, 9th, and 10th Reports.	[C. 2034]	0 3½
1879	11	Calendar to Fiants of Elizabeth (1558–1570)	[C. 2311]	1 4
1880	12	Calendar to Fiants of Elizabeth, continued (1570–1576).—Schedule of Parish Registers of Ireland.	[C. 2583]	1 3

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Sessional Paper.	Price.
				s. *d.*
1881	13	Calendar to Fiants of Elizabeth, continued (1576–1583).	[C. 2929]	1 5
1882	14	Report of Keeper of State Papers containing Catalogue of Commonwealth Books transferred from Bermingham Tower.	[C. 3215]	0 6½
1883	15	Calendar to Fiants of Elizabeth, continued (1583–1586).—Index to Deputy Keeper's 11th, 12th, 13th, 14th, and 15th Reports.	[C. 3676]	1 0
1884	16	Calendar to Fiants of Elizabeth, continued (1586–1595).	[C. 4062]	1 6
1885	17	Report on Iron Chest of attainders following after 1641 and 1688.—Queen's Bench Calendar to Fiants of Elizabeth, continued (1596–1601).	[C. 4487]	1 6
1886	18	Calendar to Fiants of Elizabeth, continued (1601–1603).—Memorandum on Statements (1702) and Declarations (1713–14) of Huguenot Pensioners.—Schedule of present places of Custody of Parish Registers.	[C. 4755]	1 1
1887	19	Notice of Records of Incumbered and Landed Estates Courts.—Report of Keeper of State Papers, containing Table of Abstracts of Decrees of Innocence (1663), with Index.	[C. 5185]	0 6

Public Record Office of Ireland,
31*st October*, 1887.